

МИХАЙЛО ГАФІЯ ТРАЙСТА

ДИТИНСТВА ЗОРІ КАЛИНОВІ

(Дитяча проза)

Михайло Гафія Трайста
Дитинства зорі калинові

Редактори: **Володимир Антофійчук**
Микола Корсюк

Обкладинка: **Ірина Мойсей**
Ілюстрації: **Михайло Гафія Трайста**
Техноредагування: **Михасла Лариса Трайста**

Референти: **Володимир Антофійчук**
Корнелій Ірод
Альона Біволару

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TRAIȘTA, MIHAI

Dytynstva zori kalynovi / Myhailo Hafia Traista. - București : R.C.R.
Editorial, 2019

ISBN 978-606-745-056-9

821.161.2

Наклад фінансований
СОЮЗОМ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

МИХАЙЛО ГАФІЯ ТРАЙСТА

ДИТИНСТВА ЗОРІ КАЛИНОВІ

(Дитяча проза)

Мирославчику Давиду Петрецькому присвячую

“Дитинства зорі калинові” Михайла Гафії Трайсти

Здобутки української дитячої літератури Румунії дедалі більшають. Цьому сприяють різні фактори, як, приміром, вихід журналу “Дзвоник”, “Дитячої сторінки” журналу “Наш голос”, “Сторінок для дітей” і “Дитячих сторінок” газет “Вільне слово” та “Український вісник”. А головне – літературу для дітей різних вікових категорій, яку започатковували Михайло Михайлюк, Корнелій Регуш, Юрій Павліш, міцно утверджували й утверджують у своїй творчості Михайло Трайста, Марія Опрішан, Марта Бота, Марія Чубіка, Людмила Дорош, Ірина Мойсей та ін. Завдяки їм дитяча література в українському письменстві Румунії стає різноманітнішою за формами й жанрами, глибшою і цікавішою за змістом, багатшою за темами, художніми засобами, образним мисленням, мовою творів. У такий спосіб вона набуває ознак окремого художнього явища, яке потребує як всебічного вивчення, так і всебічної підтримки видавців та всіх зацікавлених у її розвитку осіб. Адже цей літературний жанр не тільки сприяє вивченню рідної мови дитини та збагаченню її духовного світу, а й, що надзвичайно важливо, виховує дорослого читача, виробляє його естетичні смаки, формує реципієнта тих мистецьких цінностей, які продукує конкретна культурно-історична епоха.

Як і з чого народжуються художні твори, призначені для дитячого вжитку? Питання цілком закономірне й логічне. Адже воно нерозривно пов’язане з оригінальністю таланту письменника, його біографією, світоглядом, своєрідністю стилю і манери письма тощо. Що ж стосується Михайла Гафії Трайсти, добре знаного бухарестського поета, прозаїка, драматурга і публіциста, який пише здебільшого для дорослих, то його книжки для наймолодших читачів постають із особистих вражень про дитинство, про росяні ранки сільського пастушка ягнят із полотняною торбиною через плече, в якій поряд з їжею завжди знаходилося місце для цікавої книжки. То була світла пора, коли чиста дитяча душа з непогамовною допитливістю поринає в довколишній світ, пізнаючи його таємниці, назавжди вбирає у свою пам’ять спомини про рідне село, неповторність його традицій, звичаїв, обрядів і фольклору, красивих зовнішніст, помислами ділами людей. Та й сам письменник із цілковитою відвертістю зізнався в одному з оповідань: “Так хочеться, і не раз, повернутися у світ дитинства”. Але про нього “тільки одні спогади залишилися. А вони такі реальні! Тільки заплющиш очі – і вже відчуваєш запах річки, лісу, перших сінокосів, сушених грибів і навіть запах диму, який ранішньою молитвою піднімається до небес крізь почорнілі драниці старих хатин”.

Щасливі миттєвості, пережиті в дитинстві, надихнули Михайла Гафію Трайсту на створення нової книжки, адресованої не лише читачам шкільного віку, а й дорослим, усім, хто захоплюється цікавою прозою. Одне з пріоритетних місць у ній посідають різножанрові твори: повісті-казки, драматичні етюди, короткі повчальні розповіді, естетично довершені, привабливі темами щирості людських стосунків, відстоювання відвічних морально-етичних цінностей, утвердження добра і справедливості.

Звернення до жанру повісті-казки дає можливість Михайлові Гафії Трайсті втілити в художній формі різноманітні види вигадки й творчої фантазії, трансформувати ідеї й образи українського, румунського та угорського фольклору, а головне – утвердити в людині її гуманістичне начало. Так, у повісті-казці “Панас Гусопас” головний персонаж завдяки власній доброті, благородствуй готовності прийти на допомогу будь-кому, хто потрапив у скруту, зцілюється від тяжкої недуги, а відтак після зустрічі з Лісовим Дідом уславився багатьма благородними вчинками: відпустив на волю гусей, яких мали забити до панського столу, визволив із в’язниці Олексу Довбуша, героїчно боровся проти Дияволіі.

В іншій повісті-казці “Пригоди лісових друзів” автор порушує низку морально-етичних проблем: вірності обов’язку, відданості спільній справі, чесності перед громадою. Особливо показовим із цього погляду видається епізод, у якому Лис Микита Хитрий, радник царя лісових звірів Бурмила Заспаного, зважується на переступ за для задоволення своїх власних амбіцій. Проте справедливий лісовий цар наказує не кидати зрадника до в’язниці й не піддавати його тортурам. Письменник вкладає в уста казкового героя повчальні слова, покликані розвивати у підростаючого покоління інші державно-правові відносини, побудовані на засадах загальноприйнятих людських цінностей – шляхетності, великодушності, милосердя: “...Не будемо засуджувати Микиту на страшні муки, а щодо тюрми та кайданів – у нас їх немає, і це не гарно, щоб у таких славнім та мирнім царстві, як наше, ми будували тюрми та кували кайдани”. Цар вирішує дати зрадникові шанс зробити щось корисне для громади і цим спокутати свій злочин.

Сюжети “Панаса Гусопаса” і “Пригод лісових друзів” подано в гумористично-пригодницькому стилі. У них чимало описів смішних ситуацій, сумних і веселих подій, у які потрапляють герої і в яких вони демонструють надзвичайну спостережливість, кмітливість і дотепність, а інколи навіть і сміливість. Такі художні якості значно збагачують читацьку уяву дітей, породжують у їхньому сприйнятті безліч асоціацій, а що чи не найважливіше – дарують їм естетичну насолоду, викликають підвищений інтерес як до змісту повістей-казок, так і всієї дитячої творчості письменника.

Як одна з найбільших художніх знахідок Михайла Гафії Трайсти сприймається цикл “Казки”, побудований в основному з оригінальних авторських текстів (“Хмаринка Маринка”, “Казка про кольори веселки”, “Лицар Березень, царівна Весна та дівчина Берізка”, “Казка про Черешню”, “Ялинка”, “Ведмідь, Ворона та Лисиця” та ін.). Водночас ця частина книжки демонструє тісний зв’язок її вірців із народною та класичною літературною традицією (“Дванадцять лицарів і чотири царівни”, “Чому виють вовки?”, “Як птахи собі царя вибирали” та ін.). З ідейно-тематичного та композиційного погляду в циклі чимало такого, що привносить у розвиток подій твору цікаві сюжетні повороти, підкреслено зорієнтовані на переконливий показ торжества добра над злом, правди над лжею (“Хвалькуватий Зайчик”, “Мишка Гришка та Котик Воркотик”, “Лінивий Зайчик” та ін.). Окремі твори циклу за глибоким змістом та особливостями побудови близькі до притч (“Глуха Жабка”, “Півень і Свиня”, “Горда Мурашка” та ін.). Проте письменник далекий від створення штучного повчального ефекту. Його мораль виявляється у тонкому показі норм поведінки персонажів, у їх ставленні до актуальних подій і життєвих явищ.

Особливим оптимістичним потенціалом наділена п’єса “Урок пареміології”, головні персонажі якої – підлітки-однокласники, що виявляють різні захоплення в галузі науки, мистецтва і спорту. Кожен із них не позбавлений труднощів у спілкуванні з ровесниками.

Тому не випадково лейтмотивом твору письменник обирає “золоте правило життя”, засноване на християнських чеснотах: “Ніколи не роби іншому того, що тобі не подобається”. Засвоюючи суть цього закону, передаючи його один одному, дійові особи твору врешті-решт визнають свої помилки, усвідомлюють, як правильно поводитися у певних ситуаціях, навчаються толерантності, поваги та самоповаги.

Цикл “Оповідання” навіяний споминами про дитинство, а реалізований тим потужним духовним зарядом, який може дати лише рідний край. А разом з відчуттям кривного зв’язку з ним до справжньої людини приходить усвідомлене бажання жити і творити задля загального добра. “У кожного з нас, – наголошує письменник в оповіданні “Березневі чари”, – залишається назавжди в серці милий куточок, в якому проминули весни нашого дитинства, шелест дібров, дзвінкоголосий спів пташок, зелений гай з білими пролісками, галявини, луки з пахучою травою, широке поле, де так легко і солодко дихати”.

Серед головних персонажів оповідань Михайла Гафії Трайсти – непосидючі хлопчики, весельчаки, здатні на різні пустотливі витівки. Але водночас вони дуже симпатичні й щирі у невимушених каяттях, інколи незграбні у своїх діях, кумедні у спробах чинити так, як дорослі. Автор з великою симпатією ставиться до них, однак ніколи не виправдовує дитячих пустощів, натомість у ненав’язливій формі пропонує юним і дорослим читачам гуманістичну систему цінностей, делікатно підказує, що погано поводитися не личить нікому.

У деяких творах циклу Михайло Гафія Трайста переносить своїх героїв у драматичну, а то й трагічну, сповнену гнітючою буденщиною минувшину. Часи, коли злидні гнали в найми не лише дорослих, а й дітей, постають в оповіданні “Пастушок”. Чудовий опис весняного ранку, зумовлений романтичним сприйняттям довкілля, виразно контрастує із тією трагічною подією, яка призвела дитину до загибелі. Тільки-но зійде сонце, сільський пастушок Павлик змушений гнати пасовисько ягнят. До того ж “він любить ці весняні ранки! Любить дивитись, як на зеленій травичці блищать кришталеві краплини роси, а навкруги – яблуневі сади купаються в молочному цвіті, повітря таке свіже, аж у голові паморочиться, ще й теплий вітерець лоскоче заспане обличчя і розвіває чорне волосся, віщуючи гарний весняний день”. Проте все повернулося по-іншому: за дрібну провину грубий і жорстокий власник ягнят позбавив Павлика життя.

У книжці Михайла Гафії Трайсти “Дитинства зорі калинові” простежуються кілька змістових ліній, які, власне, виформовують функційний діапазон творів для дітей. Насамперед ідеться про повчально-виховну лінію, яка репрезентує ситуації й події, що виховують у юних читачів такі риси, як чуйність, ввічливість, шляхетність, повагу та довіру до людей (“Панас Гусопас”, “Урок пареміології”, цикли казок та оповідань).

Друга змістова лінія книжки – пізнавально-навчальна, через яку читачі в цікавий спосіб здобувають за допомогою художніх творів знання з географічної науки – дізнаються більше понад шкільну програму про держави, материки, континенти. Так, у повісті “Пригоди лісових друзів” Олень Семен Рогатий доступно пояснює лісовим жителям: “...Світ, наша величезна планета Земля, поділяється на материки, а материки – на держави, а вже потім кожна держава має свої регіони, гори і ліси. Це дуже просто: ось, наприклад, ми живемо в Темному Лісі, який належить до Карпатських гір держави Румунії, а вона разом з іншими державами формує материк, – Європу, тобто ми живемо на європейському материка, чи ви зрозуміли, друзі?” Дитячій увазі представлено інформацію про материк Африку, про його

рослинний і тваринний світ, традиції, особливості клімату. З оповідання “Хліб” діти довідуються про довгий шлях, що його проходить смачна, запашна хлібина перед тим, як потрапити на стіл.

Третя змістова лінія творів для дітей Михайла Гафії Трайсти – українознавча. Спираючись на традиції Івана Котляревського, Миколи Гоголя, Івана Франка, Лесі Українки, Олександра Олеся, Михайла Коцюбинського та ін., на елементи української демонології і фольклорні взірці, автор уводить читача у світ історії й культури українського народу, робить екскурс у славні часи козаччини, знайомить з рухомнародних месників тощо. Дитячі твори Михайла Гафії Трайсти представляють цілий набір традиційних українських імен: Андрійко, Василько, Галинка, Іванко, Леся, Маринка, Марічка, Оксанка, Павлик, Петрик, Тарасик, Юрко та ін. Письменник доречно вкладає в уста своїх героїв українські народні пісні, перекази, паремії.

Треба відзначити багатство й колорит художньої мови Михайла Гафії Трайсти. Твори написані вишуканою, доступною мовою, легко сприймаються дитячою аудиторією. Мовне обрамлення творів для дітей засвідчує ерудицію, високу освіченість автора, його образне мислення. Мовні засоби різноманітні: влучні народні порівняння, багатство метафор, синонімічних рядів, майстерне використання омонімів та контекстуальних антонімів. Особливо вдалим видаються вкраплення у художній текстовий масив сталих народних висловів, прислів'їв та приказок, як-от: “Хоч повішеним, хоч одруженим – один чорт”; “Ще й треті півні не співали”; “Буде котюзі по заслuzі”; “Опришки накинудись на їжу, мов біблійська саранча на Єгипет”; “Правду мали старожили, що де двоє-троє малят – там дідька не треба”; “Коли йдеш на гостину – то бери й торбину”; “Ану лиш, дивись, як розплескали язиками, такий гармидер підняли, що сама Африка, мабуть, перелякалась і намазала салом п'яти”; “Ну і радів я війні, як йойлик червоній китиці”; “Не той тобі друг, що дасть тобі рибу, а той, що навчить тебе риболовлі” та ін.

Важливо, що книжкою “Дитинства зорі калинові” Михайло Гафія Трайста утверджує загальнолюдські моральні цінності, відверто говорить з дітьми про найважливіше в житті, пробуджує в їхніх душах гордість за рідне село, місто, країну. Щирість, простота, художня довершеність і мовне багатство дитячої прози письменника, безумовно, сприятимуть формуванню глибокої гуманності і високої мовної та естетичної культури юних читачів. Впевнений, що своїми художніми і пізнавально-виховними якостями вона стане ще одним набутком української дитячої літератури.

Володимир Антофійчук

НЕЙМОВІРНІ ПРИГОДИ ПАНАСА ГУСОПАСА

(Повість)

ЯК ПАН ІВАН КОЛОПАН ЗАХВОРІВ НА ДИВНУ ХВОРОБУ

Те, про що я хочу розказати вам, юні друзі, трапилось давним-давно, а може, й не траплялося ніколи такого, хто його знає?.. Але автори різних творів, що звуть себе письменниками, таке собі понавидумують, що хоронь, Боже! А опісля вмиють руки і кинуть все на мої плечі. А, вибачте, я забув відрекомендуватись. Я наратор, тобто оповідач, і мене видумали саме такі писарюги, як оцей Михайло Гафія Трайста, який видумав Панаса Гусопаса, а потім заставив мене розповідати вам про нього і його неймовірні пригоди. Та нічого, я розкажу вам все, бо мені дуже приємно розмовляти з вами.

Давним-давно в одному гірському присілку жив пан Іван Колопан зі своєю панею Явдохою Колопанихою та дочками-панночками Пріською та Міською Колопаничками. Одного разу пан Іван Колопан захворів на якусь дивну хворобу, про яку лікарі, мольфари та знахарі навіть не чували, не те, щоб видали. Але, на панове щастя, у його край прибув на полювання видатний лікар аж із самого Будапешта чи Відня, чи Парижа, а може, зі всіх трьох, хто його зна?.. Проконсультував пана, почухав потилицю і вирішив, що той хворий на таку дивну хворобу, що навіть і не питайте, бо забув її назву, але рятунок від неї один – гуска! Гусячий жир, гусяча кров, гусяче м'ясо...

Через три дні на панському подвір'ї появилися цілі зграї гусей різних порід.

Господи святий! Яких тільки там гусей не було... Від диких сірих до східноазійських, від гусаків сухоносих до білобоких гусок, від австрійських до жовтих американських, від англійських до африканських, від баварських до бурбонських... і угорських, і словацьких, і волоських... Одним словом, з цілого світу, а гегання та гагання!.. Не буду вже вам і говорити. Від світлого ранку до темного вечора: ге-ге-ге, га-га-га і знову ге-ге-ге та га-га-га... Панські собаки помітили з переляку; кури, качки та індики повтікали у світ за очі; коти, кішки та кошенята повилізали на дерева і там остовпіли; рогата худоба та коні повтікали у поле; сусіди переселилися в інші присілки; пані Явдоха Колопаниха оглухла, а панночки Пріська та Міська ходили затуляючи руками вуха.

Але тут виникла інша біда: хто буде доглядати панських гусей, випасати та напувати їх?..

Дав Колопан знати по всіх гірських присілках, що платить гарну симбрію, тобто зарплату, тому, хто погодиться випасати його крилаті стада.

Та хто з горян, верховинців, піде на таке діло?

Тут люди з роду в рід вівчарі, лісоруби, бондарі, кушнірі, хлібороби..А гусопаси?.. Фе! Хто візьметься за таке діло?

Та нарешті панові пощастило – дійшла до нього звістка, що в такому і такому місці, в такому і такому присілку живе один хлопчина-сиротина, глухий і придуркуватий, але чемний, слухняний і працьовитий, який якраз би підійшов до такого діла.

Пан потер руки з радощів і наказав привести до нього того хлопчину.

– Будеш випасати моїх гусей? – запитав пан.

– Ге? – недочув хлопчина.

– Моїх гусей випасати будеш? – повторив пан.

– Га? – гакнув бідолаха.

– Ге та га, – махнув рукою пан.

– Ти будеш мій Панас Гусопас.

Люди прозвали його Панасом Гусопасом, але він називав себе «гусарем».

– Вівчар випасає вівці, а гусар – гуси, – пояснив Панас сухоносому гусакові.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ЛІСОВОГО ДІДА СПАС

Другого дня рано-вранці на зорі з полотняною торбинкою через плече, з прутиком в руці Панас Гусопас вигнав свою крилату отару на пасовисько.

– Не віддаляйся від сільської толоки, щоб в мене завжди були гуси під рукою! – крикнув на нього пан Колопан.

– Га? – запитав Панас.

– Кажу не ходи далеко, щоб...

– Ге?

– Та йди до біса! – розсердився пан.

– Ага, – махнув головою Панас.

Коли дійшов до краю села, замість того, щоб повернути ліворуч до сільської толоки, Панас гегекнув та гагакнув на гусей і погнав їх праворуч дорогою, що піднімалася до зелених полонин.

«А що, хіба гусар гірш вівчаря чи вівчар ліпший гусара? Є місце на зелених полонинах вівцям, знайдеться і гусям», – міркував Панас, підганяючи гусей стежиною, що вела до гірського озера.

– Там ви напасетесь досхочу свіжої травки, нап'єтесь прозорої водички, а ще й скупаєтесь в кришталевому озері, – пообіцяв Панас своїм підлеглим.

– Ге-ге-ге... – загекали сумно гуси.

– Ану, диви! Я їм обіцяю гори й доли, а вони все сумують та сумують, – здивувався Панас.

– Панасе-голубчику, коли б ти знав, лебедику наш, для чого нас випасаєш, коли б ти знав, яка доля нас чекає, ех, коли б ти знав... – загекали ще сумніше гуси.

Але Панас не розумів їхньої мови і, махнувши рукою, пішов далі. Та тільки увійшов до темного бору, як спіткнувся об колоду і впав.

— Хто це серед дороги колоду поставив?! — розсердився Панас. — Ану я її зараз в саму прірву кину!

— Не кидай мене, — жалібно застогнала колода.

— Що це за чортівня?! — крикнув переляканий Панас, відскочивши вбік.

— Це я, — продовжувала стогнати колода.

— Хто ти? Я гусар, а ти хто?

— Лісовий Дід.

— Га, чий дід?

— Лісовий.

— Бісовий?! Пан мене прогнав до біса, а я потрапив до його діда, — здивувався Панас.

— Та не бісовий, а лісовий! — крикнув з останніх сил дід.

— А, лісовий?! І що тут робиш?

— Гину.

— Куду линеш?

— Не лину, а гину — помираю.

— До раю?

— Гину, помираю, чекаю смерті, — зібравши сили, гукнув дід.

— Ага, смерті... серед дороги?

— Надіюсь, що мене хтось буде спасати.

— Як я можу тебе випасати, як ти помираєш? А до того, дивись, скільки в мене гусей...

— Не випасати, а спасати — рятувати!

— Закопати? Ні, дідусю, раз помри, і потім... Живого тебе я закопувати не буду.

— Слухай, хлопче, — покликав Панаса дід, щоб той нахилив до нього вухо. — Я помираю з голоду, мене прокляла стара Каня-Босорканя, щоб я загинув голодним, відтоді раз в триста років я мушу їсти. Ось уже другий тиждень чекаю на когось, щоб нагодував мене... То, може, врятуєш мене?

— Ти їсти хочеш? — здивувався Панас.

— Дуже.

— От так би й сказав відразу, а то випасай... закопай... — махнув рукою Панас і віддав дідові свою торбинку з харчами.

Дід поділив на дві половини окраєць хліба та цибулину, поснідав і зробив знак, щоб Панас нахилився вухом до нього, а коли хлопець нахилився, він хухнув йому у вухо.

— А-а-а! — заверещав переляканий Панас. — Що це за шум, що це за гамір, що це за свист?!

— Не лякайся, — посміхнувся дідусь.

– Я віддав добром за добро – повернув тобі слух. І не тільки слух. Від сьогодні ти будеш розуміти мову тварин і птахів, дерев і квітів, води і вітру, зможеш розмовляти з громами й блискавицею. А тепер прощай!

– Та йди собі з Богом, – махнув рукою Панас і почав підганяти гусей, бо сонце піднялося до середини неба, а вони ще й з темного бору не вийшли.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС НА ВОЛЮ ГУСЕЙ ВІДПУСТИВ

Сонце стояло поміж хмарами серед самого неба, коли Панас Гусопас добрався до Кришталевого озера. Вже й не будемо говорити, як весело було йому на душі, бо дотоді він не чув веселого шуму гірських потічків, шепоту смерекових гілок, коливання трав, співу пташок, стогону скель і так багато інших приємних звуків.

Сів Панасик край озера і почав гризти півокрайця хліба, який залишився від Лісового Діда.

«А що, якби я гуску?...» – подумав, але відразу відкинув таку думку. Ліпше почекає, поки знесе котрась з них яйце, а тоді в нього буде панська вечерея. З такою надійною думкою і заснув.

А в цей час гуси домовилися зловити дзьобами Панаса за штани і сорочину та потягнути у воду, тобто втопити, а самим полетіти в інші краї, бо інакше пан їх... всіх до останнього крила.

Панасові якраз снилася яєшня з гусячих яєць, бідний хропів і ковтав слину, аж тут враз відчув, як його якась нечиста сила тягне за штани й сорочку до озера.

«Тут мені й смерть!» – перелякався, і прокинувся, ревучи, мов звір.

Крилаті грішники перелякались і відскочили вбік від свого отамана.

– Що ви робите?! – крикнув на них Панас на гусячій мові.

– Ти-ти-ти розумієш нашу мову? – здивувався сухоносий гусак.

– А як? – кинув гордо Панас.

– С-с-с... ми хотіли те-те-те і то-то-то...

– Нічого, нічого, я теж хотів одну з вас... на жар поставити...

– Па-па-пане гус-с-сопаса...

– Я вам не гусопас, я гусар! Якщо вівчарі випасають вівці, то гусарі випасають гусей!

– Вибачте, пане гус-с-саре, ми хочемо вас прохати, щоб ви відпустили нас на волю.

– А пан?! Він найняв мене випасати вас. Ось дав мені свій хліб і цибулину, – показав Панас порожню торбину.

– Голубчику ти наш, не губи наших душ, – загусикала до нього білолоба гуска.

– Помилуй нас, помилуй нас! – почувся хор крилатих посестриць.
– Відпус-с-сти нас, гос-с-сударю! – засисикав сухоносий.
– Відпус-с-сти нас, гос-с-сударю, відпус-с-сти! – підхопили решта гусаків.
Почувши таке слово, Панас зловився рукою за серце, щоб воно, не дай, Боже, не

вискочило з грудей.

– Помилуй нас, помилуй нас!
– Відпус-с-сти, відпус-с-сти!
– Та Бог з вами, відпускаю вас.
– Ге-ге-ге, га-га-га, та-та-та... – зраділи гуси.
– С-с-спасибі, пане гусярю!
– С-с-спасибі, государю!
– Та летіть собі вже, поки не роздумаю.

На такі слова гуси як залопочуть крильми, як загегають, як загагають – і враз усі в повітрі, тільки довгоносий гусак та білолоба гуска стоять перед Панасом.

– А ви, що чекаєте?
– Хотемо тобі віддячити за твою милість, – мовила білолоба.
– Так-так, – потокав довгоносий.
– Ну, то віддячуйте, – відповів байдужим голосом Панас.

– Я тобі віддячу чарівним яйцем. Скільки разів тобі захочеться їсти, постав його під стіл, під скатертину чи рушник – і відразу на них з'являться всі страви, яких ти собі забажаєш.

– А я тобі дарую чарівне перо. Скільки разів тобі треба буде мандрувати в одне чи інше місце, кинь перо під ноги – і вмить ти опинишся, де собі забажав.

Сказавши це, довгоносий і білолоба залопотали крильми і полетіли, а наш Панас ледь встиг заховати яйце і перо за пазуху, бо з лісу вибігли панські охоронці з собаками.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ДО ПАНСЬКОЇ В'ЯЗНИЦІ ПОТРАПИВ

Собаки, мов навіжені, побачивши Панаса Гусопаса, накинулись на нього, панські охоронці біжать за ними вслід, а Панас закрив очі і нібито спить – хропе, аж земля дрижить, і слину бороною пустив.

– Де гуси, вражий сину?! – крикнув старший над охоронцями і копнув зі всієї сили ногою Панаса.

– А-а-а-а! – заревів Панас і схопився на ноги.
– Де гуси?!
– Га? – гакнув Панас, вдаючи з себе глухого.
– Гуси де? – заревів з люті старшина.
– Ге?
– Гуси, де гуси?! – нагородив старшина Панаса потиличником.
– Які гуси?.. – Панас нібито не розумів, що з ним діється.
– Панські, бовдуре!
– Потопились.
– Що-о-о?! – здивувався старшина.

– Потонули! – вказав рукою на озеро Панас.

– Хто ж бачив повішеного чорта і втоплену гуску?! – запитав свою ватагу старшина.

– Ніхто!

– Такого не може бути!

– Бреше!

– Хоче нас обманути!

– В'яжіть його і до пана, на суд.

Накинулись панські посіпаки на Панаса, зв'язали йому руки й ноги, кинули на коня, мов мішок, і подались до міста. «Добре, що хоч не заставили йти пішки», – подумав Панас.

– Де мої гуси? – запитав Колопан.

– Га?

– Гуси мої, гуси де поділись?

– Ге?

– Де мої гуси, Панасе?! – підвищив голос пан, здогадавшись, що Панас Глухий.

– Опришки вкрали.

– А мені брехав, що потонули, – підстрибнув старшина.

– Правда, Панасе?

– Га, що?

– Що каже старшина...

– Ні, бреше!

– Як це так?! – крикнув старшина.

– Як він сміє?! – запалився один з посіпак.

– Це свинство! – підтвердив інший.

– Що скажеш на це, Панасе?

– Брешуть, якщо мають свідків, хай доведуть.

– Таж ми всі чули, навіщо нам свідків? – зарепетували посіпаки.

– Ну, Панасе? – запитав Колопан.

– Брешуть, пане, брешуть. Домовились між собою і брешуть. Хто ж бачив повішеного чорта і втоплену гуску?!

– Воно так, але де поділись гуси?

– Опришки вкрали.

– Опришки, кажеш? – недовіжливо запитав Колопан.

– Опришки, пане, опришки. – підтвердив Панас.

– Опришки – не гусокради! – крикнув старшина.

– Опришки на таке б не пішли!

– Хто таке чув?!

– Може овечку чи барана взяли б, а не гуску!

– Це брехня!

– Бреше, сучий син!

– Бийте його!
– Покарати на смерть!
– Відрубати голову!
– Повісити!
– На палю!
– Розстріляти! Громада посіпак та панських підлабузників гула, мов бджоли у вулику, а Панас дивився на них байдужим поглядом і чухав потилицю.
– Без суду не можемо його карати. Завтра скличемо суд! – вирішив пан Колопан.
– До суду! До суду! – загула громада.
Панаса закрили у панській в'язниці, а громада ще довго гула на майдані, радіючи, що на другий день будуть мати велику розвагу.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС У ПАНСЬКІЙ В'ЯЗНИЦІ ГУЛЯВ

Коли увійшов до підвалу, тобто до панської в'язниці, Панасові аж мороз спиною побіг, але скоро почав підбадьорювати себе.
– Та що, хіба в'язниця не для людей? – запитав сам себе.
– Та для людей вона! – відповів собі.
– Тільки живеться в ній не по-людськи, – почувся з напівтемряви голос.
– Та хіба це життя?! – підтвердив інший голос.
– Хто там?! – запитав переляканим голосом Панас.
– Та це ж ми, – люди, не лякайся. Хіба ти не говорив, що в'язниця для людей.
– І що ви за люди?
– Я циган Раду з Трансільванії.
– А я угорець Міклош з Капошвару, – представився другий голос.
– Ну і що ви накоїли, що тут опинилися? – запитав Панас.
– Я не хотів одружитися з Пріською, дочкою пана Івана Колопана.
– А я не хотів одружитися з Міською, теж дочкою Колопана.
– А що, вони такі хороші?
– Гірші від Баби Яги, – відповів Раду.
– Найпоганіші у світі, – підтвердив Міклош.
– І що вам за це буде?
– Мабуть, повісять нас, – відповів Раду.
– Чекаємо суду, – зітхнув Міклош.
– Не переживайте! Судити нас будуть завтра, – посміхнувся Панас.
– Завтра нам кінець! – перелякався Раду.
– Чому кінець? Можна під вінець, – підморгнув йому Панас.
– Краще смерть! – крикнув Міклош.
– До завтра далеко, а тепер погуляємо! – промовив до них Панас.
– Як то погуляємо?! – здивувалися в'язні.
– А так, будемо їсти, пити та гуляти до ранку, а потім до танку...
– А що ми будемо їсти, тут навіть мишей нема, – проковтнув циган Раду слину.
– Я б душу дідькові віддав за чарку горілки, – з досадою промовив угорець Міклош.

– Досить базікати, ходімо до столу.

Раду з Міклошом підійшли до столу, а Панас дістав яйце і поставив під стіл.

– Помело Господело! – крикнув циган Раду.

– Йой Іштенем! – перехрестився мадяр Міклош.

– Господи святий! – навіть сам Панас здивувався.

І як їм не дивуватися, коли на столі з'явилися пляшки з різними напоями: міцною горілкою, ароматним лікером, дорогими давніми винами, різними стравами, яких навіть сам пан Іван Колопан не дозволяв собі їсти.

– Ну, Боже, помагай! – перехрестився Панас.

Кинулися хлопці до столу і давай пити та їсти, аж за вухами тріщало, але скільки не пили та не їли, напитків та страв не меншало, а навпаки появлялися нові й нові страви. Захоче Раду циганського гострого супу, Міклош курячого паприкашу, чи Панас українського борщика, а паруючі тарілки вже й на столі.

Попоїли, попили, погомоніли, бо горілка буйна і вино глумливе розв'язують язики. Панас розповів товаришам про свою недолю з паном Колопаном та гусьми, про чарівні яйце та перо, а далі циган Раду заспівав:

*Ой на горі, цигани стояли,
Ой на горі, цигани стояли.
Гайда, гайда, гайда, га, цигани стояли,
Гайда, гайда, гайда, га, цигани стояли...*

*Оден циган не п'є не гуляє,
Оден циган не п'є не гуляє.
Гайда, гайда, гайда, га, не п'є не гуляє,
Гайда, гайда, гайда, га, не п'є не гуляє...*

*Він циганку собі вибирає,
Він циганку собі вибирає.
Гайда, гайда, гайда, га, собі вибирає,
Гайда, гайда, гайда, га, собі вибирає...*

*Ой, циганко, яке в тебе горе?
Ой, циганко, яке в тебе горе?
Гайда, гайда, гайда, га, яке в тебе горе?
Гайда, гайда, гайда, га, яке в тебе горе?*

*Поїдемо на синєє море,
Поїдемо на синєє море.
Гайда, гайда, гайда, га, на синєє море,
Гайда, гайда, гайда, га, на синєє море...*

Після нього почав угорець Міклош:

*Кедьми прийшла карта на роковац,
Став я свого неня дощиковать.
Ой, неню ж, мій неню, чиньми таку волю,
Їдь за мене служить на ту войну.
Ой, неню ж, мій неню, чиньми таку волю,
Їдь за мене служить на ту войну.*

*Кедь ми прийшла карта нароковац,
Став я музиченьків дошіковац:
Гей ви, музиченьки, заграйте ми чардаш,
Най я си погулям в тот молодий час.
Гей ви, музиченьки, заграйте ми чардаш,
Най я си погулям в тот остатній раз.*

*Стали музиченьки чардаш грати,
Стали ми ся сльози з очей лляти.
Ніхто не заплаче, ні отець, ні матка,
Лем за мною заплачут три дівчатка.
Ніхто не заплаче, ні отець, ні матка,
Лем за мною заплачут три дівчатка.*

А Панас хіба гірший за Радула та Міклоша? Ні! Почав і він пісеньку:

*Гиля-гиля, сиві гуси,
Не колотіть води,
Посватали дівчиноньку,
Плаче козак молодий.
Посватали дівчиноньку,
Плаче козак молодий.*

*Не плач, не плач, козаченьку,
Не плач, серце, не журись.
Як я сяду на посагу,
Прийди, серце, подивись.
Як я сяду на посагу
Прийди, серце, подивись.*

*Ой не хочу дівчинонько
На твоїй посаг дивитись,
Краще піду в синє море,
В бистру річку топитись.
Краще піду в синє море,
В бистру річку топитись*

*Не топися, козаченьку,
Не топися, молодий,
Кажуть люди, сама знаю,
Що ти мене не любив.
Кажуть люди, сама знаю,
Що ти мене не любив.*

І все...Заснув наш Панас Гусопас.

ЯК ПАНАСА ГУСОПАСА НА СМЕРТЬ ЗАСУДИЛИ

Панас Гусопас, мабуть, спав би до обіду, аж тут його розбудив звук ударів по барабану: «Тр-р-р-рп... тр-р-р-рп... трр-р-рп»... А далі голос барабанщика:

– Сходьтеся, сходьтеся на майдан! Будуть судити Панаса Гусопаса, цигана Радула та мадяра Міклоша!...

Панас схопився на ноги, не розуміючи, що з ним коїться і де він є, але оте: «Тр-рр-рп... тр-р-р-рп... тр-р-р-рп» та голос барабанщика:

– Сходьтеся, сходьтеся на майдан! Будуть судити Панаса Гусопаса, цигана Радула та мадяра Міклоша! – нагадали йому, що він у панській в'язниці.

– Будете судити дідька лисого, – прошепотів Панас, сподіваючись на чарівне перо, яке понесе його, куди забажає, ще й товаришів візьме з собою. Але перед тим добре би сьорбнути гаряченького борщику і перехилити чарку-дві, щоб у голові прошумілось. Та коли запхав руку до пазухи, там ні чарівного яйця, ні чарівного пера.

– Де ж я їх подів? – пробурмотів Панас.

– Що шукаєш? – запитав його Міклош.

– Та ади, не знаю, де поклав сночі...

– А Раду де? – перервав його Міклош.

– Так, тепер ясно, куди зникли мої чарівні речі. Раду наживав п'ятами, а нам доведеться гинути ні за цапову душу!

Через годину в'язнів вивели на Майдан.

– Раду циган зник, – доповів старшина панові.

– Як то зник? – здивувався Колопан.

– Просто зник, – знизив плечима старшина.

– Хто був на варті?! – крикнув пан.

– Я, ваше благородіє! – обізвався вусатий дядько.

– Чому ти спав на варті?!

– Я не спав, ваше благородіє!
– Тоді як втік циган?
– Я не знаю: колодка стоїть на дверях, як стояла,
ґрати стоять на вікнах, як стояли, а цигана нема.
– Де Раду? – запитав пан Міклоша.
– Нем тудом¹! – відповів той.
– Що ви зробили з циганом? – звернувся до
Панаса.

– Ми його...
– Що?
– З'їли!
– Як це з'їли? – поблід Колопан.
– Живого.
– Я-я-як?.. – почало трусити паном.
– Ротом, отак: трусь-трусь-трусь – хрусь-хрусь-
хрусь – і нема Радула.

– А там, насправді, якісь кісточки розкидані по підлозі, – озвався вартовий.
– А ви чим їх годували?
– Кашею, ваше благородіє.
– Значить, з'їли, – перехрестився Колопан.
– Я і ваших гусей...
– Що з гусьми? – запитав пан.
– Я з'їв їх.
– Всіх?! – перелякався Колопан. – А пір'я?
– З пір'ям. Я і вас...
– Що?
– З'їм!
– Я-я-як?
– Отак: трусь-трусь-трусь – хрусь-хрусь-хрусь – і нема пана Колопана, – зацокав на
нього зубами Панас.

– Ря-ря-ряту-у-уйте! – крикнув пан.
Посіпаки схопили Панаса і повели перед судом.
– Ти Панас Гусопас?
– Ні! Я Панас Гусожрав, – сміливо відповів Панас.
– Тут написали, що ти Гусопас...
– Та вони брешуть, не вірте їм, – махнув рукою Панас.
– Тебе звинувачують, що ти вкрав від пана Івана Колопана зграю гусей, продав їх, а
потім вигдавав, що на тебе напали опришки.
– Брехня!
– Що брехня!
– Те, що я крав та продавав...

¹Нем тудом (угорське) – не знаю.

- Тож на тебе напали опришки?
- Та де? Опришки – не гусокради, на таке б не пішли... Красти крилатих – то ганебна справа.
- Але ж він учора говорив, що опришки... – знизав плечима Колопан.
- Не брешіть, пане! – гримнув на нього Панас.
- Кажеш, що ти не крав панових гусей?
- Бог мені свідок! – перехрестився Панас.
- І не продавав їх?
- Ось мій хрест! – знову перехрестився Панас.
- І опришки тебе не обікрали?
- Та де?
- Тоді де гуси?
- Я з'їв їх.
- А циган де?
- Я і його з'їв.
- Навіщо ти його з'їв?
- Бо я голодний. Я зараз і вас: трусь-трусь-трусь – хрусь-хрусь-хрусь – і нема пана судді, – зацокав на нього зубами Панас.
- В'яжіть його, в'яжіть! Скарайте на смерть! Повісити, стріляйте! Тільки тримайте міцно, бо він нас...
- Трусь-трусь-трусь – хрусь-хрусь-хрусь, і нема пана Колопана!
- Ря-ря-ряту-у-уйте! – ревів переляканий пан.
- Трусь-трусь-трусь – хрусь-хрусь-хрусь – і нема пана судді! – зацокав на них зубами Панас.
- В'яжіть його, в'яжіть! Скарайте на смерть! – горланив пан суддя.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ВІД СМЕРТІ ВРЯТУВАВСЯ

Ведуть Панаса Гусопаса до шибениці, а він собі посміхається, ніби на вінчання йде.

- Благословіть його, панотче, – попросив суддя попа.
- А він не з'їсть мене? – запитав переляканий панотець.
- Трусь-трусь-трусь, хрусь-хрусь-хрусь – і нема панотця, – зацокав на попа зубами Панас.
- Господь з тобою, – зробив панотець в його бік знак хреста.
- Вішайте його! – крикнув пан Колопан.
- Зачекайте! – гукнув суддя.
- За давнім звичаєм, якого ми мусимо дотримуватися свято, якщо засудженого на смерть парубка котрась із дівчат вибере собі за чоловіка, і він згідний, то прощаються йому всі провини, і він мусить одружитись з нею!
- Ще не закінчив суддя свою промову, як, мов з під землі, появилися панночки Пріська й Міська.
- Я беру його за чоловіка! – крикнула Пріська.

– Ні, ні, я беру його за чоловіка! – заперечила їй Міська.
– Я перша сказала!
– Бо ти мене перебила!
– Хіба я винна, що ти така на язик повільна?!
– Панас буде мій! – щосили крикнула Пріська.
– Не діждешся того, сестро, Панас мій!
– Годі! – крикнув суддя. – Хай засуджений сам вибирає собі жінку.
Сестри припинили сварку і лупали очима одна на одну.
– Ну, котру собі вибираєш? – запитав суддя.
– Обидві!
– Здурів парубок, – загула громада.
– Навіщо тобі дві жінки? – здивувався і суддя.
– Я з'їм їх!
– Ха-ха-ха! – розсміялася Пріська.
– Ха-ха-ха! – долучилася до неї Міська.
– Трусь-трусь-трусь – хресь-хресь-хресь – і нема Пріськи й Міськи! – зацокав на них зубами.
– Ха-ха-ха! – розсміялись у відповідь сестри.
– Дивись, щоб вони тебе не з'їли! – гукнув хтось із громади.
– Якщо Панас бере собі Пріську, я візьму Міську, – озвався маляр Міклош.
– А якщо обере Міську? – запитав суддя.
– Тоді я візьму Пріську, – відповів Міклош.
– Ну, Панасе, котру вибираєш? – поцікавився Колопан.
– Що мені Пріська, що мені Міська – один чорт! Хай буде Пріська!
– Тоді я візьму Міську, – погодився Міклош.
– Розв'яжіть їх! Тепер вони мої зяті, – задоволено потер руки пан Іван Колопан.
Панські посіпаки розв'язали хлопців і повели у панські покої, а пан оголосив, щоб люди наступного дня зібралися на весілля, яке буде тривати сім днів і сім ночей, бо один раз Іван Колопан своїх дочок заміж віддає.
– Ось ми й швагери, – промовив Міклош до Панаса.
– Хоч повішеним, хоч одруженим – один чорт! Може, якось виплутаємося з оцих кайданів.
– Господи, змилуйся над нами, – перехрестився Міклош.
– Ану подавайте найкращих страв шановним зятям! Хочу, щоб сам ваш старшина нам прислужував! – крикнув Панас на посіпак.
Через кілька хвилин до їхньої кімнати увійшов старшина, та такий чемний, такий чесний, кланяється хлопцям у ноги, не знає, як їм догодити.
– Ну що, вражий сину, не в'яжеш нас? Дивись, бо я тебе живцем з'їм. Трусь-трусь-трусь – хресь-хресь-хресь – і нема старшини! – зацокав на нього зубами Панас.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ВИКРИВ ЦИГАНА РАДУЛА

Наступного дня ще й треті півні не співали, як до панського двору почали збиратися куховари з усіх країв, поміж якими один високий, смуглявий, кучерявий та чорнобривий, який хвалькувато представив себе:

– Йоганборщ Варикаша – кухар світлого короля Людвіблюда Жригречки Сьомого, володаря Ненажерії, Голодоморщини та Всепоївщини! Я вам наварю і напечу без вогню та диму, без води та пари, без цукру й солі, без муки та яєць, без м'яса та бринзи...

Як почули панські посіпаки, що за велика особа завітала до їхнього двору, почали кланятися йому до самих ніг. А він простягає руку для поцілунку, і вони цмокають.

– Збудіть мене в самий полудень, бо я в кліп ока приготую вам такі страви, що ви й не чували! – крикнув на них Йоганборщ.

Коли Йоганборщ Варикаша заходив до панського двору, Панасові Гусопасу приснилася його наречена Пріська, яка цокала на нього зубами і промовляла:

– Трусь-трусь-трусь – хрусь-хрусь-хрусь – і нема Панаса!

З переляку бідний хлопець трохи не врізав дуба, схопився, перехрестився і, шепочучи молитву, підійшов до вікна.

«Звідки я знаю оцього кухаря? З нашого присілка? Ні! З панського двору? Ні! А я окрім нашого присілка та панського двору ніде не бував!» – мучив голову хлопець, поки панські слуги приймали високоповажного кухаря.

«Господи, та це ж циган Раду! Не досить йому було, що вкрав мої перо та яйце, а диви, і слави захотілося!» – тріснув себе по лобі Панас так сильно, що котик, який спав на підвіконні, аж підстрибнув з переляку.

– Ой Мурчику-голубчику, пробач мені, пробач! – заговорив до нього котячою мовою Панас.

– Ти знаєш нашу мову?! – здивувався котик.

– Знаю, Мурчику, знаю, і прошу тебе мені допомогти. Допоможеш, котику-братику?

– Допоможу тобі, брате! – замуркав Мурчик.

– Тоді дивись, що робитиме цей пройдисвіт, коли увійде в кімнату, куди його поселять, а як засне – дай мені знати.

Слуги поселили його в панському будинку, по сусідству з панськими зятями Панасом Гусопасом та мадяром Міклошем...

Не минуло багато часу, як з'явився Мурчик і шкрябнув лапкою у вікно.

– Ну що, Мурчику?

– Після того, як увійшов до кімнати, вийняв з пазухи яйце та гусяче перо, заховав їх під подушку і, навіть не роззувшись, ліг спати. А тепер хропе, аж ліжко тремтить під ним.

– Дякую тобі, Мурчику, ти врятував мені життя. Може, колись і я тобі стану в пригоді, – подякував Панас котикові і вийшов надвір.

На смітнику знайшов гусяче перо, подався до кухні, поцупив яйце і тишком-нишком на пальцях увійшов у кімнату, в якій циган Раду хropів, аж трясло ним. Узяв з-під його подушки свої чарівні речі, поставивши замість них звичайні гусячі яйце й перо, і вийшов тишком надвір.

– Ну, сьогодні погуляємо, Міклоше! – звернувся до свого товариша.

– Гірке наше гуляння, – відповів Міклош і поскородив собі потилицю.

– Не переживай, погуляємо, – заспокоїв його Панас і розповів йому, як виглядає справа з циганом.

– Ондьол би го побив із рабровом! – зрадів Міклош.

У самий полудень панські слуги збудили Радула-цигана, тобто Йоганборща Варикашу – кухаря світлого короля Людвіблюда Жригречки Сьомого, володаря Ненажерії, Голодоморщини та Всепоївщини, щоб той здивував усіх своїми стравами. Відтак молоді пари – Панас Гусопас з Пріською та маляр Міклош з Міською Колопаночками – мали вирушати до церкви.

– Де будуть бенкетувати гості? – запитав фальшивий кухар.

– Ось в тім залі, – відповіли слуги.

– Виженіть усіх надвір! – наказав Йоганборщ. – Бо я починаю варити і пекти без вогню і диму, без води і пари, без цукру і солі, без муки і яєць, без м'яса і бринзи...

Коли слуги вигнали усіх надвір, циган увійшов до середини і з думкою про різні королівські страви поставив яйце під стіл.

– Який чорт?! – крикнув, коли побачив, що на столі не з'являється навіть черствий окрась хліба, не те, що панські страви.

Узяв яйце в руки і ставить знову його під стіл удруге, і втретє, і вчетверте, та пусто – на столі нічого не з'являється.

– Що трапилося?! – почав тремтіти з переляку циган.

А Панас Гусопас почав знадвору кричати:

– Гей ти, сякий-такий кухарю, як ти смієш панських зятів Панаса та Міклоша голодними тримати?! Ану відкривай, бо інакше...

– Господи! Це ж вони – Панас і Міклош! Трр-р-еба втікати, бо інакше мені кінець! – тремтів зі страху Йоганборщ.

– Ану відкривай, падлюко, бо зараз двері вивалю! – чимраз сильніше горланив Панас, підморгуючи Міклошеві.

«Перо! – подумав циган. – Перо мене врятує!»

– Ану, відкрий, бо як тебе зловлю, то буде горе твоїм кісткам! – погрозив йому і Міклош.

– Зловиш дідька лисого! – відповів циган, кидаючи гусяче перо під ноги і думаючи, як опинитися по той бік Тиси в місті Сиготі.

Та де? Перо тихенько впало на землю, а циган закрив очі, розкрив їх... закрив знову, та марно! Навіть з місця не зрушився.

– Що це за чортівня, не слухаються моєї команди ні яйце, ні перо?! – здивувався циган.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ІЗ ВЛАСНОГО ВЕСІЛЛЯ ВТІК

– Зв'яжіть його і закрийте в коморі! – наказав Панас Гусопас панським слугам.

– Братику Панасику, змилуйся наді мною! – почав благати його циган.

– Я тобі не брат! Як може бути бідний гусопас братом такому відомому кухареві, як Йоганборщ Варикаша – кухар світлого короля Людвіблюда Жригречки Сьомого, володаря Ненажерії, Голодоморщини та Всепоївщини!

– Брате Міклоше, змилуйся бодай ти!.. – складав руки, мов до молитви.

– Я теж не посмів би назвати себе братом такої високоповажної особи, – посміхаючись, відповів Міклош.

– Та я ж не Йоганборщ Варикаша.

– Ні?! – здивувалися в один голос Панас з Міклошем.

– Ні, братчики, ні, – зрадив циган.

– А тоді хто ти? – запитав Панас.

– Я Радугу!

– Котрий Радугу? – ніби здивувався Міклош.

– Радугу циган!

– Той, що від мене чарівні речі вкрав?

– Той, той! – зрадив циган.

– А от ти й зізнався, а тепер буде котюзі по заслугі!

– Господи, рятуй мене! Богородице Діво Мати, спаси мою душу!

– До комори його! – наказав Панас.

Тільки-но закрили цигана в коморі, як з'явився пан Іван Колопан, пані Явдоха Колопаныха та панночки Пріська й Міська Колопаночки.

– Ну що, почнемо бенкет, надивимся, що для нас наварив і напик без вогню і диму, без води і пари, без цукру і

солі, без муки і яєць, без м'яса і бринзи наш Йоганборщ Варикаша – кухар світлого короля Людвіблюда Жригречки Сьомого, володаря Ненажерії, Голодоморщини та Всепоївщини! – мовив пан, облизуючи губи, але коли відкрив двері, побачив порожністоли.

– Шановний та любий наш батьку! – поклонився перед ним Панас Гусопас. – Це ніякий не Йоганборщ Варикаша, ніякий не кухар короля Людвіблюда Жригречки Сьомого...

– А хто він?! – поцікавився пан.

– Це ж Раду – циган, який сидів у вашій в'язниці.

– Той, що ти його з'їв.

– Саме той.

– І як він тут появився?

– Втік з вашої в'язниці, а тепер хотів обдурити вас, але він не простий циган, а зачарований.

– Зачарований?!

– Так, зачарований, заворожений, хіба ж ви не бачили, як він із в'язниці зник?

– Так, так – замки замкнені, ґрати на своєму місці, а його нема. Я думав, що ти насправді його з'їв, га-га-га! – залився сміхом пан.

– Ха-ха-ха! – розхахакалася пані Явдоха.

– Хі-хі-хі! – розхікалися паночки Пріська й Міська.

– А тепер що буде? Ось гості вже заходять на подвір'я, – запитав перелякано пан.

– Я ж вам казав, що він заворожений. Поставте двох слуг, хай періщать його різками, а в той час на столі будуть з'являться страви, яких ваша душа забажає.

Забігли слуги до кімнати, пан крикнув:

– Хліба й солі хочу!

З комори пролунало:

– А-а-а... Ой-ой-йой!

А на столі появились гарні печені хлібини і тарілки з сіллю. А далі все пішло, як по маслу: чути було тільки бажання пана, пані та панночок, а з комори Радулові акання та ойкання:

– Хочу гусок варених, печених та смажених! – командує пан.

– А-а-а... Ой-ой-йой! – пищить в коморі Раду.

– Хочу смаженого кабана!

– А-а-а... Ой-ой-йой!

– Хочу вина, горілки, пива, меду!

– А-а-а... Ой-ой-йой!

– Хочу голубців, пиріжків та вареників! – почала і пані.

– А-а-а... Ой-ой-йой!

– Хочемо тістечка, морозива, пряників, медяників! – почали і паночки, а з комори:

– А-а-а... Ой-ой-йой!

І так, поки столи не очали вгинатися.

– Досить! – крикнув пан. Тоді Панас заховав чарівне яйце в пазуху і підійшов разом з Міклошем до свого тестя пана Івана Колопана.

– А тепер, вельмишановний батечку, перед бенкетом, тобто перед тим, як вирушати на вінчання, поблагослови своїх зятів.

– Поблагословлю, чому б не поблагословити? – зрадів Колопан, що так поважають його зяті.

Хлопці стали на коліна перед паном, Панас витяг перо і задумав опинитися на самій Пелехатій – найвищій полонині краю. І вони враз зникли з панського двору. Пані, панночки та слуги остовпіли з подиву.

– Куди подівся пан?! – скрикнула перелякана пані.

– Де мій Панас?! – заголосила Пріська.

– Куди зник мій Міклош?! – заревіла Міська.

– Тут нечиста сила! – крикнули слуги!

– Циган!

– Він!

– Нечистий!

– Бийте його!

– Вішайте!

– А-а-а... Ой-ой-йой!

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ПАНА ІВАНА КОЛОПАНА У НАЙМИ ВІДДАВ

Залишмо Радула та його катів у панському дворі, хай розбираються, як знають, а ми поинемо на полонину Пелехату, де опинилися Панас Гусопас, маляр Міклош та пан Іван Колопан.

– Що це, що трапилося? Де ми, зятки мої, дорогі?! –

– Це, напевно, інші чари-ворожіння цигана Радула, – відповів Панас.

– Зате ось як тут гарно! – аж скрикнув Міклош.

– Мов у раю! – додав Панас.

– Що гарно, то гарно, але красою голод не замориш, – почав міркувати пан.

– Це правда, доведеться йти роздобути харчів, – відповів Панас.

– Йдіть, йдіть, а я відпочину трішки ось тут в холодку.

– Тільки зніміть жупан, шовкові штани та чоботи, бо не дай Бог надбіжать опришки, впізнають по одягу, що ви пан і повісять вас разом з нами.

Віддав пан одяг Панасові, а сам залишився босий, у гачах та сорочці. Панас порвав їх трохи і вимастив глиною.

Панас з Міклошем подалися плаєм до вівчарської колиби, а пан Іван Колопан вмоستився під кущем і почав собі хропіти.

– Слава Ісусу Христу! – вклонилися ватагові хлопці.

– Слава навіки Богу Святому! – відповів ватаг, поглядаючи одним оком то на бартку, то на рушницю, але якщо пси Тарко, Балан та Гоцул не гарчали на прибулих, то значить, що вони добрі люди і нема чого боятися.

– Що вас вигнало в гори, хлопці-молодці? – запитав ватаг.

– Біда, вуйку, біда, – зітхнув Панас.

– Біда ходить по людях, а не по дубах. У кого нема біди... А що трапилося?

– Та наш тато...

– Помер? – перебив його ватаг.

– Ще гірше, здурів! Вважає себе вельможним паном Іваном Колопаном.

– Свят, свят еси, Господи, – перехрестився ватаг.

– Ось бачите, ми дуже переживаємо, щоб не дізнався пан, бо тоді і йому, і нам смерть.

– Гм, воно так і є, – підтвердив ватаг.

– Тому ми би просили вас, чи не найняли б ви його служити. Тут може кричати, скільки захоче, що він пан Іван Колопан.

– А скільки запросите за рік?

– Нічого, вуйку, нічого. Тільки, щоб не голодним був, а ще, може, там якусь одежину, постости...

– Гм, я знаю? А чи зможе він воду носити та дрова рубати?

– Здоровий, як дуб, – посміхнувся Міклош.

– Працюйте ним, як волом, а якщо треба – то можете й провчити його палицею, – додав Панас.

– Ми б і самі його провчили, та Закон Божий не дозволяє бити батька.

– Гріх неспасенний, хлопці! Залишіть його на мої руки, я розберуся з ним. А де він?

– Ось там, ген біля отих кущів, підіть за ним, а ми спустимося цим краєм вниз, щоб не бачив нас, інакше не залишиться тут.

– Добре, хлопці, приходьте через рік, я з вашого батька справжнього ватага зроблю!

– Дякуємо, вуйку! Зіставайтесь здорові!

– Йдіть здорові, хлопці.

Панас та Міклош пішли собі вниз плаєм, а ватаг подався привести слугу до колиби.

– Здорові були, пане Іване Колопане, – вклонився ватаг панові.

– Ніякий я не пан, я... я... – почав тремтіти з переляку пан, думаючи, що перед ним стоїть опришок, бо ватаг з довгим кучерявим волоссям та з підкрученими вгору вусами насправді був подібним на опришка.

– Тож ви батько тих двох хлопців, що були в мене?

– Я їх тесть. Тобто не знаю ніяких хлопців, я не видів ніяких хлопців...

– Добре, добре, заспокойтесь і ходіть до колиби, я вас нагодую, бо ви, мабуть, голодний?

– Так, так, я голодний, я дуже голодний, я страх голодний...

– Ну, тоді ходіть зі мною!

Голодний пан Іван Колопан їв, як навіжений: і м'ясо бараняче з мамалигою, і балмош, і бринзу, і вурду та сирянку, а опісля погладив собі живіт і запитав ватага:

– Де тут можна трішки сало зав'язати?

– Що хочете в'язати? – чи то не дочув, чи не зрозумів ватаг.

– Сало, тобто трохи виспатися.

– Будеш спати, небоже, увечері, – перейшов ватаг на ти. – А тепер давай нарубай дров, а потім бери відра і наноси води, бо зараз повернуться вівчарі з отарою і почнемо доїти овець.

– Ти мені це говориш?! – здивувався пан.

– А ти кого ще тут бачиш, окрім нас?

– Та я зроду дров не рубав...

– То будеш зараз! – крикнув на нього ватаг.

– Як ти смієш на мене піднімати голос? Я ж вельмишановний пан Іван Колопан!

– Усе, почалося, – розсердився ватаг і вперіщив пана палицею по спині.

– А-а-а! – не своїм голосом заревів пан.

– Я тебе повішу! Я тебе застрелю! Я тебе посаджу на палю! Я тебе!..

– Опісля можеш мене і в зад поцілувати, а поки що рубай дрова, бо... – погрозив йому палицею.

– Нарубаю, нарубаю, тільки не бий мене, – почав випрошуватися пан.

ЯК ЦИГАН РАДУ ХОТІВ ПАНОМ СТАТИ

А тепер повернімося до панського двору, щоб побачити, чи ще живий Раду-циган, чи вже, може, його добили панські посіпаки...

Та ну, лишень подивіться! Раду сидить, як турецький паша, люльку смокче, а слуги йому горілочки та вина наливають, а пані Явдоха Колопаниха, головою до його плеча прихилилася, а панночки Пріська й Міська біля нього крутяться, як сойки.

Але як дійшло до цього?..

Били слуги Радула, аж руки їм затерпли, а він усе:

– А-а-а... ой-ой-йой! А-а-а... ой-ой-йой!

Аж поки не скрикнув таким сильним та авторитетним голосом, що аж сам себе перелякав:

– Стійте!

Слуги зупинилися, мов укопані.

– Ударте мене ще бодай один раз – і я відправлю вас не туди, куди відправив пана Івана Колопана з отими двома пройдисвітами – на край світу, а прямо до дідька в пекло, ліворуч у третій котел, звідки лунає плач та скрегіт зубів!

Слуги остовпіли з переляку.

– Бийте його! – крикнув старшина.

– Ану вдарте його ви! – насмілювався один з панських посіпак.

Старшина вирвав від нього нагайку, але вдарити цигана не посмів.

– Ну, давай бий! – крикнув на нього Раду.

– Та чорт з тобою! – кинув старшина нагайку.

– Тоді розв’яжи мене, хоча б міг і сам, але ти зв’язав мені руки й ноги, ти і розв’яжи!

Розв’язали йому руки й ноги, а він їм наказує: «Давайте вина напиться!.. М’яса наїстися!.. Люльку закурити!.. Бо інакше... Пекло!..»

– А де ти мого чоловіка подів?! – запитала пані Явдоха.

– Де мій Панас Гусопас?! – заплакала
Пріська.

– Де мій Міклош?! – сплеснула руками
Міська.

– Де мої зяті?!

– Де наші мужі?

– Постаріємося дівками.

– Горе нашим душам!

– Хто нас від сорому порятує?!

– Я! – крикнув Раду.

– Ти ж один, а нас дві... – відповіли
панночки.

– А я темна вдова, залишуся самотою
свій вік доживати...

– В мене є два менші брати Іло і Кало,
вони вас від сорому врятують! – вирішив Раду.

– Я зараз за ними пошлю.

– Пошли, пошли! – зраділи панночки.

– А мене хто від удівства врятує? –
заголосила пані Явдоха.

– Я вас врятую, чарівна моя пані Явдохо!

Від таких слів пані Явдоха Колопаниха трохи не зомліла.

– Дякую тобі, мій любий! – подякувала йому пані.

– Тільки дайте наказ, аби всі ваші слуги слухалися та підкорялися мені, – попросив її
Раду.

Пані покликала всіх слуг, служанок, охоронців та кріпаків і проголосила:

– Від сьогодні всі ви будете слухати і підкорятися панові Радулові, як вас по батькові?
– звернулася пані Явдоха до Радула.

– Курокравич!

– Радулові Курокравичу, а прізвище?

– Муклес!

– Радулові Курокравичу Муклесові...

– Радулові Курокравичу Муклесові Другому – Радулові Курокравичу Муклесові
Другому, а хто не буде слухатися його наказів, того посадимо до панської в'язниці.

– І відправимо його прямо в пекло!

– Зрозуміли?! – запитала пані.

– Зрозуміли! Зрозуміли! – загула громада.

– Віват пану Радулові Курокравичу Муклесові Другому! – крикнув старшина.

– Віват, віват! – закричали посіпаки.

– Віват! Віват! – загула громада.

Раду послав панських, тобто вже своїх слуг, до Трансільванії за своїми братами Ілом
та Калом, а сам почав панувати, нібито не в циганському таборі, а в панських покоях
народився.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ОПРИШКІВ НАГОДУВАВ

Залишивши пана Івана Колопана на добрі ватагові руки, Панас Гусопас з мадяром Міколошем подалися до лісу, де думали влаштувати собі добрий обід і відпочити, бо їх дуже намучила думка, що стануть зятями пана. Але тільки зайшли в ліс, як до них донісся людський голос.

– Цить, хтось розмовляє! – зупинив Панас товариша.

– Та де, то вітер, – відповів байдуже Міклош.

Він не знав, що ПанасГусопас, колись глухий на обидва вуха, тепер завдяки Лісовому Дідові чув, те що інші не могли чути.

– Та ні, це людський голос, ходи за мною! – потяг Панас Міклоша за руку.

– Та про мене, – махнув той рукою.

Не довелося їм довго йти через ліс, як побачили галявину, серед якої горів вогонь, а округ вогню сиділо кілька людей.

– Здорові були, панове опришки! – голосно вклонився Панас.

Опришки посхоплюлися на ноги, похапали зброю, але, побачивши перед себе двох молодих неозброєних легінів, заспокоїлися.

– Звідки ти знаєш, що ми опришки?! – запитав посивілий дядько.

– Не важко вгадати, хто ви – піду в ліс без сокири, без коліс! Не лісоруби ви, ані вівчарі, тоді вгадай, хто ви?..

Гей, браття опришки! Долийте горівки,

До ватри прикиньте ще дров;

Настрійте ми горло голоском сопівки,

А я вам співати готов...

– Налили би ми тобі, синку, горівки, і хлібом-сіллю прийняли би вас, але, бач, і самі з голоду ледь по світу ходимо... Але ти можеж нам заспівати... – зітхнув посивілий дядько.

– А я ліпше для вас гостину приготую... Будемо їсти панські страви та пити королівські напої, – запропонував опришкам Панас.

– З чого ти нам гостину приготуєш, коли в нас тільки жменя кукурудзяної муки та мала грудочка бриндзі, а в тебе теж бачу порожня торбина.

– А скатерки та рушники у вас є? – запитав Панас. – Ану тільки простеліть їх, отут на травку!

Опришки простелили рушники та скатерки, а на них враз з'явилося безліч страв: і варених, і печених, і смажених, і буджених, а горілок, вин та різних напоїв... вже нема що й говорити... Опришки кинулися до страв, але сивоголовий дядько зупинив їх:

– Не смійте їсти!

– Чому?!

– Як це?!

– Ми ж голодні!

– Уже три дні не їли! – почали кричати опришки.

– Це нечисті страви! – крикнув сивоголовий дядько.

– Як то нечисті?!

– Ось, як гарно пахнуть!

– Чисті, чисті! – заперечували йому опришки.

– Ось я зараз перехрещусь і все це зникне, зовсім із оцими вражими синами! – мовив дядько і перехрестився три рази, але ні вражі сини, тобто Панас з Міклошом, не зникали, ані смачні страви зі скатертин.

– Чисті, чисті! – загули опришки.

– Чисті! – погодився дядько.

Опришки накинулися на їжу, мов біблійська саранча на Єгипет. Але скільки вони не їли, страв на скатертині не меншало.

– Отакого б нам отамана! – крикнув один з опришків.

– Будь нам за отамана! – підтримав його інший.

– Зостанься з нами! – крикнув третій.

– А хіба у вас немає отамана? – здивувався Панас, який думав, що сивоголовий дідусь є їхнім отаманом.

– Немає, немає!

– Зловили його!

– Закрили у тюрму!

– У Сігетгарді він за мурами!

– Хтозна чи живий?

– Чи не соромно вам?! Ви ж присягали на топірцях бути вірним до смерті Довбушу Олексі! – намагався вгамувати їх дідусь.

– А хтозна, чи він живий? – сумнівалися опришки.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ДОВБУША З ТЕМНИЦІ ВРЯТУВАВ

Панас Гусопас вислухав опришків, а потім промовив до них:

– Браття опришки! Ми з Міклошем зостанемося поміж вами, будемо вашими братами, але вашим отаманом я не буду! Ви обрали мене на отамана тільки тому, що я завжди міг би вас нагодувати і напоїти, а справа опришківська – не їсти й пити, а панів бити та нашому бідному братові допомагати, чи не так?!

– Правда, правда! – крикнув радо сивоголовий вуйко.

– Правда... – похилили голову засоромлені опришки.

– Ну, браття опришки! Ви погуляйте собі далі, а я піду нашого отамана з тюрми визволяти.

– Ми теж підем з тобою!

– І ми з тобою!

– Ми ж йому присягали!

– Він наш отаман!

– Він наш батько! – кричали, збуджені вином та горілкою, опришки.

– Ач, які ви вірні Довбушеві, а півгодини тому, зрікалися його, як апостол Петро Ісуса Христа...

– Визволяти Довбуша я піду сам, навіть Міклоша не візьму з собою, – сказав Панас і почав переодягатися в одяг пана Івана Колопана.

– Хай Бог тобі помагає! – благословив Панаса сивоголовий вуйко.

Панас відійшов трохи вбік за кущі, звідки його не було видно, бо не хотів так просто зникнути на очах ватаги опришків. Кинув перо під ноги – і ось він уже в Сігетгарді!

Йде, зодягнений у панській одежі, а люди кланяються йому, наче графові якомусь, жебраки руки до нього простягають, милостині просять. Але звідки він дасть їм, як в нього ні крейцаря в кишені? Вийшов на майдан посеред міста, а там бачить майстри шибеницю піднімають.

– Що ви тут, люди добрі, робите? – питає майстрів.

– Видно, що ви, паночку, не із Сігетграду, – каже один з них.

– Майструємо гойдалку! – каже другий.

Панасові тільки мороз спиною поліз, згадавши, що і він трохи не погойдався на такій гойдалці.

– Опришка вішати будуть!

– Якого опришка?

– Довбуша Олексу з Верховини.

– Коли?

– Та зараз, після обіду, – відповіли йому майстри.

Походив собі Панас містом і вліво, і вправо, надивився на всяку всячину, бо він ще в місті не був ніколи. Аж враз чує, що б'ють барабани, сурмлять сурми, люди товпляться один наперед другого...

– Ведуть Довбуша!

– Довбуша ведуть!

- Вішати будуть! – гомоніли люди.
- Помилуй, Господи, його душу!
- Добре робив людям!
- Відпусти йому гріхи, Господи!
- Прийми його до Твого царства! – молилися інші.

Підвели Олексу Довбуша до шибениці, підняли на поміст і почали читати смертний вирок:

– Засуджено на смерть опришка Олексу Довбуша за те, що обкрадав панів, палив їхні маєтки та...

- Стійте! – крикнув Панас Гусопас.
- Хто посмів?! – розсердився суддя.
- Я! – відповів сміло Панас.
- Хто ви такий? – зм'як суддя, побачивши Панаса в панській одежі.

– Я Панасус Гусопасус – перший міністр його пресвітлості, преясності та превеличності Короля Царіуса Цезаріуса Гуцуліуса Шостого – государя Верховинії, Чорногорії, Говерлії, Минчулії та інших пресвітлих королівств!

Як почули такий титул, люди попадали на коліна, урядники вклонились Панасові до пояса, а найвище панство познімало шапки та схпилося на ноги.

– А з якою справою ви в наших краях?

– Мій повелитель Король Царіус Цезаріус Гуцуліус Шостий – володар Верховинії, Чорногорії, Говерлії, Минчулії та інших пресвітлих королівств, наказав мені, щоб я своєю рукою повісив розбійника Олексу Довбуша, який украв у нього кобилу!

– Ну, то прошу пана Панасуса Гусопасуса повісити злодія чимскоріш, а потім запрошуємо його до нас на бенкет.

- З великою приємністю! – відповів Панас.
- Ану звільніть дорогу його величності! – кричали військові, що стерегли Довбуша. Панас підійшов до Довбуша, підморгнув йому, кинув перо під ноги і враз їх не стало.
- Що це?! – випулив очі суддя.
- Де вони? – крикнули офіцери.
- Гвалт! Гвалт!
- Нечиста сила! – хрестилися люди.
- Диво Господнє! – заперечували їм інші.
- То був сам дідько!
- Пропасник!
- Ангел Господній!
- Архангел Гавриїл...

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ТА ОЛЕКСА ДОВБУШ У ДИЯВОЛЮ ПОТРАПИЛИ

Коли Панас Гусопас з Олексою Довбушем опинилися серед опришків, уже починало смеркати. Тому опришки, хоч від полудня їли безперестанно, не відмовилися, а радо повечеряли зі своїм отаманом. Після вечері Олекса Довбуш почав випитувати Панаса

Гусопаса, звідки і хто він є, а найголовніше – якою силою він може робити такі чудеса? Панас не затаїв нічогісінького, а Довбуш з подиву тільки головою похитував.

– І це перо може тебе понести будь-куди? – запитав Панаса.

– Куди захочеш, – відповів Панас.

– Цікаво би побути в такому місці, в якому людська нога не ступала, – поміркував Довбуш.

– Ну тоді гайда, побачимо той край! – запропонував Панас.

– Гайда! – погодився Довбуш.

Кинув Панас Гусопас перо під ноги і – Господи Святий!.. Що ж їм було дано побачити? Високі гори з чорного вугілля, річки, в яких текла чорна смола, скрізь пахло сіркою і димом, а звідкілясь доносився до них плач та скрегіт зубів...

– Овва, аж страшно стало від такого краєвиду! – зізнався сміливий Довбуш.

– Мені теж не весело, – зізнався і Панас.

– Може, повернемося на Пелехату? – запропонував Олекса.

– Радю! – погодився Панас.

Але що це за чортівня?! Панас кинув гусяче перо на землю, кинув і вдруге, кинув і втретє, але з місця не ворухнулися.

Панас не знав, що чарівне перо у чортівській державі Дияволії, втратило всю свою силу.

«Добре, що бодай яйце залишилося опришкам, хай гуляють хлопці, а ми тут погинемо ні за цапову душу!» – міркував Панас.

– Ось вже й запримітили нас, – вказав Довбуш рукою на десяток чортів, які наближалися до них.

Побачивши нечистих, Панас Гусопас скинув пояс і почав міряти та лічити:

– Один, два, три...

– Хто ви такі?! – запитав чортівський десятник.

– Ану не заважай! – крикнув на нього Панас.

– Але нам треба, нас прислав...

– Мовчи, бач міряю! Закінчу, тоді будемо й базарити!

Що мали бідні чорти робити, повивалювали очі, пороззявляли роти і дивуються, а Панас Гусопас, немов Пелехатою, крокує і:

– Сорок три, сорок чотири... сорок сім...

Міряв поки міряв, але побачивши, що чорти невідходять, зупинився і зробив перерву.

– Ну тепер питайте! – мовив до чортів.

– Хто ви такі? – повторив чортівський десятник.

– Ми?! Та хіба ви не знаєте, хто ми такі?! Ви про нас не чували?! У чортівських книгах не читали?! Горе вам! – заgrimів на чортів Панас.

– Неписьменні ми, а прості чорти, ваше благородіє. Нас прислав сотник спитатися, що ви за люди?

– Ми гірші від самого Диявола!

– А як вас звати?

– Я Інженер Жер Будуймонастир, – відповів Панас.

– А він хто? – вказав десятник на Олексу Довбуша.

– Він Гектор Архітектор Вівтарський.

– І що ви тут робите?
– А це вже не ваше діло! – гримнув на чортів Панас.
– Сотник хоче знати? – несміло відповів десятник.
– Сотник кажеж?
– Так, ваше благородіє!
– Як його звати?
– Чортовух!
– А тебе?
– Чортонос!
– Ось, що, Чортоносе, хай твій сотник Чортовух приходить сам спитати, якщо йому цікаво?

– Зрозумів, ваше благородіє! – відклонився по-військовому десятник Чортонос і помчав до сотника Чортовуха.
– Ну й попалися! – витер спітніле чоло Довбуш.
– З цього чортівського краю сам Господь не зможе нас вирвати! – поміркував Панас. – Але здаватися не треба. А ось і сотник!
– Ласкаво просимо вас до Дияволії! – несміло промовив сотник Чортовух.
– Знаємо ми вашу ласку – без хліба і солі, що то за ласка?
– Вибачаємось, ваше благородіє, ми не чекали такої честі...
– Ну, говори скоро, що тобі треба, у нас діло!
– Що ви тут робите?!
– Міряємо ділянку для будівництва, хіба ні стільки не розумієте?
– І що ви збираєтеся будувати?
– Як то що? Ви ж не знаєте, що ми будуємо?!
– Н-ні! – сором'язливо низив плечима сотник Чортовух.

- Хіба ви не читаете чортівських книг?! Горе вам! Горе!
- Ми, сотники напівписьменні. У нас тільки генерали письменні.
- Хто твій генерал?
- Дияволбекер Бісвізен.
- Ну, то веді нас до нього!

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ТА ОЛЕКСА ДОВБУШ У ГЕНЕРАЛА ДИЯВОЛБЕКЕРА БІСВІЗЕНА БЕНКЕТУВАЛИ

Повів сотник Чортовух Панаса та Довбуша до будинку генерала Дияволбекера Бісвізена і передав їх генеральським слугам – рогатим чортикам з довгими вушками та пухнастими хвостиками, які повели їх далі до генеральського кабінету.

- Раді гостям! – крикнув Панас і поліз з Дияволбекером цілуватися.
- Таким почесним гостям завжди раді, – відповів неохоче генерал.
- Ми так і знали, інакше б і не наймалися виконувати таке діло, – мовив весело Панас, хоча зі страху серце в його грудях калатало, а душа тремтіла.
- Яке діло? – запитав здивований Дияволбекер.
- Тільки не говоріть мені, генерале, що ви неписьменний і чортівських пророцтв не читали.

– Письменний я, письменний! Але, мабуть, призабув, старий вже я. Та зараз моїх чортокнижників покличу і вони...

- Не треба! – перебив його Панас, ми прибули до вашої Дияволії монастир будувати!
- Що?! – трохи не обімлів генерал.
- Монастир будувати, – повторив спокійним голосом Панас.
- Який монастир?
- Святих Мучеників Панаса Гусопаса Верховинського та Олекси Довбуша Чорногорського!
- І хто вас прислав?
- Митрополит Поп Іван Гуцульський, тільки не говоріть, генерале, що ви не чували про них? – продовжував валяти дурня Панас.

- Чував, чував, аякже, тільки я призабув. Бачте, вже старий.
- Ну тоді ми повернемось до нашого діла, бо час летить.
- Навіщо поспішати? Давайте погуляємо трішки! – почав умовляти їх генерал.

Бідний генерал Дияволбекер Бісвізен думав якось підкупити наших майстрів, бо як дійде до вух першого чортміністра Іскаріота Сарсали, а не дай чорт, до самого володаря, що в його Дияволії будують монастир, то не панувати йому більше...

– Якщо гуляти, то гуляти! Але не довго, бо в нас свята справа, а з такою справою не до жартів! – погодився Панас.

І почалися гулі! Повні столи напоїв та страв – їж, душе, пий та веселися. А тут ще музики чортівські появились, гусяють, цимбалають, бубнять!

- Аркана давай! – гукнув підпитий Довбуш і потяг генерала в танець.
- Грайте чардаш! – замовив Панас і вхопив Дияволбекера до танцю.
- Бідний генерал трохи душу чортові не віддав – висолопив язик і ледве дише.

– Годі, панове, годі! Відпочинемо трішки! Вип’ємо вина... – почав їх благати.

І так погуляли до самого ранку, а на другий день вранці генерал до них:

– Сяке-таке, сюди-туди, як би то було, як би ми домовились...

– Про що? – запитав Панас, лікуючись горілкою від похмілля.

– Та аби ви монастир не будували, я б вам добре заплатив...

– Та то, ось як стоїть діло, ми б відмовилися за два мішки золота, але Митрополит Поп Іван Гуцульський – святе лице! І йому би треба щось дати, бодай два мішки!

– Згідний, – з великою гіркотою погодився генерал.

– Та це ще не все! – почав переборщувати Панас.

– Як не все?!

– Та так. Через місяць Святий Міклош Чортмор в інспекцію має прибути, а від цього не викупишся ні п’ятьма мішками, а до того ще й за наші гріхи треба викуп дати, то дійде до десяти мішків. А це забагато, навіть і для такої чортоповажної особи, як ви. Так, що ліпше побудуємо монастир і забудемо нашу розмову!

– Забагато-незабагато, а я даю вам з чортовійської скарбниці десять мішків золота ййдіть собі!

– Але як ми виберемося звідси?!

– Через три тижні в Дияволії буде великий празник, на який прибудуть усі відьми й босоркані, саме вони допоможуть вам вибратися звідси разом з вашими мішками, а доти погуляємо! – зрадів генерал, що нарешті йому вдалося врятувати Дияволію від монастиря.

– Якщо гуляти, то гуляти! – погодились майстри.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ТА ОЛЕКСА ДОВБУШ З ДИЯВОЛІЇ ВТІКАЛИ

Ну й погуляли наші хлопці в Дияволії: щовечора бенкети, чортівські музики, танці... Навіть і не запримітили, як минуло три тижні і відьми та босоркані почали сходитися на диявольський шабаш.

– Збирайтеся поза північ у дорогу. Треба дістатися на той світ, поки півні не закукурікають... Вас переправлять на той світ відьми Варвара Чухайхмара та Каня Босорканя. Ось чекайте тут біля сеї брички, ваші мішки вже в ній! – сказав їм генерал і, попрощавшись з ними, пішов порядкувати над відьмами.

Посиділи Панас з Олексою, скільки посиділи, а далі їм захотілося побачити, як святкують відьми, як гуляють на тому шабаші. Підкралися і дивляться, а то ще не почалися гулі, а якесь чортівське засідання. Генерал Дияволбекер Бісвізен тріскає батогом і викликає

перед себе відьму за відьмою, а декотру і вперіщить батогом так сильно, що аж шкіра на ній трісне, а опісля дає їм нові завдання.

– Варваро Чухайхмаро! – крикнув, тріснувши батогом.

– Наказуйте, ваше претемніше благородіє! – стала перед ним відьма Варвара.

– Добре діло ти зробила, що на півроку хмари зав'язала, так і тримай їх ще півроку, поки триста тридцять три християни не прокленуть своїх богів і віддадуть нам свої душі!

– Зрозуміла, ваше претемніше благородіє! – зраділа Варвара Чухайхмара, що генерал похвалив її.

– Кане Босоркане! – тріснув Дияволбекер батогом.

– Наказуйте, ваше претемніше благородіє! – стала перед ним відьма Каня.

– Добре діло ти зробила, що від корів молоко відібрала, піди й відбери молоко і від жінок породільниць, поки тридцять три нехрещених немовляти не віддадуть нам свої душі.

– Так і зроблю, ваше претемніше благородіє! – зраділа й Каня, що Дияволбекер похвалив її.

– Трясця вашій матері! – сплюнув Олекса Довбуш.

– Треба їх провчити! – мовив сердито Панас.

– Ага, цих провчимо...

– Провчимо, ще і як провчимо, – посміхнувся Панас.

У цей час якраз закінчилося чортівське засідання і почалися гулі – шабашський бал. Генерал Дияволбекер Бісвізен поставив на стіл свій чарівний батіг, за допомогою якого керував усіма відьмами, і поплив у танець з царівною балу – наймолодшою відьмою – циганкою Ружою. Панас, не думавши довго, вхопив тацю з рук від одного чортофіціанта, і поплив з нею поміж танцювальними парами, наблизився до столу, вхопив батіг і надвір...

– Треба тікати звідси, поки генерал не запримітить, що зник батіг.

– Звідси втечемо?.. – мовив недовірливий опришок.

- Ще й як втечемо, – посміхнувся Панас.
– Як?!
- А ось так! – відповів Панас і як трісне батогом, як крикне:
– Варваро Чухайхмаро!
- А далі знову постріл батога і:
– Кане Босоркане!
– Тут ми, ваше претемніше

благородіє!

Як почув таке величання Панас, то вривав їх батогом, аж кров бризнула з їхніх відьомських тіл.

– Це вам за «ваше претемніше благородіє»!

– А як вас величати? – запитали одноголосно відьми.

– Ваше блородіє пане Панасе!

– Зрозуміли, ваше благородіє пане Панасе!

– А тепер запрягайтесь у бричку і додому!

– Але там ще бал не закінчився, – насмілилася сказати Варвара Чухайхмара.

– Так, ще... – хотіла додати й Каня, але тріскіт батога, який рознісся над їхніми головами, припинив будь-які сперечання. Відьма з босорканею впряглись у бричку, посідали верхи не березові віники і полетіли попід небесами Чумацьким Шляхом.

У хлопців від таких висот аж під животом почало нудити.

– Колиб лише їм не спало на думку перевернути нас разом з бричкою, – шепнув Довбуш Панасові на вухо.

– Не переживай! – заспокоїв його Панас і вперіщав батогом відьом, щоб відігнати лихі думки з їхніх відомських голів.

– Ось і Піп-Іван! – крикнув радо Довбуш.

– Чорногора, Говерла, Пелехата... – радів Панас.

– Ми вже дома!

– А ось там ватерка блимає!

– Там наші побратими відпочивають!

– Ану, посадіть нас на цій прелуці! – наказав відьмам Панас.

Відьми приземлилися, хлопці розвантажили бричку з мішками золота, а Панас замахнувся на них батогом і крикнув:

- А тепер пропадіть з моїх очей!
- Слухаємось, ваше благородіє пане Панасе!
- Треба буде – покличу!
- Покличте, ваше благородіє пане Панасе!

ЯК ПАНАС ГУСОПАС ДО РАЮ ПОТРАПИВ

Зраділи опришки Довбушеві, як рідному батькові, і знову взяли за гулі. Аж цілих три дні сопілка не втихала, бубен бубнів, скрипка то сміялась, то ридала, а земля аж тремтіла від аркана, чардаша та інших танців.

– А що було би, брате Олексю, якби ми побачили, як живеться і там, – вказав Панас пальцем на небо.

- Де там?! – перелякався Довбуш.
- Ага! – кивнув головою Панас.
- Навіщо? – здивувався Довбуш.
- Ми ж бачили, як живеться внизу, то побачимо, як живеться і у висотах небесних.
- Ні! – відмовився Довбуш.

– Ну, як собі хочеш, а я піду трішки подивлюся, а потім повернусь, а якщо не повернусь, то знай, що там дуже добре живеться, – посміхнувся Панас.

Опришки міцно обнялися, Панас кинув перо під ноги і...

– Господи, що ж це за край?!.. ледь прошепотів Панас.

– А-а-а в нас гості! Заходь, заходь, синку Панасе!

– А ви ж знаєте моє ім'я?

– Ми знаємо все, синку!

– Все, все, все?!.. – перелякався Панас.

– Все, синку, все!

– І те, як...

– Як ти монастир в Дияволії збирався будувати?

– Ага, – ледь махнув головою Панас.

– І те знаєм, синку!

– А ви будете...

– Так, синку, так!

– Свя... святий Петро?!

– Так, синку, я Петро!

– І ви тут, ось так біля воріт, весь час?..

– Святий обов'язок, синку, що поробиш? – зітхнув святий Петро.

– Ви трохи по світу походили би, в гості до знайомих пішли би, чарочку-дві перешили, коломиїку заспівали, відпочили трішки...

– Та пішов би я, синку, радо пішов би, але бач, райські ворота – це не фіглі!

– Та я б посидів тут замість вас, поки б ви...

– Посидів би ти замість мене?! – аж підстрибнув святий Петро.

- А чому б не посидів? Посиджу! – погодився Панас.
- Тільки дивись, синку, пильнуй, щоб не дай Бог!...
- Ні!.. – заспокоїв його Панас, хоч і не знав, що мав святий на увазі.
- Дивись, не впускай до раю будь-кого, тільки...
- Так, так, тільки!.. – перебив святого Панас.

Петро взяв апостольську палицю і помандрував собі, а Панас Гусопас вмонтився під райським деревом і через кілька хвилин так сильно захропів, що не тільки листя, яким колись Адам та Єва прикривали свою наготу, тремтіло, а тремтіли навіть і райські ворота.

ЯК ПАНАС ГУСОПАС РАЙСЬКУ БРАМУ СТЕРІГ

- Агов! Агов! Відкривай ворота! – почулося з вулиці, яка вела до раю.
- Ану, дивись, в раю нема відпочинку, – пробурмотів Панас.
- Гей, святий Петре!
- Нема його, пішов у мандри! – відповів Панас.
- А ти хто?!
- Я святий грішник Панас!
- І що тут шукаєш?
- Сторожу ворота!
- Ну, тоді давай відкривай.
- А ти хто такий?
- Я граф Фіу-Фіу Свистолист.
- І ти помер?
- Так, помер!
- Ну тоді, дороженький графе, не тут тобі місце, а давай – махай у Дияволію!
- Не валяй дурня, святий грішнику. Мене сам владика сповідав, дванадцять священиків та сім єпископів мені гріхи одпускали...
- Значить, не одпустили! – крикнув на нього Панас.
- Як то не одпустили?! – перелякався граф. – Та я ж їм два мішки... золотих віддав...
- А добрих діл ти мав?
- ?
- Голодного ти нагодував?
- ?
- Спраглого ти напоїв?
- ?
- Подорожнього у дім прийняв?
- ?
- Ось бачиш! Іди, не тут тобі місце!
- Не піду! Хай повернуть мені мої мішки із золотими грішми... – трохи не заплакав граф.
- Підеш, голубчику, ще і як підеш! – посміхнувся Панас, добуваючи з пазухи корбача, вкраденого в генерала Дияволбекера Бісвізена
- Не піду! – тупнув ногою граф!

- Сотнику Чортоносе! – тріснув батоном Панас.
- Слухаю, ваше благородіє!
- Забери цього графа до вашої Дияволії, він ваш!
- Але в нас немає жодного місця вільного.
- Тоді проміняй мені на якогось пияка бродягу!
- Зрозумів, ваше благородіє! – крикнув по військовому десятник Чортинос і зник.

Панас поплентався в холодок під райське дерево, але не встиг стулити ока, як тут знову хтось у браму стукає.

- Кого знову чорт приніс?! – запитав сердитим голосом.
- Мене, святий грішнику Панасе, із самої Дияволії приніс!
- Хто ти?!
- Іван Чаркопій.
- Заходь, Іване, заходь...
- Не смію...
- Чому, не смієш?
- Таж мене дванадцять священиків і сім єпископів проклинали, а сам владика до пекла відправив.
- Значить, не прокляли!
- Я ж це своїми вухами чув, – вів своєї Іван Чаркопій.
- А добрих діл ти мав?
- Траплялись і добрі діла.
- Голодного ти нагодував?
- Останню цибулину з ним розділив.
- Спраглого ти напоїв?
- Останню чарчину з ним перехилив.
- Подорожнього у дім прийняв?
- Усіх приймав, і подорожніх, і не подорожніх...
- Ось бачиш! Заходь, тут твоє місце!

* * *

Не довелося нашому Панасові Гусопасу довго Райську Брану стерегти, бо граф Фіу-Фіу Свистулист написав скаргу на священиків, єпископів і навіть на самого Владика, а ті в пості та молитвах звернулися до Господа. Бо хто таке чув, аби якийсь там рядовий святий грішник перекинув догори ногами їхні плани, і вони тепер змушені повертати графові мішки із золотом? І навіть сам генерал Дияволбекер Бісвізен почав переживати, щоб, не дай біс, не дочувся... Не будемо споминати його імені, що він був змушений проміняти такого козарлюгу, як Іван Чаркопій, на якогось там Свиста Листа, будь він і графом.

Як почув Святий Господь, посміхнувся попід вус, бо, правду кажучи, сподобався йому Панас, але що міг зробити із Владикою, єпископами та священиками, які почали скаржитися на такого сторожа. Покликав святого Петра і сказав йому, щоб звільнив Панаса з посади і відправив його по той бік брами, бо по цей бік, хтосьна-що може накоїти.

– Божа воля! – почухав Панас чуба і, попрощавшись із святим Петром, сів у вогняну колісницю, яку приготував для нього святий Ілля і яка в кліп ока зупинилася біля опришівського вогню.

Дорогі, юні друзі!

Поки що ми зупиняємося тут, але я впевнений, що ви незабаром прочитаєте про нові неймовірні пригоди Панаса Гусопаса. До зустрічі!

ПРИГОДИ ЛІСОВИХ ДРУЗІВ

(Повість)

ЛИСТ З АФРИКИ

Одного осіннього сонячного дня після обіду, коли в лісі завмерло все, бо кожний собі хропів у своїй хатині. Тільки вітерець ліниво колихав травичкою і раз у раз шумів поміж дубовими гілками, приспівуючи за дзюрчанням швиденького потічка, який перетинав лісову поляну на дві половини, так що звірі називали себе лівобережними та правобережними і часто сварилися з цього приводу. Бо одні з них говорили, що слід називати себе лівобережними та правобережними за течією потічка, інші, навпаки, говорили, що напроти течії потічка. І вийшло так, що всі вони були і правобережними, і лівобережними, бо отак вирішив їхній лісовий цар Ведмідь Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго і правнук Бурмила Славного.

Та цей післяполудневий спокій порушив старий листоноша Дятел Яків, який розстукав по всьому лісу, що прибув лист аж із самої Африки!

– З Африки? – здивувався Ведмідь Бурмило Добрий.

– Де та Африка? – завив Вовк Карпо Швидкий.

– Щось про такий край я не чув, – хитро облизав губи Лис Микита Хитрий.

– Що то за Африка? – рохнув сердито Кабан Данило Іклатий.

– Африка!.. – покотився клубком по лісу страх.

– Аф-р-р-рика?! – перелякався Заєць Сидір Боягуз і пострибав, щоб застерегти свій заячий рід.

– Африква-ква, – заквакали жаби, стрибаючи у воду.

– Афріквіц-квіц, – шубовснулися по своїх норах польові миші.

– Афрікар-кар, – закаркали ворони.

– Афрі-фріть-фріть, – зафрітькали та зацвірінькали лісові пташечки, ховаючись по своїх гніздечках.

– Аврикаш-ш-ш... – зашуміло дубове пожовкле листячко, а за ним лісова травичка і вода в потічку.

– Африка, – байдуже повторив Їжак Панас Голка, але про всяк випадок згорнувся в клубок.

Тільки старий Олень Семен Рогатий, хитро посміхаючись, скубав спокійно пожовклу осінню травку.

– Вуйку Семене! – підстрибнуло до нього малюсіньке дике Козенятко Тимофійко. – Вуйку Семене!..

– Що таке, дитино? – запитав спокійним голосом Олень.

– Ви чули?.. Афлика!

– Чув, дитино, чув.

– І вам не стляшно? – здивувалось Козеня.

– Не страшно, і тобі, Тимофійку, нема чого лякатися, – заспокоїв його.

– Не тлеба кажете, а хіба Афлика не стлашна?..

– Ге, та воно як для кого, але для нас Африка не страшна.

– А сцо воно таке Афлика?

– Та це, дитино, далекий-предалекий край, у якому живе багато різних звірів, які виявляються нашими далекими родичами. Колись я тобі розкажу про Африку та про її звірів, а тепер іди та скажи всім, кого стрінеш, що нема чого лякатися.

Веселеньке Козенятко поскакало собі, а тут із куща на нього кричить Зайчатко Вітька:

– Тимофійку, бережись, бо йде Афлика!

– Ге, – гегекнуло Козенятко. – Афлика не стлашна, нема чого лякатись, то клай таки далекий-пледалекий.

– А ти звідки знаєш, хіба лозумієшся на Афлиці? – здивувалось Козенятко.

– Та вуйко Олень Семен Логатий казали, – гордо відповів Тимофійко, бо всі знали, що наймудрішого за Семена Рогатого немає на весь ліс, бо даремно він народився і виріс у місті в зоопарку, де всякого видав, всякого чував і, мабуть, і про ту «Афлику» чув.

– Та кажеш, Тимофійку, сцо не стлашна та Афлика? – перепитало зайча.

– Та де! – махнуло хвостиком козенятко.

– Ходім лозкажемо всім, бо, ади, як поховались від стлаху.

– Ходімо! – погодилося зайчатко і обидвоє малят пострибали підспівуючи: «Хі, хі, хі – ха, ха, ха... Афлика нам не стлашна!»

Страшна Африка

– Ба, чи та Африка повзе, ходить чи літає? – запитала Сорока Білобока свою сусідку Ворону Стару-Жону.

– Не знаю, але Сойка Гафійка каже, що бачила Африку, як ходила край лісу, – таке страховисько, що страх!.. Голова, як копиця сіна, а тулуб великий-великий, як скеля, а руки та ноги... Господи, сохрани нас! – перехрестилася крилом Ворона.

– Велике горе на нашу голову ця Африка! – перехрестилась і Сорока.

Неподалік від них Вовк Карпо Швидкий з Кабаном Данилом Іклатим розмовляли про те саме:

– Чи чули Ви, Даниле, яка страшна та Африка?..

– Та чув... Кажуть, що в неї аж три голови, а очі палають вогнем...

– Страшний звір, Даниле!

– Страшний, Карпе!

– Кажуть, що Африка то повзе, то ходить на двох ногах, як людина, а то ходить нормально, на чотирьох, як ми.

Страх не давав спокою і дрібненьким пташкам, які звили свої гніздечка у густих кущах:

– Ой, Синихо, кажуть, що Африка вже по лісу ходить, страшна-престрашна, як глянути на неї, то можна померти від страху, – промовив з острахом Горобець Проць.

– Де не буде страшне таке дев'ятиголове страховисько? – додала Синичка Синиха.

– З очей сипле іскрами, а з пащі плює вогнем!

– Кажуть, що повзе, ходить і літає!

– Страшний птах, Синихо!

– Страшний, Процьку, страшний, що аж!..

Страх не обминув ні потічок, у якому Жабка Квавка розмовляла зі своєю подругою Рибкою Марічкою та зі старим Раком Гнатом.

– Ой, дядьку Гнате, я чула, що Африка вже дійшла до середини поляни, горе нам, горе...

– Ой, не кажи! – плеснула хвостиком Рибка.

– Я чув, що в неї аж дванадцять голів, і всі палають вогнем, – клацнув кліщами Рак.

– Де ступить – загоряються її сліди, горить земля, мабуть, вже палає весь ліс, – квакнула жабка.

– Та нам у воді ще не така біда, – додала Рибка.

– Досить біди і для нас, бо Африка повзе, ходить, літає, плигає і плаває, не втекти нам від неї, – зітхнув Рак.

– Одне страховисько! – скрикнула Жабка.

– Велике страховисько! – перелякалась Рибка.

– Страшне страховисько! – погодився Рак.

Та якщо по всьому лісу панував страх, то в палаці старого Бурмила Доброго ніхто не смів завести розмову про Африку, поки сам Цар не спитав свого радника Лиса Микиту Хитрого:

– Що нового в нашім царстві, куме Микито?

– Та все добре, Вельможний Царю, тиша, велика тиша повсюди, – збрехав Микита Хитрий.

– А про Африку що чувати? – настоював Бурмило Добрий.

– Про яку Африку? – запитав хитро Микита і скоро додав:– А-а-а, про Африку! Та мої звірі з таємної розвідки кажуть, що всі поховались, куди хто міг, а Африка ходить лісом, страшна-престрашна, на її тулубі безліч голів, а де ступить – горить земля.

– Ось, Микито, а ти говориш – тиша!

– Та тому-то й тиша, бо кожен звір заховався і мовчки тремтить.

– Ну то треба нам щось робити і прогнати це страховисько з нашого лісу! – стукнув булавою Бурмило.

– Треба, треба, – повторив Микита Хитрий.

АФРИКА НАМ НЕ СТРАШНА!..

І ось так, коли всі жителі лісу по гніздах, норах та водах зі страхом лякали-перелякували одні других, а їхній цар Бурмило Добрий разом зі своїм Радником Микитою Хитрим ламали собі голову, яких заходів вжити, щоб вигнати Африку з лісу і заспокоїти лісових жителів, Козенятко із Зайчатком дострибали до середини поляни.

– Нема нікого, – зітхнуло Козенятко Тимофійко.

– Кому скажемо, що Афлика не стлашна? – з досадою запитало Зайчатко Тимко.

– Давай покличемо їх, – вирішило Козенятко.

– Покличемо, покличемо, – зраділо Зайчатко.

– Ме-е-е-ге-е-е! – закекало Козенятко, вип'ялившись на високий пеньок.

– Не бійтесь, друзі, виходьте надвіл...

– Виходьте, виходьте, бо Афлика не стлашна, – підстрибнуло і собі Зайченя,

– Афлика – то клай далекий-пледакекий.

– Не бійтесь, друзі, виходьте надвіл!

– Ану, малята, борзо додому! – крикнув до них Їжак, який недалеко пенька, скотившись у клубок, чекав на «страшну Африку».

– Дивись на них – герої! Хочете погинути? Тут зараз Африка такого накоїть, що...

– Дядьку Панасе, Афлика не стлашна! – скрикнули малята і, підстрибуючи довкола пенька, почали наспівувати:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...

Афлика нам не стлашна!

– Малі та дурні! – буркнув Їжак. – Як то – не страшна?!

– А так, не стлашна! – тупнуло ногами Козенятко. А тут, як з-під землі, біля них появились вовченята Вовко й Ромко, ведмежата Дмитрик, Петрик та Івасик, лисенятка Галька й Талька, кабанятко Данилко, мишенятка Гришка й Мишка, і всі, взявшись за руки, почали танцювати, наспівуючи:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...

Афлика нам не стлашна!

– Що там коїться, куме, скажіть, будь ласка, бо я недовиджаю? – запитав Ведмідь Бурмило Добрий.

– Та малята зібрались серед поляни і танцюють, бавляться, – відповів Микита Хитрий.

– А що вони там співають, куме, скажіть, будь ласка, бо я недочуваю.

– Та співають, що Африка їм не страшна, ще сміються з неї: хі, хі, хі – ха, ха, ха...

– Хоробра в нас молодь, з такою молоддю нам не пропасти, – задоволено буркнув Ведмідь, а далі дав наказ, щоб всі звірі і птахи зібрались серед поляни, а хто не виконає наказ – того буде викинуто з лісу.

– Лиш дивись, що накоїли шмаркачі, правду мали старожили, що де двоє-троє малят – там дідька не треба... – з досадою промовив сам до себе Їжак.

Що мали робити лісові друзі? Почали збиратися один за одним серед поляни, бо наказ є наказом, не виконаєш – виходь з лісу! А там тебе Африка зловить скорше, ніж у лісі, бо поле має свої закони!

Першими прилетіли воронячий та сорочачий роди, бо так домовились Сорока Білобока з Вороною Старою-Жоною, аби не говорили, що вони боягузливого роду. За ними прилетіли й інші роди крилатих.

З лісу на поляну почала виходити ведмедяча рідня, бо, що ж не говори, царська рідня має служити прикладом усім, а за ними і вовчий, лисячий, кабанячий, бурсучий, заячий, їжачий, мишачий та інші роди, навіть Жабка дострибала до поляни, щоб могли розказати про все своїм посестрам жабкам та рибкам.

Навіть старий Рак Гнат хотів вирушати, але потім роздумав:

– Ліпше мені свиснути, аніж добратись до тієї поляни!

ЛІСОВА РАДА

І так, зібравшись серед поляни, весь лісовий люд, підбадьорений один одним, бо вкупі навіть і Африка не така страшна, розгомонівся, як на ярмарку. Навіть і за Африку забули, бо посміялися зі старого Борсука Яреми, який недочував і запитував то вліво, то вправо, навіщо весь ліс зібрався серед поляни.

– А ти, Яремо, як потрапив сюди? – запитала його Білка Галька.

– Та бачу – йдуть всі, рушив і я, подумав – може, якась гостина.

– На те взяв і торбу з собою? – запитала Сойка Гафійка.

– Ге, коли йдеш на гостину, то бери й торбину, – відповів Борсук.

Звірі розреготались, але швидко замовкли, бо побачили, що до них наближається лісовий цар Ведмідь Бурмило Заспаний разом зі своїм радником Лисом Микитою Хитрим, якому шепотів на вухо:

– Ану лиш, дивись, як розплескали язиками, такий гармидер підняли, що сама Африка, мабуть, перелякалась і намазала салом п'яти.

– Тихо! – крикнув на звірів царський радник.

– Тихо-о-о! – повторив, виючи, Вовк Карпо Швидкий, бо що ж не говори, а звірі його вважали третьою особою в єрархії Лісового Царства.

– Ану, мовчати! – рохнув сердито Кабан Данило Іклатий, який себе вважав третьою особою в лісовій єрархії.

– Мовчати всім! – тихенько промовив Заєць Сидір Боягуз, який мріяв стати царським радником, бо вважав себе хитрішим за Лиса Микиту.

На поляні стало тихо, навіть мухи і комарі завмерли в повітрі.

– Має слово наш Вельможний Цар Бурмило Заспаний! – повідомив царський радник.

– Шановне панство! – забубонів Ведмідь. – Ми, Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго, володар Лісового Царства і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе, наказуємо, щоб всі готувались до війни проти страхітної Африки!

– Ура-а-а! Війна, війна – будем воювати, будем воювати! – зрадів старий вояка Ярема Борсук і питає Їжака Панаса Голку: – А з ким будем воювати, брате Панасе?

– Та з Африкою, – відповів байдуже Їжак.

– З Афри... ким, ким? – недочув Ярема.

– З Африкою! – крикнув сердито їжак.

– Мовчати! – насмілився Заєць Сидір Боягуз.

– Сам мовчи, побачу тебе в бою, що ти за козак!

Від згадки про бій та Африку у зайця затремтіли вуха, але і в багатьох інших звірів тремтіли то ноги, то хвости від новини про війну.

– Не тлеба, не тлеба до війни готуватись, бо Афли... – вмішалося у розмову Козенятко Тимофійко.

– Ану, мовчати! – grimнув на козенятко Сидір Боягуз цього разу сильним голосом, щоб його почула вся лісова громада.

– Я хотів сказати, що Афлика...

– Ану, мовчати! – повторив Боягуз.

– Та я, тільки... – знизало плечима Козенятко.

– Татку, татку, Тимофійко каже, що Афлика... – спробувало переконати свого батька Зайчатко Вітька.

– Ану диви на молокососів! Або мовчите, або додому! – розсердився на малят і Кабан Данило Іклатий.

– Не гарно втручатися у розмову старших, – додав Вовк Карпо Швидкий.

– Ось хай скаже вам громада, чи воно не так?

– Правда, правда! – загула громада.

– У чому річ? – запитав Ведмідь Бурмило Заспаний свого радника Лиса Микиту Хитрого.

– Та, ади, невихована молодь втручається у розмову старших, – пояснив цареві радник.

– Цікаво, цікаво, і що далі?

– Та, ади, навіть порад військових намагаються давати.

– О, це насправді цікаво! А що вони кажуть?

– Та нічого, бо їм громада не дозволила.

– Цікаво, цікаво, ану підведіть їх до мене, – наказав Ведмідь.

Заєць Сидір Боягуз, як побачив, що його Вітька разом з Тимофійком до царя підводять, то трохи не віддав Богові душу зі страху.

ТИМОФІЙКО І ВІТЬКО ПЕРЕД ЦАРЕМ БУРМИЛОМ ЗАСПАНИМ

Якщо Заєць Сидір Боягуз трохи не зомлів від страху, коли його Вітька повели перед вельможного володаря Бурмила Заспаного, бо той міг сказати:

«Мой, Сидоре, як ти виховав свого пасинка?!», і засудити його на два-три дні арешту, або ще гірше поставити у перший ряд, коли почне бій з Африкою, бо, бач, настали важкі часи жорстокої війни, то маленький Вітька разом з Козенятком Тимофійком стали перед вельможі без ніякого хвилювання», немов народилися в царському дворі.

Низенько, чемненько поклонились цареві, а той питає:

– Як звати вас, молодці?

– Мене Тимофій, але всі чомусь мене кличуть Тимофійком, – з досадою промовило Козенятко.

– А я Вітя, тобто Віктол, – махнуло вушком Зайчатко.

– Цікаво, цікаво, – промовив Ведмідь. – А то ви скакали серед поляни, коли всі заховались зі страху.

– М-м-ми-и-и! – весело замекекало козенятко.

– Ми, ми, – повторило зайчатко.

– Вони, вони, – підтвердив царський радник Лис Микита Хитрий.

– Цікаво, цікаво... а то ви співали?

– М-м-ми-и-и, – знову замекекало козенятко.

– Ми, ми, – повторило зайчатко.

– Вони, вони, – помахав головою радник.

– Цікаво, цікаво, а що ви співали?

– Пісеньку пло Афлику, – відповіли в один голос малята.

– Так, так про Африку, – підтвердив царський радник.

– Про Африку... цікаво, цікаво, а можете її заспівати знову?

– Можемо, можемо, – зраділи малята і, взявшись за руки, почали співати і танцювати:

*Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!*

*Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!*

– Цікаво, цікаво, а вам, дітоньки, справді не страшно від тієї Африки? – здивувався Бурмило Заспаний.

– Ні, не стлашно, – відповіло Козенятко.

– Не стлашно, не стлашно, – повторило Зайчатко.

– Їм зовсім не страшно, – підтвердив Микита Хитрий.

– Ось дивіться, шановне панство! Нашій славній молоді не страшно Африки, цікаво, цікаво... Слава батькам, які виховали таких хоробрих дітей!

«Слава, слава, слава!...» – раділа душа в Сидіра Боягуза.

- Бо вони маленькі та дурненькі! – крикнув Їжак Панас Голка.
- Не вміють боятися, не знають, що таке страх, – погодилась і Білка Галька.
- Ні, ні, неправда, неправда, це я його так виховав, щоб нікого не боявся, він вдався в мене, тільки в мене, в мене! – розкричався Сидір Боягуз.
- Вони маленькі та дурненькі, – повторив Їжак Панас.
- Тихіше, бо там були і царевичі Дмитрик, Петрик та Івасик, ще почує цар – то буде тобі, Панасе, – мовила Сорока Білобока.
- Так, так, і дочки царського радника Галька й Талька були там, – підтвердила Ворона Стара Жона.
- І вовчєнята Вовко й Ромко, Кабанєнятко, Данилко та мишенятка Гришка й Мишка, – добавила Сойка Гафійка.
- Але мій Вітька з Тимофійком були першими, бо це я так...
- Да, да, ти завжди перший, Сидоре, коли почув про Африку теж першим заховався....
- Що ви, що?... Та ж я...
- Тишина! – крикнув царський радник. – Наш Вельможний Цар Бурмило Заспаний навчить нас, як до бою проти Африки готуватись!

ВІЙНИ НЕ БУДЕ!

- Шановне панство! – почав Ведмідь. – Ми, Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго, володар Лісового Царства і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе наказуємо всім готуватись до війни, до страшної війни, тому що ми не знаємо нашого ворога – Африку, а вона, мабуть, знає про нас все, тому...
- Не тлеба війни, – перервав тонісенький голос Козенятки Тимофійка царську промову.
- Всі звірі завмерли зі страху, бо таке діло – переривати царську розмову, може закінчитися великою карою, а Заєць Сидір Боягуз знову зробився маленьким, немов хотів у землю пропхатися.
- Ану, малята, гайда додому! – накинувся на них царський радник Лис Микита Хитрий.
- Не чіпай молодь! – крикнув на нього цар.
- Та я хотів, вони втручаються не в свої справи, війна не для дітей, – відповів Лис.
- Нічого, нічого, ану, Тимофію повтори, що ти сказав, – попросив цар Тимофійка.
- Та я сказав що війни не тлеба, – сміливо відповів Тимофійко.
- Не тлеба, не тлеба, – підтвердило і зайчатко Вітька.
- Цікаво, цікаво, а чому не треба війни, якщо Африка нападе на нас, то ми будемо змушені захищатись.
- Так, так, будемо захищатись! – погодився царський радник.
- Будемо захищатись! – загула громада.
- Від кого? – запитало Козенятко.
- Як від кого? – здивувався цар.
- Від Африки!
- Від Африки! – підтвердив Лис.

– Від Африки, від Африки! – загула громада.

– А хто бачив Афлику? – запитало хитре козеня.

– Хто бачив Африку?! – звернувся грізним голосом до громади лісовий цар.

– Так, так, хто бачив Африку?! – повторив Лис Микита Хитрий.

Громада мовчала.

– Хто з вас бачив Африку?! – повторив грізним голосом Ведмідь.

Ворона Стара Жона з Сорокою Білобокою глянули на Сойку Гафійку, яка клялася, що бачила «страшну Африку», що ходила краєм лісу, але тої нібито й не було серед них.

– Як, ніхто не бачив Африку?! – розсердився лісовий вельможа.

– Кажи, хто бачив! – крикнув радник.

Ведмідь дивився на Вовка, Вовк на Ведмедя, обидва на лісову громаду, а громада опустила голову і дивилась у землю.

– Ніхто її не бачив, Велможний Цалю, – посміхнулось Козенятко.

– Якщо її ніхто не бачив, то вона не існує? – запитав цар.

– Афлика існує, але її ніхто не бачив, – сміло відповіло козеня.

– Якщо існує, то нам все таки треба бути обережними, бо хтозна, що може їй прийти в голову.

– Не тлеба, не тлеба, бо Афлика це, – сказало козення і далі, наблизившись до Царя, довго йому щось шептало на вухо.

– Цікаво, цікаво, – помахав головою цар, і зробив знак, що хоче говорити громаді.

– Увага! – крикнув Лис Микита Хитрий.

– Увага, увага! – повторила громада.

– Шановне панство! Ми, Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго, володар Лісового Царства і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе, заявляємо, що війни не буде!

– Війни не буде! – повторив царський радник.

– Війни не буде, війни не буде! – загула радо громада.

Тільки старий вояка Ярема Борсук, довідавшись, що війни не буде, махнув розчарований хвостом і попрямував до свого дому, бурсукаючи під носом:

– Ну і радів я війні, як йойлик червоній китиці, вже не ті часи, останній бій пам'ятаю відбувся за часів Бурмила Доброго...

ВЕЛИКА ТАЄМНИЦЯ

Після того, як Козенятко Тимофійко шепнуло на вухо лісовому цареві, хто така Африка, а вельможа зрозумів, що її нема чого боятись і для війни не треба готуватись, він видав два царських накази: перший, як ви вже добре знаєте, що війни не буде, а другий – щоб усі звірі зібралися наступного дня в той самий час на тому самому місці, бо прийде Олень Семен Рогатий і пояснить усім, хто вона – та Африка, яка тільки гармидеру та страху навела у їхньому лісі.

Раді, що війни не буде, лісові друзі поверталися додому, розмовляючи між собою, як годиться добрим сусідам та одноліццям.

– Вам не цікаво, пане Даниле, що за слова сказало козенятко на вухо Бурмилові Заспаному, що той скасував війну з Африкою? – запитав Вовк Карпо Швидкий свого сусіду Кабана Данила Іклатого.

– Цікаво, пане Карпе, бігме цікаво, але про це треба б розпитати у Лиса Микити Хитрого, та хтозна, чи і він знає, чи цар розкрив йому таку таємницю? – задумано почухав потилицю Данило.

– Та яка там таємниця? – втрутився у бесіду Їжак Панас Голка. – Хіба ви не чули, що завтра Семен Рогатий пояснить нам, хто така Африка і чого їй від нас треба.

– Еге, коби ви здорові, мої дорогенькі, те, що вам розкаже Олень Семен Рогатий, дрібничка! Про те що? Тимофійко шепнув на вухо світлішому цареві, про справжню таємницю ви не дізнаєтесь ніколи! – гордо промовив Заєць Сидір Боягуз.

– Невже ти знаєш ту таємницю? – здивувались звірі.

– А як? – аякнув гордо Сидір Боягуз.

– Знаєш ти Чорта Лисого, те знаєш! – кинула в нього нехорошим словом Білка Галька.

– Ви що, зовсім осліпли?.. Не бачили, що і мій Вітька став перед його величністю бурмилом Заспаним?

– Якщо б ти знав таємницю, то не стояв був ні твій Вітька, ні Тимофійко перед його величності, – махнула пухнастим хвостом Білка і поплигала собі далі.

– Ну тоді, якщо так, то ви не дізнаєтесь вівек віків справжньої таємниці! – погрозив Заєць.

– Та що ти, Сидоре, хіба ми винуваті, що пухнаста Галька тебе образила? – спробував задобрити Сидора Їжак Панас Голка.

– Ні, не скажу, поки та гордохвоста не приповзе на колінах і не попросить пробачення від мене! – відповів гордо боягуз.

– Дивно, дивно, хто таке чув колись, аби такий вельможа, як Ведмідь Бурмило Заспаний, послушався нашепту, якогось там маляти Козенятка? – здивувалась Сойка Гафійка.

– А якщо Козенятко Тимофійко намовив нашого вельможу, щоб здатися у руки страшній Африці без бою? – запитала Сорока Білобока.

– Ніхто не бачив тієї Африки, навіть ви, Гафійко, її не бачили, хоча хвалилися, що бачили її страшну-престрашну, ходячи краєм лісу, – посміхнулася Ворона.

– Але ж ви самі чули, коли Тимофійко признав, що Африка існує, – відповіла засоромлена Сойка.

– Це правда, але Тимофійко не говорив, що вона страшна.

І так лісові друзі розійшлися по своїх домівках, ліс затих, тільки в царському палаці Вельможа Ведмідь Бурмило Заспаний, попиваючи з кухля солоденького медіку, розмовляв зі своїм радником Лисом Микитою Хитрим.

– Ось бачиш, Микито, приказка каже, що треба слухатись поради старих і що молодим не слід втручатись у розмову старших, але ми добре зробили, що послухались молодих, якби не Козенятко Тимофійко та Зайчатко Вітька, ми б даремно витратили кошти на озброєння лісового війська, а також витратили б даремно час.

– Так, так, вельможний Бурмило! – погодився хитрий Лис.

– Оцих двох малят треба нагородити за їх хоробрість і гострий ум!

ЛИС МИКИТА ТА ЛИСИЦЯ ПАРАСКА

Повернувшись до своїх покоїв після розмови з вельможею Бурмилом Заспаним, Лис микита Хитрий ніяк не міг заснути. Думки роїлися в його голові, не давали спокою, мучили... «Коли Бурмило Заспаний хоче таких молокососів, як Тимофійко та Вітько нагородити за таку дрібничку, яку шепнули йому на вухо, то оленя Семена Рогатого, після того, як пояснить усім, хто така ота триклята Африка, назве своїм царським радником, а мені дасть якусь там дрібненьку посадочку, ой горе моїй голівонці!» – думав, перевертаючись з одного боку на інший, Лис Микита Хитрий.

– А чом ти, муже, заснути не можеш і свою голівоньку мучиш? – запитала Лисиця Параска Хитра свого мужа. – Тобі ж треба відпочити, щоб міг царством керувати, бо, ади, старий Бурмило тільки іменем володар лісу, а всіма ділами мусиш займатися ти.

– Та воно так є, але яка мені хосна з того, коли на мою посаду Бурмило хоче поставити оленя Семена Рогатого...

– Ой горенько, ой лишенько, він пустить нас з торбами у світ, а наші донечки Галька й Талька будуть жебрати у добрих звірів окрасць хліба, – перелякано сплеснула лапками Лисиця.

– Та цить-бо, Парасю, цить! Мабуть, то мені тільки здалось, – пробував заспокоїти її Микита.

– Ой, не здалось тобі, Микито, не здалось, бо, ади, я вчора була у старої Яремихи Борсучихи, а там була і Одарка Вовчиха, та так із слова на слово питає мене, що є нового в царстві, чи готуємось до війни, чи ні, бо вона чула від Оленихи Семенихи, що вельможа Бурмило хоче разом з її Семеном йти на переговори зі страшною Африкою.

– А ось у чому річ! А я й думаю, чому то Бурмило вже й не так слухається моїх порад, навіть і заперечує, і мовчати заставляє, а то Семен втрутив свої крислаті роги в мої справи. Ой не забуду я йому цього, бігме, не забуду!

– А я позавчора стрічаю його на Березовій вулиці і кланяюсь йому, а він ледь бовкнув у відповідь і так гордо глянув на мене, що аж...

– Так, так, він уже й бачиться царським радником, тому так гордо і поводитьсь, але я не допущу цього!

– Не дай, Боже, щоб дійшло до цього! Треба борзо щось робити, але що? – склала мов до молитви Лисиця лапки.

– Якщо Семен Рогатий стане завтра перед громадою, то я можу попрощатися зі своїм радництвом.

– А якщо б ми... – задумалась Лисиця.

– Що, Парасю, що?.. Ти завжди знаходиш вихід з будь якої ситуації, – похвалив її Лис.

– Воно правда, але тепер така ситуація, така ситуація...

– Так, так, але ти щось мала на думці.

– Та я думаю, як би ми віднайшли ту Африку і підкупили її, щоб напала на лис. Тоді Семен Рогатий пропав би разом зі своє гордістю...

– Але це ж зрада! – перелякано крикнув Микита.

– Зрада не зрада, але подумай: Африка нападає на громаду, всі звірі втікають куди, хто може, сам Бурмило дає ногам волю, тільки ти стоїш серед поляни і зустрічаєш страшну Африку.

– Та після такої події не тільки Семен Рогатий, а сам Бурмило...

– Так, так, – перебила його Параска, – ти б став лісовим царем.

– Всесвітлий і Великоможний Цар Лис Микита Хитрий.

– А ти б стала царицею – Великоможна Параска Хитра.

– А наші донечки стали б царівнами, – облизала губи від задоволення Параска.

– Але як знайти ту Африку?.. Звідки її взяти?..

– Але вона існує!

– Існує, існує, молокосос Тимофійко, племінник Семена Рогатого, сам казав, що вона існує.

– А може, насправді Сойка Гафійка бачила її? – задумливо запитала параска.

– Ану, молю тебе, біжи мерщій до неї, хто знає?.. – попросив Микита Параску.

Ластівка Маринка бачила страшну Африку

Сойка Гафійка цілий вечір ходила, мов обпарена, бо ота нестидниця Ворона Стара Жона так прямо перед усіма урвала її честі.

«Ніхто не бачив тієї Африки, навіть ви, Гафійко, її не бачили, хоча хвалилися, що бачили її страшну-престрашну, ходячи краєм лісу», – лунали в її вухах Воронині слова.

Ну і не могла стримати свого язика?

– Не забуду я тобі цього, Ворониho, ой, не забуду! – помахала Сойка крилом у бік воронячого гнізда.

Та не встигла Сойка Гафійка закінчити свої погрози, аж тут хтось стукає у двері:

– Ой, хто ж там так сильно стукає, мов татари налетіли? – запитала сердито сойка Гафійка.

– Тітко Гафійко, тітко Гафійко, відчиніть, будь ласка, борзо, не дайте загинути невинній душі! – почулося знадвору.

– Що, що трапилось, хто гине?

– Це я, тіточко Гафійко, я, відчиніть, будь ласка, бо...

– Ну «я, тіточко» та все «я», а хто ти є?

– Ой, тіточко, це ж я, Ластівка Маринка, відчиніть, бо тут мені смерть, – тремтячим голосом відповіла Ластівка.

– О, Господи святенький, що трапилось, донечко? Заходь, заходь борзо до середини, – запросила її Сойка.

– Ой, тіточко, рятуйте! Не дайте їй мене спіямати, приховайте де-небудь мене, ой, тіточко! – пурхала з одного кутка в інший перелякана Ластівка.

– Від кого тебе рятувати, донечко, хто тебе так перелякав?

– Ой, тіточко, я бачила її, бачила її, бачила!...

– Кого? – здивувалась Сойка.

– Як кого? Її, тіточко, її...

– Кого її? – перепитала Сойка.

– Африку!

– Африку?! – сплеснула крилами Сойка.

– Африку, тіточко, Африку! Така страшна-престрашна – з безліччю голів і усі вони в неї такі великі, як копиці сіна, а тулуб, ноги, – руки... ой, Господи, рятуйте мене, тіточко Гафійко.

– Ой, не говори, донечко, тобі, напевне, привиділась та Африка, ходи, я тебе обкурю зіллям від лихого...

– Ні, тіточко, не привиділось, я бачила її ось так, як вас, – страшна-престрашна, саме така, якою бачили її Ви, а не повірили Вам, ще й насміялись.

«Ну покажу я тобі, Ворониho, як мене ображати перед громадою», – забувши про страх, подумала сойка.

– Де ти бачила її, Маринко? – заспокоївшись, запитала сойка.

– Та тут недалеко, дорогою, яка веде до степу, там за річкою у скелі є печера, там заховалась.

– Ану, Маринко, ходім борзо до Ворони та Сороки, розкажеш і їм, бо інакше я залишусь брехою на все життя.

– Ой, тіточко, я не виходжу надвір, я боюся, я, я...

– Ну, ну заспокійся і опісля підемо.

– Ой, тіточко, я не піду.

– Ну, ну, нічого ти, Маринко, перелякалась, почекай тут, а я піду за ними, приведу їх сюди, і ти їм розкажеш.

– Ой, тіточко, я сама не зостанусь, боюсь.

– Кого?

– Африки!

– Таж вона в печері за річкою, ти ж сама казала.

– Так вона там, але хтозна ту Африку...

– Тоді ходи зі мною, – почала сердитись сойка.

– Таж я казала вам, що боюсь...

– Іти зі мною боїшся, а зостатись сама не боїшся...

– Та хіба я винна, що така боязлива?..

– І через твою боязливість я залишусь брехухою в очах громади? – гнівно запитала сойка.

– Пробачте, тіточко, але ж ви самі бачили, яка страшна та Африка.

Сойка Гафійка так розсердилась на бідну ластівку Марину, що не стерпіла і вигнала її надвір:

– Якщо ти не хочеш іти зі мною, тоді йди собі геть з моєї хати, лети собі, куди хочеш.

– Ой, тіточко, я ж казала вам, що боюсь.

– Мене мало обходить, геть з мого гнізда!

Що було робити бідній Маринці?..

НІЧНА ЗУСТРІЧ ЛИСИЦІ ПАРАСКИ ХИТРОЇ З СОЙКОЮ ГАФІЙКОЮ

Та тільки ластівка Маринка вийшла з Сойчиного гнізда і полетіла собі додому, як Сойка Гафійка вирушила до ворони, щоб змити образу, якою та «нагородила» її перед громадою.

«Повірить не повірить, але я не зостанусь брехухою перед лісовим народом. Якщо не повірить, хай питає боязливу Марину. Тьху на неї!». Але враз думки, в яких виливала злість на ворону та ластівку, перервали чийсь кроки, які наближались до дуба, на якому знаходилося її гніздо.

«Господи, це ж Африка!», – завмерла з переляку Сойка, але, побачивши, що то не така велика постать, трохи заспокоїлась і несміливо запитала:

– Хто там?

– Гафійко, то Ви?

– Я ж, я, а Ви хто?

– Та це ж я, Гафійко, Параска Хитра.

– Ой, пані Параско, як Ви мене перелякали, – полегшено сказала Сойка й злетіла до лисиці.

– Ой, яка ж бо ви ляклива, Гафійко, це, мабуть, відколи ви побачили Африку? – хитро запитала лисиця.

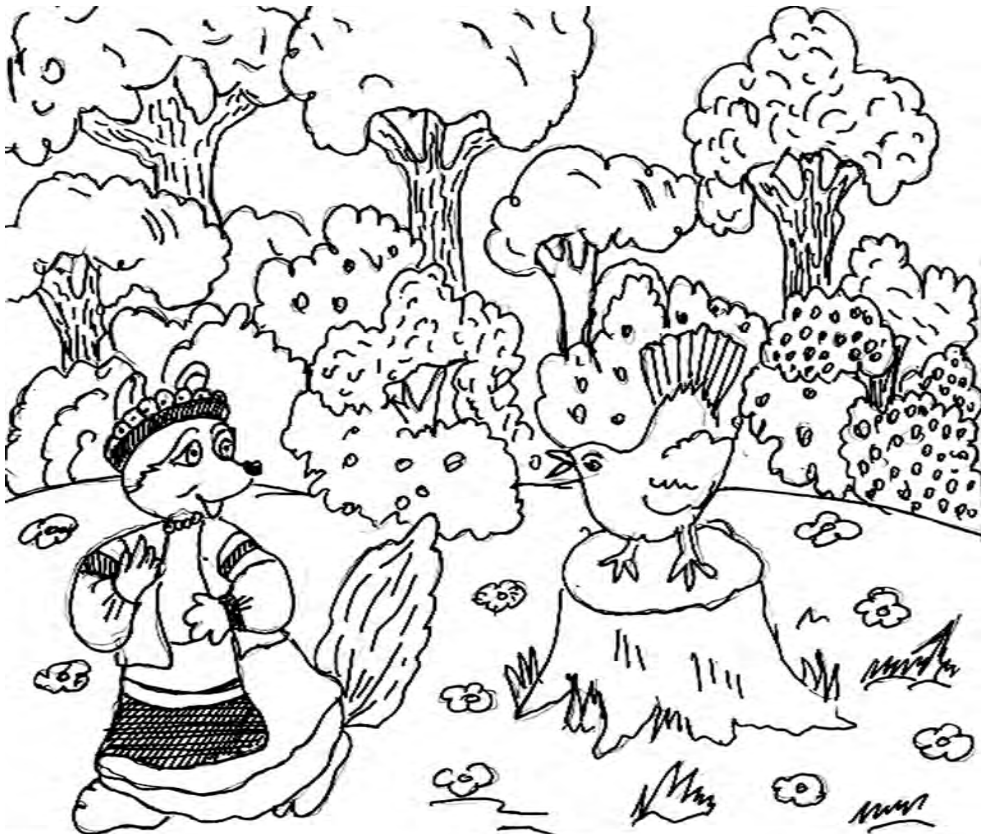
– Ой не говоріть, пані Парасочко, а ще та Ворониха та Сорочиха не вірять мені і так осоромили перед громадою.

– Я вірю вам, Гафійко, і мій Микита вірить...

– Ось, бачите! – радісно сойкнула Гафійка. – Лиш ті два опудала мені не повірили, але я їм доведу, що Африка існує, і тільки чекає вигідного моменту, щоб напасти на наш ліс.

– Ой не говоріть, Гафійко! А мій Микита каже: «Йди борзо до пані Гафійки і розпитай про Африку, бо, бач, наш вельможний цар не дозволяє готуватись до бою, а та Африка може напасти на нас і знищити всіх.

– Правда, пані Парасочко, істинна правда, вона тут недалеко, там, за річкою, у печері чекає вигідного моменту, щоб напасти на нас, – одним дихом вимовила Сойка і навіть не

спогадала нічого про ластівку Маринку, що і та її бачила, вона ж бо бачила її першою, тобто і не бачила, але це не мало ніякого значення, якщо Африка в печері...

– Ой, Гафійко, мені треба бігти й попередити Микиту, щоб ішов на переговори з Африкою, бо інакше...

– Треба, пані Парасочко, негайно треба нам рятувати наш ліс! – відразу похоробрішала Сойка.

– Якщо нам вдасться врятувати ліс від лиха, то вас, Гафійко, чекає велика нагорода.

– Не треба мені нагороди, лиш хочу довести Воронісі та Сорочісі, що я не брехуха!

– Настане час, коли вони на колінах будуть вибачатися перед Вами, пані Гафійко!

– Ой, пані Парасочко! – зраділа Сойка.

– Так, так, пані Гафійко. Микита змусить їх, а вам дасть високу посаду у царському уряді.

– Ой, пані Парасочко! – повторила Сойка.

– Так, так, пані Гафійко, Микита не забуде віддячитися Вам за Вашу велику допомогу.

З цими словами Лисиця побігла повідомити Микиту про те, що Африка у печері за річкою, а щаслива-прещаслива Сойка повернулася собі до свого гнізда і почала мріяти про

велику нагороду і високу посаду, які вона отримає від Микити Хитрого, а найбільше гріло її серце те, що ті два опудала, ворона Стара Жона та Сорока Білобока, будуть навколішки вибачатися перед нею.

Так хай бачить уся громада, хто є Гафійка Сойка!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ НА ПЕРЕГОВОРАХ ЗІ СТРАШНОЮ АФРИКОЮ

Почувши, що страшна Африка в печері за річкою, Лис Микита Хитрий вирушив на переговори з нею. Хоча, правду кажучи, в нього не вистачало хоробрості на такий вчинок, але думав скористатися своїми хитрощами, бо, що ж не говори, але такого хитрого, як він, не знайдеш на весь ліс. Не одного він перехитрив і не з таких крутих ситуацій викручувався, то викрутиться і цього разу.

З кожним кроком, що наближав Микиту до печери, в якій заховалась Африка, його серце калатало чимраз сильніше. Але він переборював свій страх мріями про те, що стане лісовим царем. Вельможний Цар Микита Хитрий! І чому б йому не стати царем? Колись лісовий престол вимагав сильного володаря, але зараз вже не ті часи, тепер тільки мудрий володар може утримати мир і спокій у своєму царстві, а він це зробить. Усі побачать, що він найбільше підходить до лісового царського престолу.

А ось і печера! Микита Хитрий перейшов річку і несміло покликав:

– Пані Африко!

Але йому навіть відлуння не обізвалось. Навкруги все спало в нічній тишині, тільки місяць мерехтів у плесі серед річки.

– Всемогутня Африко-о-о! – посмілішав Микита.

– ... рико-о-о!.. – відбився його голос від скелі, в якій знаходилася печера.

«А якщо Сойка збрехала, якщо вона не бачила Африки?» – майнула думка в голові Микити.

«Якщо вона хотіла тільки насміятися наді мною?... Ех, клята-триклята Сойка! Я ж покажу їй, як насміхатися з мене, з царського радника, та що я говорю, з царського радника? З самого пресвітлого Царя Микити Хитрого!», – розлютився Лис і як гукне:

– Афри-и-ико-о-о!...

– ... ри-и-ико-о-о!.. – відмовила скеля і знову все затихло.

Та коли Лис відвернувся плечима до печери, страшний-престрашний, та що я говорю, страшний, жахливий-прежахливий, дикий рик спочатку прикував його до каменя, на якому стояв, а далі повалив з ніг.

– Гх-х-хто-о-ож-ж-ж по-о-осмі-і-ів тур-р-рбу-у- ув-а-а-ати мі-і-ій со-о-он!..

Лисові здалось, що це скеля повалилася на нього і задавила на смерть, але коли побачив, що йому вдалось махнути хвостом, а потім кивнути вухом, дав собі справу, що він не мертвий, зібрав всі свої сили, піднявся на ноги і відповів:

– Я Лис Микита Хитрий, радник Вельможного Царя Ведмеда Бурмила Заспаного, сина Бурмила Тихого, внука бурмила Славного і хочу з вами вести переговори.

– Г-г-гов-о-о-ри!

– Я хочу з вами вести переговори, щоб врятувати наш ліс від вашого страшного нападу.

– А-а-а я-я-я не-е-е буду-у-у на-а-апа-а-ада-а-ати на-а-а ва- а-ас! – відповіла тим самим страшним голосом Африка.

– Тоді, Ясносвітліша та Ясновельможніша пані Африко, я вас запрошую завтра до нас у гості, – зрадів Микита Хитрий.

– Я-я-я не-е-е ходж-ж-жу-у-у в г-г-гості-і-і!

– Я можу вам заплатити за ваш труд, – почав вдаватися до хитроців Микита.

– Що-о-о ти-и-и ме-е-ені-і-і да-а-аси-и-и?!

– Що попросите, те і дам: срібла, золота, грошей, що попросите, те і дам, лиш приходьте.

– Цар-р-рську-у-у чаш-ш-шу!..

– Та вона ж з дубового дерева, не варта нічого! – крикнув радо Микита Хитрий і враз пожалів, що таке сказав.

– Пр-р-рине-е-еси-и-и її-і-і!..

– Та я радо вам її принесу, таки-такісеньки через півгодини вона ваша, – не знаходив собі місця Лис, що йому так дешево обійдеться.

– По-о-оста-а-ав її-і-і на-а-а ка-а-амі-і-інь, на-а-а яко-о-ому-у-у сто-о-оїш-ш-ш!.. – наказала Африка.

– Та я таки-такісеньки, не мине ні годинонька, – запевнив Лис Африку, і кинувся до царського палацу за дубовою чашею, з якої Вельможний Бурмило Заспаний пив мед.

ДРУГА ЛІСОВА РАДА

Другого дня ледь сонечко встигло посміхнутися до поляни, а на ній вже почав збиратися весь лісовий народ. Одні раді, що не буде війни, інші цікаві дізнатися, хто така Африка, інші, недовірливі, трохи побоюючись...

Сойка Гафійка прилетіла першою, бо ж сьогодні доведе всім, що вона не брехуха, як її образила та криклива Ворона, що буде змушена стати на коліна і разом із Сорокою прохати від неї милості, але про це ще не знав ніхто, окрім Лиса Микити та його дружини Параски, які теж чекали з нетерпінням появи Африки.

«Скільки то буде сміху, як появиться страшна-престрашна, жахлива-прежахлива Африка», – думав Микита Хитрий. Правда, він не бачив Африки, але чув її дикий рев. Такий рев може мати тільки хижий-прехижий, жахливий звір. У своїй уяві він бачив, як всі звірі втікають, куди хто видить очима, як Бурмило Заспаний дає драла з висолопленим язиком до царського палацу. Тільки він, майбутній вельможа Микита Хитрий, стоїть серед поляни і чекає на страшну Африку. А потім розкаже всім, як Африка заявила, що дарує життя всьому лісовому люду, якщо вони поставлять над собою царем Микиту Хитрого, єдиного мужнього та хороброго звіра лісу! А якщо ні, то всім – кінець!

Хтозна, ще скільки наміряв би Микита, якби на поляну не вбігли були козенятко Тимофійко та зайчатко Вітька, тримаючись за руки і наспівуючи:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!
Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!

– Зараз ви побачите, яка вона не страшна та Африка, – буркнув під носом Микита.

– Чом ти сумний, Микито? У такий радісний день треба тільки радіти і веселитися. Мабуть, тебе втомила твоя нелегка служба? – запитав його цар Бурмило Заспаний.

– Не сумний я, Ваша Милість, і не втомлений! – гордо відповів Микита, а сам думає: «Ану дивись, куди гне, що мене втомила служба, хоче Семена Рогатого призначити своїм радником. Не діждешся ти цього, Бурмило, ой не діждешся!»

Неподалік від них Ворона з Сорокою із нетерпінням переступали з однієї ноги на іншу. І поглядаючи в бік Сойки, обмивали її своїми язиками.

– Ану, лиш глянь на Гафійку, як гордо собі стоїть, ніби й нічого не трапилось, – посміхнулася Ворона.

– Вона, мабуть, вже й забула, яких бріхонь натерла про страшну Африку, – додала Сорока.

– Я б у землю влізла зі стиду!

– Я б на очі людям не появилася!

– А в неї ні стиду, ні честі!

– Так, так, ні стиду, ні честі, – повторила Сорока.

Сонце піднялось високо, звірі почали втрачати терпіння, а на поляну не появлялися ні олень Семен Рогатий, ні страшна Африка.

– Та де в біса той Семен, скільки маємо чекати на нього, мов на якогось вельможу, – почав нарікати кабан Данило Іклатий.

– Я здавна заримітив, що він не поважає нас, дивіться сам цар прибув, а його немає, – додав Вовк Карпо Швидкий.

– А хтозна, чи прийде? – втрутився в бесіду їжак Панас Голка.

– Та хоч і не приходить, війни все одно не буде, – буркнув Ярема Борсук.

– Тобі, Яремо, тільки війна в голові, – посміхнувся Їжак.

– Таж бо ми, слава Богу, маємо всього, а війни вже не було здавна, остання була за часів Бурмила Доброго. Навіть самого Микиту почало дратувати Семенове спізнання, бо він з усієї душі хотів бачити, як той буде втікати, як побачить страшну Африку.

АФРИКА, ЙДЕ АФРИКА!..

Ось так стояли наші друзі серед поляни і чекали, хто на кого: лис, лисиця та сойка на страшну Африку, решта звірів – на оленя Семена Рогатого, а Ярема Борсук – на війну... Та враз з лісу появилось страшне чудовисько і почало наблизатись до звірячої громади. Спочатку всі подумали, що то великий кущ наближається до них.

Бо то і насправді був кущ.

– Дивіться, що то лізе? – запитав Вовк Карпо Швидкий.

– Та то якийсь кущ, – відповів кабан Данило Іклатий.

– Хто коли бачив ходячий кущ? – запитав переляканий їжак Панас Голка.

– М-м-ма-м-м-мусю! – скрикнув Заєць Сидір.

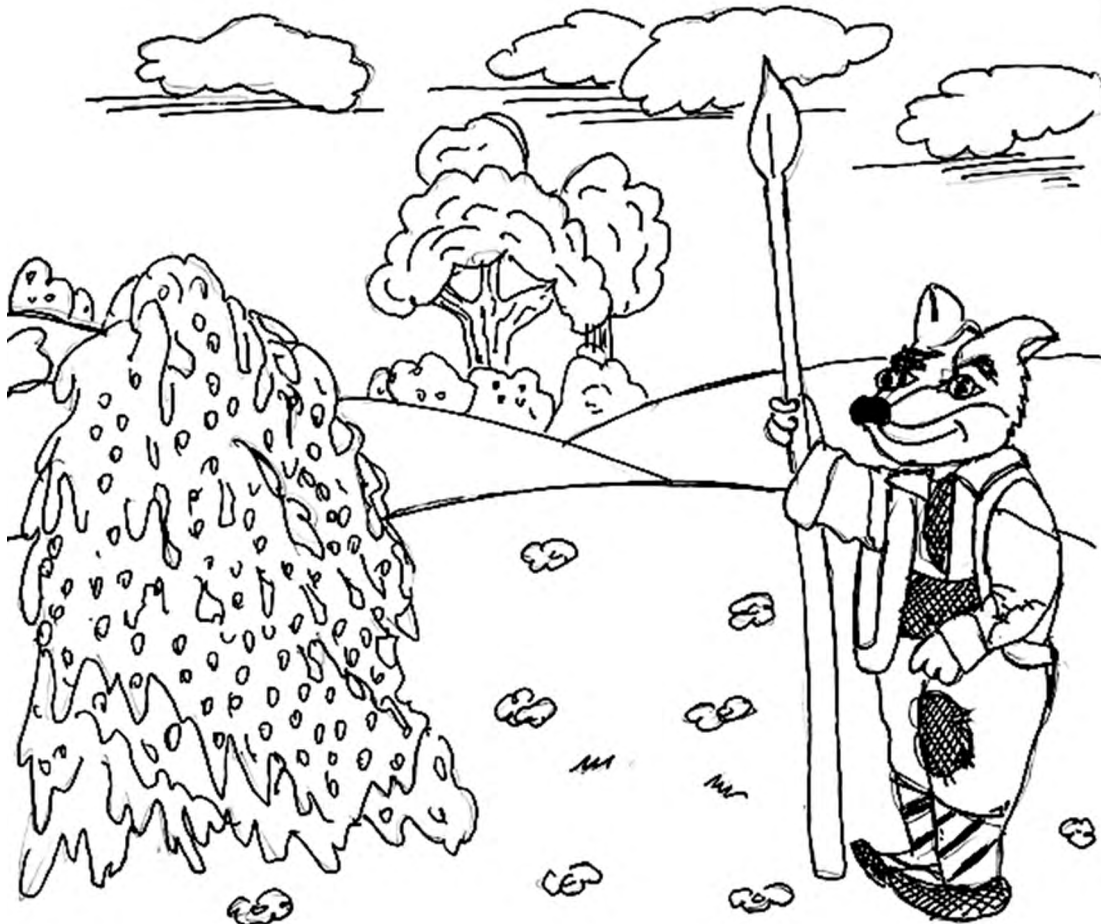
– Африка, Африка, йде Африка! – загула перелякана громада.

– Ставай до бою! – радісно крикнув Ярема Борсук.

Остовпіла громада, з переляку стояла не рухаючись. Як це побачив Лис Микита Хитрий, то гукнув щосили:

– Рятуйсь, хто може!

Тількитого й треба було. Звірі схопились і почали давати ногам волю, та сильний грізний голос Ведмеда Бурмила Заспаного зупинив їх:

– Ану всім стояти!

– Стояти всім! – повторив за царем Ярема Борсук і витяг козацьку шаблюку, яку завжди носив при боці.

– Рятуйсь, хто може! – спробував знову Микита.

– Всім стояти! – наказав Вельможа Бурмило – Хто рухнеться з місця, попаде під воєнний суд!

– Всіх під суд! – розмахнувся шаблюкою вояка Ярема. Звірі стояли на місці, бо хоча до них наближалася страшна Африка, але, мабуть, вона не стрибить їх, а потрапити під воєнний суд, то вже неминуча смерть.

– Ви що – хоробрі звірі чи якісь боягузи?! – крикнув Бурмило, – Ось, дивіться на малят, їм не страшна Африка. А малята собі продовжували співати, танцюючи:

*Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не слашина!*

*Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не слашина!*

– Щоб врятувати громаду, я, царський радник Лис Микита Хитрий, іду назустріч страшній Африці і домовлюсь з нею, щоб не стребила нас! – почав хитрувати Микита, дивлячись то на Лисицю, то на Сойку.

Збентежена Лисиця тільки хвостом помахувала, а Сойці байдуже, дивиться у бік Ворони та Сороки, мов хоче сказати: «Ви мене брехухою робили, ось вам Африка!»

– Не смій рухнутись з місця, Микито! – крикнув на нього вельможа Бурмило.

– Та я ж царський радник, готовий померти за громаду! – знову спробував хитрувати Микита.

– Від сьогодні ти не є царським радником, а померти помреш через свій «хитрий» розум!

Лис похилив голову, запхав хвоста між ноги і почав думати, як врятувати собі шкуру.

У цей час Африка наближалась до народу, і з кожним кроком вона здавалась їм не такою страшною.

– Якийсь то куш, ну і борися, Яремо, з кущами, – опустив шаблюку Ярема Борсук.

– Куш кушем, – махнув лапою Вовк Карпо Швидкий.

– Ал-л-ле він х-х-ходить! – тремтів з переляку Заєць Сидір.

– Ось, дивіться, в кого вдався Вітька, у хороброго татка! – розсміялась Білка Галька.

– А вчора він великою таємницею нам попід ніс вимахував і не хотів її розкривати, – підтримав її Панас Голка.

– Низький вам уклін, шановна громадо! – низько вклонилась громаді страшна Африка.

– Вітаємо вас, шановна Африко! – відповів вельможа Бурмило.

– Вітаємо! – загула громада.

– Та мені звідкись знайомий цей голос, – сказав Кабан Данило.

– Та це ж голос Семена Рогатого! – крикнув Їжак Панас.

– Це ж Семен Рогатий! – повторив за ним Вовк Карпо Швидкий.

– Семен Рогатий, – загула радісно громада.

– Семен, Семен, це ж Семен, – підстрибував радісно Заєць Сидір.

– Це ж мій вуйко! – махнуло хвостиком Козенятко Тимофійко.

– Шлях би тебе трафив, Семене, а я тут-тут мав зарубати тебе шаблею! – посміхнувся Ярема Борсук.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ ПРОГОЛОШЕНИЙ ЗРАДНИКОМ ЛІСОВОГО ЦАРСТВА

Олень Семен Рогатий під радісними оплесками лісової громади скинув з себе дубові гілки і знову низенько вклонився всім:

– Здорові будьте, брати і сестри!

– Здоров будь, Семене! – відповіла в один голос громада.

Як побачив Лис Микита Хитрий, в яку халепу вліз, то почав поволі рачкувати далі й далі, сподіваючись добратися до кущів.

– Микито, ти що, не радієш разом з громадою, за яку хотів життям пожертвувати? – запитав посміхаючись вельможа Бурмило.

– Та я ж, Вельможний Царю Бурмиле, хочу, я хочу, хочу... – повторював Лис, якому розвіялись всі хитрощі з голови.

– Знаємо, Микито, знаємо, ти хочеш задерти в кущі, – розсміявся Ведмідь.

– Я ж, вельможний царю, хотів тільки, тільки...

– Тільки втекти! А хто буде відповідати за твій зрадницький вчинок, твоя Параска чи Сойка Гафійка, га?

Громада стояла здивована, бо не знала, в чому річ, тільки Ярема Борсук крикнув щосили:

– Лис Микита зрадник, смерть зрадникам!

– Не квапся, Яремо, не тобі і не мені судити Микиту, на це є суд, хай судить його громада, але перед тим треба, щоб вона дізналась про його злочин, а потім хай вирішує, як його карати, правда, шановна громадо?

– Правда, правда! – погодилась громада.

– Ну, тоді слухайте, чого захотілось Микиті Хитрому!

– Увага! – крикнув Ярема Борсук.

– Увага, увага! – повторила громада.

– Микита Хитрий не знав, що, окрім нього, в мене є і таємні радники, як ось,

наприклад, Ластівка Маринка, яка дізналась про зрадницький план Микити, який хотів віддати наше царство в руки Африки. Тільки він не був упевнений, чи Африка існує на світі, чи ні, тому й послав свою Параску до Сойки Гафійки, бо вона нібито бачила Африку. В цей час хитріша від Лиса Маринка полетіла до Сойки і обіграла її, говорячи, що бачила Африку в печері поза річкою, а та в свою чергу запевнила Лисицю, що Африка заховалась там і чекає вигідного моменту напасти на наше царство.

– О, бреха! – крикнула Ворона Стара-Жона.

– Тьфу на неї! – сплюнула Сорока Білобока.

– Увага! – тупнув ногою Ярема Борсук.

– Хитрий Лис як дізнався про це, то побіг на переговори з Африкою, сподіваючись, що та допоможе йому скинути мене з престолу і помагає його царем над вами. Тільки, що замість Африки в печері за річкою на нього чекав Олень Семен Рогатий. Микита, думаючи, що веде переговори з Африкою, видав всі свої нечесні наміри.

– Зрадник! – крикнув Ярема витягаючи шаблю.

– Зрадник, зрадник! – загула громада.

– Тепер судить його, як умієте! – мовив вельможа Бурмило.

– Смерть зраднику! – крикнув хтось з громади.

– У тюрму його, в кайдани! – додав інший.

– В кайдани, в кайдани! – повторила громада.

– Сойку теж у кайдани! – крикнула Ворона.

– В кайдани брехуху! – погодилась Сорока.

– Ви не можете мене судити без доказів, хіба Семен Рогатий має докази, що я розмовляв з ним.

– А ось і доказ, – сказав спокійно Семен Рогатий, витягаючи дубову царську чашу.

– Я попросив від нього царську чашу і він її приніс.

– Ну, Микито Хитрий, не такий вже ти й хитрий, – махнув ратицею кабан Данило Іклатий.

ВИБОРИ НОВОГО РАДНИКА

Лісовий народ недолюблював Микиту Хитрого, бо зараз не було звіра, якого б він не обвів округ свого хвоста бодай один раз, а відколи став царським радником, то так погордів, що рідко коли й на «добридень» відповість.

Тому в запалі всі розкричались: одні – «Смерть зрадникові!», інші – «В тюрму його, в кайдани!», а ще інші – «На великі муки!» Але потрохи клекітливий гнів згасав, звірі почали пригадувати собі добрі вчинки Микити, бо що ж не говоріть, він мав і багато заслуг. І так потроху-потроху втихомирились, бо як засудять на смерть чи на тяжку кару свого однолісничанина, це ж було би великою ганьбою для такого демократичного народу, як вони!

– Шановна громадо, тепер, коли ви всі дізнались про зрадницький вчинок царського радника лиса Микити Хитрого, вирішуйте, як будемо його карати, – сказав цар Ведмідь Бурмило Заспаний.

– Перш за все, Вельмишановний Бурмило Заспаний, вам треба вибрати з-поміж нас нового царського радника! – сміливо сказав вовк Карпо Швидкий, який уважав, що йому належала б ця посада.

– Треба, треба, їй-богу, треба! – підтвердив кабан Данило Іклатий, який уважав, що тільки він гідний такої високої посади.

– Певна річ! – підтвердив вельможа Бурмило.

– Без царського радника не судити зрадника! – тьохнув Соловей Кирило, який тільки-но прилетів на раду.

Лісова громада вибухнула сміхом від такого римування.

– Ну, чекаю ваших пропозицій, – додав вельможа Бурмило.

– Хай буде Вовк Карпо Швидкий! – крикнув заєць Сидір Боягуз, який в останній час завів велику приязнь з вовком.

– Як буде Карпо радником, Сидір стане скарбником, – тьохнув знову Соловей на веселість громаді, бо багато звірів знали, що вовк Карпо обіцяв зайцеві Сидору посаду

царського скарбника, якщо той підтримає його зайняти посаду Микити Хитрого.

– А чому б не бути Данилу Іклатому?! – крикнув їжак Панас Голка, який недолюбливав Вовка бозна з яких причин.

– А ви про мого Ярему забули?! – крикнула Борсучиха. – Хіба він даремно свою кровцю у боях проливав?

– Цить стара! Моя справа воювати, а не вилежуватись в царських палацах! – тупнув ногою Ярема.

І так одні звірі почали підтримувати вовка Карпа Швидкого, інші – кабана Данила, а ще інші – борсука Ярему. І така колотнеча зчинилася, що не дай Бог, але вибори є виборами. На котрих виборах немає гармидеру?..

– Шановна громадо! – крикнув щосили вельможа Бурмило.

– Увага! – тупнув ногою Ярема Борсук.

– Я хочу, щоб ви вибрали царського радника, але щоб не сварились між собою, бо виберу його я.

В одну мить гамір затих, громада чекала з нетерпінням дізнатись кого вельможа Бурмило назве царським радником.

– Шановна громадо! Ми, лісовий Цар Ведмідь Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго і правнук Бурмила Славного, сьогодні такого і такого дня, такого і такого місяця, такого і такого року ставимо на посаду царського радника оленя Семена Рогатого.

– Семена? – здивувався вовк Карпо Швидкий.

– Рогатого? – трохи не скрикнув кабан Данило.

– Кому не до вподоби хай, вийде наперед і скаже, що і як.

Громада мовчала.

– Ну, тоді вітайте царського радника Оленя Семена Рогатого!

– Віват! – крикнув Ярема Борсук.

– Віват, віват! – загула громада.

– Радіють всі племена за радника Семена, – тьохнув Кирило Соловей, щоб розвеселити громаду.

СУД НАД ЛИСОМ МИКИТОЮ ХИТРИМ ТА СОЙКОЮ ГАФІЙКОЮ

Насправді всі звірі зраділи, що вельможа Бурмило поставив своїм радником Семена Рогатого, бо Семен нікого ніколи не образив. Навіть вовк Карпо Швидкий радів, що радником не став кабан Данило Іклатий, а той у свою чергу радів, що вельможа не поставив своїм радником вовка Карпа Швидкого. Тільки Лисова родина та Сойка Гафійка не раділи такому переворотові.

– А тепер, шановний пане раднику, перед тим, як ви розкажете нам, хто така та Африка, порадьте нам, як судити зрадника Микиту Хитрого, – звернувся до Семена вельможа Бурмило.

– Вельможний царю Бурмиле Заспаний, шановна громадо, зрада – це великий злочин, але через зрадницькі наміри Лиса Микити Хитрого ніхто з нас не постраждав, і я думаю, що він не заслуговує смерті, ви згодні зі мною?

– Згодні, згодні! – погодились громада.

– Одні з вас кричали, що треба засудити його на важкі муки, це ж, по-перше, не в наших звичках мучити один одного, а по-друге, у нас немає мучителів. Хоче хтось з вас стати Микитовим мучителем?

Громада мовчала, дивуючись з мудрих порад Семена Хитрого.

– Як бачу, ніхто цього не хоче, тому й не будемо засуджувати Микиту на страшні муки, а щодо тюрми та кайданів – у нас їх немає, і це не гарно, щоб у таким славнім та мирнім царстві, як наше, ми будували тюрми та кували кайдани.

– Правда, правда! – загула громада.

– А тоді, як ми покараємо Микиту? – запитав хто сь з громади.

– І Сойку Гафійку! – додала Ворона Стара Жона.

– Якось треба їх покарати! – крикнув Ярема Борсук.

– Та їм не обійдеться так легко, – погодився Олень Семен Рогатий. – Настане момент, коли вони відкуплять свої гріхи і зроблять добрий вчинок на користь громади, а поки що Лис Миката Хитрий від сьогодні буде зватися Лис Микита Грішний!

– Микита Грішний, Микита Грішний, – розсміялась громада, навіть вельможа Бурмило потайки посміхнувся, а Соловей Кирило собі защебетав:

*Був у нас Микита спішний,
Гарний, ніжний, молодіжний,
І розумний, і розкішний,
Та відразу став він грішний –
І грабіжний, і драпіжний.*

– А Сойку, як будемо звати? – каркнула ворона.

Та не встиг Олень Семен Рогатий відповісти Сойці, як Соловей знову защебетав:

*Була в нас Сойка Гафійка,
Парубійка, багатійка,
А така з неї дурійка,
Мов та лихая копійка,
Що де ступить, там і бійка,
То хай буде ця брехлійка
Від сьогодні Вередійка!*

- То хай буде Вередійка! – вирішив Семен Рогатий.
- Вередійка! – каркнула задоволено Ворона.
- Вередійка, Вередійка! – загула весело громада.
- Так їй і треба, бо насправді велика з неї вередуша, – шепнула Сорока на вухо Вороні.
- Хоч не говоріть, Сороко, де не появиться, починає вередувати, – відповіла Ворона.

Олень Семен Рогатий розповідає про Африку

Звірі, розвеселені Соловейком Кирилом, не могли спинитись від сміху та жартів про Лиса та Сойку, але вельможа Бурмило зупинив їх:

– Шановна громадо! Тепер перейдемо до другої частини нашої зустрічі і попросимо нашого радника, щоб розповів нам про Африку.

Звірі, зацікавлені Африкою, Стихли в одну мить і чекали з нетерпінням дізнатися, хто така Африка.

– Вельможний Царю Бурмиле Заспаний, шановна громадо! Як вам відомо всім, я народився в зоопарку, де багато чого почув і навчився, бо мав нагоду розмовляти з різними звірями всього світу, бо світ, наша величезна планета Земля, поділяється на материки, а материки – на держави, а вже потім кожна держава має свої, регіони, гори і ліси. Це дуже просто: ось, наприклад, ми живемо в Темному Лісі, який належить до Карпатських гір держави Румунії, а вона разом з іншими державами формує материк Європу, тобто ми живемо на європейському материкі. Чи ви зрозуміли, друзі?

– Зрозуміли, зрозуміли! – відповіли звірі.

– А таких материків, як наша Європа, є на планеті шість, з-поміж яких один називається Африка. А ще є й Азія, Америка, Австралія і Антарктида, так що нам немає чого боятися Африки!

Звірі глянули один на одного і тільки похитали головою, немов хотіли сказати: «Бач, а ми так настрашилися Африки», а малята собі почали знову танцювати:

*Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!*

*Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!*

А Соловей Кирило весело тьохнув:

*Африка, – це материк,
Увесь страх з лісу зник,
Бо Рогатий наш Семен
Знає звірів всіх племен.*

– Розкажи нам про Африку, Семене? – крикнув хтось з громади.

– В Африці дуже жарко, а зими не буває зовсім.

– А хіба афліканські малята не катаються на санчатах? – запитало Козенятко Тимофійко.

– Ні, синку, вони забавляються інакше, гойдаються на галуззі, купаються в теплих річках, грають в різні ігри...

– Який там царський рід, Семене, може, ведмежий, як у нас? – поцікавився вельможа Бурмило.

– Ні, не ведмежий. Там царюють Леви, – відповів Семен.

– Ану, дивись, – незадоволено бовкнув Бурмило.

– А окрім левів, які ще там звірі живуть? – запитав Вовк Карпо Швидкий.

– Тигри, леопарди, гепарди, гієни, слони, антилопи, жирафи, зебри, носороги, бегемоти і навіть людиноподібні мавпи.

– О, Господи! Та ж воно насправді та Африка страшна! – скрикнув Заєць Сидір для сміху громади.

– А війни в Африці нема? – крикнув щосили Борсук Ярема, розсмішивши ще більше громаду.

Семен Рогатий хотів йому відповісти, але Соловей Кирило випередив його своїм щебетом:

*Наш Ярема молодець
В нього шабля й жупанець,
Бубонець і стрибунець,
Хорошенький він стрілець,
І борець, мов той вітрець,
Любить хліб і кавунець –
Хай йому грець!*

УРОК ПАРЕМІОЛОГІЇ

(П'єса для дітей)

ДІЙОВІ ОСОБИ:

БОГДАН, шахіст
АНКА, двоюрідна сестра Богдана
АНДРІЙ ВОЛОШИН, футболіст
АНДРЕЯ, сестра Андрія.
ЕМІЛЬ, каратист
ДЖОРДЖЕ, поет
ОЛІМПІЯ, балерина
ВАЛЕНТИНА, святкована
АУРОРА, подружка Олімпії
МОНІКА, подружка Джеордже
ЛІЛІЯНА, подружка Моніки
ДІВЧИНА ПЕРША,
ДІВЧИНА ДРУГА

(Дія відбувається в Богдановій хаті)

Анка одна. Вона сидить у кріслі й читас. Чути дзвінок знадвору, який не припиняється. Анка підходить до дверей.

АНКА: Відчиняю, вже відчиняю.

(Знадвору чути голос Богдана)

БОГДАН: Відчиняй, Анко, що ж це?! Відчиняй швидше!.. Не мають двері сім замків, як у баладі, яку нам співав дідусь про Олексу Довбуша.

АНКА *(перелякано)*: Що ж з тобою, що трапилось? Біжиш, ніби татари на край напали...

БОГДАН *(входить задиханий)*: Гірше, сеструню, гірше, не тільки на край напали, а за мною женуться.

АНКА *(здивовано)*: Татари?!

БОГДАН: Які ж татари? Татари – народ мирний, за мною женуться волошини.

АНКА: Волошини?!

БОГДАН: Так, брати Волошини. Андрій та Андрея Волошини, мої однокласники.

АНКА: Твої однокласники?!

БОГДАН: І найкращі друзі.

АНКА *(весело)*: Ти хочеш мені сказати, що втікав од дівчини?

БОГДАН: Якої дівчини?

АНКА: Ти ж кажеш, що Андрею її звати.

БОГДАН: Андрея? Андрея ж не дівчина, тобто дівчина, але... грає і в футбол...

АНКА: І Андрея та Андрій твої колеги-однокласники?

БОГДАН: А як же? І найліпші друзі!

АНКА: І чому ти втікаєш від них?

БОГДАН: Ми грали у футбол, і я забив два голи.

АНКА: Браво! Добре б було, коли б твої колеги поважали своїх спортивних суперників.

БОГДАН: А вони поважають своїх суперників, якраз у цьому не можна їх звинувачувати.

АНКА: І тоді чому ганяються за тобою? Не розумію.

БОГДАН: Чому, чому? Що ж там багато розуміти, я ж не був їхнім суперником... ми ж в одній команді! Сьомий А проти сьомого Б, я ж у сьомім А...

АНКА: Тоді вони мали б бути щасливими, якщо ти забив два голи...

БОГДАН: Щасливими, щасливими... я ж забив голи у наші ворота.

АНКА: Два автоголи?!

БОГДАН: Називай їх, як хочеш, але за мною женуться і відлупцювати хочуть.

АНКА: Браво, Богдане, ти справжній майстер спорту!

БОГДАН: Це ж саме і я сказав їм, але не хотіли повірити, кинулись за мною вслід, але хоч і футболісти, а наздогнати не здогнали.

АНКА: Богдане, ти ж повітовий чемпіон з шахів, найліпший у класі з математики... Відколи ти граєш у футбол?

БОГДАН: Відколи, відколи? Здавна, вже зараз буде... немає ніякого значення.

АНКА: Гай, скажи, зараз буде?..

БОГДАН: О десятій почав матч, на сьомій хвилині я забив перший гол, на тринадцятій – другий, дванадцять хвилин біг додому, вже три хвилини, як з тобою балакаємо... це значить, тринадцять плюс дванадцять, плюс три, двадцять вісім хвилин, як я почав грати у футбол.

АНКА: Це ж величезний успіх, за тринадцять хвилин два голи, будь вони й автоголами, але це значить, що ти справжній нападник, коли ваш воротар не зміг відбити м'яч.

БОГДАН: Котрий воротар?

АНКА: Ну, котрий же, ваш, не розмовляємо про шкільного воротаря.

БОГДАН: А його ж не було у воротах.

АНКА: Ну, а де ж він був?

БОГДАН: Як де? Я ж був воротарем.

АНКА: Ха-ха-ха... браво, Богдане! В будь-якому випадку в тебе великі шанси стати великим футболістом.

БОГДАН: Скажи і їм це, вони зараз появляться.

АНКА: Ти звідки знаєш?

БОГДАН: Біжучи, я підрахував наші швидкості.

(Знадвору чути голоси Андрія та Андреї і дзвінок).

АНДРЕЯ ТА АНДРІЙ *(разом)*: Відчиняй, Богдане!.. Відчиняй, боягузе!.. Відчини і глянь нам прямо у вічі!..

БОГДАН: Не відчиняй!

АНКА: Чому б не відчинити їм? Ти що насправді боїшся їх?

БОГДАН: Та де ж мені боятись Андрія, коли нас двоє, а він тільки сам із сестрою... а сестра...

АНДРЕЯ ТА АНДРІЙ *(разом)*: Відчиняй, Богдане!.. Відчиняй, боягузе!.. Відчини і глянь нам прямо у вічі!.. Чому не відчиняєш двері?

АНКА: Я відчиняю!

БОГДАН: Тоді я починаю грати в теніс...

(Біжить до кухні, звідки повертається зі сковорідкою в руці).

АНКА: Тобто?

БОГДАН: Тобто не тобто, бери в руку сковорідку, вдавай з себе Симону Галеп, а я стану Хорієм Текеу...

АНДРЕЯ ТА АНДРІЙ *(разом)*: Відчини, Богдане!.. Відчини, боягузе!.. Відчини і глянь нам прямо у вічі!..

АНКА: Ха-ха-ха... Заховай свого меча, бо хто ходить зі сковорідкою, від сковорідки загине.

БОГДАН: Твоя справа. Роби, як знаєш. Я йду і помию руки від цього всього...

(Анка підходить до дверей і відкриває їх. Андрій та Андрея вбігають у кімнату).

АНДРІЙ: Де ти, боягузе?!..

АНДРЕЯ: Ти продав матч, ти зрадив нас... Зрад...

(Побачивши Анку зупиняється серед недоказаного слова).

АНКА: Вам кого треба?

АНДРІЙ: Бог... Бог... я... Бог...

АНКА *(сміючись)*: Ви Бог?!

АНДРІЙ: Та ні, я Бог... *(вказуючи на Андрею.)* Тобто вона...

АНДРЕЯ: Так, я... *(вказуючи на Андрія.)* Тобто він... тобто ми...

АНДРІЙ: Так, так ми...

АНДРЕЯ: Ми обидвоє...

АНДРІЙ: Точно, ми обидвоє...

АНКА: Ви обидвоє? Що ви обидвоє?

АНДРЕЯ ТА АНДРІЙ *(разом)*: Помилились дверима.

АНКА: Точно так! А мене звати Симона Галеп, а та сковорідка, що лежить на столі, – моя тенісна ракетка.

АНДРЕЯ ТА АНДРІЙ *(разом)*: Що?!

АНКА: Нічого, мене звати Анка, двоюрідна сестра Богдана.

АНДРІЙ: А-а-а... Я Андрій, ми Богданові колеги.

АНДРЕЯ: І найліпші друзі.

АНКА: Знаю, знаю... друзі в біді ганяються один за другим.

АНДРЕЯ ТА АНДРІЙ *(разом)*: Ми-и-и...

(Вбігає Еміль і кричить).

ЕМІЛЬ: Зупиніться, що з вами, збожеволіли?!

(Побачивши Анку, переходить на лагідний тон).

Привіт, я колега з... *(Вказує на Андрею та Андрія)*. А також і з... а де ж він?..

АНКА: Хто?

ЕМІЛЬ: Як хто? Бомбардир, блискучий футболіст дня.

АНКА: Вмиває свої руки, як Пилат.

ЕМІЛЬ: Як він пілаф?!² *(Простягає руку до Анки)*. Еміль – чорний пояс по карате.

АНКА: Я – Анка, двоюрідна сестра бомбардира.

ЕМІЛЬ: Приємно! *(Ступає крок у бік Андрія та Андреї)*. Що ж ви зробили з ними, мой Волошини?.. Зараз я покажу вам!

АНДРІЙ: Заспокійся, ми його пальцем не торкнули.

АНДРЕЯ: Навіть не бачили його після того, як...

ЕМІЛЬ: Як то ви... не?..*(Дивиться на Анку)*. Що вони йому зробили?

АНКА: Нічого.

ЕМІЛЬ: Тоді хто зробив з нього пілаф?!

АНКА *(притримуючи сміх)*: Я сказала Пилат, а не пілаф.

ЕМІЛЬ: Що мені Пилат, що мені пілаф, один чорт... ліпше скажіть мені, хто його... бо!..

АНКА: Заспокійся, ніхто його не... він сам.

ЕМІЛЬ: Господи, як це він сам?! Ви його перелякали, а він... сам... що з ним?

АНКА: Нічого, миє руки.

ЕМІЛЬ *(перелякано)*: Господи! Перерізав собі жили?!

АНКА: Що ти верзеш? Які жили? Я ж казала, він миє свої руки, як Понтій Пилат.

ЕМІЛЬ: Який Понтій, хто ж цей Понтій, не ходіть мені тут з Понтіями, бо я не вмію жартувати!

АНКА: Ти багато чого не вмієш, здається, історію тобі викладав двірник школи, а релігію – кочегар.

ЕМІЛЬ *(гордовито)*: Я математик, я найліпший з класу, тобто після... після... ну...

АНДРЕЯ: Так, так воно і є, але, мабуть, ти зізнаєшся і в тім, хто тобі задачі з домашнього завдання розв'язує?..

ЕМІЛЬ: Гай, гай, залишмо дрібнички, про це й не варто говорити... ліпше скажіть мені, дорогі атакуючі, чому ви гналися за Богданом?! Ви ж не знали, що він мій друг, і що у вас можуть виникнути неприємності...

АНДРІЙ: А хіба можна так?.. Подумай сам, Еміле, два автоголи....

АНДРЕЯ: Богдан продав матч, він зрадив нас, ну, скажи сам, Еміле, хіба ж можна йому простити?..

ЕМІЛЬ: Наскільки я пам'ятаю, ви ходили й умовляли його грати, а не він приходив благодіяти вас. Так?

АНДРІЙ: А що нам було робити, коли Діну, воротар нашої команди, вивихнув собі ногу, в нас не було іншого вибору.

ЕМІЛЬ: Чому ви не поставили когось іншого у ворота?

АНДРЕЯ: Кого, скажи сам, кого? В нас більше немає хлопців у класі...

ЕМІЛЬ: Бачу, ви забули про Джорджа?

АНДРІЙ і АНДРЕЯ *(разом)*: Джордж поет.

²Плов.

АНКА: А в поетів по вісім пальців на кожній руці, копита на ногах і роги на голові?!..

АНДРІЙ: Ні, тільки що...

АНДРЕЯ: На нього може напасти натхнення посеред поля... він же поет...

ЕМІЛЬ: Хіба Богдан – футболіст, він не шахіст?

АНДРІЙ: Гра в шахи – це спорт!

ЕМІЛЬ: А шахісти мають мускули замість мозку?..Мой, Волошини! Шахи – це те саме, що поезія, а поезія – те саме, що шахи... Обидва захоплення потребують мудрості, а у футболістів мудрість у ногах... Ха-ха-ха...

АНДРЕЯ: А в каратистів мудрості ні в ногах, ні в голові (*Стає в позицію каратиста*). Я-я-я-я-а-а-а-а-а-а... і все.

ЕМІЛЬ: Обережно, як розмовляєте, бо можу переключити вас на другий канал і побачите фільм з «Я-я-я-я-а-а-а-а-а-а...». Ви зіграєте в ролях тих, кого б'ють...

АНКА: Не сваріться, всі види спорту і мистецтва є гарними і головними у житті людини. Думаю, що Богдан... може закінчити з миттям рук... на нього не чекає ніяка небезпека, чи не так?

АНДРІЙ і АНДРЕЯ (*разом*): Та-а-ак!

ЕМІЛЬ: Хіба ж я не тут?!

(*Входить Богдан*).

БОГДАН: Ласкаво просимо! Радий вас бачити, для мене велика честь, що ви... Можу чимось допомогти вам?

АНДРІЙ і АНДРЕЯ (*разом*): Ти мусиш пояснити нам те, про що ми тебе запитаємо!

БОГДАН: О, з великим задоволенням, я тут тільки для того, щоби пояснити вам те, чого не розумієте. Питайте, будь ласка, я все поясню вам.

АНДРІЙ: Ти чому продав матч?

БОГДАН (*здивовано*): Я?! Я не продавав нікому нічого. Про що ви?

АНДРЕЯ: Про оті два голи, які ти забив у наші ворота, у власні ворота!

БОГДАН: А-а-а... чому ж не говорите так відразу... Я ж питав вас, чи має право воротар забити гол?..Питав у вас, чи ні?!

АНДРІЙ і АНДРЕЯ (*разом*): Питав!

БОГДАН: І що ви відповіли мені?

АНДРІЙ: Ми сказали, що може.

АНДРЕЯ: Ми не мали на увазі власні ворота.

БОГДАН: Це ви сказали занадто пізно, після того, як я забив перший гол, так що вся вина належить вам.

АНДРІЙ: Хай буде так, але чому ти забив і другий гол?..

БОГДАН: Мені було прикро, що ви почуваетесь винуватими, і хотів, щоб ми разом, по-дружньому, почувалися грішниками...

ЕМІЛЬ: От що значить друг!

АНДРІЙ: Бодай би говорив правду, то було б легше на душі.

БОГДАН: Та воно наполовину правда!

АНДРЕЯ: А та інша половина?!

БОГДАН: Мені почало подобатися, як підтримували мене дівчата з класу, проти якого ми грали, а найбільш Олімпія: «Браво, Богдане, Богдан – молодець!»

АНДРЕЯ: І ти через Олімпію?..

АНДРІЙ: Через дівку ти?..

БОГДАН: Так, через неї, вона винна... Так що всі питання до неї...

ЕМІЛЬ: Пані і панове, справу доведено до кінця, все розв'язано і зрозуміло... Тепер наш голгетер повинен відпочити, бо то нелегка справа забити два голи за кілька хвилин...

АНДРІЙ і АНДРЕЯ (разом): У власні ворота.

АНКА: Прошу вас зайти до нас пізніше, якраз я збираюся пекти пироги. Я впевнена, що вам сподобаються.

АНДРІЙ і АНДРЕЯ (разом): Ти вмієш готувати?

БОГДАН: Якби не знала? Анка виросла в селі!

АНКА: Ти так говориш, нібито я виросла на Марсі...

ЕМІЛЬ: Ну, тоді повернемось пізніше. За пироги, вперед!

(Виходить разом з Андрієм та Андреею).

АНКА: Богдане, я просто здивована, ти насправді забив у свої ворота автогол тільки для того, щоб сподобатись Олімпії?

БОГДАН: Хочеш казати два автоголи!

АНКА: Таж ти говорив, що перший...

БОГДАН: А що мені було казати? Я знаю правила футболу ліпше за них. Тому і погодився грати, щоб виграла команда класу Олімпії.

АНКА: Це просто чудово... Це надзвичайно... Ти закоханий у неї, чи не так?

БОГДАН: Я? Ні! То Андрій закоханий у неї.

АНКА: Тоді ти йому заподіяв подвійне лихо: по-перше, через тебе його команда втратила матч, а по-друге, він думає, що ти закоханий в Олімпію.

БОГДАН: (радісно): І мені вдалося, бачиш?!

АНКА: Бачу, а ти ще й радієш цьому.

БОГДАН: Успіху всі раді.

АНКА: А що зробимо тоді із золотим правилом. Ти його знаєш?

БОГДАН: Аякже! На початку гри намагаєтесь не пересувати одну фігуру більше одного разу.

АНКА: Ні.

БОГДАН: Спробуйте не виходити в атаку з кіньми перед слонами?

АНКА: Ні.

БОГДАН: Не поспішайте виходити в атаку з королевою.

АНКА: Ні, Богдане.

БОГДАН: Важливо, щоб мати контроль над центром шахової

дошки?

АНКА: Богдане!

БОГДАН: Слідкуйте за тим, що відбувається в кожній клітині шахівниці?

АНКА: Богдане!

БОГДАН: Використовуйте фігури разом, щоб створити спеціальну силу для атаки?

АНКА: Богданчику-у-у!

БОГДАН: Все, вгадав: велика увага на пішаків!

АНКА: Досить!

БОГДАН: Постарайтеся, щоб дістатися з королем до краю дошки, звідки вам буде найлегше дати мат.

АНКА: Замовкни!

БОГДАН: Замовкну, бо інших правил не знаю.

АНКА: А про золоте правило: не роби іншому, що тобі не подобається, ти не чув?

БОГДАН: Не робити іншому того, що мені не подобається?

АНКА: Точно так!

БОГДАН: Якщо мені не подобається отримувати мат, тоді це значить, щоб я нікому не давав мат. Якщо це так, то я програю всі партії повік віків, амінь!

АНКА: Тільки не плутаймо шахівницю з життям...

БОГДАН: Саме життя – це гра в шахи...

АНКА: Ти ще б поезію спробував писати.

(Входить Джордже без стуку в двері).

ДЖОРДЖЕ: Що ж це трапилось із вами, що ж це за дурниці?.. Між шахами й віршами немає різниці!

АНКА: А ти будеш...

БОГДАН: Джордже, наш поетюга, який не стукає в двері і заходить незапрошений.

ДЖОРДЖЕ: Ви в своїх справах поринуті, а двері були відкриті. Будь ласка, вибачайте, якщо ні, то виганяйте!

БОГДАН: Як почули про пироги, то навіть двері за собою забули закрити.

ДЖОРДЖЕ: Хто почув про пироги? Друзі чи вороги?..Я теж не вийду за поріг, поки не дасте пиріг.

АНКА *(весело)*: Почекай трішки, дружок, і дістанеш пиріжок.

ДЖОРДЖЕ *(радісно)*: Поетеса?!

АНКА: Ні, пирожниця.

ДЖОРДЖЕ: Богдане, твоя сестриця – поетеса й пирожниця.

АНКА: Я йду до своїх пирогів.

(Анка йде на кухню).

БОГДАН: Перестань віршувати, ліпше скажи, куди зібрався такий урочистий?

ДЖОРДЖЕ: Сьогодні день народження у Валентини.

БОГДАН: І що за подарунок придбав їй?

ДЖОРДЖЕ: Фломастери Colour&Relax, які я отримав минулого року на мій день народження.

БОГДАН: Подарувати отриманий подарунок – це шляхетний жест.

ДЖОРДЖЕ: Чи не так?

БОГДАН: Тим більше, коли твої фломастери вже не пишуть.

ДЖОРДЖЕ: Ти звідки знаєш?

БОГДАН: Запримітив на уроці малювання, як ти мочив їх водою, щоб писали.

ДЖОРДЖЕ: То хай мочить їх, вона теж подарувала мені поношену теніску, а до того ще й малу. На тобі, небоже, що мені не гоже.

БОГДАН: Ха-ха-ха!.. А ти не пробував її мочити, може, все ж таки вліз би в неї.

ДЖОРДЖЕ: Ти що, насміхаєшся наді мною?

БОГДАН: Ні! Що ти? А що зробимо із золотим правилом? Ти чув про нього?

ДЖОРДЖЕ: Як би не чув? Щоб написати вірша, треба прочитати бодай одного!

БОГДАН: Н-н-ні!

ДЖОРДЖЕ: Перша строфа головна в кожній поезії, від неї залежить все!

БОГДАН: Н-н-ні!

ДЖОРДЖЕ: Не пиши, коли відчуваєш, що в тебе немає натхнення? Це і є золоте правило!

БОГДАН: Н-н- ні!

ДЖОРДЖЕ (*роздратований*) : Мабуть, в поезії не існує ніякого золотого правила, а ти заставляєш мене вигадувати його.

БОГДАН (*сміючись*): Ха-ха-ха!.. А про золоте правило: не роби іншому, що тобі не подобається, ти не чув?

ДЖОРДЖЕ: Роби не роби, подобається, не подобається, іншого в мене немає, щоб їй подарувати.

БОГДАН: Тоді не даруй їй нічого, а просто поздоров її з Днем народження. І все.

ДЖОРДЖЕ: Як не подарувати їй нічого, та ж це...

АНКА (*виходить з кухні*): Богдан має рацію, краще не дарувати нічого, ніж дарувати беззубу коняку.

БОГДАН: Тоді ось як виглядає справа: я даю тобі набір фломастерів, 18 кольорів в слайдерпеналі, вони не Color&Relax, але за те не треба їх замочувати у воді, щоби писали, і ти, подаруєш їх Валентині, бо дарувати отриманий подарунок – це святе діло, сам знаєш.

ДЖОРДЖЕ: І що я повинен дати тобі замість фломастерів?

БОГДАН: Нічого.

ДЖОРДЖЕ (*здивовано*): Нічого?!

БОГДАН: Нічого, нічогісінько...

ДЖОРДЖЕ: Не розумію нічого.

БОГДАН: Спочатку тобі треба зрозуміти золоте правило, а опісля зрозумієш все.

(*Витягає з шухляди набір фломастерів і подає його Джорджу*).

Тримай набір фломастерів, я йду зателефонувати Валентині, Аурорі та Моніці.

АНКА: Ти повинен зателефонувати Олімпії, ти ж їй присвятив два голи...

БОГДАН: Щоб була ти здоровою! Я ж запросив її ще перед матчем. Тепер іду телефонувати і мчу в квітковий магазин, щоб підібрати букет квітів для Валентини.

АНКА: Тоді я повертаюся до своїх пирогів.

(*Анка йде на кухню*).

БОГДАН: Джордж, у тебе є час, щоб поміркувати про золоте правило: що тобі не подобається...

(*Богдан виходить*).

ДЖОРДЖ: Золоте правило, гм, має бути дорогим, якщо воно золоте, але воно зовсім просте і неважко дотримуватись його. Ніколи не роби іншим того, чого ти б не хотів, щоб робили

тобі. Давайте, подивимося, як ми стоїмо з ним, я смикаю Моніку за коси, мені б сподобалося, якщо б мене хтось постійно смикав за коси?.. Але в мене їх немає... ха-ха-ха... а якщо б вони у мене були?.. Ну, тоді я була би дівчиною, і якщо хтось смикав би мене за коси, це означало би, що я йому дуже подобаюсь. Не знаю, як дівчата не розуміють, що ми, хлопчики, смикаємо їх за коси тільки тому, що вони нам дуже подобаються. Хіба це так важко зрозуміти?..

(Входить Олімпія).

ОЛІМПІЯ: Привіт, поете!

ДЖОРДЖ: Привіт, балерино!

ОЛІМПІЯ: Кажеш, так виглядає справа зі смиканням за коси, а я не знала чому Андрій весь час мене смикає?

ДЖОРДЖ: А Богдан не смикав тебе ні разу?

ОЛІМПІЯ: Богдан тихий хлопчик, він не смикав мене ні разу.

ДЖОРДЖ: Цікаво, дуже цікаво і дивно одночасно.

ОЛІМПІЯ: Що тут дивного? Але звідки цей запах пирогів?

ДЖОРДЖ: З кухні.

ОЛІМПІЯ: Тільки не говори мені, що шахіст, футболіст і математик почав пироги пекти...

ДЖОРДЖ: Ні, це двоюрідна сестра Богдана Анка пече пиріжки, зараз з'являться Андрея, Андрій, Еміль каратист, Валентина, Аурора може й Моніка...

ОЛІМПІЯ: О, Аурора не хочу і чути про неї... вона... вона...

ДЖОРДЖ: Вона гарна дівчина, розумна, любить астрономію і була твоєю найкращою подругою, чи не так?

ОЛІМПІЯ: Ну, ти сказав добре, що була, тому що вже не є.

ДЖОРДЖ: Ви посварилися? З якої причини, якщо це не секрет? ...

ОЛІМПІЯ: Аурора має книгу з фотографіями відомої балерини Майї Плісецької, і, ти розумієш, не хоче мені позичити...

ДЖОРДЖ: Важко повірити, я вважаю, що це неможливо...

ОЛІМПІЯ: Ось бачиш! Хіба ти знаєш, що Аурора сердиться за будь-яку дрібницю, а потім мстить ...

ДЖОРДЖ: І чому вона насердилась на тебе?

ОЛІМПІЯ: Хіба ж не говорю тобі... Ні за що... Вона попросила в мене телескоп, що його мій батько привіз мені з Відня, а я не дала їй, бо якби вона дивилась на зірки, у мене не було б з ким розмовляти про балет.

ДЖОРДЖ: І вона не позичила тобі книгу... Відомо, що жодна з вас не знає золотого правила... Давай подивимося, чи ти знаєш його?

ОЛІМПІЯ: Як мені не знати золотого правила, то кому його знати?

ДЖОРДЖЕ: Хочу почути його з твоїх уст.

ОЛІМПІЯ: Не голодуй, бо будеш багато їсти ввечері.

ДЖОРДЖЕ: Та де?!

ОЛІМПІЯ: Цукор – найбільший ворог людини!

ДЖОРДЖЕ: Та де?!

ОЛІМПІЯ: Не споживайте солоних страв?

ДЖОРДЖЕ: Ні.

ОЛІМПІЯ: А молочні продукти з низьким вмістом жиру?

ДЖОРДЖЕ: Не йдеться про правила дієти балерин.

ОЛІМПІЯ: В балеті найголовнішою є дієта.

ДЖОРДЖЕ: Ми не говоримо про балет.

ОЛІМПІЯ: Ні?

ДЖОРДЖЕ: Ні.

ОЛІМПІЯ: І чому ми не можемо говорити про балет, чи ти хочеш, щоб ми говорили про астрономію?

ДЖОРДЖЕ: А чому б і не про астрономію? Гарна і цікава наука.

ОЛІМПІЯ: Ви, поети, завжди з думкою про зірки, а я балерина, і мені треба завжди бути ногами на землі. Я не розуміюсь на зорях.

ДЖОРДЖЕ: На зорях розуміться навіть вовк, а ти б не розумілась.

ОЛІМПІЯ (здивовано): Вовк?! Відколи?!... Вовк любить альпінізм.

ДЖОРДЖЕ: Альпінізм?

ОЛІМПІЯ: Так!

ДЖОРДЖЕ: Вовк любить альпінізм?

ОЛІМПІЯ: Що тут такого дивного? Мені сказала його сестра, що на літні канікули він іде в гори, бо любить альпінізм.

ДЖОРДЖЕ: Ти про котрого вовка?

ОЛІМПІЯ: Як про котрого? Про Петрика Вовка з восьмого Б, брата Марії Вовк з п'ятого А.

ДЖОРДЖЕ: А я про вовка, вовка.

ОЛІМПІЯ: Про Вовка, Вовка?

ДЖОРДЖЕ: Так!

ОЛІМПІЯ: Я такого не знаю, навіть не чула про нього.

ДЖОРДЖЕ: І чула, і бачила.

ОЛІМПІЯ: У якому він класі, цей Вовк?

ДЖОРДЖЕ: У сьомому, в підручнику зоології – *canislupus* – живе в лісі і виє на зорі: Ау-у-у-у-у-у-у-у!

(Анка вибігає з кухні).

АНКА: Що трапилось?

ДЖОРДЖЕ: Знайомтесь. (Вказує рукою на Анку). Анка – двоюрідна сестра Богдана. (Вказує рукою на Олімпію). Олімпія, балерина ногами вічно на землі.

АНКА: Даруйте, я вся в борошні. (цілуються). Почула Джорджове: «Ау-у-у» і подумала, що трапилось щось з ним.

ОЛІМПІЯ: Ми розмовляли про...

ДЖОРДЖЕ: Про зоологію.

АНКА: Прекрасно!

ДЖОРДЖЕ: Головно тоді, коли зоологія виявляється наукою, що знаходиться між балетом і астрономією. Звісно, метафорично.

АНКА: Ліпше повернусь до моїх пирогів, поки зоологія не займається і гастрономією.

(Анка виходить).

ДЖОРДЖЕ: А про золоте правило: не роби іншому, що тобі не подобається,— ти не чула?

ОЛІМПІЯ: Досить просте правило, щоб називати його золотим.

ДЖОРДЖЕ: Говорити не важко, але від слова до діла:

*«О зірко, в сяєві химер,
Твій довгий шлях, як гомін,
Мільйони літ крізь товщі сфер
До нас ішов твій промінь...»*

ОЛІМПІЯ: Ох, знову починаємо про астрономію?...

ДЖОРДЖЕ: Ні, про що ти? Цього разу будемо розмовляти про балет, хочеш?

ОЛІМПІЯ: З тобою?

ДЖОРДЖЕ: Так, зі мною. Чи знаєш ти, як добирається світло однієї зірки до землі?

ОЛІМПІЯ: Як?

ДЖОРДЖЕ: Танцюючи, як балерина.

ОЛІМПІЯ: Тільки поет може висловити таке чудове порівняння.

ДЖОРДЖЕ: Якби ти позичила Аурорі телескоп, то вона, мабуть, знайшла б найчарівніше порівняння.

ОЛІМПІЯ: Ти звідки знаєш?

ДЖОРДЖЕ: Не знаю, але впевнений у тому, що вона позичила би тобі книгу про славнозвісну балерину.

ОЛІМПІЯ: Хоча мені не подобається, але мушу зізнатися, що ти маєш рацію. Тепер жалію, що не дала її.

ДЖОРДЖЕ: Досить! Не турбуйся. Бачу, що ти зрозуміла золоте правило...

(Анка виходить з кухні з банкнотою в руці і простягає її Джорджеві).

АНКА: Маєстро, поезія врятує світ, а поети врятовують пироги. Благаю тебе: потанцюй до магазину, що на розі, і купи три пакетики ванільного цукру, а повертаючись, скомпонуй поезію.

(Джордже бере банкноту та рачкує до дверей).

ДЖОРДЖЕ: За один пиріг я побіжу за ріг і забуду за балет, навіть те, що я поет, і побіжу, як атлет.

(Спотикається і падає).

АНКА: Повзучи задом, як рак, упав поет-неборак...

(Заходить Моніка).

МОНІКА: Джордже, ти чому лежиш на підлозі?

ДЖОРДЖЕ: Звідси видно найкраще.

МОНІКА: Що?

ДЖОРДЖЕ: Зірки, балет, пироги... все...

МОНІКА: Ти симпатичний, як завжди.

ДЖОРДЖЕ: Як тоді, коли смикаю тебе за коси?

МОНІКА: Ти симпатичний навіть і тоді, коли смикаєш мене за коси.

ДЖОРДЖЕ: Мабуть, знаєш чому?...

МОНІКА: Чому?

ДЖОРДЖЕ: Чому смикаю тебе за коси?

МОНІКА: Мабуть, через те, що....

ДЖОРДЖЕ: Через те, що?...

МОНІКА: Через те, що в тебе немає сестри.

ДЖОРДЖЕ: Жаль, ти була поблизу правильної відповіді.

(Простягає до неї руку).

Коли бачу тебе, забуваю про все.

АНКА: Тоді я змушена буду тобі нагадати, що ти зібрався бігти до магазинчика купити три пакетики ванільного цукру.

ОЛІМПІЯ: Поет залишається поетом навіть розпростертий на підлозі.

ДЖОРДЖЕ *(піднімаючись)*: Ми ще повернемось до цієї теми, а тепер магазинчику мій милий, «Іду на Ви!»

ОЛІМПІЯ: Даруйте, я забула познайомити вас.

(Вказує рукою на Анку).

Анка – Богданова двоюрідна сестра.

(Вказує рукою на Моніку).

Моніка – Богданова та Джорджева однокласниця.

(Дівчата підходять одна до другої і обіймаються).

АНКА: Рада знайомству, а тепер іду до своїх пирогів!

(Анка виходить).

МОНІКА: А кого ще запросили на пироги?

ОЛІМПІЯ: А, тільки двох-трьох – мене, тебе й решту школи. Ха-ха-ха... Ти ж знаєш добре Богдана, хоче похвалитися своєю двоюрідною сестрою.

МОНІКА: Гарна дівчина.

ОЛІМПІЯ: І вміє пекти пироги, вийде рано заміж.

МОНІКА: Навчимось і ми, не помремо дівками, не переживай.

ОЛІМПІЯ: Я поки що вмію готувати капустяну тільцю з каченим запахом.

МОНІКА: Це входить у дієту балерин, тому ви всі такі тонкі і гнучкі, мов ліщина.

ОЛІМПІЯ: Не думай, що це так легко, але розкажи, що робить Ліліяна?

МОНІКА: Хизується своїми знаннями... Навіть не хочу чути про неї після того, що накоїла мені...

ОЛІМПІЯ*(здивовано)*: Ліліяна?! Мені видається порядною дівчиною.

МОНІКА: Видається, не видається... а я не хочу про неї чути.

ОЛІМПІЯ: Я знаю її здавна, і мені...

МОНІКА: Не знаєш її добре!

ОЛІМПІЯ: Але чому ти сердита на неї?

МОНІКА: Та як тобі сказати... Все почалося на уроці української граматики. Я не вивчила урок, а викладач дав нам контрольну роботу. «Перепишу від Ліліяни, – думаю собі, – бо вона вивчила й за мене, а друзі в біді помагають одне другому». Та де? Коли хочу зиркнути на її роботу, щоб переписати від неї, моя «мила» подруга прикриває її то ліктем, то рукою, то відсуває, щоб я не бачила нічого. Я ледь-ледь написала на п'ятірку. Вже навіть друзям не можна довіряти. Відтоді я вивчаю кожний урок і не потрібно мені Ліліяни.

ОЛІМПІЯ: Це не добре, Моніко, зовсім не добре!

МОНІКА: Та хіба я кажу, що добре... стільки граматики вивчати...

ОЛІМПІЯ: Я не про граматику...

МОНІКА: А про що?

ОЛІМПІЯ: Про те, що ти нагнівалась на Ліліяну, вона не винна.

МОНІКА (*сердито*): Як то не винна? Я отримала п'ятірку через те, що вона не дозволила мені переписати від неї, а ти своєї: «Невинна, не винна...». Я не можу мовчати і вдавати з себе, що не трапилось нічого... Вона ще перед тим говорила мені кілька разів, щоб я не переписувала від неї, але я думала, що вона тільки так у жарт, а вона... Я кажу тобі: ти не знаєш її добре, тому й заступаєшся за неї.

ОЛІМПІЯ: Повторюю. Ліліяна не винна, вона допомогла тобі. Скажи після того, які ти оцінки отримала?

МОНІКА (*гордо*): Тільки десятки. Можу сказати, що довела Ліліяні, що можу і без неї.

ОЛІМПІЯ: Ось бачиш!

МОНІКА: Бачу, що можу й без неї, тепер бачить і сама – я довела їй.

ОЛІМПІЯ: Ти не давала їй нічого, а сама собі! Скажи, як ти почувалася, коли отримала першу заслужену десятку?

МОНІКА: Ніби отримала велику премію.

ОЛІМПІЯ: Ось бачиш! Так що не сердись на Ліліяну. Китайське старе прислів'я вчить, що не той тобі друг, що дасть тобі рибу, а той, що навчить тебе риболовити.

МОНІКА: Цікаве прислів'я, подумаю над ним.

(Входить Джордже з двома пакетиками ванілінного цукру).

ДЖОРДЖЕ: Подолав я гори й доли, поки знайшов ті стодоли з цукром, медом і мукою, щоб із голою рукою до Анки не повертати, бо вигнала б мене з хати...

ОЛІМПІЯ: Ха-ха-ха... Джордже, ти завжди робиш із мухи слона і переконуєш нас, що то кінць...

ДЖОРДЖЕ: На якому з'явлюсь завтра верхи до школи, як справжній Котигорошок чи Кирило Кожум'яка...

МОНІКА: Ти хочеш, щоб дівчата побивались за тобою.

ДЖОРДЖЕ: Тільки одна-єдина... мов зірка в синьому небі...

ОЛІМПІЯ: Астрономія – улюблена тема поетів і закоханих, і одні, й інші блукають думками поміж зірками.

ДЖОРДЖЕ: А що ближче до нас: зірки чи Америка? Ось у чому питання!

МОНІКА: Що скажеш на те, як відповім, що зірки ближче?

ДЖОРДЖЕ: Скажу, що ти не тільки найчарівніша дівчина, а й найрозумніша, найрозумніша... най-най-най... ну, знаєш і сама, яка ти, але вимагатиму солідних аргументів... ну?

МОНІКА: Ха-ха-ха!.. Зірки бачимо, Америку ні – найсолідніший аргумент!

ДЖОРДЖЕ: І найтолковіша відповідь, яку я чув, відколи живу на планеті Земля, але моя місія не закінчується тут, мені треба дістатись аж до-о-о сам-о-ої ку-у-ухні.

ОЛІМПІЯ: І для цього тобі треба подолати гори й доли...

(Джордже йде до кухні).

З таким колегою, я впевнена, що вам не сумно ніколи.

МОНІКА: Не завжди. Коли залишаємось удвох, він такий мовчазний...

(входить Богдан з букетом квітів).

БОГДАН: Привіт, красуні!

ОЛІМПІЯ: Які гарні квіти!

МОНІКА: Прекрасні!

БОГДАН: О, ви прекрасні квіти, честь і хвала тому, хто приніс вас.

ОЛІМПІЯ: Честь і хвала тій, яка отримає їх!

МОНІКА: Честь і хвала тому, хто дарує їх. Квіти для Анки, чи не так?

ДЖОРДЖЕ: Честь і хвала тому, хто знає все! Квіти для Валентини, сьогодні в неї день народження.

МОНІКА: Гарно з твого боку.

ДЖОРДЖЕ: Гарно з нашого боку. Олімпія, допоможи мені поставити квіти у вазу, щоб були свіжими, коли прийде Валентина.

(Богдан з Олімпією йдуть до його кімнати).

МОНІКА: Олімпія має рацію, я даремно сердилась на Ліліяну...

(Входить Еміль. Моніка його не заперічає і продовжує розмовляти сама з собою).

Виходить, що я маю дякувати Ліліяні за те, що мене навчила ловити рибу...

ЕМІЛЬ: Ось, дивися, ось, дивися – краща Дося, ніж Маруся... І хто б у таке повірив, хто б у таке повірив?.. Певна річ, що ніхто!

МОНІКА: Що з тобою, Фома Невірнику, що ти таке бачив і не повірив?

ЕМІЛЬ: Бачити не бачив нічого, але мені достатньо того, що почули мої вуха... І хто б у таке повірив, хто б у таке повірив?.. Певна річ, що ніхто!

МОНІКА: І що такого чували твої вуха, що вірити не можна?..

ЕМІЛЬ: Знаєш, а мені дуже подобаються дівчата, які... ну, як тобі сказати? Дівчата, які... ну, знаєш і сама.

МОНІКА: Звідки мені знати, які дівчата подобаються тобі?

ЕМІЛЬ: Ну, такі, як ти, що...

МОНІКА: Я тобі подобаюсь?...

ЕМІЛЬ: Ні! Тобто так! Тобто ні! Тобто... я хотів сказати, що...

МОНІКА: Що ти хотів сказати, це твоя річ, а зараз мені говори: я подобаюсь тобі чи ні?!

ЕМІЛЬ: Так, мені подобаються всі дівчата...

МОНІКА: Всі?!

ЕМІЛЬ: Всі, які... ну, знаєш... займаються екстремальним спортом.

МОНІКА: Тут ти помиляєшся. Я не займаюсь ніяким спортом...

ЕМІЛЬ: Та полиш прикидатись... я нікому про це ні словечка... нікому нічого-нічогісінько, даю чесне слово...

МОНІКА: Ти про що, Емільчику?.. Може, я якась Чікічана, чи Брюсличка, а тільки тепер довідалась?

ЕМІЛЬ: Залиш, залиш... ти добре знаєш, про що ми... з тобою...

МОНІКА: І про, що ми... з тобою...

ЕМІЛЬ: Як це про, що? Про твій улюблений вид спорту.

МОНІКА: А я й не відала, що в мене є «улюблений вид спорту»?.. Мабуть, настав час дізнатися про це...

ЕМІЛЬ: По-твоєму, риболовство це не спорт?

МОНІКА: Ри-бо-лов-ство?! Про що ти?!

ЕМІЛЬ: Як це про що я? Про що ти?! Коли я увійшов, почув твої слова: «Я маю дякувати Ліліяні за те, що мене навчила ловити рибу...», а це вже спорт, для мужчин, а все що є чоловіче, для жінок є екстремою... то ж і риболовство є екстремальним спортом. Але я нікому про це ні словечка, я німий... німий, як риба...

МОНІКА: Ха-ха-ха... ось про що ти, тепер я зрозуміла.

ЕМІЛЬ: Нарешті ти зрозуміла, що риболовство – спорт...

МОНІКА: Я це знала давно, в мене дідусь – великий рибалка...

ЕМІЛЬ: Ого-го-го – кров не водиця!

МОНІКА: Водиця чи не водиця, а я в своїм житті не риболовила, і риболовити не збираюсь...

ЕМІЛЬ: Ні?

МОНІКА: Ні!

ЕМІЛЬ: Тоді про що ти?

МОНІКА: Про пареміологію...

ЕМІЛЬ: Про паремію... що-що?

МОНІКА: Па-ре-мі-о-ло-гі-ю!

ЕМІЛЬ: Паремію... зоологія, чи біологія, оця твоя... це новий вид спорту, чи що?

МОНІКА: Про що ти?!.. Новий вид спорту... ти хоч чуєш, що говориш...

ЕМІЛЬ: Залиш, Моніко, мене округ пальця не обведеш... якби це був давніший вид спорту, я б чув про нього, мабуть, і займався би ним, а так не чув – значить, це новий вид спорту.

МОНІКА: Пареміологія не спорт.

ЕМІЛЬ: А-а-а, я вгадав. Це мистецтво, східне мистецтво, подібне до ікебани, тільки стосується акваріуму і риб...

МОНІКА: Як ти мені надоїв, ох, як ти мені надоїв зі своїм спортом та східним мистецтвом. Пареміологія – це не спорт і не мистецтво, зрозумів!

ЕМІЛЬ: Тоді що ж воно таке оця твоя паремію... чучелогія?

МОНІКА: Ти сам чучело, а пареміологія – дисципліна.

ЕМІЛЬ: Спортивна! Я так і знав, спортивна дисципліна... а ти мене чучелом обізвала, гарно, нічого й говорити...

МОНІКА: Не знав ти нічого. Пареміологія, або приказкознавство, – розділ фольклористики, що займається мовним і структурним аналізом...

ЕМІЛЬ: Риб!

МОНІКА: Прислів'їв і приказок.

ЕМІЛЬ: Про риби!

МОНІКА: Не йдеться тут про ніякі риби.

ЕМІЛЬ: Тоді, яких риб навчила тебе ловити Ліліяна?

МОНІКА: Ніяких. То ж була метафора.

ЕМІЛЬ: Мета... що, що?

МОНІКА: Метафора! Ну, я надіюсь, що ти знаєш, бодай, що таке метафора?...

ЕМІЛЬ: Я в рибах не розбираюсь.

МОНІКА: О, Господи! Метафора не риба.

ЕМІЛЬ: Ащо, молюска?...

МОНІКА: Це засіб...

ЕМІЛЬ: Для боротьби з рибами!

МОНІКА: Ні!

ЕМІЛЬ: З молюсками?

МОНІКА: Ні!

ЕМІЛЬ: З... раками?...

МОНІКА: Ні! Метафора – художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння, а також слово або вираз, ужиті в такий спосіб. Зрозумів?!

ЕМІЛЬ: Зрозумів, але тут нема...

МОНІКА: Чого?!

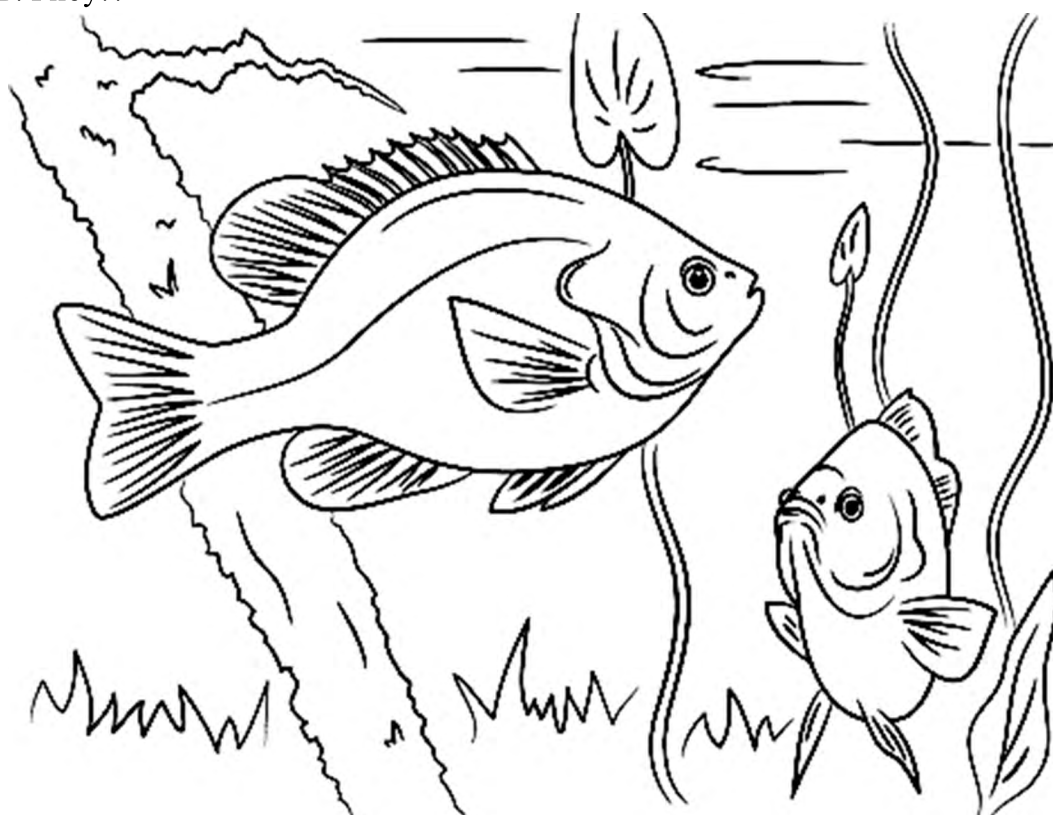
ЕМІЛЬ: Риб...

МОНІКА: Якщо ти вимовиш ще одну дурницю, я піду звідси.

ЕМІЛЬ: Тоді я мовчатиму, як риба.

МОНІКА: Ось, ти якраз знайшов її...

ЕМІЛЬ: Рибу?!

МОНІКА: Метафору.

ЕМІЛЬ: Де вона?

МОНІКА: Ти якраз вимовив метафору.

ЕМІЛЬ: Та не вимовляв я ніякої метафори, я про рибу...

МОНІКА: Оце ж і є метафора!

ЕМІЛЬ: Тож вона все таки риба?

МОНІКА: Сам ти риба, без мозгів!

ЕМІЛЬ: Та який я риба?.. Я Козоріг.

МОНІКА: Козоріг, що прибув на пиріг.

ЕМІЛЬ: А пиріг з рибою?

МОНІКА: Ні! З Козорогом.

ЕМІЛЬ: Як, це з Козорогом?...

МОНІКА: Отак, з Козорогом!

ЕМІЛЬ: А я... думав, що з рибою...

ЕМІЛЬ: Здається, я зрозумів, що таке метафора, а тепер поясни мені, що то за – ні риба, ні м'ясо – оця твоя пареміологія?

МОНІКА: Пареміологія – це наука, яка займається вивченням та збиранням прислів'їв та приказок.

ЕМІЛЬ: Зрозумів. Ти займаєшся збиранням прислів'їв та приказок.

МОНІКА: Ні, я просто повторюю китайське прислів'я, яке говорить, що справжній друг не той, хто дасть тобі рибу, а той, хто навчить тебе рибалити.

ЕМІЛЬ: Ось бачиш! Ліліяна вчить тебе ловити рибу, а ти возишся мені з пара-пара-мігу-гулею, чи як її там?...

МОНІКА: Мені здається, що в тебе не голова, а довбня...

ЕМІЛЬ: Ні, тобі не здається, воно так і є... Одного разу я вдарив головою, правда не хотючи, тренера, і він сказав, що в мене не голова, а довбня. А скажи мені, Ліліяна здавна?

МОНІКА: Здавна що?

ЕМІЛЬ: Риболовить?

МОНІКА: Ліліяна, мабуть, ніколи не тримала вудки в руках...

ЕМІЛЬ: Тоді як ловить рибу, руками, сіткою?.. Це ж браконьєрство.

МОНІКА: Ліліяна не ловить рибу.

ЕМІЛЬ: А тоді, як навчила тебе ловити? Теоретично, всі великі рибалки, але...

МОНІКА: Дивись, як діло, Еміле, я тобі поясню по-бабськи. Весь клас знає, що ти переписуєш домашні завдання від Богдана, і що Богдан готує тобі уроки з математики.

ЕМІЛЬ: Сміється котел з сковороди, а обидвоє на грані.

МОНІКА: Про що ти?...

ЕМІЛЬ: Ні про що, почав займатися пареміо... отою наукою, твоєю.

МОНІКА: Та бачу й сама, але що ти мав на увазі?

ЕМІЛЬ: Нічого, окрім історії, яку знає весь клас.

МОНІКА: А... яку історію... знає весь клас?

ЕМІЛЬ: Ту, що ти переписуєш домашні завдання від Ліліяни, і що вона готує тобі уроки з української мови та літератури.

МОНІКА: Готувала, поки...

ЕМІЛЬ: Поки що?

МОНІКА: Поки не відмовила.

ЕМІЛЬ *(перелякано)*: О, Господи, і що ти зробила?

МОНІКА: Отримала четвіртку, після чого почала сама готувати уроки.

ЕМІЛЬ: Ось, як справа, а тепер, як я розумію, ти сама ловиш свої оцінки.

МОНІКА: Ти зрозумів правильно.

(Входить Андрій та Андрея Волошини).

АНДРЕЯ: Привіт! А де всі інші, ще не прибули?

МОНІКА: Джордже з Анкою печуть пироги, Богдан з Олімпією аранжують квіти, а ми з Емілем...

ЕМІЛЬ: Займаємось пареміологією. На! Цього разу я сказав правильно, а ви потрапили, мов волошин на море. Витрусіть свої пляжні килимки і лягайте.

АНДРІЙ: Як то, мов волошин на море?!

ЕМІЛЬ: А так, я вам розкажу: приходить волошин на море. Наймає кімнату над самим пляжем, виходить на балкон, витрясає свій килимок, і враз – ба-бах з балкона прямо на пісок. Люди збіглися, питають, що трапилось, а волошин їм у відповідь: та звідки мені знати, я сам тільки що з балкона тут опинився.

(Сміються всі).

АНДРІЙ: А відколи ти анекдоти про волошинів розказуєш?

ЕМІЛЬ: Відколи запропонував собі вивчати пареміологію.

АНДРЕЯ: Ліпше б почав вивчати математику.

ЕМІЛЬ: Дивись! Чорт у дзвони, а дідько в клепало. Видно, що ти не розумієшся в пареміології.

АНДРІЙ: Облиште! Ліпше скажіть, де ставити коробку з тортом, у Валентини сьогодні день народження.

ЕМІЛЬ: Неси на кухню.

(Чути дзвінок).

ЕМІЛЬ: Йду відчинити.

(Відчиняє двері, входять Аурора та Ліліяна. Кланяються їм).

Ласкаво просимо, заходьте, заходьте!..

ЛІЛІЯНА: Заходимо, пане лакею, заходимо, а де ж твої пан та пані?

ЕМІЛЬ: Ти моя пані!

АУРОРА: Правильно буде: ти є пані мого серця, лакею!

ЕМІЛЬ: В лакеїв немає серця, тільки голова, яку хилять до землі, щоб шабля не зрубала.

ЛІЛІЯНА: Сьогодні ти веселий, лакею.

ЕМІЛЬ: Так, сьогодні вивчив пареміологію, а відзавтра берусь риболовити.

АУРОРА: Ліпше б закрив рота, бо верзеш тільки дурниці.

ЕМІЛЬ: Сама закрой, бо не розумієшся в пареміології. Ліпше б вивчила її від Моніки.

ЛІЛІЯНА: Ви ж мені зробили з голови православний календар з вашою пареміологією. Ліпше скажіть, що це за наука.

ЕМІЛЬ: О, вже й почала параміологувати!..

ЛІЛІЯНА: Звідки мені почати таке діло, я ж не знаю, що воно таке?..

ЕМІЛЬ: Якщо голова перетворюється на календар, муха на слона, петрушка на галушки і т. д. і т. д., це значить, що ти почала пареміологувати. Якщо не розумієш, запитай Моніку, вона пояснить тобі все.

МОНІКА: Пареміологія, або приказкознавство, – розділ фольклористики, що займається мовним і структурним аналізом паремій – прислів'їв і приказок.

АУРОРА: Ану диви, який мудрий наш Еміль.

ЛІЛІЯНА: Жаль, що він тільки лакей.

(Входить Богдан).

БОГДАН: Привіт, дівчата! Ховайтесь, ховайтесь... заходьте до кухні і до моєї кімнати. Йде Валентина, двері не зачинені, як зайде і покличе, вийдемо всі разом і заспіваємо їй «Многая літа!..»

(Ховаються всі, входить Валентина з дівчатами).

ДІВЧИНА ПЕРША: Вони не вдома.

ДІВЧИНА ДРУГА: Але двері ж відчинені...

ДІВЧИНА ПЕРША: Мабуть, забули зачинити.

ВАЛЕНТИНА: Почекаємо, якщо нас запросив Богдан, значить він удома.

ДІВЧИНА ПЕРША: Дивись – шахи.

ДІВЧИНА ДРУГА: Можемо пограти?

ВАЛЕНТИНА: Почекайте. Запитаємо господаря, чи дозволить. Богдане! Є хто вдома?!

(Виходять всі з кухні. Співають):

Многая літа, многая літа,

Многая літа, многая літа,

Многая літа, многая літа,

Многая, многая літа!

Многая літа, многая літа,

Многая літа, многая літа,

Многая літа, многая літа,

Многая, многая літа!

(Дарують квіти і цілують Валентину).

БОГДАН: Прошу прийняти від нас усіх букет квітів!

ВАЛЕНТИНА: Дякую вам за приємний сюрприз!

ДІВЧИНА ПЕРША: Можемо грати в шахи?

ДІВЧИНА ДРУГА: В шашки.

ДІВЧИНА ПЕРША: Так, в шашки.

БОГДАН: Так, можете.

ВАЛЕНТИНА: Це мої подруги Анна і Марійка.

АНКА: Анна і Марійка, мов дві ляльки, сідайте на стільчики, ось тут біля столика і грайте, а я вам принесу пиріжків і торта. Богдане, налий дівчатам соку!

(Богдан іде до кухні, звідки виносить дві склянки соку, ставить на стіл перед дівчатами. Анка приносить тарілки з тортом та пиріжками).

ДІВЧИНА ДРУГА: Дякуємо!

ДІВЧИНА ПЕРША: Велике спасибі!

ЕМІЛЬ *(стукає ложечкою об склянку)*: Увага!

Увага! Шановні колеги! В мене одна-єдина –

три проблеми, які мушу розв'язати тут і тепер! Насамперед хочу подякувати Анці за те, що вона придумала зібрати нас усіх, і за смачні-пресмачні пироги; також хочу подякувати Моніці за урок пареміології, і, по-третє, хочу подякувати Богданові, який годував мене рибою, але від сьогодні його попрошу, щоб навчив мене риболовити.

БОГДАН: Я не вмію риболовити, давай навчу тебе грати у футбол.

(Сміються всі).

ЕМІЛЬ: Не друг тобі той, хто годує тебе рибою, а той, хто навчить риболовити! Ви всі знаєте, що я переписую від Богдана контрольні роботи з математики, і що він виконував мої домашні завдання, підказував на уроках і так далі... в пареміології це зветься, що він годував

мене рибою, від сьогодні я попрошу його, щоб навчив мене ловити самому оцінки з математики.

БОГДАН: З великою радістю, мій друже, бо, як тобі сказати по-пареміологічному, ти сидів мені в печінках.

АУРОРА: Бодай табличку множення пам'ятаєш?

ЛІЛІЯНА: Вчителька трохи не захворіла, поки Еміль вивчив таблицю множення, вже й співала її разом з ним, тільки щоб міг запам'ятати. Ану, Еміле, давай проспівай нам таблицю множення.

ДЖОРДЖЕ: Пані і панове! *Ladies and Gentleman! Mesdames et Messieurs! Дами і Господа!* А тепер найкращий, найліпший, незрівнянний, єдиний, найоригінальніший Еміль виконає для вас дві строфи з найкращої пісні «Таблиця множення», але якщо вам здається, що цього замало, тоді виконає тільки одну і то не цілу. Прошу прийняти його з оплесками!

ЕМІЛЬ: Один помножити на один, оди-и-и-н.

Два помножити на два, дв-а-а-а.

Три помножити на три, три-и-и.

Чотири помножити на чотири, чотири-и-и.

П'ять помножити на п'ять, тра-ла-ла-ла-лала-ла,

Тра-ла-ла-ла-ла-ла-ла, ла-ла-ла-ла-ла-ла,

Ла-ла-ла-ла-ла-ла... — мелодію запам'ятав, а слова... забув.

(Сміються всі й аплодують).

БОГДАН: Тоді почнемо вивчати забуті слова пісні, буде досить важко, але до кінця семестру впорасємось. Відзавтра щодня по дві години рибалимо, поки з тебе не вийде справжній рибалка!

ЕМІЛЬ: А я тебе навчу карате! Я-а-а-а! Ю-уу-у!

БОГДАН: Я-а-а-а! Ю-у-у-у! Спасибі! В мене є футбол і ти!

ЕМІЛЬ: Моніко, я хочу знову подякувати тобі за урок пареміології!

МОНІКА: Якщо на те пішло, то і я у свою чергу хочу подякувати Олімпії, яка навчила мене прислів'я про рибу, про яке згадував Еміль раніше.

ДЖОРДЖЕ: Що це всіх напало говорити про рибу?! Анко, ти не пекла, не варила пирогів з рибою?..

ЕМІЛЬ: Май терпіння, віршописцю, — терпи, козаче, отаманом станеш! Бог терпів і нам велів, бо в терпінні золото приховане... Так велить пареміологія.

МОНІКА: Як ви добре знаєте всі, а я тільки сьогодні дізналась, що ви знали здавна, тобто те, що я списувала уроки від Ліліяни до одного разу, коли моя дорога подруга, називаю її так без жодної іронії, не дозволила мені списувати з її зошита. Іншими словами більше не захотіла годувати мене рибою, і я була змушена ловити її сама. Відтоді я ловлю тільки високі оцінки. Ліліяно, прошу вибач за все, що я говорила про тебе, щиро дякую тобі і хочу, щоб ми стали знову подругами.

ЛІЛІЯНА: З великою радістю, Моніко!

(Моніка і Ліліяна обіймають одна одну).

МОНІКА: Також хочу подякувати Олімпії. Якби не вона, я б залишилась сердитою на Ліліяну.

ОЛІМПІЯ: Думаю, настала моя черга...

ДЖОРДЖЕ: Як бачу, ви всі зробились риболовами, мов Христові апостоли! А ти, сеструню, в яких водах риболовиш, з пареміологічної точки зору питаю?... Хто навчив тебе риболовити?

ОЛІМПІЯ: Ти! Джордже (*хреститься*):

*Впіймав рибку золоту,
Кирпатий Данило,
На картину було ту
Подивитись мило.
Рибка проситься у нього,
У долонях скаче,
А Данило з того всього
То скаче, то плаче...*

Я пишу вірші, і зовсім не люблю рибалити, так що...

ОЛІМПІЯ: Так що... Що?!

ДЖОРДЖЕ: Так що не я навчив тебе рибалити...

ОЛІМПІЯ: Але ти навчив мене правила...

ДЖОРДЖЕ: Стоп, стоп, стоп, стоп! Це зовсім інша риба, тобто справа. Але хочу бачити, хто відгадає про яке правило йде мова?...

ЛІЛІЯНА: А ти допоможи трішки.

ОЛІМПІЯ: Допоможу вам я, назву вам слово без першої букви – ‘олото

АВРОРА: Евріка! Болото!...

ЛІЛІЯНА: Хто про що, а ми про рибу...

АВРОРА: Якщо не болото, то золото!

ЛІЛІЯНА: А тепер можеш крикнути «Еврика»!

ОЛІМПІЯ: Так, ідеться про золоте правило, якого навчив мене Джордже. Спасибі йому за це!

ДЖОРДЖЕ: Прошу! Джордже такий боярин, що розкидає золотом наліво і направо. Радий був тобі допомогти.

ОЛІМПІЯ: Допоміг ти мені, Джордже, ще й як допоміг! Тільки після того, як я дізналася про золоте правило, зрозуміла, яка я самолюбна і зла – весь час дбала тільки про себе.

ДЖОРДЖЕ: Тобто по-пареміологічному, кожна рука собі крива.

ОЛІМПІЯ: Так, я думала тільки про себе та про балет. Тому, коли Аурора хотіла позичити в мене телескоп, що його привіз мені батько з Відня, я їй не позичила, бо боялася, що вона почне стежити за зірками, а мені не буде з ким розмовляти про балет, хоч я добре знала, що їй подобається астрономія... Тепер жалію, пробач мені, Ауроро!

АУРОРА: Ти мені теж пробач, я не хотіла тобі позичити альбом з фотографіями балерини Майї Плісецької, хоч я сама навіть не відкривала його. Я знаю, що ти бажаєш мати цей альбом у своїй бібліотеці, тому я подарую його тобі!

ОЛІМПІЯ: А я подарую тобі свій телескоп, в мене немає часу спостерігати за зірками.

АУРОРА: Дякую тобі!

(Аурора та Олімпія обіймаються).

ОЛІМПІЯ: Ось бачиш, Джордже, наскільки ти допоміг нам зі своїм золотим правилом?!

ДЖОРДЖЕ: Воно ж не моє, мене навчив його Богдан, але перед тим, як сказати вам, я випробував його на своїй власній шкірі, і дав собі справу, що воно працює, бо допомогло мені прийняти деякі рішення...

Дитинства зорі калинові

ОЛІМПІЯ: Як наприклад?

ДЖОРДЖЕ: Як наприклад, не смикати більше Моніку за коси.

МОНІКА: А я не серджусь, бо ти смикаєш мене через те...

ДЖОРДЖЕ: Через що?!

МОНІКА: Через те, що в тебе сестри немає.

ДЖОРДЖЕ: Неправильна відповідь, якщо в мене була би сестра, я теж тебе смикав би за коси тому, що...

МОНІКА: Тому що?

ДЖОРДЖЕ: Тому що в тебе є коси...

МОНІКА: Неправильна відповідь...

(Сміються всі).

ДЖОРДЖЕ: Золоте правило багато дечого навчило мене. Я хотів подарувати Валентині фломастери, які пишуть тільки, якщо їх намочити у воді.

ВАЛЕНТИНА: Спасибі й за те – жест залишається жестом!

ДЖОРДЖЕ: Я теж був такої думки, поки Богдан не перевернув догори ногами мої думки. Тоді я зрозумів, що не слід дарувати іншому непотрібні речі. Дивись, мені Богдан подарував нові фломастери, а я дарую їх тобі.

ВАЛЕНТИНА: Ти мені теж пробач, що я тобі подарувала замалу для тебе майку, але мені було жаль її викидати, тому подумала що...

ДЖОРДЖЕ: Що я змалю і стану її носити...

(Сміються всі).

ВАЛЕНТИНА: Від сьогодні буду думати інакше, дякую вам за золоте правило!

ДЖОРДЖЕ: Бачиш, Богдане, скільки див зробило твоє золоте правило?!

БОГДАН: Що ж вам говорити? Мене навчила його Анка, я теж хочу просити вибачення у Волошинів, а найбільше в Андрія, тому що знаю наскільки закоханий в Олімпію...

ОЛІМПІЯ: Тому він мене смикав за коси?

ДЖОРДЖЕ: А ти думала, що в нього немає сестри?...

(Сміються всі).

МОНІКА: Знаємо ми добре, чому ви нас смикаєте за коси...

ДЖОРДЖЕ: Тоді скажи, щоб дізналися і ми.

МОНІКА: Тому, що ми маємо коси...

ДЖОРДЖЕ: Неправильна відповідь.

ВАЛЕНТИНА: Виходить, що Анка навчила нас сьогодні золотого правила...

ВСІ РАЗОМ: Дякуємо, Анко!

БОГДАН: А також напекла пирогів...

ВСІ РАЗОМ: Дякуємо, Анко!

АНКА: Прошу, прошу, будьте ласкаві, заходьте на кухню!

(Всі заходять на кухню).

Завіса

ОПОВІДАННЯ

ОПРИШКИ

Юрко, Петрик та Іванко якраз готувались пограти в опришки.

– Беріть і мене в опришки! – благав їх крізь сльози чотирирічний Василько – брат Іванка.

– Куди тобі в опришки?.. Ти ще малий! – відповів йому першокласник Юрко – ватажок опришків.

– А чому малий? До школи – малий, до футболу – малий, до опришків – малий! Все малий та малий... – розплакався Василько.

– Давай, Юрку, бери і його, а то ще так розреветься, що почує мати та покличе і мене додому, – попросив Іванко за братика.

– Гаразд, візьмемо його, – погодився Юрко і попередив Василька. – Дивись, малий, якщо будеш заважати нам в опришківських справах, то буде тобі горе! – і погрозив йому дерев'яною шаблюкою.

– Добре, Юрчику! – підстрибнув з радощів Василько.

– Ніякий я тобі не Юрчик, а Олекса Довбуш, і звертатимешся до мене «пане Довбуш», зрозумів?

– Зрозумів, пане Довбуш!

– Гаразд, а тепер пошукай собі коня та шаблю або рушницю! – наказав Василькові Довбуш.

Через хвилину опришки помчали верхи на дерев'яних палицях вулицею, яка веде на толоку край села, тільки курява піднялася за ними, як за справжніми вершниками.

Спинились тільки коло криниці, що серед толоки, щоб коней напоїти.

– Ось які справи! Сьогодні ми підемо грабувати двір пана Потоцького! – повідомив їм ватажок Юрко, вказуючи рукою в бік Семенюкового саду, серед якого на двох грушах жовтіли великі, як дзвони, літні грушки.

– Згода! – вигукнули всі опришки.

Тільки Василько прикинув, пригадавши собі, що позавчора чув від товариства, буцімто в Семенюковім саду гуляє великий собака. Від такої згадки аж мороз пробіг по підшкірці, і він уперше пожалів, що приєднався до такого хороброго товариства.

– Перш за все присягнемо, що не зрадімо товариство, а хто зрадить, того чекає смерть! – грізним голосом промовив ватажок.

Хлопці склали «рушницю» і «шаблі» докупи та присягли на «опришківській зброї» бути вірними Довбушеві, не зрадити товариство і нищити панські двори аж до смерті.

– Слухай! – шепнув Іванко Юркові на вухо, – Може б, Василько почекав нас тут? А то ще перелякається собаки та буде у сні кричати.

Юрко трохи подумав і звернувся до друзів:

– Сьогодні до нашого товариства ми прийняли нового опришка, і я хочу випробувати його на хоробрість, тому доручаю йому одне з найважливіших завдань!

У Василька аж серце зупинилось від страху.

– Васильку! – продовжував Юрко. – Ти будеш стерегти наш скарб, захований на дні цієї криниці. І гляди, щоб ніхто його звідти не вичерпав! Зрозумів?!

– Зрозумів, зрозумів, пане Довбуш! – запевнив ватажка Василько, радіючи, що йому не доведеться зустрітися із Семенюковим собакою.

– Та дивись, будь уважним, бо то – не просте діло... – порадив ватажок і поскакав верхи на палиці, ведучи товариство в бік Семенюкового саду.

Василько сів на камінь і почав розглядати свої брудні ноги так, нібито побачив їх уперше в своєму житті.

Час минав, вже сонце почало схилятися за берег Грицькова, і йому, чесно кажучи, вже набридло самому сидіти коло криниці.

«Що поробиш? Я – опришок, мушу дотримуватись присяги, а то мені – смерть або ще гірше – більше не приймуть гратися!» – підбадьорював сам себе Василько.

Пізно увечері повертався з волами із поля вуйко Микола – їхній сусід – і зупинився біля криниці, щоб напоїти волів. Василько наблизився до нього і пильно стежив за відром, щоб, не дай Боже, вуйко Микола не вичерпав скарб, що лежить на дні криниці.

– Хочеш, Васильку, водички? – запитав вуйко Микола.

– Ні, – рішуче відповів хлопчик.

– А тоді чому так дивишся на відро?

– Пильную, щоб ви не вичерпали скарб...

– Який скарб, малий?

– Я вам не малий! Я – опришок! Я стережу скарб, що на дні криниці!

– А хто тебе змусив стерегти його?

– Олекса Довбуш та опришки!

– А хто вони, ці опришки? – поцікавився вуйко.

– Петрик та наш Іванко – опришки, а Юрко – Довбуш!

– Так?.. – засміявся вуйко.

– А де вони зараз?

– Пішли в Семенюковий сад грабувати двір пана Потоцького!

– І здавна ти тут?

– Від полудня!

– От шибеники! Вони, мабуть, забули про тебе...

Вуйко Микола поклав Василька на віз і вдома передав його матері, розповідаючи їй, який в неї добрий опришок.

Мати розсміялась і обняла Василька. А Іванко цілий вечір простояв у кутку за напади на панські двори, а головню за те, що забув про свого брата.

ПЛОТ

Біда звалилася на Миколину голову з того дня, як вчителька запитала їх, першокласників, ким вони хочуть стати, коли виростуть.

Кожен відповідав по-своєму. Дівчата хотіли стати вчительками, лікарями, медсестрами і артистками, а хлопці чи не всі шоферами, футболістами і військовими, тільки Миколка сміливо відповів:

– Я хочу стати пілотом!

І ось, відтоді, скільки разів Миколка робив якусь помилку в задачах, або не вивчав як слід урок, стільки разів вчителька докоряла:

– Як же ти станеш пілотом? Щоб стати пілотом – треба вчитись дуже добре.

І оце «Як же ти станеш пілотом?» перебрали від вчительки всі його однокласники, мама, тато, маленька сестричка Галя і навіть бабуся при будь-якій найменшій нагоді зауважувала:

– Як же ти станеш пілотом?..

Це питання вже остогидло Миколці, аж в печінках сиділо.

І він вирішив усім довести, що таки стане пілотом, і не через кілька років, як виросте, а таки тепер. Він сам змайструє собі літака і так полетить, що всі будуть дивуватись.

Микола вже уявляв собі, як всі прикладають долоні над очима і придивляються. «Хто це, хто це?..» – питають один одного. А він кружляє на літаку і потім приземляється на шкільне подвір'я. Всі його обступають, дивуються, навіть вчителька виходить, щоб побачити такого вправного пілота.

– Більше не будуть питати: «Як же ти станеш пілотом?» – промовив сам до себе Миколка.

Того ж таки дня почав майструвати собі літака.

Найважче було – викрасти від бабусі дерев'яне корито, а тепер, коли корито вже у хліві, – діло зовсім просте. З кількох драниць прибав крила і хвоста, а колеса зі старого візочка приладнав до дна корита. І ось, літак готовий. «Сідай та лети собі!» – радів Микола.

Наступного дня рано-вранці щойно батьки пішли з дому в поле працювати, як Микола розбудив маленьку Галинку.

– Дивись, стій отут! Коли побачиш, що вилечу з хліва крізь дверці, куди дідусь кидає сіно, то швиденько клич бабусю, щоб побачила, як я буду літати. Зрозуміла?

Заспана Галинка, з відкритим від здивування ротом, тільки закивала головою, протираючи очі.

Микола забіг до хліва, відкрив дверці, розігнав літака стрибнув у корито і полетів...

– Бабусю, бабусю, ходіть швидко! – заверещала на весь рот маленька Галя.

– Що трапилось? – запитала бабуса, вибігаючи з хати.

– Микола полетів!

– Що?.. – здивувалась бабуса.

– Микола полетів!..

– Де? – крикнула перелякана бабуса.

– Там, за хлів, у кропиву!..

Бабуса побігла за хлів, де побачила Миколу, що вилазив зі свого літака з поламаними крилами.

– От шибеник, міг голову зламати! Який же з тебе вийде пілот? – розсміялася бабуса, а за нею і Галинка.

Увечері повернувся додому батько і мав серйозну розмову з пілотом. Миколка пообіцяв батькові, що більше не літатиме, доки не закінчить авіаційну школу, а тоді вже полетить на справжньому літаку.

ЛІНИВИЙ АНДРІЙКО

Якось другокласник Андрійко почав скаржитись своєму дідусеві:

– Ой, дідусю, як мені важко!

– Чому тобі так важко, Андрійку? – запитав, посміхаючись, дідусь.

– А тому, що мені треба щодня ходити до школи, а там – так важко: треба сидіти чомно і писати все, що вчителька диктує чи пише на дошці. Навіщо мені, дідусю, знати таблицю множення чи таблицю ділення, а ще й оту граматику? Така та наука важка, дідусю! Навіщо мені знати все те, що в школі вивчаємо? – скривив, наче до плачу, губи Андрійко.

Дід посміхнувся. Посадив онука на коліна і почав йому докоряти:

– Який же ти лінюх, Андрійку! А я гадав, що ти в мене справжній козак! Слухай, я тобі казочку розкажу. Хочеш?

– Хочу, хочу, дідусю! – зрадів Андрійко, бо дідусь знав багато гарних казок і розповідав дуже гарно.

– Одного разу, – почав дідусь казочку, – малесеньке, ще в яйці курчатко почало жалітися та нарікати на все, ось так, як ти тепер, наприклад:

«Ой, навіщо мені очі, що я можу бачити, коли тут так темно? Ой, навіщо мені цей дзьоб, що мені робити з ним? Ой, навіщо мені ці довгі лапки з кігтями, куди мені бігати тут? Вони ростуть тільки для того, щоб мені тісно тут було!» – бідкалось дурненьке курчатко.

Та враз... «стук, стук!» – почулося знадвору.

Хтось сильно стукав у яйце. В курчатка з перляку забилося сильніше серденько... «Стук, стук!» – почулося знову.

«Що це, що це, що відбувається?» – тремтіло бідне курча, а стукіт не припинявся.

І враз від ударів дзьоба квочки-матері в шкаралупі яйця з'явилася дірка. Вона з кожним ударом все збільшувалась і збільшувалась, поки не стала достатньо великою, щоб курчатко змогло вибратися з яйця.

– Ой, як тут гарно, як просторо! Яке гарне небо! Ой, як добре, що я маю очі і можу бачити все це! – раділо курча.

– А це що? – побачило курчатко маленьке зернятко пшона і спочатку обережно дзьобнуло його, а потім проковтнуло.

– Яке воно смачне! ой, як добре, що в мене є дзьобик, яким я можу їсти!

Андрійко сміявся з дурного курчатка, не здогадуючись, чому дідусь розповів йому саме цю казку.

– Бачиш, Андрійку, – почав пояснювати дідусь. – І ти, як оте нерозумне курча, нарікаєш на науку, гадаєш, що вона тобі не потрібна. Та коли ти виростеш, то переконаєшся, що всі знання, здобуті тепер, стануть тобі у пригоді. Тоді і ти радітимеш, як те курча!

Відтоді Андрійко більше не нарікав. Навпаки йому стало значно цікавіше вчитися в школі.

МАРІЧКА

З-поміж усіх маленька Марічка була незадоволена своїми домашніми обов'язками.

Тато і мама щодня запевняли дівчинку, що доглядати за її дворічним братиком, а окрім того ще й за квочкою з малими курчатами, – то дуже серйозна справа.

Та даремно, здавалось Марічці, що її вважають ще малою і тому не доручають серйозних справ.

– Хіба то праця? – нарікала, зітхаючи, Марічка. – Малий Іванко майже весь час спить. Що там за ним наглядати?.. А коли пробудиться, то тільки для того, щоб напитися молока або чаю, який щоранку готувала для нього мама, і знову лягає спати. Навіть тоді, коли не хочеться йому спати, береться за візочок з дерев'яними кіньми, яких вирізьбив йому дідусь Антон, і возить всяку всячину. Що там за ним наглядати?.. Хіба що погратися з ним коли-не-коли.

А квочка? Та водить собі курчат попід тином, щоб могли щипати зелену травичку. Тільки їй тої роботи, що слідкувати, аби воду свіжу мали. І навіщо за ними наглядати? Навіть яструба нема чого боятись, бо Тарко зі своєї буди пильно стежить за всім, що діється на подвір'ї, береже не тільки земну територію, а й повітряну, що над їхнім подвір'ям. І щойно побачить цього хижака високо попід хмарами,

такий гавкіт здійсмає, що бідному яструбові і на думку не спадає бодай зиркнути на їхнє подвір'я, не те щоб на квочку нападати.

Ось, це і все її обов'язки. Це дитяча гра, а не праця! Ось сусідська Маринка в поле ходить з мамою. То праця! Правду кажучи, Маринці вже дванадцять років, а їй – тільки шість, через це вона мусить сидіти вдома і бавитися з Іванком.

Та хіба Іванко для неї – не іграшка? Вона може бавитися з ним краще, ніж Леся Соколюкова зі своїми ляльками.

Господи, а в Лесі ляльок!..

Марічка бачила, коли приходила з мамою до Соколюків. Від малих ляльок-немовлят, які і очима кліпають, і плачуть, і «ма-ма, ма-ма...» кажуть, до великих кокеток-блондинок і красунь-брюнеток, навіть негритьянку з чорним, як смола, кучерявим волоссям має Леся. А звірини усякої плюшевої – не перелічиш: і ведмедики, і зайчики, навіть кенгуру та бегемотики.

І навіщо Лесі стільки іграшок? – дивувалася Марічка.

От коли б їй тато купив бодай одну маленьку ляльку... Вона буде просити, благодіяти тата і маму, щоб купили.

Та де ж там куплять... – сумно зітхаючи, відігнала думку про ляльок Марічка. Хіба ж вона не чула, як учора ввечері тато говорив з мамою про те, що не мають за що кабанчика на зиму купити.

«А восени Дарочка піде до школи, – казав батько. – Треба дитині купити якусь одяжину і ще там всякої всячини, якої треба дітям у школі».

Ні, вона не проситиме ніякої ляльки. Даремно морочити голову батькам, в яких і так досить турбот. У неї є Ксеня – лялька, яку пошила їй бабуса Настя зі старої спідниці і наповнила її клоччям.

Окрім того, в неї ще є Іванко, з ним краще бавитись, ніж зі справжньою лялькою.

Марічка взяла Іванка, посадила його собі на коліна і почала лагідно плескати маленькими долоньками, наспівуючи:

Тані, тані, тані...

Прийде мама з Аніі,

Принесе коновку.

Здоїмо коровку.

Понесемо до попа

Солодкого молока,

А піп нам дасть воликів,

Ізоремо ґруників,

Насіємо лопухів,

Нашиємо фартухів.

– Хіба Лесині ляльки вміють так приспівувати? – загордилася Марічка Іванком, який заснув на її колінах.

Та, кажучи правду, Марічку не так дуже вже і тягло до гри. Вона дуже хотіла більше допомагати батькам, які цілий день працювали на чужих полях, щоб заробити на кабанчика, на її одежину і на ту «всяку-всячину», яка буде потрібна їй в школі. Та чим їм допоможе? В поле не піде, а вдома, окрім квочки з курчатами та малого Іванка, більше нема за чим доглядати.

Можна приготувати для них вечерю! – майнула думка в Маріччиній голові. Так, вона цього вечора зварить мамалигу. Мати, як завжди, принесе глечик кислого молока, і вони повечеряють.

Марічка багато разів бачила, як мати варила мамалигу. Так само зробить і вона: розкладе вогонь, поставить казанок з водою на гарячу грубку і, коли вода закипить, насипле туди кукурудзяного борошна, змішає його дерев'яним колотачем – і мамалига готова, – раділа Марічка, розпалюючи вогонь у грубці.

Все вийшло, як було заплановано, доки вода не забулькотіла, і Марічка почала насипати в казанок борошна. Сипала, сипала, і враз капосна мамалига загусла так, що не могла вже й кивнути колотачем.

«Що те борошно собі гадає, що в мене немає води?» – підбадьорила себе Марічка і в гарячий казанок з густою недовареною мамалигою долила горня води. Розпечений казанок враз засвистів і запипіркав паром, як паровоз, аж малого Іванка розбудив, який заревів на весь рот. Бідна Марічка розгубилась, не знала, за що має хапатись: чи то мамалигу доварювати, чи братчика втихомирювати. Та Іванко, побачивши, що той свист не заподіяв йому жодного лиха, позіхнув, простяг рученята і заснув знову.

Марічка колотила колотачем поміж брилами мамалиги, які плавали в казанку.

Забгато води долила...

«Та що гадає вода, хіба в мене немає борошна?» – покивала пальчиком на казанок Марічка і почала досипати борошна.

Знову загуста – треба трішки води долити... Ні, зарідка – ще борошна досиплю, – старалася Марічка.

Невдовзі мамалига почала вилазити з переповненого казанка і падати на гарячу плиту грубки, звідки Марічка збирала її ложкою і клала на великий дерев'яний кружок.

Коли повернулись батьки з поля, на столі парувала величезна гора мамалиги.

Мати гірко посміхнулася і обняла маленьку донечку.

– Слава Богу, в нас – вже дівка! – промовила крізь сльози, насипаючи в тарілки кислого молока.

Маріччині батьки мовчки колупули ложками гарячу мамалигу, гірку, підгорену і несолену, але їм здавалося, що смачнішої мамалиги зроду не їли.

ПОДАРУНОК

Уже два місяці минуло відтоді, як Оксанка з батьками переселилася в село.

Спочатку Оксанці було шкода покидати місто і друзів, яких вона мала в дитячому садку, і її улюблену виховательку. Та виявилось, що й у селі можна мати неабияких друзів, і

нова вихователька її любить, а іграшок чи навіть не більше, ніж у міському дитячому садку. Окрім того, чи не щоднини вихователька водить їх на прогулянку: до річки, що протікає через село, до водоспаду, який знаходиться на одній з приток річки, і навіть до лісу.

У цьому селі народився її тато, а мати – в сусідньому, в тому, що за горбом. Тут у них є гарний білий будинок і невеличкий садочок, в якому ростуть яблуні, груші, черешні і вишні. А посеред садка – високий горіх-велетен. Довкола так гарно, так мальовничо, мов у казці. За їхнім садочком тече річка, над якою посихлялися розплетені плакучі верби.

«Як добре! Влітку можна купатись, а взимку кататись на ковзанах... Та зараз – весна...» – зітхнула Оксанка, зажурившись, що зараз їй нічого шукати на річці. Зате вона може гратися в садку, збирати квіти і бігати з Куциком поміж побіленими вапном яблунями та грушами.

Куцик – маленьке козенятко, яке подарував Оксанці вуйко Андрій, брат її тата. Вона назвала його Куциком через його маленький, задертий вгору хвостик. Нагулявшись досхочу в садку, Оксанка з Куциком повернулася на подвір'я виглядати батьків, які ось-ось мали повернутися з міста. Оксанчині батьки – лікарі, працюють в міській поліклініці.

«Ось і автобус!» – радісно вигукнула Оксанка і побігла до хвірточки.

Автобусна зупинка – перед їхнім будинком. З автобуса вийшло багато людей. Оксанка вилізла на лавку, щоб скоріше вирізнити серед натовпу її тата й маму. Куцик теж сперся передніми лапками на лавку і зацікавлено розглядав натовп. Невдовзі Оксанка вгледіла у натовпі своїх батьків. Тато ніс, окрім своєї валізки, ще якусь коробку.

«Цікаво, що в тій коробці?..» – подумала Оксанка і побігла назустріч своїм батькам.

– Тату, тату, що в тій коробці?

– О, яка ти зацікавлена! Навіть привітатися забула, – розсміявся тато.

– Це подарунок для тебе від тіточки Ліди! – сказала Оксанці мама.

Тіточка Ліда теж працювала лікарем в тій же поліклініці, що й Оксанчині батьки.

– Вона завжди мені щось гарне дарує! – раділа Оксанка, пригадуючи свою велику ляльку і полярного ведмедика, яких подарувала їй тітка Ліда.

– Обережно! Бачиш, що написано на коробці? – попередив тато, подаючи дівчинці коробку.

Оксанка ще не ходить до школи, але вміє досить добре читати і навіть писати.

– Тату, мамо, тут написано, що в коробці є щось крихке! Що б то могло бути?

– Не знаємо, Оксаночко. Тітка Ліда не сказала нам нічого, тільки просила передати тобі коробку. Це має бути для тебе сюрпризом, – відповіла мати.

– Відкрий її і подивись сама, – сказав Оксанці тато.

Оксанка дуже обережно почала відкривати коробку, а Куцик, нахиливши голівку набік, з цікавістю стежив за рухами її рук. Розкривши коробку, Оксанка побачила всередині ще одну коробку, трохи меншу за першу, обгорнуту зеленим папером. Вона взяла її в руки й обережно розгорнула.

– Мамо, мамо, тітка Ліда подарувала мені якусь чудернацьку вазу з великою сухою цибулиною. Яка погана цибуля! – промовила крізь сльози розчарована Оксанка. – Ходімо, Куцику! Кому треба такий поганий подарунок? Навіщо тітка Ліда подарувала мені суху цибулю? – і дівчинка розплакалася.

– Почекай, Оксанко, не плач! Тітка Ліда радо подарувала тобі це, сподіваючись, що і ти радітимеш, – пробував заспокоїти Оксанку тато.

– Хто б радів такому подарунку – сухій, поганій цибулі?

– Давай прочитаємо, що написано на цій маленькій коробці, – запропонувала мати. Оксанка почала обзирати коробку.

– Мамо, тут намальована гарна квітка! Хтось, мабуть, помилився, бо в коробці окрім цієї смішної вази з цибулею більше нічого немає.

– Краще прочитай, що там написано, – посміхнулася мати. Оксанка уважно прочитала і трохи повеселішала.

– Тут написано, що це – не цибуля, а цибулина гіацинту. І ще написано, що в цю вазу треба налити води, ось до цієї позначки. Далі сказано, що шийка вази вузька, тому цибулина не потоне. Потім треба поставити вазу в темне місце і чекати сімдесят днів. Цибулина проросте і зацвіте квітка.

– Ось, бачиш, а ти розплакалася. Давай зробимо так, як тут написано, – посміхнулася мати.

– Мамо, мені не віриться, що таке може бути. Звідки знають ті, хто писав на коробці, що ця цибулина перетвориться через сімдесят днів на таку гарну квітку, як та, що намальована?

– Через кілька років ти все це будеш вивчати на уроках природознавства.

Мати допомагала Оксанці налити води у вазу й поставити її в комірчину, в темне місце, так, як зазначалося на коробці.

– Сімдесят днів... Бачиш, скільки треба мені чекати? – поскаржилась Оксанка Куцикові і позначила в календарі цей день.

З нетерпінням дівчина лічила дні і часто заглядала в комірчину. Час минав, десь після семи тижнів Оксанка почала журитися і навіть сумніватися:

– Мамо, чи не помилилися ми в чому-небудь? Там, у вазі, – ніяких змін.

– Потерпи ще трохи! – заспокоювала її мати. – Правду кажучи, я такого жодного разу не робила, але впевнена, що невдовзі будуть тобі зміни.

До кінця вказаного на коробці терміну залишилося кілька днів, коли Оксанка прибігла, радісно гукаючи:

– Мамо, мамо, ходи до комірчини, побачиш, який хвостик виріс в моєї цибулини, наче в Куцика.

– Твоя квітка почала проростати. Бачиш, ти не чекала даремно, – раділа разом з Оксанкою мати, розглядаючи цибулину.

Відтоді Оксанка щоранку бігала до комірчини, щоб подивитися, що там ще діється у вазі, а потім розповідала Куцикові, які великі стеблини в її цибулини, навіть маленьке зелене листячко вже виросло. Куцик уважно слухав і радісно тряс борідкою. На сімдесятий день у

вазі поміж зеленими листочками з'явилася маленька фіолетова квітка. Від радощів Оксанка не знаходила собі місця.

– Бачиш, яка вона гарна! – казала мати. – А ти плакала, коли вперше побачила її.

– Так, я помилилася! Яка я вдячна тітці Ліді! Вона завжди робить мені гарні подарунки.

Мати розсміялася.

– Давай віднесемо твою квітку на кухню, тепер їй треба світла!

– Я віднесу, тільки спочатку покажу її Куцикові, – сказала Оксанка і побігла в садок, де Куцик чемно щипав соковиту травичку.

– Куцику, Куцику! Ось яка в мене гарна квітка! – хвалилася Оксанка.

Куцик зацікавлено підняв голову і затряс борідкою, намагаючись покуштувати фіолетову квітку.

– Що ти, що ти, дурний Куцику? – перелякано відштовхнула його Оксанка. – Гадаєш, це якась проста квітка з саду? Та це ж гіацинт, який подарувала мені тітка Ліда! – гордо промовила Оксанка і понесла квітку до хати, а Куцик, байдужий до краси гіацинту, вибрикуючи, подався углиб садка.

ХЛІБ

Для малого Петрика субота була найщасливішим днем, якого він чекав з великим нетерпінням цілий тиждень. Адже щосуботи Петрикова мати пекла великі, як колесо воза, хлібини.

В суботу вранці Петрика навіть не треба було будити, як у інші дні тижня. Він вставав раненько, вмивався прозорою, як скло, водою з цебра перед криницею і весело біг через кладку, прокинуту над річкою Ронішорою, в ліс, де назбирував добрий оберемок сухих хворостин, якими мати розпалювала вогонь у великій глиняній печі.

Коли повертався додому, сідав мовчки на порозі і уважно стежив за рухами матері, яка місила тісто на хліб у великому кориті, яке видовбав з верби дід Петро. Коли тісто переростало через корито, мати брала круглі тепші, мазала їх гусячим пером, змоченим в олії, а потім накладала в них тісто. Тепші складала на дерев'яну круглу лопату, якою засувала їх у піч.

Коли мати витягала хліб з печі, в Петрика слина котилася.

«Ніщо в світі так гарно не пахне, як свіжий, щойно витягнутий з печі хліб», – міркував Петрик, дивлячись услід матері, яка несла хліб до хати.

Петрик покрутився туди-сюди по подвір'ї, зламав прутик і поганяв ним невидимого коня, а потім підійшов до матері.

– Мамо, дайте, будь ласка, трішки хліба, бодай отакий шматочок, – показував Петрик мізинця.

– Звідки я дам тобі хліба? – питала нібито здивовано мати. Вона добре знала: якщо почати свіжий хліб, то він знову стає наче сирий, а окрім того, від теплого хліба Петрику може боліти шлунок.

– З хати, зі стола.

– Там уже немає хліба! – всміхається мати.

– А де він? – витріщив очі здивований Петрик, та ж він сам бачив, як мати поклала хліб на стіл.

– Пішов до млина.

– До млина? Чому? – здивувався Петрик.

– Щоб подякувати мельнику, що змолот муку!

Петрик поплентався до Таркової буди і почав з ним розмову, обіцяючи і йому трохи хліба, як тільки той повернеться з млина.

– Ще не повернувся, мамо, хліб? – знову підійшов до матері Петрик.

– Та ще ні!

– І чого ж він так забарився?

– Мабуть, пішов подякувати молотильнику, що помолотив пшеницю.

Петрик знову відійшов, заглянув у хлівець, щоб перевірити, що роблять ягнятка, в клітку до кроликів, пообіцявши і їм трішки хліба. «Тільки ще не повернувся», – пояснив кроликам Петрик і пішов знову матері голову морочити:

– Коли повернеться хліб, мамо?

– Зараз, Петрику, зараз, тільки щось його не видно, мабуть, пішов ще й у поле, подякувати хліборобу, – пояснила мати.

І тільки коли Петрик обійшов все господарство, обіцяючи всім курчатам, каченяткам, гусеняткам, навіть горобчикам та синичкам по крихітці хліба, знову подався до хати.

– Ще не повернувся хліб, мамо?

– Та вже повернувся, ходи я тобі віржу трохи.

– Я хочу трохи більше! – благав маму Петрик, рахуючи в умі, скільком він обіцяв по крихітці хліба.

Мати посміхнулася і, знаючи Петрикову щедрість, врізала йому великий окрасць хліба. Петрик радісно побіг ділитися хлібом зі своїми крилатими та чотириногими друзями.

ПАСТУШОК

Уже кілька днів підряд, щойно зійде Боже сонечко, Павлик жене пасти Кублейових ягнят на толоку, що за селом.

У такий ранній час інші діти, ровесники Павлика, повертаються в ліжку на другий бік і снять ще один сон. Але Павлик не нарікає. Як він любить ці весняні ранки!

Любить дивитись, як на зеленій травичці блищать кришталеві краплини роси, а навкруги – яблуневі сади купуються в молочному цвіті, повітря таке свіже, аж у голові

паморочиться, ще й теплий вітерець лоскоче заспане обличчя і розвіває чорне волосся, віщуючи гарний весняний день.

З густих кущів, які ростуть довкола толоки, чути щебетання різних пташок.

Ось, чути стукіт дятла, ніби хоче сказати: «Стук, стук, стук... Досить спати, пора новий день зустрічати!»

На те озивається непосидюща зозуля: «Ку-ку, ку-ку, ку-ку...»

А з другого боку відповідає їй одуд: «Пу-пу-пу, пу-пу-пу...» – наче хоче посперечатись з кумою зозулею, хто з них краще співає.

З торбинкою через плече, в яку Кублеїха щоранку кидала грудку мамалиги і жменю сушених слив або сушениць з яблук чи груш, Павлик гордо іде попереду отари ягнят, наче отаман попереду війська.

І, справді, він міг гордитися своєю отарою. Хіба ще хтось із пастушків доглядав стількох ягнят, як він? Більшість хлопців мали по два чи три ягнятка, тільки Юрко Косован мав вісім. Та чотирнадцять, як у нього, не мав ніхто! Тому Павлика всі хлопці-пастушки вважали своїм вожаком і слухались його у всьому.

Хоч то і не були його ягнята, та все ж таки були під його опікою, і він головою відповідав за них.

– Дивись, хлопче, не спускай очей з ягнят! – погрожував йому щоранку Йосип Кублей. – Загубиш бодай одне, то за ребро підвішу!.. Зрозумів?

Павлик дуже добре знав, що Кублей не жартує, та хто в селі не чув про скупість та жорстокість цього лихого чоловіка.

– Бідний мій синку! Краще б я до цього дня не дожив, щоб побачити тебе слугою в Кублея, – промовив крізь сльози батько, коли Павлик уперше вирушав до Кублея пасти ягнят, а потім підняв обличчя вгору, ніби до неба говорив, і, ридаючи, промовив:

– Ех, якби я міг!.. Якби я міг!.. Не допустив би я свою дитину до цього.

Павлові Дубею, батькові Павлика, два роки тому дерево розщавило ноги. Лікарі були змушені ампутувати їх вище колін. Відтоді він сидить вдома і плете кошики та кошарки з вербових та ліщинових прутів, які йому приносять то Павлик, то його мати. Та рідко продають ті кошики, частіше міняють їх на всякі речі, потрібні коло хати, та на харчі.

– Бодай стільки допоможу, щоб не їв хліб задурно і не був тягарем для вас, – часто зітхав батько.

– Не побивайся стільки, чоловіче. Не помremo з голоду, – заспокоювала його мати Павлика.

Одного дня мати сказала, що

домовилися з Кублеєм, щоб Павлик пас його ягнята ціле літо до осені, а за те Кублей виоре їхню нивчину, аби посадити трохи картоплі, та ще й харчів буде давати Павликові щодня.

– Які ж то будуть харчі від Кублея? – зітхнув гірко батько, але погодився, не було що робити.

І так Павлик став Кублеєвим пастушком. Правду кажучи, Кублей мав тільки дванадцять ягнят, а ще дві ягнички були старої Семенихи. За те, що Павлик доглядав за ними, Семениха давала їм раз у два дні по літрі козячого молока.

Павлик радів, що й він може чимось допомогти батькам, а, окрім того, ще й награтися досхочу з хлопцями.

Ціле літо з хлопцями на толоці, а там – ще й потік, в якому можна купатися.

«Це справжнє царство, – радів Павлик. – Бо наступного року треба буде йти до школи, не буде вже часу гратися, так що бодай цього року погуляю досхочу».

Найбільшою забавою хлопців було вирізання ліщинових палиць і сукання молодих верб, але для цього був потрібен ніж. Та що може спинити таку серйозну справу, яку вони робили? Хлопці домовилися, що кожен з них по черзі приносить ножа.

Одні приносили справжні ножі, інші уламок старої коси, один кінець якої був забитий між двома шматками дерева, чи просто замотаний в ганчірку. Коли прийшла черга Павлика приносити ніж, він довго вагався, чи не попросити когось із хлопців принести замість нього. В них вдома тільки один ніж, і батько цілий день ріже ним пруття для кошиків. Ні, він не буде просити ножа від батька, ані від хлопців не проситиме.

Він бачив – у Кублея в шопі лежить на полиці складаний кишеньковий ніж, ще з першого дня побачив його. Він візьме того ножа, а увечері покладе його на місце, ніхто й не помітить нічого.

Взяти ножа Павликові вдалось дуже легко, коли заходив крізь шопу до хлівця випускати ягнят. Тільки простягнув руку – і до кишені. Дійшовши на толоку, Павлик сів на великий камінь і почав вирізати собі палицю. Таку, як у справжніх чабанів. З нетерпінням чекав на хлопців, які зазвичай приходили тоді, коли його ягнятка вже й напаслись, і сонце, як жовта диня, вилазило майже до середини неба. Павлик уявляв собі, як здивуються хлопці, коли побачать у нього складаного кишенькового ножа, як вони будуть заздрити йому...

Та враз його думки перервав грізний голос Йосипа Кублея.

– Це ти, шибенику, збираєшся обкрадати моє майно, га?.. І в ту ж мить схопив хлопця за вухо і потягнув угору, мало не відірвавши.

– Ти гадав, голубчику, що я тебе не спіймаю? – хриплим голосом загаркав Кублей. Його очі були вибалушені зі злості і, здавалось, що ось-ось повискакують з орбіт, лице посиніло, а вилиці тремтіли, наче від пропасниці.

– Ти хочеш мене в жебраки послати?.. Хочеш обкрадати моє майно, яке я заробив у поті чола? – хрипів Кублей.

Павлик зі страху оторопів, навіть дихати перестав, з переляку не відчував болю, хоч Кублей продовжував крутити його вуха.

– Ти, жебраку, злодійське коріння, собача кров... Я змилювався над тобою, годую тебе, щоб не здох із голоду! А ти так віддячуєшся за моє добро, обкрадаючи мене? – гаркав зі злості Кублей. – Та почекай, сучий сину! Зараз я тебе навчу, як красти! – вигукнув Кублей, витягаючи зі штанів шкіряного військового ремня з мідною пряжкою. – Я вб'ю тебе, гаде, щоб на світі не плодилось більше злодійське коріння.

Ремінь засвистів у повітрі і оббив Павликові плечі, вкриті тоненькою полотняною сорочкою.

Біль від першого удару наче розбудив Павлика з якогось страшного сну. Він навіть не зойкнув, тільки впав на коліна і крізь сльози почав благати Кублея.

– Не бийте, вуйчику, я не хотів красти, я тільки взяв на один день і хотів покласти його на місце увечері...

Та Кублей не слухав Павликових благань. Його обличчя скривилось у хижій посмішці, наче кожний удар приносив йому якийсь божевільне задоволення. Удари сипались по плечах, грудях, голові. З-під пошматованої сорочки бризкала кров, та Павлик уже не плакав, лежав мішком на землі і тільки стогнав. Болю вже не відчував, йому навіть стало байдуже, чи б'є його Кублей, чи ні. Він лежав із заплющеними очима і бачив перед собою батька, та не калікою, як тепер, а таким, яким він був кілька років тому, здоровим. Йому здалось, що батько підійшов до нього, посміхнувся, взяв його на руки, і в ту мить Павлик солодко заснув у батьківських обіймах.

ТОПІРЕЦЬ

Того ранку Юрко був найщасливішим хлопцем зі всього світу. Його серденько весело калатало в маленьких, переповнених щастям, грудях.

Того ранку навіть річка не шуміла, як іншим разом, а весело, щасливо. Молоде весняне листячко берізок веселенько тріпотіло, ніби розмовляло з вітром-пустуном. Юрко ступав гордо з піднятою голівкою, наче справжній ватажок. Поруч нього молоденьке телятко, сподіваючись на ласку та пестощі маленького господаря, намагалось лизнути його руку. Та де?.. Юрко відштовхнув його мордочку і гордо промовив:

– Кить звідси, дурне теля!..

А що воно думало, що він покладе собі розум бавитися з ним?.. Чи хіба не бачить, що в його руці справжній топірець!? Ось як виблискує на сонці – зір віднімає, не інше!.. Відтепер він уже не якийсь там дітлах, а справжній легінь-гуцул!..

Жаль, що не зустрів Василюку на вулиці. Ой, побачила б вона його топірець!..

– Мабуть, ще спить дівчинище... – зітхнув з досадою Юрко. Але ввечері, коли буде повертатися додому, то спиниться й попросить води у вуйни Марії, а на Василюку і поглядом не кине. Вона, як побачить його топірець, то зрозуміє, що він уже легінь!

І хіба це не правда?.. Котрий з його ровесників, не те що з ровесників, а навіть з найстарших за нього, має справжній сталевий топірець?

Не має!.. А він, бач... він має!

І на пасовиську Юрко вже не грався з хлопцями. Правда, трохи зупинився, поки кожен з них потримав топірець, похвалив і щиро позаздрив Юркові. Опісля Юрко гордо вирушив зі своєю «ватагою», яка складалася з корови Зоряни, «дурного телятка» і чотирьох ягнят, через ліс на Прелуку. Йому вже тепер не з хлопцями гратися, вже вони йому не рівня...

Хлопці боялися випасати худобу на Прелуці, бо там під старим крилатим дубом знаходилася бурсукова нора. Правда, ще вчора сам Юрко не наважився б вийти на Прелуку.

Та то було вчора! Сьогодні в нього топірець, і що там якийсь бурсук проти його топірця?

«Пусте!..» – махнув рукою Юрко.

Поки його «ватага» буде пастися, він у густих кушах ліщини нарубас тичок для квасолі. На Прелуці такі тички, як свічки!

Худоба того дня напаслася скоріш, ніж іншим разом, бо на Прелуці травичка свіжа і набагато смачніша, ніж на толоці, де потоптана та поскубана маржинами.

Ще сонце стояло високо на небі, коли Юрко повертався додому, несучи на плечах оберемок тичок. Вслід за ним йшли його «череда» і «стадо», тільки «дурне теля», здавши собі справу, що сьогодні його молодий господар став легінем і втративши будь-яку надію на його ласку, почало відставати.

– На-на-на, мале, на!.. – раз у раз манив його Юрко.

Але теля – телям! То підбігало, то відставало, а коли йшли повз ниву Семена Лози, забігло собі туди й почало смачно пасти молоді стеблини кукурудзи. Юрко кинув оберемок з пліч і побіг завертати теля, але вже було пізно.

Семен Лоза наче з-під землі виріс перед ним. Спочатку хлопець хотів кинутися вслід за телям, але ноги не слухали його.

– Так ти пантруєш худобу, бахуре?! – крикнув Семен Лоза і, взявши Юрка за обидва вуха, почав сильно крутити.

Хлопцеві набігли сльози на очі, але, зціпивши зуби до болю, він навіть не писнув.

Семен, побачивши топірець в руці хлопця, вирвав його.

– Це за мою пагубу (шкоду), а ще раз спіймаю, то займу маржину.

– Віддайте топірець, вуечку, віддайте!.. Бийте мене, скільки захочете, лиш віддайте топірець! – благав Семен зі сльозами в очах Юрко.

– Яка мені хосна, що буду бити тебе, хіба це відшкодує збиток, який наробило мені твоє теля, набиваючи свій бурдюх моєю кукурудзою?..

Юрко повертався додому з похиленою головою, щоб ніхто не бачив сльози на його очах. Коли проходив повз подвір'я Василянки, навіть не глянув у той бік. А він мріяв зупинитися, приперти оберемок горі крислатою грушею і попросити води у вуйни Марії, щоб Василянка побачила його топірець, але тепер навіщо йому зупинятися, як нема топірця. Навіть набутися з ним не було часу, бо тільки вчора купив йому батько на сигітському ярмарку.

Юрків батько, як почув, що трапилося з топірцем, то спочатку хотів вишмагати малого, але, побачивши сльози на очах хлопця, йому стало жаль дитини.

– Що поробиш, синку?.. Багачі завжди мають правду... – важко зітхнувши, сказав батько.

Що було йому робити? Іти за топірцем?.. Ще може побитися з Лозою, або той подасть його до суду і там оцінять шкоду, що топірець не варт того.

Натупного дня Юрко, зовсім сумний, рушив з худобою на толоку. «Дурне теля» підбігало до молодого хазяїна, сподіваючись знову на його ласку.

– Це все через тебе... – сумно сказав Юрко і попестив його.

СОНЯ

Соня вийшла з хати, перейшла подвір'я і присіла на стару дубову лавку, що стояла під старим крилатим каштаном. Зануривши голівоньку в долоні, гірко заридала. Слова її вітчима ще болісно звучали у вухах: «Ану марш надвір! Ти сліпа? Не бачиш, що в нас гості?..»

Від слів вітчима її маленьке серденько затрепетало і забилося, наче крихітна пташка, спіймана в клітку.

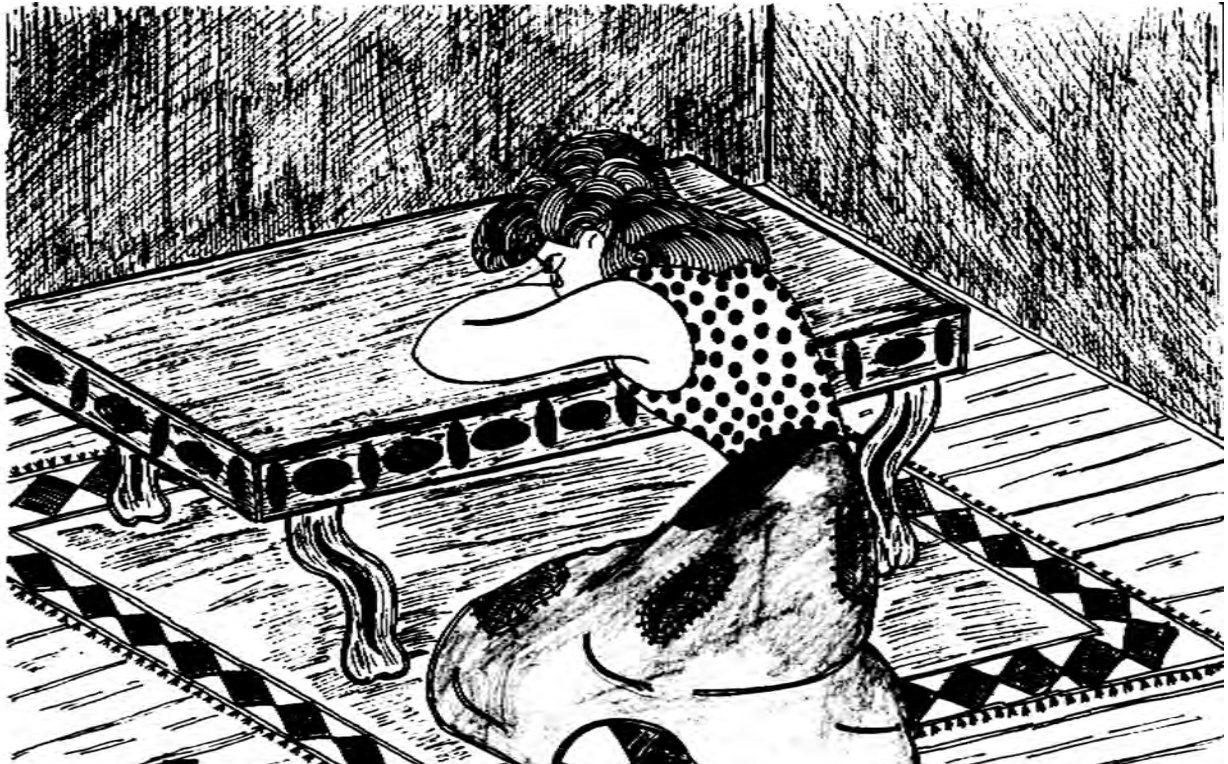
«Чому він так поводиться зі мною?.. Чому він питає мене, чи я сліпа? Хіба не знає, що я насправді сліпа, що такою народилася?.. Чому помер мій батько, а мати вийшла заміж за цього злого чоловіка? Хіба вона не бачить, як він знущається з неї та з мене?..»

На ці запитання маленька Соня не могла знайти відповіді і це ще більше суму вливало в її душу, ще більше ранило її серденько.

Колись і вона була щасливою, коли жили в селі, коли в неї був рідний батько. Він щовечора садив її собі на коліна і розповідав безліч казок: про Котигорошка, про Іванка, який служив у пана, про лицарів, що викрадали царівен із зміїних царств, про опришків та козаків, – та про що тільки не розказував їй батько?.. Вона так добре пам'ятає ті казки, ніби це було вчора.

Та одного разу якісь дядьки принесли її батька на руках і поклали на стіл, де він пролежав нерухомо аж цілих три дні.

Соня підходила до нього, гладила його обличчя і благала розказати казочку, та батько лежав мовчазний і холодний. Потім дядьки разом із священником кудись віднесли її батька і він більше не повернувся. А через якийсь час мати сказала їй, що вони переселяються в місто

і що в неї буде інший батько. Також сказала, щоб вона поводитися гарно, бо інакше віддасть її до орфелінату.

Що таке орфелінат, маленька Соня не знала, але як лякають її тим орфелінатом, то, певна річ, там не живеться добре. А вдома?.. Хіба вдома їй живеться добре? Якщо б не вродилася сліпою, то ходила б до школи, тепер вже вчилася б у п'ятому класі і дома більше допомагала б. Тоді вітчим не гримав би на неї весь час. Та хоч сліпа, вона і так працює більше за Антона та Радула – синів її вітчима, які тільки й знають, що на рибалку ходити та за м'ячем ганятися, а вона і картоплю вміє чистити і посуд помити, навіть прати одяг.

– Сонька-гармонька... Сонька-гармонька... – почулися голоси Антона та Радула, які вибігли з-поза хати і, перетнувши подвір'я, помчали вулицею верхи на невидимих конях.

Соня не сердилася на них за те, що вони дразнили її так, а навпаки, вона гордилася тим, що вміє грати на гармонії, навіть має свою гармонію, яку подарував їй Пилип Коляда, той, що повернувся без ноги з фронту. Пилип був другом її батька, він щовечора приходив до них, поки ще батько жив. Соня любила Пилипа майже, як батька, бо він був такий добрий з нею, завжди приносив їй меду зі своєї пасіки та великих, як дзвони, жовто-червоних груш. Він так гарно грав на гармонії... І її навчив. Коли і її батько купив в місті гармонію, вони грали разом з Пилипом, бувало вечорами сідали під старою липою, що росла на їхньому подвір'ї, і до пізньої ночі грали для своїх сусідів, які залюбки сходилися, щоб послухати і навіть заспівати пісень. Та після смерті батька, мабуть, на похороні, кудись-то заподілась її гармонія. Скільки вона не шукала, не змогла знайти. Правда, вже й Пилип не приходив до них, та коли вони перебиралися жити до її вітчима, він прийшов і подарував їй свою гармонію, яку приніс з фронту аж із самого Берліну.

– Бери, дитино, і грай на ній, коли тобі буде весело і коли буде сумно на душі, теж грай і згадуй старого Пилипа Коляду, – сказав їй Пилип, погладивши по голівці.

Згадавши Пилипа, Соня дістала з-за пазухи гармонію і, викинувши з голови гіркі думки, заграла сумну мелодію. Це не була з тих мелодій, що її навчив Пилип, це були просто почуття, які встромилися клином в її серденько, стискаючи його до болю, до крику. Враз сумна мелодія потекла більш сильніше, в ній Соня відчула якісь незнайомі їй дивні чарівні акорди, з подиву вона перестала грати, але мелодія продовжувала звучати, вона кликала, манила, приваблювала Соню, наче квітка метелика. Дівчинка незчулася, як встала з лавки і пішла на звук мелодії, відчинила хвіртку, перейшла вулицю, минула кілька будинків... Звідси й було чути мелодію, та коли Соня зупинилася, мелодія погасла. Дівчинка постояла нерухомо кілька хвилин і хотіла вже повертатися додому, та раптом почула скрип важких дверей і лагідний жіночий голос запитав її:

– Це ти так гарно граєш на гармонії?

– Так! – відповіла Соня.

– Я слухала тебе багато разів, як граєш, та сьогодні твоя мелодія була дуже сумною, але вона дуже сподобалась моєму синові і він почав підігравати тобі на роялі, – сказала жінка, а потім запитала:

– Ти, мабуть, вчишся в якійсь музичній школі?

– Ні, я зовсім не ходжу до школи, – ніяково відповіла Соня.

– Як так? – здивувалася жінка.

– Я сліпа, тому й не ходжу до школи.

– О, Господи святий!.. – сплеснула руками жінка. – Мій Сергійко теж сліпий, але він вчиться в спеціальній школі, тепер на канікулах. Ходи зі мною, я вас познайомлю, – запропонувала жінка і, взявши Соню за руку, обережно повела її сходами до хати.

Жінка пригостила Соню тістечками та вишневим варенням і розповіла, що Сергійко навчився грати на роялі ще маленьким хлопчиком, бо вона і Сергійків батько були викладачами музики. Соня дізналась, що Сергійко на два роки старший за неї, вчиться в Клузі в спеціальній школі для сліпих дітей.

Соня теж розповіла про себе, про село, де жила раніше, про свого батька, а також про Пилипа Коляду, який навчив її грати і подарував їй гармонію. А Сергійко пообіцяв Соні, що навчить її читати, якщо вона приходитиме до них щодня.

– Як я можу навчитись читати, коли нічого не бачу? – здивувалася Соня.

– Дуже просто, – розсміявся Сергійко, відкриваючи одну зі своїх книжок, – ану мацай пальцем сторінку.

Соня несміливо простягнула руку і дотиком пальців відчула якісь дивні, невідомі їй значки.

– Кожен з цих значків є буквою. Якщо ти вивчиш весь алфавіт, то зможеш читати так само, як і я, – пояснив їй Сергійко. – То як, хочеш вчитися читати?

– Хочу! – відповіла Соня.

Того ж дня Соня навчилася відрізняти перші три літери алфавіту.

– Не думай, Соню, що сліпі люди нічого не варті, часто вони приносять більше користі суспільству, ніж деякі зрячі, і серед великих учених та музикантів були сліпі. Ти повинна ходити в школу і вчитись, тебе Бог обдарував великим музичним талантом і колись гратимеш на якомусь інструменті у великому знаменитому оркестрі. Я поговорю зі своїм чоловіком і ми допоможемо тобі вступити в школу, де вчиться наш Сергійко, а якщо твій вітчим не погодиться відпустити тебе до школи, то ми звернемось до організації захисту дітей і примусимо його, – сказала мати Сергійка, проводжаючи Соню додому.

– Та він радо погодиться, щоб тільки я не заважала йому щодня, – гірко посміхнулась Соня.

– Ну, побачимо, як то буде.

Хоч Соня повернулася додому вже під вечір, ніхто її не питає, де вона пропадала. «Мабуть, не помітили моєї відсутності. Та що їм? Вони навіть радіють, коли мене нема. Вже й мама почала раз у раз гримати на мене», – міркувала собі Соня.

Вона дуже любила матір і їй було жаль, що вона вийшла за такого лихого чоловіка.

– Чому не їси швидше, цілий день плентаєшся сюди-туди, нічого не роблячи, навіть коло столу не можеш їсти, як Бог приказав, – гримнув на Соню її вітчим.

– Цієї осені я піду до спеціальної школи для сліпих, там навчусь грати на якомусь інструменті, а в майбутньому гратиму у великому значному оркестрі і більше не заважатиму вам, – вперше наважилась Соня протистояти вітчиму.

– Що? Ха-ха-ха!.. – захлинувся сміхом її вітчим. – У яку школу, в який оркестр?.. Та кому ти потрібна? Ліпше взяла б свою гармонію та грала для перехожих на вокзалі, може, хто змилується та кине тобі якогось лея.

Соня піднялася з-за столу і, не сказавши більше ні слова, пішла до комірчини, де вітчим поставив для неї ліжко.

– Чому не залишиш її в спокою, – з докором запитала мати Соні свого чоловіка. – Бачиш, навіть не повечеряла через тебе.

– В сердитого ковдуша порожня торба! – відповів той, байдуже припалюючи цигарку.

– Не треба так поводитися з моєю дитиною. Хіба я з твоїми синами так поводжуся?

– Як ти можеш порівнювати це опудало з моїми синами? – дико розсміявся вітчим Соні.

– А хіба ти не бачив, з яким опудалом мене береш?.. Тоді ти обіцяв, що не будеш знущатися над дитиною. Чи вже забув?

– Та хіба я збиткуюся над нею, чи вона не їсть те саме, що й мої діти?

Мати Соні нічого не відповіла чоловікові, тільки важко зітхнула і почала мити посуд.

Наступні дні для Соні стали найщасливішими, відколи вони перебралися жити до міста. Вона щодня ходила до Сергійка, його батьки, пані Сільвія та пан Діну гарно та люб'язно поводилися з нею, наче з рідною дочкою. Сергійко вчив її алфавіт і грати на роялі, а Соня вчила його співанок та пісень, яких навчилася від Пилипа Коляди. Соня виявилася дуже чемною і старанною ученицею, ще й два місяці не минуло, а вона вже вивчила весь алфавіт Брайля і бралася потрохи читати з «Нового Завіту», який подарував їй пан Діну. Пані Сільвія була дуже здивованою, коли Соня почала допомагати їй готувати обід.

– З тебе вийде добра господиня, Соню! – сміялася пані Сільвія, яка не переставала хвалити її перед усіма своїми знайомими. – Сам Господь прислав її до нас! – говорила вона.

Одного разу пані Сільвія запросила до себе Сонину матір і запропонувала їй віддати дочку до школи, де навчається і її син.

– Я б з радістю, але ми люди бідні. Батько Соні помер, це я вдруге замужем. Не знаю, чи мій чоловік погодиться витратити гроші на Соню, в нього теж двоє синів... – ніяково відповіла Сонина мати.

– Тут не йдеться про гроші. Скажіть, чи ви згодні відпустити її, а я обіцяю вам, що не витратите на неї жодного лея, – пояснила їй пані Сільвія.

Коли вітчим дізнався про це, то байдуже махнув рукою:

– Про мене най вчиться хоч на попа... Що з неї може вийти?..

І так одного теплого сонячного дня Соня разом із Сергійком та його батьками вирушили до Клужу. Сергійків батько вже був перед тим у Клужі, розмовляв з директором школи, і той погодився прийняти Соню.

– Я чув, Соню, що ти гарно граєш на гармонії, чи не заграєш трішки нам? – попросив Соню директор школи.

– Заграю, чому б ні... – посміхнулася Соня, дістала гармоніку і заграла веселу коломийку.

– Гарно!.. – похвалив директор. – Де ти навчилась грати?

– Пилип Коляда мене навчив, – відповіла Соня.

– Не знаю, хто такий Пилип Коляда, але він добрий музикант, якщо так гарно навчив тебе грати, – посміхнувся директор.

– Соня вже і на роялі вміє, – промовив гордо Сергійко.

– Так-так, я знаю про це, а ще знаю, що Соня вміє й читати. Ану, Соню, прочитай нам, що-небудь, – попросив директор.

Якщо Соня радо грала на гармонії для директора, то коли почула, що їй треба читати, ледве не зомліла з переляку. Що їй тепер робити, чи зможе вона читати?.. Так, вона читала

перед Сергійком та перед його батьками, а перед директором?... Ні, ні, вона не зможе, в неї не вийде.

«Ти до нічого не здатна, пусто-дурно тінь на землі робиш!..» – пригадалися Соні слова її вітчима.

«А, може, він був правий?.. З мене нічого не вийде тому, що я сліпа», – майнуло Соні в голову, та це тільки на одну мить, бо одразу ж їй пригадалися слова пані Сільвії: «Пам'ятай, Соню, в житті ні на мить не треба втрачати віру в себе, тоді тобі все вдаватиметься. Не забувай, що Господь Бог любить тебе більше за інших, тому що тинезряча».

Тремтячими руками Соня навмання відкрила «Новий Завіт», який подарував їй Сергійків батько, і вже сміливим, голосом прочитала: «І змилюсердився Ісус, доторкнувся до їхніх очей, – і зараз прозріли їм очі...»

ІВАНКОВА КОЛЕКЦІЯ

Пригода, про яку хочу вам розповісти, трапилась давно, ще коли діти не мали стільки книжок як сьогодні, навіть папір був великою рідкістю, а котрі ходили до школи, писали на дерев'яних табличках крейдою.

У ті часи дітям навіть не вистачало часу гратися, бо їхні батьки завжди знаходили для них якусь роботу. Вільний час для них був тоді, коли виходили з ягнятами чи худобою на пасовисько. Це була справжня радість. Там вони могли гратися досхочу, хоча багато разів забави кінчалися слізьми. Головно тоді, коли худоба забігала в людські сади.

Та діти скоро забували отримані прочухани і наступного дня ніби нічого й не трапилось, знову радісно гнали на пасовисько свою худобу.

Малому Іванкові теж дуже хотілось бавитися з дітьми, та їхні ягнята і корову випасав його брат Петрик, трохи старший за нього, який не радо брав його з собою. А до того ще й мати не дозволяла, бо у нього була своя робота, доглядати квочку з курчатами.

Іванко мав свою забаву. Цілий день вирізав ножицями різні візерунки з лопухів, капустиного листя та зі шматків старого одягу.

Правда, траплялось, що до його рук інколи потрапляв клаптик паперу, – те було найбільшою радістю для нього, бо так гарно як, з паперу, ні з чого не можна вирізати малюнок.

У нього була навіть власна колекція різних малюнків, якою гордився перед усіма і через яку діти заздрили йому. Малюнки з Іванкової колекції були вирізані з різних папірців, які дуже рідко знаходив. Це були свинячі, коров'ячі та бичачі голови з порожніх бляшаних коробок, викинуті лісниками біля криниці Котової, куди Іванко ходив зі своїм дідом по гриби.

Також були в нього зайчики та білочки з папірців від цукерок, які приносила йому бабуся, коли їхала до Сигота, квіти та різні будинки, вирізані з газет, в яких тримала його мати загорнуті свічки. А найбільше гордився Іванко вирізаними кіньми з коробок, в яких його вуйко Хведір, коваль села, тримав вухналі для підковування коней.

Та одного разу Іванко знайшов цілий скарб для своєї колекції. Це було тоді, коли дідусь Марко, який жив у сусідньому селі, взяв його до себе. Наступного дня дідусь Марко з бабусяю Анною пішли в поле і залишили його самого вдома. Спочатку Іванко почав розглядав образи. Його пальці горіли, коли думав, як то вирізував би він отих дядьків бородатих, що намальовані на образах. Але знав, що такого робити не можна, бо бабуся не буде мати з ким розмовляти вечорами, коли паде на коліна. Потім Іванко почав шукати по полицках, сподіваючись, що знайде який-небудь клаптик паперу, бо ножиці, встромлені поза гриндою, манили його, просилися, щоб він вирізав що-небудь ними.

На одній полиці Іванко знайшов маленьку, дерев'яну зеленого кольору скриньку, коли відкрив її, мало не скрикнув з радощів, вона була повна всякими червоного, зеленого та голубого кольору папірців, з яких на нього дивилися різні дядьки. Було їх і в шапках, було й простоволосих, в одних були вуса, інші безвусі, було їх досить, лиш бери та виріжай!

Іванко не вагався багато, а висипав всіх дядьків зі сриньки на підлогу, дістав з-поза гринди ножиці і гайда до роботи!

Вирізав та вирізав Іванко дядьків, аж пальці опухли від ножиць, та йому було байдуже, одне думав – як він буде хвалитися і гордитися перед хлопцями та своїм братом Петриком.

Коли на підлозі залишились ще зо два-три дядьки, чекаючи з нетерпінням своєї черги на ножиці, до хати увійшов дідусь.

– О Господи Святий! – заревів не своїм голосом.

– Що трапилось? – запитала перелякано з надвору Іванкова бабуся.

– Ти диви, цей шибеник порізав ножицями мої воли! – ревів, виходячи надвір, щоб не дай Бог із згарячу не вдарити внука.

Так Іванко порізав гроші, які його дідусь отримав за продані воли.

Через роки Іванко став відомим фотографом, зібрав велику колекцію фотографій, та найдорожчою йому була перша його колекція, хоч вона десь занорилася, але він носив її повсюди з собою в душі.

МАЛЕНЬКИЙ ГОСПОДАР

Того ранку маленький Микола аж підстрибував з радощів. Мати з батьком пішли до Сигота, а він сам собі господар. Ви, може, думаєте, що то просте діло – залишитися самим вдома господарювати? І не говоріть! То ж велика відповідальність – бути господарем всього, відповідати за все і за всіх тих, що мукають, гавкають, кричать, квичать, кудкудачуть, скачуть, бекають та мекають по подвір'ї.

Мати спочатку довго вагалась, переживаючи, що він не впорається зі всім, але батько заспокоїв її.

– Та він уже легінь, осінню до школи піде, а ти боїшся на нього хату залишити.

Щоправда, він і дотепер кидав зерно курям, випасав ягнят і навіть веприка годував, але ще корову не годував жодного разу.

– Коли задзвонить на полудень, кинеш у ясла сіна, а після того напоїш її з відра водою і все! Тільки обережно, щоб не досягла тебе рогом, – погладив Миколу по голівці батько.

– Не забудь, Микольцю, коли бовкне дзвін, берись годувати корову, ні скоріше, ні пізніше... – додала мати.

Миколка пошибався вліво і вправо – нагодував курчат, каченят, котика Мурчика, песика Бурчика, рябе козенятко, біле ягнятко та вухате поросятко і почав проходжуватися вздовж подвір'я, закривши руки за спину, як личить справжньому господареві, чекаючи, щоб бовкнув дзвін, але дзвін чомусь не бовкав, хоча сонце підкотилось досить високо.

– Що поробиш, треба дочекатися дзвону, – зітхнув з досадою Миколка і присів на сходи, задивляючись на дах старої дзвінниці, яка ніби посміхалася до нього з-поза старої груші вуйка Гната.

«Му-у-у! Му-у-у!..» – враз почулося з хліва.

– Потерпи ще трішки, Зорянко, хай бовкне дзвін, – прошептав Миколка. Але в Зоряни не вистачало терпіня – розмукалася, як пароплав.

Миколці стало жаль бідної корови і рушив до вуйка Гната, попросити його, щоб бовкнув у дзвін, та вуйка Гната не було вдома.

– Пішов до Сигота, сьогодні навіть не дзвонив на полудень, – сказала з досадою стара Настя, сусідка вуйка Гната.

Миколка, повертаючись додому, думав нагодувати Зоряну і без вуйкового дзвону, та коли увійшов на подвір'я, батько вже виходив з хліва.

– Куди блудив, опришку, так ти нагодував корову?

– Я, я до вуйка Гната, щоб бовкнув у дзвін... – промовив зі сльозами на очах Миколка. Батько голосно розсміявся і міцно обняв його.

ТАЄМНІ РИБОЛОВИ

– Не знаю як іншим, але мені одному набридло стільки ходити до школи, – зітхнув з досади Тарасик, шморгаючи ногами крізь річковий пісок.

– Думаєш, мені не набридло?.. – зітхнув і собі Василько. – Скоріше б уже настали літні канікули.

– До канікул ще аж цілий місяць треба чекати, – махнув рукою Тарасик.

– Воно так є, що поробиш?.. – погодився Василько.

Ось так розмовляючи, ніби два старі дідусі, ледве тягнучи ногу за ногою, ішли до школи п'ятикласники Тарасик і Василько.

Вони не тільки однокласники, а ще й сусіди, одним словом, друзі не розлий вода!

Щоб дістатися до школи, їм треба було переходити річку. І хоча місток знаходився прямо перед їхніми хатами, вони часто йшли берегом річки і переходили через інший місточок. Ця стежина хоч була найдовшою, зате влітку було дуже приємно іти берегом річки, виблискували краплини роси, осяяні вранішніми промінцями сонця – справжні кришталеві цяточки, річка теж здавалася срібною, а коники весело підстрибували крізь зелену травичку.

– Дивись на ці комахи, нібито самі просяться на гачок рибам на наживку, – посміхнувся Тарасик.

– Ану ж так і зробимо!.. – трохи не вигукнув Василько

– Що зробимо?.. – здивувався Тарасик.

– Підемо ловити рибу!..

– Ти хочеш сказати... що замість школи?..

– Ти добре зрозумів. Чому б ні? – перебив його Василько.

– Не знаю, чи це доведе нас до доброго? – вагався Тарасик.

– Що ти... сьогодні п'ятниця, до понеділка всі забудуть, що ми не були сьогодні в школі, – заспокоював його Василько.

– Хай буде по-твоєму! – погодився Тарасик.

– Ну, тоді ти збирай коників, а я обійду садами і принесу з дому дві вудки – мою і татову, зустрінемося нижче млина.

Через короткий час обидва п'ятикласники сиділи під вербами нижче старого млина і риболовили.

– Мене ледь не спіймала мати, коли зайшов до шопи за вудками, – зізнався Василько.

Перший коник-наживка заманив на гачок великого окуня.

– Диви, яке здоровило!.. – радісно вигукнув Василько, борючись, щоб притягнути окуня до берега.

– Жаль, що не зможеш віднести його додому і навіть нікому похвалитися, яку велику рибу зловив, – посміхнувся Тарасик.

– Чому не зможу ?.. – здивовано запитав Василько.

– І ти розповіси вдома, як не пішов до школи і ловив рибу.

На одну мить їхні погляди зустрілися.

– Так воно є!.. Але тоді чорт забори, навіщо нам рибалити?.. – зітхнув Василько, відпускаючи рибу з гачка.

Далі хлопці домовилися рибалити на змагання. У той день їм пощастило. Зараз після кожної наживки, встромленої на гачок, витягали по рибині, декотрі з них були досить великі. Та який з того хосен, коли мусіли кидати рибу назад у воду?

Так риболовили хлопці аж до самого полудня. А коли дзвін вибив дванадцятую годину, вони заховали вудки в густі кущі верб поблизу їхніх хат і повернулися додому.

Після обіду батько Василька, повернувшись з міста, де працював, попросив його:

– Принеси з шопи вудки, підемо рибалити, в цей період риба добре клює!

У Василька завмерло серце з переляку. Що йому тепер робити?... Хіба побігти крадькома в кущі за вудками?.. Не зможе, батько побачить...

– Що ти, Васильку, не хочеш іти зі мною ловити рибу?.. Чи, мабуть, ви з Тарасиком виловили всю рибу з річки і вже там не залишилось нічого?..

Василько загнув голову в землю. Йому стало соромно, дав собі справу, що потрапив у велику халепу.

– Ну, що собі посіяв, те пожнеш! Ваш клас завтра іде на екскурсію до сучавських монастирів. Ви з Тарасиком цього не знаєте, бо в школі сьогодні не були. Мене просив ваш керівник, передати вам, щоб кожен з вас до понеділка написав по сто разів: «Більше не буду втікати з уроків». Це від нього, а від мене протягом двох тижнів можеш забути про м'яч та рибалку.

У понеділок ранком Тарасик пішов до школи, не чекаючи Василька.

«Він має право сердитися на мене – це я його заманив на рибалку», – думав собі Василько, боячись втратити друга.

– Ну що, риболови, покажіть вашим колегам зошити, заповнені з обіцянкою, що більше не будете втікати з уроків, а вони вам розкажуть, як було на екскурсії, – посміхнувся керівник класу.

Тарасик і Василько почервоніли, як раки.

Повертаючись додому, Василько наздогнав Тарасика і попросив вибачення, бо насправді то була його ініціатива не йти до школи.

– Так, ти запропонував мені не йти до школи, але не змушував мене. Я мав право вибирати, я теж винен, так само, як і ти, – гірко посміхнувся Тарасик.

Через два тижні настали літні канікули. Батьки Василька і Тарасика дозволили їм ловити рибу.

– Ну, риболови, тепер хай бачу вас... – посміхнувся батько Василька.

– Ми хочемо разом вечеряти рибою. Впіймаєте, чи йти купити в магазин? – пожартував батько Тарасика.

Хлопцям знову пощастило: наловили ціле відро риби. Коли сіли вечеряти, то їм здавалося, що ніколи ще не їли такої смачної риби.

Після вечері їхні батьки повідомили їм, що наступної суботи всі разом відвідають сучавські монастирі.

МУДРА ВІДПОВІДЬ

Старенький священик Олексій Діброва, отець Олекса, як називали його люди з села, якому вірно служив з самих юних літ, дуже любив вести розмову з молодим поколінням, а головню зі школярами.

Кишені його чорного піджака завжди були наповнені цукерками, плитками шоколаду та іншими ласощами, якими від усієї душі обдаровував малят, яких зустрічав по дорозі.

Бувало зустріне дівчинку чи хлопчика, погладить по голівці, приголубить і питає:

– А чи знаєш ти, дитино, молитву Господню «Отче наш?», а «Вірую?», або: – Чи знаєш ти, миленьке, скільки апостолів мав наш Спаситель Ісус Христос? А скільки Святих Євангелій є написано в Господнім Новім Заповіті?

Якщо дитина знала молитву чи відповідь, отець Олекса не знаходив собі місця з радощів, на його обличчі розквітала радісна посмішка, весело обдаровував дитину

цукерками чи іншими солоденькими подаруночками. А якщо дитина не вміла молитися, чи не знала відповіді на його релігійні питання, отець Олекса сумно зітхав, пхав руку до кишені, вгощав її цукерками, після чого вчив молитися і розповідав цікаві пригоди з життя святих пророків та мучеників.

Одного разу, повертаючись додому з цвинтаря, отець Олекса зустрів на вулиці біленького хлопчиська в спортивному костюмі.

«Не тутешній», – подумав і поліз рукою до кишені, але, на жаль, не знайшов жодної цукерки тільки жовту солодку грушку, яку йому дав Семен Проданюк, коли проходив повз його хату.

– Як тебе звати, козаче? – запитав малого.

– Сергій, – відповів хлопець.

– Ось, яке гарне в тебе ім'я!.. А чому я тебе, Сергійку, не пізнаю... – нібито здивувався отець.

– Тому що я живу в місті і прийшов на канікули до дідуся та бабусі.

Отець Олекса зрадів що хлопець з міста, бо в такому разі може подарувати йому солоденьку грушку, діти з села не раді фруктам, бо в кожного в саду ростуть, – рви та їж скільки захочеш.

– Сергійку, якщо ти мені покажеш пальцем, де знаходиться Господь Бог, я тобі подарую ось цю солоденьку грушку, – підморгнув малому отець Олексій.

– А я вам подарую цілий кошик солоденьких грушок з саду мого діда Семена Проданюка, якщо ви покажете мені бодай одне місце, де Його немає, – хитро посміхнувся Сергійко.

– Твоя правда, синку! Нема такого місця на землі, де б не було Бога! – погладив отець Олекса хлопця по голівці. Його очі наповнилися сльозами радості, що й там, у місті, діти знають про Господа Бога.

ЧЕРЕШНІ

«Поблискують черешеньки

В листі зелененькім.

Черешеньки ваблять очі.

Діточкам маленьким.»

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Там за городами, де починається широке, аж до самого лісу поле, ясно червоніючи, стоять Бойчукові черешні.

Одні з них старі, широкі, інші високі й розкішні як дуби, а на вершку кожної з них майорить розіп'яте опудало. Здалека виблискують на сонці червоні ягоди, ваблять і манять до себе. Не можна не подивитись туди. Та тільки подивитись і ковтати слину, бо хто насмілюся б перелізти через хвилястий пліт до Бойчукових черешень? Та не через опудала. Ні! Вони не страшні для дітей. Вони розіп'яті лякати пташок, але й ті вже звикли до них, і, наситившись плодами черешень, спокійно відпочивають на їхніх дрантивих солом'яних

капелюхах. Навіть старого Бойчука не боїться ніхто, бо всі знають, що старий недобачає і недочуває, хоч ціле літо ходить зігнений в три погібелі поміж черешнями, викрикуючи:

«Ой, виджу, виджу тебе, шибенику! Ану, злізай, бахуре, з черешні, бо якщо ні!...»

Люди сміються зі старого, навіть і прислів'я придумали: «Говорить сам з собою, як Бойчук в черешнях».

Але в старого є вірний Тарко, якого не обдуриш. Великий і страшний, як вовк. Як насторожить вуха, як загарчить, то мороз лізе спиною.

Від згадки про Тарка мені стає моторошно і відразу забуваю про солодкий смак черешень, а тут до мене ще й бабуса:

«Ану, Іванку, скокни до вуйни Василини під ліс і випроси трохи гасу, бо тут Циля надулася і здохне бідна козуля».

Скокни, Іванку, ніби той «під ліс» за порогом, а до лісу... А ще до того, до вуйни не доберешся тільки повз Бойчукові черешні. Іду, що поробиш, треба рятувати бідну Цилю.

«Та бігом Іванку, бігом!» – гукає за мною вслід бабуса.

Я бігом-бігом, та тільки до Бойчукових черешень, а там наче закам'янів – ноги не слухають, не рушають з місця. Дивлюсь навкруг, Бойчука нема ніде, а черешні немов простягають до мене свої рясні червоно-зелені гілочки, ягоди нібито просять мене: «Зірви, зірви нас!»

Я не спам'ятався, як переліз через пліт і опинився на черешні. Та тільки хосни, бо не встиг зірвати жодної ягоди, як появився Бойчук з довгою драбиною на плечах, з відерцем у руці, а за ним вслід його вірний Тарко.

І на котру з черешень, думаєте, почав старий вилізати? Так, ви вгадали. Але поки він виліз, я вже не був Іванко, а розіп'яте опудало. Старий капелюх впав мені аж до самої шиї, дихати нема чим, а старий – дві ягоди до рота, одну у відро, а далі вішає відерце на гілку, припалює цигарку, пісеньку мугикає і Тарка сварить: «Ти вже свого хазяїна не пізнаєш, шибенику, що стільки гарчиш на черешню?!»

Здалека доноситься голос бабусі: «Ів-а-а-анку-у-у!». А старий знову припалює цигарку, знову пісеньку мугикає... Крізь дірку капелюха мені видно, як бабуса йде стежиною до вуйни під ліс, видно, як повертається, а старий знову цигаркою попихує, знову пісеньку мугикає, вже сонце за обрій сідає, а мені причувається голос бабусі:

«Куди ти пропав, шибенику? Хосни з тебе, як з пса сала!».

БАБИН ПОЯСОК

Баба Марія стояла, як укопана серед хати і, прижмуривши очі, так захоплено роздивлялася на всі боки, що аж блискучі краплі поту появилися на її лобі.

– Куди би це подівся мій поясок? – ледь ворушила пересохлими губами.

Я зирк на Іванка. Іванко зирк на мене – і враз ми обидва остовпіли.

– Та я ж його тут, на жердку, разом з сорочкою та спідницею поставила, ще в неділю після вечерні.

Іванко задуманий колупається мізинцем у носі, намагаючись пригадати собі, я теж.

– Ну, тепер іди, бабо, розперезана до церкви! – докоряє сама собі баба Марія. – А поясок в мене шовковий був, такий світленький, що аж зір брало.

Ми з Іванком мовчимо, нібито нам роти водою позаливало.

– Ви, бабині, не бачили десь мій поясок?

Іванко махає головою, що ні, я теж, і рачкую за ним до дверей.

– Куди би це подівся мій поясок? – повторює баба, але ми з Іванком вже надворі. Біжимо, та де біжимо – летимо на город, де вчора барана до візочка запрягали, а з бабиного пояска батіг зробили, бо візник без батога, що не кажить, – пустий пішоход.

Візочок стоїть собі під крилатим волоським горіхом, ніби й нічого не трапилось, рогатий скубе собі спокійно зелену травичку, а пояска ніде. Ми глипнули на барана, глипнули на візок, байдуже їм до бабиного пояска, а нам...

– Куди би це подівся бабин поясок? – запитав я здивовано.

– Може, його балан з'їв? – почухав Іванко потилицю.

– Не мели дурниць, ліпше поясок шукай!

– Чому дулиць? – обурився Іванко. – Хіба полосятко не з'їло мою лукавичку?

А ось і баба Марія йде з молитовником у руці під черешню молитися Богу, бо до церкви, як їй піти розперезаній?

– Плигадав! – луснув себе Іванко по голові.

– Що пригадав? – питаю.

– Поясок.

– Де він?

– На челешні, я вчора його забув на гілочці.

А поясок собі нівроку висить змійкою на гілочці черешні і такий собі світленький, що аж зір бере.

– Матінко моя небесна, заопікуйся мною! У твої руки віддаю душу мою і тіло, усе моє життя, – наближалася до черешні, шепочучи молитву, баба Марія, – а ти, добра небесна Мати, будь найліпшою ненькою... – І враз: – А чорт би вас забрав із шибениками! Ось де мій

поясок! Богородице Діво Мати, прости мене, що серед молитви нечистого споминаю, але ці шибеники!..

ПІВЕНЬ БАБИ МАРІЇ

*«Був і півень – шпори мав,
Їв за трьох, за трьох горлав,
А як уgliedить шуліку,
То як гримне: – Ку-ку-ріку!»*

М. Стельмах

Такого півня, як у старої Мотрі, не було на весь присілок. Гарний-прегарний, багатоколірний із яскраво-червоним гребенем та сережками, із золотими шпорами, ходить собі, як цар, поміж курми і порядок наводить, навіть половик боїться його, десятою хмарою обминає Мотрине подвір'я, – лицар, не півень!

Відколи має стара Мотря Петруся (так назвала свого півня), всі сусідки почали вимінювати в неї яйця, щоб підсунути під квочку, сподіваючись мати такого півня, як Петрусь.

– Обміняйте і ви, бабусенько, в Мотрі яйця, – благаємо її ми з Іванком.

– Не морочте мені голову, дурисвіти, яйце – яйцем! – махає рукою баба і ставить під квочку від своїх зозулястих.

Необмінює, бо посварились саме через Петруся, який перелетів через тин і «виорав» бабині грядки.

Що поробиш, треба вирішувати самим, бо нам страх хочеться похвалитися саме таким півнем, як Мотрин Петрусь.

Таки того дня після обіду, коли стара Мотря повела корову на пасовисько, а Петрусь десь на сусідньому городі порався в грядках, ми з Іванком полізли до Мотрино курника і «позичили» одне яйце, яке підсунули під бабину квочку.

Господи Святий, скільки було того дива, коли курчата з яєць вилуплювалися!

– Відколи є-м, такого чуда не виділа: поставила під квочку дванадцять яєць, а вилупилось, нівроку, тринадцять п'ятток, з одного яйця вийшли близнята, – всім розказувала баба Марія, а ми з Іванком ховались поза хатою, щоб посміятися з бабиних близнят.

Не минуло багато часу і не стало Мотрино Петруся, продала його старому Микиті на суп, після того, як Марія Гафіїна зловила його, наводячи порядок на грядках і зламала бідному ніжку. Та зате тепер такого півня, як у баби Марії, нема на весь присілок – гарний-прегарний, багатоколірний із яскраво-червоним гребенем та сережками і золотими шпорами. Ходить собі, як цар, поміж курми і порядок наводить, навіть половик боїться його, десятою хмарою обминає бабине подвір'я – лицар, не півень!

ФОКУС-ПОКУС

«... Хто не вірить, най полічить, що тут є шістнадцять!», – докінчив зарубувати вістрям топірця по гладкій корі бука Юрко Калинишин, і глипнувши на мене, мовив:

– Тепер полічи!

– Один, два, три, чотири, – лічу уважно, щоб не перескочити жодної зарубки, – ...чотиринадцять, п'ятнадцять, шістнадцять!

– Тепер віриш, Фома недовірливий? – шкіриться на мене.

Тремтливо веду вершками пальців по букових ранах і махаю головою, що вірю в його фокус-покус.

– А тепер твоя черга, якщо в тебе вийде рибка³ моя, ми так домовились, ні?

«Домовились, але побачиш ти рибку, коли я поцілую свій лікоть, бо в мене не вийде – в мене ніколи нічого не виходить», – думаю собі.

– Досить продавати квасолю! – нібито сердиться, простягаючи мені сокиру. – Починай фокус-покус!

Я беру уважно топірець і, притаївши дух, починаю зарубувати вістрям по буковій корі, промовляючи магичні слова:

*Нарубаю рубаничок⁴,
нарубаю двадцять,
хто не вірить, хай полічить,
що тут є шістнадцять!.*

І знову берусь лічити букові рани:

– Один, два, три, чотири... чотиринадцять, п'ятнадцять, шістнадцять! Шістнадцять-шістнадцять-шістнадцять! – радісно вигукую, підскакуючи на одній нозі коло бука.

– Ось видиш? А ти – не зможу та все не зможу... – радіє більш за мене Юрко і має за що, бо я лізу до кишені і подаю йому ніжик, який мені дідусь Микола подарував. Правда, жаль ножика, але слово – словом, фокус – фокусом, і гайда через левади додому, страх бажається побачити, які очі випулить Іванко, коли побачить мій фокус-покус.

Знайшов його, коли він бавився з сусіднім щеням, хапаю з дроварні сокирку і тягну його за собою до кінця городу, де височить стрункий явір.

– Ти що? – дивується Іванко.

– Я тобі фокус-покус покажу, такий що аж-ж-ж, а-ж-ж-ж... – не знаю, з чим порівняти мій фокус, і замахуюсь сокиркою на явора.

– Стій! – зупиняє мене Іванко. – Це той фокус-покус. «Налубаю лубаничок», той – га?

– Т-т-и з-з-відки?... – затинаючись від подиву, запитую випуливши на нього очі, хоч і чекав, що то він на мене випулить.

– Мене дідусь навчив ще позавчора, коли я плакав іти до школи, за тобою, – махнув байдуже рукою Іванко.

³Рибка – рибкоподібний ніжик.

⁴Рубаничка – зарубка.

– А ти не міг мене навчити? – з досадою дорікаю йому.

– Хотів та забув, – зітхнув Іванко.

Далі ми дивимось ніяково один на одного і мовчимо, поки Іванко не перериває тишу:

– Я вчора Юлка Калинишиного нав...

– Кого?! – не своїм голосом заревів я.

– Юлка Калинишиного, коли він...

Далі вже не слухаю Іванка. Кидаю сокиркою куди попало і відхожу сердитий на Юрка, на Іванка, на діда Миколу – на всіх, і на себе самого...

МУХА

Тато з мамою збираються іти на ярмарок до Сігету. Господи, яка то радість для нас! Починаємо ковтати слину та облизуватись від згадки про солодку халву, глюкозу та бісквіти в позолочених папірцях.

– На кого б малого залишити? – питається більше сама у себе мати.

Це про Іванка, бо я вже першокласник, нівроку! Коли вийду із школи, то перш зупиняюсь дражнити Калаїшину собаку, поки бідна не захрипне від гарчання, опісля перехожу дорогу сисикатися з Семенишим гусаком, а вже потім іду в гості до старого Микити, який вгощає мене медом, поки я розкакую йому всі шкільні новини, бо старого Бджолу, як його прозвали хлопці, страх цікавить знати все. І ось, як бачите, поки доплентаюся додому, тато з мамою могли б не з Сігету, а з Бухаресту повернутися.

– Може, у Марії Гафіїної? – допомагає їй тато.

– Та де? – махає рукою мама. – Відколи ці бешкетники взули її kota в горіхові шкаралупи і чути не хоче.

– А в старій Олені?

– Ні, та не захоче, бо носилися верхи на її козі.

– А в Параски? – продовжує тато.

– Глечик з молоком розбили.

І так перелічили всіх сусідок, але на кого залишити Іванка – не знайшли.

– Ну, і славні в мене бахури, є чим гордитись, – погрозив нам тато пальцем.

Я нібито не побачив того, а Іванко ані пис... Запхав по лікті руки в кишені і мовчки гойдає собі ногами та раз у раз на мене поглядає, немов хоче сказати: «Бач, яка я поважна особа, ось скільки клопочуть собі голови, поки вирішать на кого мене залишити».

– А може б, пішов з ним у школу? – киває тато головою у мій бік. – Йому олівець та клаптик паперу, і сидітиме тихо, як риба у воді, чи не так, Іванку?

Іванко мовчки махає головою, що так, а мені залишається хібащо завити, як Николаїшина собака. Знаю я те «як риба у воді» – лиш його зачепить якийсь хлопець, розквасить губи і верещить, як у зубного лікаря.

Ще не встигли ми добре через поріг класу переступити, а вчитель до нас:

– Сьогодні в нас відкритий урок, інспекція приходить аж з Бая Маре, то ж молю вас, діточки, будьте чемні та тихі, аби муху чути в класі, а коли вже хочете щось сказати, то підіймайте гарненько два пальці вгору, добре?

У нас від тої «інспекції з Бая Маре» аж мороз спиною поліз.

Учитель повісив на стіну картину, на якій була намальована оса, і, дивлячись на інспекторів, почав:

– Сьогодні будемо вивчати букву С. Ось тут на картині намальована оса, а під нею знаходяться три букви: буква О, буква С та буква А. Хто з вас може прочитати разом слово, написане під малюнком?

Ми ні пис... Вчитель інспекцію питає, думаємо собі, бо інакше не радив би нам зберігати тишу, «аби муху чути в класі».

– Ну, що написано під малюнком? – повторює вчитель.

У класі, мабуть, ні одної мухи, бо інакше б її чути, така тиша.

– Ну, тоді скажіть, що тут намалювано? – вказує вчитель на осу.

Ми ні пис... А Іванко враз пирск, два пальці вгору.

– О молодець! – похвалив його вчитель, і до інспекторів: – Він ще не ходить до школи, – а потім до Іванка: – Ну, скажи нам, Іванку, що намальовано на цім малюнку?

Іванко надувся, як індик, і голосно крикнув:

– Муха!

Весь клас вибухнув сміхом, навіть учитель з інспекторами розсміялись, а Іванко вже квасить губи, ось-ось заверещить. Хіба не знаю я те «тихо, як риба у воді»?

АНДРІЙКОВІ ЧОБІТКИ

Те, що хочу розповісти вам, трапилося дуже давно, але мені здається, що то було вчора, коли ми з Андрійком брели снігом через берег до присілка, в якому знаходилася наша школа.

Коли доходили до хати, в якій учились, учителька роззувала нас, терла наші змерзлі ноження, а взуття ставила сушити біля грубки.

Коли ми закінчували уроки, вона допомагала нам взуватися. Та одного разу Андрійкові ноження чомусь-то не влізали в чобітки. Вчителька таки добре намучилася, поки взула Андрійка.

– Криві, – промовив Андрійко, дивлячись на носки своїх чобіт.

– Що криве? – запитала вчителька.

– Чобітки, криві, – закліпав оченятами Андрійко.

Вчителька пурхнула сміхом:

– Ну, і взули ми тебе, правий чобіток на ліву ногу, а лівий на праву. Нічого, знімемо їх і взуємося, як слід.

Таки добре впріла бідна вчителька, перевзуючи Андрійка.

– Ось так, – промовила задоволено вчителька.

– Це не мої чобітки, – сказав задуманий Андрійко.

– Ой, дитино, горе нам з тобою, – гірко посміхнулася вчителька і почала знімати Андрійкові чобітки.

– Так, а тепер котрі твої? – запитала вчителька, вказуючи на ряд чобіток, що стояли біля грубки.

– Вони не там, – відповів Андрійко.

– А де? – здивувалася вчителька.

– Вдома.

– Андрійку, дитино... Таж ти не прийшов босим до школи? – старалася з усіх сил залишитися спокійною вчителька.

– Ні, я прийшов взутий, – запевнив її Андрійко.

– Ну, тоді вкажи пальчиком на ті чобітки, в котрих ти прийшов до школи.

– В цих! – радісно вказав Андрійко на чоботи, які тільки що зняла вчителька з його ніг.

– Та ж ти кажеш, що вони не твої?

– Це чобітки мого брата, мати казала взути їх сьогодні, бо мої понесла полагодити до шевця.

Вчителька погладила Андрійка по голівці і взялася втретє взувати його.

– Ось так! А тепер надінемо козушок, шапку, рукавички... А де твої рукавички Андрійку?

– В чобітках, я їх запхав туди, щоб не загубити.

Вчителька почала сміятися зі сльозами на очах і взялась знову роззувати Андрійка.

ПЕРШОКЛАСНИК

*«Букварі і читанки,
Парти в два ряди.
Наша перша вчителька
В серці назавжди.
Споришева стежечка,
Стежечка-мережечка,
Що водила нас
Ще у перший клас.»*
Т. Коломієць

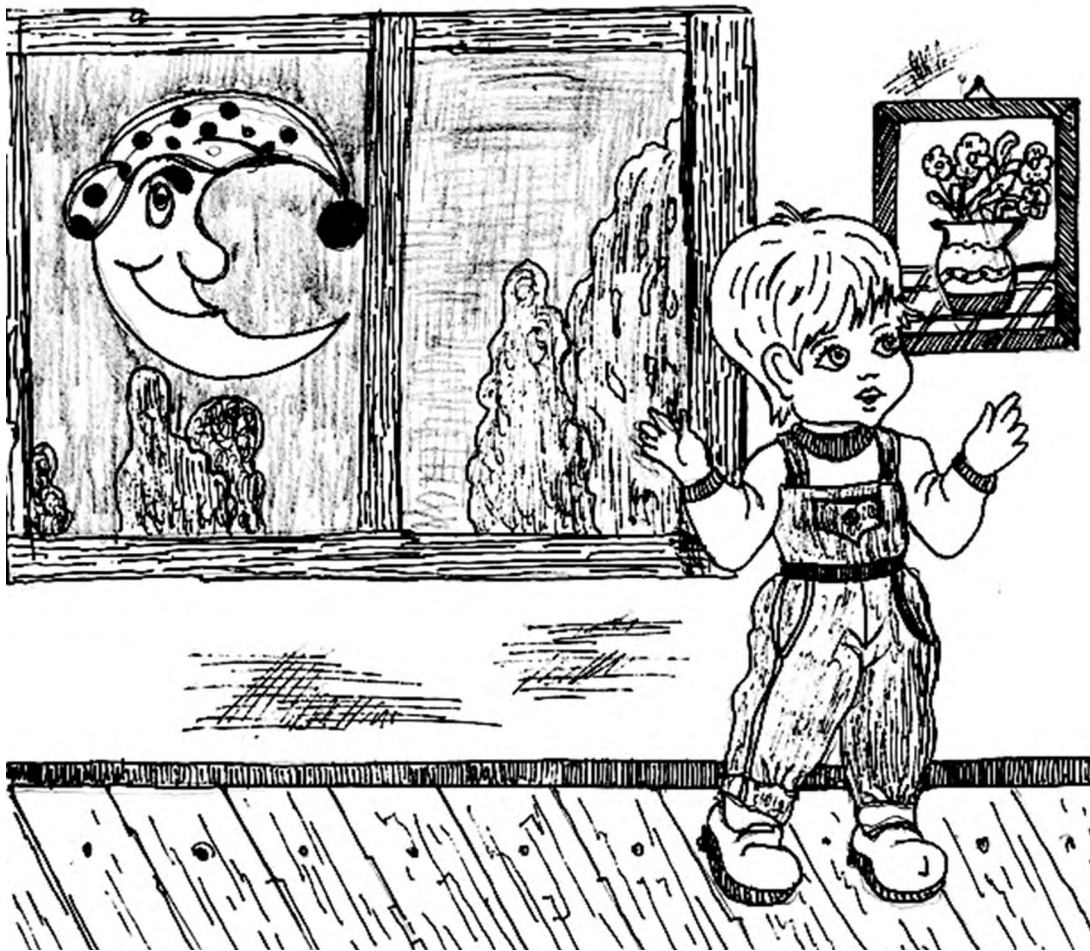
Знову настала осінь... Перші маленькі листочки різних кольорів – зелені, жовті, червоні – починають осипатися з дерев. Сонечко ніби прощається з людьми, вкриваючи всіх останнім теплим промінням. Знову на вулицях з'являються школярі. Літні канікули, немов на крилах, промайнули, залишаючи за собою багато приємних спогадів. А в Степанка сьогодні перший шкільний день.

Школа велика, простора. В ній багато класних кімнат, кабінетів, спортзал, майстерня, бібліотека. Все прибрано, відремонтовано. Подвір'я школи чисте. Навколо зеленіють білорі берізки, прикрашають подвір'я, на якому багато школярів, святково одягнених, і море квітів.

Спочатку Степанкові було страшно, всі знайомі йому діти пішли в інші класи, поруч не було батьків. Але він швидко познайомився зі своїми однокласниками. Так розпочалося його шкільне життя.

Чорнобривий вечір ледь моргнув карим оком, а місяць вже й надів гуцульську сорочку і засоромлено зиркає на Кичеру, проганяючи темнооку ніч, яка намагається заглянути крізь вікно до хати, прислухаючись до бабусиного:

*Люлі-люлі, дитиночко,
Дитино маленька,
Абес спала не ревала,
Росла здоровенька.*

А чому це вона йому?..
Таж він вже верхи на вуйковому гнідому...
А дід йому ножика на ярмарку купив...
А старий Гриць до його мами: «У вас уже легінь нівроку!»
А сьогодні він вже до школи ходив....
А бабуса йому...
Ліпше б ту про Довбуша...
«Ой попід гай зелененький...»

Нібито вгадала бабуся його думки...

А чорнобривий вечір на темнооку ніч спокійно – морг та морг...

А місяць-гуцул засоромлено на Кичеру – зирк та зирк...

А Довбуш молоденький десь там під гаєм, спираючись на топірець, на ніжку налягає...

Бабуся бере з рук Степанка Буквар і накриває онука ковдрою.

РАНОК НА СЕЛІ

*«Понад обрій – ген за хмари,
наче круглий апельсин,
Розсипає свої чари сонечко
зі всіх сторін.
Усміхаються ялини,
прокидаються сади.
Пісня жайворонка лине,
понад плюскотом води».*

Іра Білінська

За вікном прокидався ранок.

Сонце вже давно спустилося з небесної колиски і підморгувало Степанчикові своїм кукурудзяним оком, нібито мовило до нього: «Нумо, козаче, досить спати, надворі ранок, треба вставати!» Хлопець прокинувся і протер очі. Спочатку його сильно здивувала неймовірна солодка вранішня тиша, але скоро здогадався, що він у селі і, ліниво піднявшись з ліжка, вийшов надвір. Світлі промінці позолочували верхівки крилатих яблунь, кидаючи на землю довгі

тіні. У повітрі пахло свіжою травою та ароматом акацій, змішаним із запахом сизого диму, який піднімався високо у дзвінке небо, кришталеві краплини роси скочувались по листках, звисали на мить, переливаючись на сонці, а потім падали на траву, що блищала під вранішнім сонцем.

Сяючи від щастя, Степанчик побіг через подвір'я в сад, бо дідусь вчора обіцяв зробити йому гойдалку. І ось вона висить між двома стовпами старого волоського горіха. Хлопець влаштовується на сидельце, розхитується кілька разів і вже летить стрімко, немов на

літаку, то вгору, то вниз «Гойда-колойда, гойда-колойда...» З висоти Степанчикові видно, як понад квітучим вишневим буйством де-не-де виступають дахи селянських домівок.

– Ді-ду, ді-ду-сю, подивись, як високо лечу-у-у!.. – радісно крикнув Степанчик, побачивши дідуся, за яким тупцяло, тоненько блеючи, вухато-кострубате біленьке ягнятко з кучерявою вовною і таким же чубиком.

– Ой як високо! Тільки тримайся міцно, бо перелетиш по той бік потоку, – щиро посміхнувся дідусь.

І насправді Степанчикові, коли підлітає вгору, добре видно старі верби по той бік річки Ронішори, яку дідусь чомусь називає потоком, а далі видно різні хати: одні великі і високі, інші маленькі й низькі, одні побілені, як у далеку давнину, а інші по-сучасному, але всі чепурно прибрані, елегантно, святково. Біля кожної хати на подвір'ї розцвіла черешня, або вишня, а далі – сад, в якому ростуть яблуні, сливи, груші... На деревах співають пташки і гудуть хрущі. Коло кожного двору – квітник, де цвітуть гвоздики, дикі троянди, розмарин, жоржини і васильки, від цього скрізь розноситься духмяний аромат.

– Агов, мужчини, ходіть до хати, бо прохолоне сніданок! – почувся з хати голос бабусі.

– Ходімо, бо не годиться голодному літати, – пожартував дідусь.

– А після сніданку я зможу покататися на гойдалці з ягнятком?

– Тільки не підлітай високо, бо воно не таке хоробреньке, як ти, – підморгнув дідусь і, обнявши внука за плечі, рушили до хати, а за ними підстрибувало вухато-кострубате ягнятко, яке ніби раділо, що покатається на гойдалці.

«Ніде нема таких сонячних ранків, як на селі!» – подумав Степанчик і щасливо посміхнувся.

БЕРЕЗНЕВІ ЧАРИ

(Весняний нарис)

*«А Весна іде, як фея,
В чарах шуму і пісень,
Біла, біла, як ліля,
В квітах яблунь і вишень.»*
Олександр Олесь

Лютий промайнув холодно-білим крилом над землею і розтанув між запахом біленьких пролісків.

Молодий березень, підперезаний зеленим перевеслом, наступає гордою, спокійною ходою, розкидаючи свої чари. Теплими промінцями сонце лагідно гладить змерзлу землю, а круторогий місяченько та вечорові зорі гніздяться в розплетених косах білої берези.

Наступає весна – прекрасна царівна у зеленому вбранні та віночку з ніжних квітів. Все навкруги оживає від зимової сплячки і починає буяти.

Тануть сніги, дзюрчать швидкі прозорі струмочки, починає пробиватися перша травичка, з'являються тендітні квіти, чути спів пташок...

Пробуджуються ліси – могутні, дрімучі, незаймані.

Черешні, вишні та яблуні розпукують бруньки що незабаром розквітнуть білим цвітом, – готуються зустрічати своїх пернатих друзів, які щовесни повертаються з далеких країв заводити на зацвілих гілках весняні дзвінколунні концерти.

Вже почали пурхати різнобарвисті крильця метеликів, нібито кожний з них витканий невидимою рукою ткалі-чарівниці шовковою ниткою райдуги.

То тут, то там лунають кришталевим дзвіночком голосочки дітей, які граються, радіють, виспівують весну, за якою скучали.

З приходом весни життя починається спочатку.

Березень – перший місяць весни, це світловесни. Це не тільки відблиск крижинок і веселе щебетання птахів. Березень – це початок тепла, краси, кохання...

Весна пробуджує у душах людей щирі та ніжні почуття, бо вона настає не тільки в природі, а й у серцях, приносить радість і надію на краще.

У кожного з нас залишається назавжди в серці милий куточок, в якому проминули весни нашого дитинства, шелест дібров, дзвінкоголосий спів пташок, зелений гай з білими пролісками, галявини, луки з пахучою травкою, широке поле, де так легко і солодко дихати... Усе це дороге серцю, бо весна наймиліша у рідному краю!

ПРЕМУДРИЙ ГРИЦЬ НА УРОЦІ ЗООЛОГІЇ

(Гумористична сценета для дітей)

*«Був Гриць премудрий родом з Коломиї,
Вчився барз добре на філософії»*

І. Франко, «Грицева шкільна наука»

Вчитель: – Та-а-к!.. Ану хто сьогодні буде відповідати?.. Гриць!.. (*Гриць ліниво піднімається, чухаючи потилицю. Мовчить*). – Ну що, Грицю, який предмет ми вивчаємо?

Гриць: – Ми вивчаємо зоологію, пане вчителю! (*Випалює одним подихом Гриць*).

Вчитель: – Та-а-к!.. Ну ж бо скажи, Грицю, чим займається зоологія?

Гриць: – Зоологія займається?.. Займається?.. Вона дуже зайнята, пане вчителю!.. Можу зайняти я своє місце?..

Вчитель: – Ні, ні, ні, Грицю, спершу скажи, чого навчає нас зоологія?

Гриць: – Зоологія навчає нас... про тварин!

Вчитель: – Та-а-ак!.. А про яких тварин навчає нас зоологія?

Гриць: – Про тварин мертвих, про тварин живих і про... про тварин ненароджених.

Вчитель: – Та-а-ак... Ану, наведи приклад домашньої тварини?

Гриць: – Качка!

Вчитель (незадоволено): – Грицю?!..

Гриць: – Гуска!

Вчитель(ще більш незадоволено): Гри-и-ицю?!..

Гриць: – Курка!

Вчитель: – Це ж птахи, Грицю!

Гриць: – Собака!

Вчитель: – Ось, бачиш, Грицю?.. Мо-ло-дець!..А тепер дай нам приклад мертвої тварини.

Гриць: – Бровко вуйка Гната, його переїхала машина.

Вчитель (сердито): – Грицю, ти не зрозумів, я просив тебе навести приклад однієї зниклої з лиця землі тварини.

Гриць: – Коза баби Катерини вже три дні, як зникла, всі сусіди шукають її. Як удень так, і вночі, й мале й велике. Зникла з лиця землі та й годі!..

Вчитель(сердито): – Чому ти не вивчив урок, Грицю?..

Гриць: – Я ж найближчий сусід баби Катерини!..

СТЕПАНКО ТА МЕТЕЛИК БУДЬ ЛАСКА

Того вечора Степанко заснув без бабусиної казочки, без татового «надобраніч!» і навіть без вечері, сумний і сердитий на всіх.

І як йому не сердитися на всіх, коли вони немов змовилися між собою, ні разу не хочуть задовольнити його бажання, а все «зачекай трішки...» та «май терпіння...».

Даремно він волає та горланить, ще й ногою тупає, бо вони все своїє... і ось так після коротенького хлипання та охкання заснув бідний Степанко, а сон-чарівник поніс його на своїх крилах прямо до Казкового Царства і опустив перед кришталевою брамою, яку сторожили два величезні плюшеві Ведмеді.

– Гей, ану відступись! – крикнув Степанко до них.

– Чого тобі треба? – пробурмили один з них.

– Хочу увійти в Казкове Царство! – тупнув ногою Степанко.

– Ого-го, небоже!.. До Казкового Царства не можна увійти сяк-так, а треба мати ключ...

– У мене немає ніякого ключа... Відійдіть з дороги!.. – розлютився Степанко.

– А ти не сердись, малий, бо ми тут ні при чому... А ключ – це чарівне словечко, яке треба знати всім, хто заходить до Казкового Царства.

Що було робити бідному Степанкові?

Відійшов убік, сів на пеньок і знову почав охкати та хлипати, позираючи крізь сльози на кришталеву браму, – єдиний вхід до Казкового Царства.

– Чому плачеш, хлопчику? – почув Степанко тихий лагідний голосок.

– Хто це? – запитав, роздивляючись навкруги, але, окрім чарівнобарвного Метелика, який пурхав у пахощах польових квіток, не побачив нікого.

– Не знаю чарівного слівця, а без нього ведмедяги не хочуть впустити мене до Казкового Царства.

– О, та це небелиця! – замахав крильцями метелик.

– Ти підійди до воріт і скажи їм моє ім'я, і от бочаш, як відразу вони дозволять тобі пройти.

– А як тебе звати, Метелику? – зрадів Степанко.

– Будь Ласка, – відповів Метелик.

– Ну, тоді я пішов, – піднявся з пенька Степанко.

– Стривай! – аж скрикнув Метелик.

– В мене є ще одне ім'я, яке треба промовити після того, як тебе впустять.

– Яке?

– Гарно Дякую!

– Гарно Дякую? – здивувався Степанко.

– Так, і не забувай, будь-що тобі треба від будь-кого, – назви швидко після просьби моє перше ім'я, а скоро після того, як буде виконано твоєпрохання, назви друге. Ти не забув його? Ану повтори!

– Гарно дякую! – скрикнув Степанко і помчав до кришталевої брами.

– Прошу, – відповів весело Метелик і полетів собі.

Зупинившись перед плюшевими ведмедями, Степанко посміхнувся, а потім промовив до них:

– Впустіть мене, Будь Ласка!

– Проходь, проходь, Степанку, – відповіли в один голос ведмедики.

– Гарно Дякую, – додав Степанко.

У Казковім Царстві Степанкові було досить попросити будь-що і назвати ім'я Метелика Будь Ласки – і всі виконували його просьби, а він скоро після того називав і друге ім'я – Гарно Дякую.

Прокинувшись, Степанко спочатку пожалів, що був то тільки сон, а потім подумав спробувати, чи ці два імені не допоможуть йому і в реальному світі.

– Мамо, подайте мені сніданок, – попросив, увійшовши на кухню, і скоро додав: – Будь Ласка!

У ту мить мати покинула все і прийшла на кухню.

– Гарно Дякую, – сказав Степанко після того, якмати подала йому сніданок.

– На здоров'я, синку, – посміхнулась здивована мати.

Від того дня у Степанка – ніяких проблем.

Будь Ласка та Гарно Дякую – обидва імені Метелика – чарівно впливають на тих, до кого звертається він за допомогою.

ГРАМОТНЕ ЯГНЯТКО

*«Заблудилось ягнятко в степах,
Не гляділось, дурненьке, отари.
Біга, мекає, – взяв його страх,
Боляче своїм києм ударив».*

Олекса СТЕФАНОВИЧ

Уже три весни підряд Степанко першим приносив до школи букет підсніжників і дарував їх учительці, тому щоранку зиркав крізь вікно, чи там, за річкою, на горбку, під лісочком, не почав танути нарешті сніг, переживав, щоб його не випередив Миколка, чи Василько, бо і вони добре знали галявини, на яких росли підсніжники.

– Вночі сніг не тане, – сміялась з нього мати.

– Сьогодні, видно, буде сонячний день, а завтра ранком вже можеш іти за своїми підсніжниками.

Насправді день видався сонячним, і наступного ранку Степанко біг підтюпцем до лісу за підсніжниками, тільки не вдалося йому нарвати підсніжників, навіть до лісу добігти, бо повернувся додому, несучи на руках, тримайтеся добре, юні друзі, малесеньке білесеньке ягнятко.

– О Господи! – сплеснула руками мати. – Де ти його знайшов?..

– А там, під лісом, у ямі, з якої бабуся бере глину, коли маже долівку.

– Відбилося від отари, але хто в таку ранню весну виганяє вівці на пасовисько? – здивувалася мати.

Вони занесли ягнятко до хати, нагодували його молоком, воно навіть трохи хлібчика потрубило, покуняло в куточку біля пічки й почало собі стрибати по хаті, наче посеред пасовиська.

– От дурненьке! – радів Степанчик. А воно йому у відповідь:

– Ме-е-е...

І так собі Степанко пише домашнє завдання, а ягнятко «трюпа-трюп... цупа-цуп» і «ме-е-е...».

Та було досить того, щоб Степанко вийшов на кілька хвилин надвір, як ягнятко почало «хруп-хруп-хруп... трусь-трусь -трусь» листок із зошита, в якому він писав домашнє завдання.

– Ой-йой-йой! – крикнув Степанко, рятуючи зошит, але вже не було що рятувати.

– Ме-е-е, – відповіло ягнятко.

Ввечері вуйко Косован, їхній сусід, прийшов за ягнятком.

– Я вигнав вівці не для того, щоб паслися, а тільки так, щоб трохи прогулялися, а дурненьке ягнятко скочило в яму, – сказав вуйко.

– Та воно вже не дурненьке, – посміхнувся Степанко.

– Як це не дурненьке? – здивувався сусід.

– А так, воно вже грамотне, бо нагризлося науки з мого зошита.

ГРИБИ, ГРИБОЧКИ, ГРИБЕНЯТА...

*«Під дубочком народився,
Парасолькою накrywся,
Можє, з лісу б пострибав,
якби другу ногу мав».*
Дитяча загадка

Василько прокинувся, коли надворі було ще зовсім темно, навіть пташки ще спали, лиш де-не-де озивались собаки та півень баби Митрихи, нівроку, вже третій раз затріпотів крильми і голосно закукурікав, а за його козачо-когутячим «Ку-ку-рі-гу-у-у!...» почулося невинне єкання когута баби Семенихи: «е-е-е-е-е!...».

«Ку-ку-рі-гу, га-гу-у-у... порвав пан надраг-у-у...⁵» – мабуть, подражнивсь би за інших обставин з півнями Василько, але тепер йому треба якнайшвидше і щонайтихіше вибратися

⁵ Надраги – штани.

на вулицю, бо, не дай Бог, почує дід, і тоді прощайте «гриболови», як називав він збирання грибів.

Та дід собі хропів – «кукурікав» по-своєму, немов на перегони з півнями.

«Добре, що крильми не тріпоче...», – подумав Василько і трохи не розсміявся, бо звідки в діда крила? Вийшовши на подвір'я з кошиком у руці, Василько підійшов до Таркової буди, зняв з нього ошийник і гайда до лісу по гриби! Удвох веселіше, і нечиста сила, якою лякала його бабця, не така страшна, бо Тарко... але нечиста сила зникає після першого кукурікання півнів, – нема чого боятись.

Вулиця закінчилась – і вони вже на толоці, по якій гуляв легенький вітрець, приємно задуваючи у пазуху. Трохи далі, на краю толоки, виднілася темна смуга узлісся.

Василько з Тарком швиденько перейшли толоку і зайшли у ліс. У повітрі відчувався запах гнилих гілляк і грибів. Навкруги було тихо, лиш декілька разів позаду них заскреготала сорока. Тихенько шархаючи листям, Тарко бігав, обнюхуючи кожне дерево.

«Якщо йти по гриби, то треба йти ген аж за Котове Поле, а там після такого дощу грибів – як каміння в потоці», – пригадав собі Василько вчорашню дідову розмову з вуйком Іваном.

Та ще не встиг Василько дійти до Котового Поля, а кошик вже був переповнений товстокоренками⁶, бо зараз чи не біля кожного дуба знаходив по два-три гриби. Навіть Тарко бігав поміж деревами, шукаючи їх, а коли знаходив, весело гавкав, – давав знати.

«Тепер буде чим показатися перед дідусем та бабцею, а вони розкажуть мамі й татові, бо не годиться мені перед ними хвалитися», – радів Василько.

⁶Товстокоренок – білий гриб, боровик.

Сонце торкалось верхівок дерев, з темно-зелених листків дубових гілок капали важкі краплини вранішньої роси. Обмацуючи шершаву кору дерев, Василько вслухався у всі лісові звуки і раз у раз весело поглядав на повний кошик грибів, у якому лежали великі гриби з широкими білими крисаннями, стрункі молоді грибочки і малі грибенята.

«Гриби, грибочки, грибенята..» – посміхнувся Василько і промовив до Тарка: – а тепер гайда додому!

Повертались додому мовчки, кожен думаючи про щось своє.

ІЛЬКО І ПАПУСТОЧКА

*...біля Тиси, біля Хуста
О-отака росте капуста?
Як тут сторожеві спати?
Він вночі виходить з хати
і зайчиськам: У-лю-лю!!!
Я капусту сам люблю!...*

Лідія Повх

Нарешті Ілько діждався тих весняних канікул, Великодніх, як називають їх, бо ще з минулого року йому батьки обіцяли, що повезуть його до тітки Ірини аж в Бухарест, а це тобі не якийсь там Сігет чи Бая Маре, а самий Бухарест – столиця Румунії, а в столиці з його однокласників ще не був ніхто.

Був Миколка у Брашові, Лідія у Сучаві, Митрик у Клужі, а от у Бухаресті...

Тож він стане героєм дня, та про що я говорю... героєм тижня, місяця або навіть цілого року, бо він не розкаже їм все так просто одного дня, а потрошки, потрошки, щоб мали чим дивуватись його друзі й колеги.

І правда, повернувся Ілько з Бухаресту і розказував своїм однокласникам про столицю аж до літніх канікул: про музеї, про озера і парки, про ляльковий театр, про зоопарк, про се і про те – про різні пригоди, але про цю пригоду, що я розкажу вам, не розказав нікому, тільки, майте гадку, не глузуйте з нього, бо!..

Тітка Ірина рада, що до неї в гості приїздить племінник з Мараморощини, підкотила рукави і взялась варити та пекти тістечок і пампушок, пиріжків та галушок, варення з суниць, голубців та паляниць, а насамкінець пригадала, що Ілько понад усе любить смажену капусту.

Коли ще був маленьким, ледви міг тримати ложку в руці, а вже лепетав:

– Папусточки, папусточки, хоцу папусточки, дайте папусточки...

Тітка насмажила і капусточки, пригощає племінника і тим, і сим, а накінець питає:

– Ільку, а папусточки хочеш?

А Ілько дивиться на неї, і цікаво йому, що воно таке «папусточка», бо ще такого не куштував, але питати соромно, бо що скаже тітка – «Дивись, вже в третьому класі, а не знає, що воно таке папусточка».

– Вона така добренька, я знаю, ти дуже любиш папусточку.

«А звідки тітка знає, що я люблю папусточку, коли я не куштував ні разу, що воно таке?», – міркує Ілько, а далі каже:

– Та дайте трішечки.

Тітка поставила на стіл тарілку зі смаженою капустичкою, а Ілько, посміхаючись, запитав її:

– Тітко, а чому ви кажете на капусточку папусточка?..

СМІШНІ ПРИГОДИ «АНДРІЙКА НЕУМІЙКА»

*Ось Андрійко-Неумійко змайстрував собі стілець.
Хвалить тато: – Майструвати ти, Андрійку, молодець!
Стільчик вдався, – та... зламався! І Андрійко каже всім:
– Це від того, що на нього, Мабуть, хтось учора сів!..*

Г. БОЙКО

Тільки не говоріть мені, юні мої друзі, що ви не знаєте Андрійка!

Як, котрого Андрійка?.. Неумійка!

А, нарешті ви здогадались. Так, це той самий Андрійко, який щоранку, коли починає дзвонити будильник, натягає на себе ковдру і подушку. Ну і доводиться добре натрудитись матері, бабусі та Миці-Киці, поки розбудять його. А коли підніметься з ліжка, то, замість ранкової фіззарядки, з напівзажмуреними очима простягає руку, шукаючи тарілку з солодкими бісквітами, пиріжками чи печевом. Щоранку бабуся: «Андрійку, вмивайся, чисти зуби, мий вуха і шию...», а Андрійко намочить вершки пальчиків, торкнеться ними очей, вух та шиї, встромить зубну щітку в рот, скоро витягне її і все... Після цього починається «концерт»: «Ма-а-а-мо, а де мі-і-ій портфель?...», чи: «Ба-а-абу-у-ую, а де мі-і-ій пенал?...», або: «Ану-у-у киць, Ми-и-ицько-о-о, бо не знаю, де мо-о-ої чере-е-еви-и-ики...».

А в школу хто спізнюється щодня, домашнє завдання хто забуває написати, а уроки хто не вивчає?.. Як ви вгадаєте! Про те, хто розбив шибку на вікні в класі, чи хто фломастером пописав парту, чи хто папірець кинув попри кошик для сміття, вже й не буду вас питати... «Андрійку, полий грядку з квітами!» – просить мати, а Андрійко: «Не умію!» «Андрійку, кинь курчатам пшона!» – просить бабуся, а Андрійко: «Не умію!» «Андрійку, покажи на карті, де Чорне Море!» – просить вчителька, а Андрійко... так ви знову вгадали – «Не умію!» А коли вже буває, що вмолять чи змусять Андрійка щось зробити або десь, чи за чимось послати, то в таку халепу вскочить, що й не говоріть, а якщо не вскочить у халепу, то в будь-якому випадку без неприємностей не обійдеться.

Ось хоч би позавчора: ледь вмовила його бабуся піти купити хлібину, а він собі дійшов на місточок, там сів і розголосився, як стара Параска, коли її козу вовки загризли.

– Чому так гірко ридаєш, синку? – питає його дід Іван.

– Гро-о-оші загу-у-уби-и-ив, – протягає Андрійко.

– Скільки?

– Оди-и-ин ле-е-ей на хлі-і-іб ба-а-абу-у-уся дали...

– Ну, нічого, – посміхнувся дід і простяг йому однолейову банкноту.

– Ось, тримай і не плач!

Дід пошкандибав собі, а Андрійко пообзирав банкноту, покрутив нею на всі боки і знову у реви.

– А тепер чому плачеш? – запитав дід Іван, повертаючись.
– Гро-о-оші загу-у-уби-и-ив, – протягає своєї Андрій ко.
– Хіба ж я тобі не дав інший лей.
– Та-а-ак!
– Тоді чому плачеш? Біжи купи хліба!
– За лей, що ви да-а-али мені, я міг купи-и-ити со-о-обі цуке-е-ерок, – вів своєї Андрійко.
Дід посміхнувся, поліз до кишені за іншим папірцем і подав його Андрійкові.

ВЕЛОСИПЕД

Миколка стояв, мов зачарований, перед вітриною магазину і дивився на червоний велосипед, що виблискував сонячними блискучими промінцями й нібито, посміхаючись до нього, нашіптував: «Відзавтра ти мій господар!»

Ох, відколи він мріяв мати свій власний велосипед... І ось накінець-то завтра його мрія здійсниться. Відзавтра він стане власником цього червоно-блискучого велосипеда. Вже минає зараз півтора року, відколи він щодня приходив до магазину спеціально для того, щоб подивитись на «свій» велосипед.

Відколи велосипед з'явився у вітрині магазину, Миколка почав економити на всьому, а під час літніх канікул випасав ягнят вуйка Микити і так, збиваючи гріш до гроша, разом із сотнею леїв, яку подарував йому сьогодні вранці дідусь, зібрав гроші на велосипед і від завтра він зможе ганяти ним вулицями села та шкільним подвір'ям на заздрість своїм однокласникам, з яких тільки Андрійко та Василько мають власні велосипеди, але що то за велосипеди...

У Андрійка «Пегас», а у Василька «Тоган», хіба можуть рівнятися їхні велосипеди з його «Монтенбайком». Двадцять вісім передач... – Двадцять вісім, – ліз хоч би й на Кичеру, – прошепотів гордо Миколка і глянув на табличку що висіла на дверях магазину:

**«Відкрито:
Понеділок-п'ятниця від 9 до 17.
Неділя – вихідний.»**

– Ах, не була б сьогодні неділя!.. Але до завтра вже й не так далеко. А завтра... – зітхнув Миколка і попрямував до церкви, бо тут люди зараз з церкви виходять, а він попід магазином швендяє. Перед тим, як мав кінчати недільне богослужіння, священник оголосив:

– Дорогі християни! У сусідньому селі люди потерпіли від стихії, вода зруйнувала їхні хати, затопила поля. Їм потрібна допомога. Ми повинні їм допомогти, тому що вони наші брати і сестри во христі.

Слова панотця доторкнулися найтонкішої струни душі хлопця – любові до ближнього. На мить його душу опанував неспокій. У сусідньому селі в нього багато друзів, їм потрібна матеріальна допомога, а він може допомогти їм, але тоді йому треба забути про велосипед...

Але тільки на мить, бо в наступну хвилину Миколка підійшов до панотця і простяг йому цілий жмут грошей.

– Звідки в тебе, синку, такий капітал? – посміхнувся священик.

– Я хотів собі велосипед купити, – посміхнувся весело Миколка.

– І ти впевнений, що хочеш подарувати ці гроші для потерпілих?

– Так! – переконано відповів Миколка.

– Хай Господь Бог благословить тебе, синку! Надіюсь, що багато людей візьмуть приклад з тебе, що ти не пожалів грошей для своїх ближніх, хоча через це не здійсниться твоя мрія.

Наступного дня священик покликав Миколку до себе і подарував йому свій велосипед.

– Я вже старий, синку, для велосипеда, і він зараз чи не мій ровесник, але солідний, таких вже тепер не виробляють. Ти ще багато накатаєшся на нім!

ЗОРЯНКА

Так хочеться, і не раз, повернутися у світ дитинства.

Попестити руками черешню, яку посадив серед нашого подвір'я дід Михайло, вилізти на неї, пострибати білкою по гілках і наїстися соковитих плодів... Та вже немає тієї черешні, і діда вже давно немає, тільки одні спогади залишилися. А вони такі реальні!

Тільки заплющиш очі – і вже відчуваєш запах річки, лісу, перших сінокосів, сушених грибів і навіть запах диму, який ранішньою молитвою піднімається до небес крізь почорнілі драги старих хатин. Коли вранці

розбудить мати (а так ще хочеться поспати!) і тицьне в руки торбину, в якій завжди, окрім харчів, лежали кишеньковий ніж і книжка, – і гайда пасти ягнята!

А шовкові трави в росі переливаються під світлом перших промінців вранішнього сонця, блищать перлинами, діамантами! А випасав я ягнята далеко від села, аж поза лісом, де міг спокійно читати і бавитись, не переживаючи, що забіжать на чиєсь поле і нароблять шкоди. Так я позбувся і «калачів» березових, якими вгощала мене досить часто мати, коли доносили їй що її «гульвіса знову не встеріг ягнят – і ось що наробили!»

Правда, після таких гостин мати голубила мене і багато разів зі сльозами в очах зізнавалась, що била мене тільки так, «для їхнього ока», щоб не йшли скаржитися до сільської ради. Там, на Котовій Полянці, одного ранку я зустрів Зорянку. Це я її так назвав, а насправді звали її Параскою, але я не любив це ім'я, мабуть, через стару-престару бабусю

Параску, яка ходила, жебраючи по селу з величезною торбою, якою лякали матері своїх дітей.

Параска, тобто Зорянка, як назвав я її в моїх думках (їй про це не говорив ні разу, мабуть, через те, що запозичив ім'я від нашої телички, яку я дуже-дуже любив, так само як і її) була з сусіднього села і випасала двох корів. Такої гарної дівчини я ще не бачив дотоді. На густо всипаному рудими великими веснянками обличчі блищали, мов два озерця, яскраво-волошкові очі. Ні, вони були волошково-фіолетові, чисті. На додаток до цього дива вона мала невблаганно кучеряве волосся червонясто-рудого кольору. А коли виплете віночок з польових квітів і покладе собі на голову, то вже гарнішою за неї і не шукай, бо не знайдеш!

Одного разу я зізнався їй, що найкращою за неї немає у цілому світі і що я дуже-дуже щасливий, коли вона біля мене.

Зорянка дзвінко розсміялась, взяла мою крисаню, рясно вкосичила польовими квітами і, поставивши її на мою голову, посміхаючись, промовила:

– Тепер і ти гарний, найгарніший у всьому світі! Почувши таке, не знаю чому, я розплакався.

Зорянка дивилась на мене мовчки, якось дивно, перелякано, а потім посміхнулась і додала:

– Тебе, мабуть, червона мураха вкусила, їх стільки тут! Мене теж позавчора вкусила, але я не плакала.

– Н-н-ні, мене не мураха... Я.

– Що ти?

– Я, нічого!

Так ми провели ціле літо. Я читав вголос для обидвох, а вона виплітала віночки і косичила мою крисаню. Наступного літа Зорянка на Котове Поле не приходила, хоча я чекав її, дуже чекав і на третє, і на четверте літо, але більше не бачив її ніколи. Хіба тепер в спогадах, тільки заплющу очі – і ось вона переді мною, з рудими великими веснянками на обличчі, з яскраво-волошковими очима, з кучерявим червонясто-рудим волоссям, з вінком польових квітів на голові, така гарна, що вже гарнішою за неї і не шукай!

ЖИВНИЙ ЧЕТВЕР

*Свято Пасхи недалечко,
Люди звичай бережуть –
Розмальовують яєчка,
Пиші пасочки печуть.
Святкування йде віками, –
Це такі чудові дні:
В гості йти, під рушниками
Страви нести запашні.*

Н. Б. КУФКО

Одні називають його Великодним, інші Світлим, а ще інші Чистим, Великим або Страсним, а в нас, у Верхнянці, називають його Живним.

Ой, що то за радісний день був для нас, дітвори. Хоча дідусь будив нас рано-раненько на зорі і лупив наші голови «лупихою», так ми прозвали машинку до стриження, яку батько приніс з фронту. Зціпивши зуби, ми крадькома витирали сльози, щоб дідусь, не дай Бог, не побачив, бо ще може перейменувати тебе з «жовніра» на «шмаркача» і не постриже, а залишить пелехатого, від чого може боліти голова і випадати волосся, бо «розумне волосся покидає дурну довбню», – пояснював дідусь.

Після нашого «постриження в жовніри» ми купалися в дерев'яному цебрику, поки надворі ще темно, і ворони не бачать купати своїх дітей, бо інакше будеш ходити цілий рік брудним і чорним, як ворон.

Бабуся виносила воду і виливала в кінці нашого городу, де Пішіторська вулиця перехрещувалася з Шушманською, «аби там усе лихо zostавалося», а, повертаючись, шепотіла:

«Господи Йсусе Христе! Дорого перехресна! Дай сили в нужки, у ручки і розуму у пострижені головки!»

Коли починало розвиднюватися, дідусь починав «хаяти» надворі, тобто чистити подвір'я і навколо хати, а бабуся наводила порядок в хаті, закликаючи все нечисте, яке «не мало б моци до чистої хижі».

Дідусь надворі теж закликав смерть і мороз:

«Смерте, смерте, і ти, плішивий морозе, ідїть у ліси, у шкелїттї, у корїння, у камїння, де люде не доходять, де кури не докоткодакують, де когути не докукурїгують, де кози не домекекують, де пси не догавкують...»

А ми в цей час з торбинками через плечі вже співаємо у тітки Пинтихи під вікном:

«Ко-ко-ко, ме-ке-ке, Што робите, чи спите? Дайте кокуц та єйце!...»

А від Пинтихи до Цїліїхи, а далі – вниз Пішіторею, опісля повертаємо на Шушман, і так – поки не обїдемо весь кут.

Та часто повертались ми з «яешньою» в торбинках, бо яйце – яйцем, а ми, діти, – дітьми...

За забруднені торбинки бабуса гарно дякувала нам і благословляла рушником, куди попало, після чого чемно хрестилася:

«Ану, лиш дивися, як спокусили мене, шибеники, на самий святий Четвер Живний, Господи відпусти мені, грішній!»

«ПОТРЯС МИКОЛАЙ БОРОДОЮ!..»

Святий отче, Миколай!

Нашу хату не минай!

Подаруй ти нам потіху,

І торбину повну сміху...

З народної творчості

– Потряс Миколай бородою!.. Потряс Миколай бородою!.. – весело вигукував Василько, підстрибуючи від радості.

– Сцо? – запитав сонним голосом Іванко, і протираючи очі, додав: – цього ти так розкрицався?

– Дивись, хло', потряс Миколай бородою! – вказав Василько пальцем на вікно, крізь яке було видно засніжену яблуню, яка сторожила їхнє подвір'я.

– Ой! – приємно здивувався Іванко і, стрибнувши з ліжка, почав і собі підтупцювати і наспівувати:

– Потляс Миколай болодою, потляс Миколай болодою...

– Ану, осядьтеся, опришки! Ще очі не протерли, не помилися, Богу не помолилися, а вже танцюєте, як на весіллі, – нібито сердячись, гримнула на них бабуса Марія.

– Ліпше загляньте в чобітки, може, Святий Миколай вам щось там поставив.

Обидва хлопці, наче горобці, пурхнули до сіней, звідки повернулися з подарунками в руках.

– Дивись, бабусю, яку гарну машину мені подарував Святий Миколай, і цукерок о скільки! – похвалився Василько.

– А моя галніша, бо целвона, – защебетав Іванко.

– Обидві машини гарні, – запевнила їх бабуса.

– Святий Миколай навмисне подарував вам неординакові машини, щоб, граючись, ви могли позичати їх один одному.

– А баците, бабусю, Ви говорили, сцо мені не плинесе нічого Святий Миколай за те, сцо лозбив глечик з молоком...

– Та воно так було й треба, але Святий Миколай любить дітей і прощає їм всі провини.

– А Дід Молоз? – поцікавився Іванко.

– І Дід Мороз теж! Але це не значить, що ти можеш знову щось розбити, – посміхнулася бабуса.

– А мене Василько вілсик навчить і я скажу його Дідові Молозу.

– Від Святого Миколая, тобто від сьогодні, вже можна і колядувати, я вас нову колядку навчу, – пообіцяла хлопцям бабуса.

Ввечері бабуся вчила внуків нову для них колядку «Зайшла зірка на край світа». Хлопці голосно колядували, глипаючи раз у раз під стіл, де стояли гарно припарковані їхні машини, які їм подарува Святий Миколай.

БАБУСИНЕ РЕШЕТО

*Коляд, коляд, коляда –
З неба зірка золота
Закотилася до хати,
Щоб нам заколядувати.*

Ще й не встиг Святий Миколай здорово потрясти бороною, – запорошити сніжком пожовклі поля та сірі ниви, як ми з Іванком уже почали повторяти «Зійшла зірка на край світа», «Небо і земля» та «Дивная новина», бо «поки не прийдуть Николи не можна колядувати!», – вчила нас бабуся Марія.

– Ану, не звідикайте тільки, а ліпше допоможіть мені шукати решето, бо я вже або не довижаю, або нечистий сіє муку крізь нього, – воркала бабуся.

Ми з Іванком почали роздивлятись по стінах, заглянули на полицю і за причілок, хоча добре знали, що ні там ні сам нечистий не знайде решета, бо ми ще ранком понесли його до старого Матвія, який обіцяв нам таку зірку змайструвати, що на три села не буде такої!

За це ми з нашої ниви до його підвалу аж три гарбузи покотили, бо в нас «вродилось гарбузів, як зірд на небі, – хвалилась бабуся сусідкам, – немає місця де їх зимувати, там зогниють на ниві».

Ніж би мали жовті товстуни гнити на ниві, ми їх до Матвійового підвалу.

А Матвій до нас: «таку вам зірку змайструю, що аж... ви тільки решето мені роздобудьте, бо в мене золота⁷ досить!.. так обліплю ним решето, що аж, вид братиме, такої зірки не буде ні в кого».

Та звідки того решета роздобути?... Випросити від бабусі?... Не дасть! Хіба не просили ми від неї вовни на м'яч і клоччя на батіг?... Хіба дала?... Не дала!.. то і решета не дасть.

«А ви і не просіть, – вчив нас старий Матвій. – візьміть, а після Різдва поставите на місце, може, і не запримітять».

Та ось як не запримітила! Не минуло й півдня, а вона вже шукає його...

⁷Золото – листове олово для упакування цукерок.

– Та тут висіло на клинку! Чисте чудо, пропало решето та й годі! – воркотіла далі бабуса, а потім до нас:

– Ану, біжіть бабині до Одоті Митрихи та позичте решета, бо вже окріп для мамалиги давно кипить, а тут нема чим муки просіяти. І так щодня: «Біжіть бабині позичте!», «Біжіть бабині віддайте!».

Ми бігли, посміхаючись один до одного, а бабуса тільки дивувалась, які в неї чемні та гречні внуки. І справді такої звізди не було ні в кого з верхнянських звідарів, а за це нам, газди, не дрібняки, а самі третяки та п'ятаки в руки сунули, аж на дві пари нових черевик заколядували.

– Тільки минуть Одорщі, то піде баба до Сигота та купить вам черевики, бо мушу і решето купити, не буду, на посміх людям, щодня у сусідів позичати, – скаржилась бабуса. Але день перед тим, як мала іти до Сігету, побачила решето на клинку.

– Чисте чудо! – сплеснула руками. – Або я вже осліпла, або нечистий пропав би...

СМАЧНЕНЬКИЙ БОРЩИК

Ой, який же борщ смачний!

Український, запашний!

Всю каструлю з'їв би я,

Та велика в нас сім'я!

Юля Турчина

Андрійко страх любив їсти борщик, але не будь-який, сякий-такий, як у сусідки Марії чи в тітки Гафії: дві цибулини, три картоплини, півморквини, петрушки корінець – хай йому грець! Хіба то борщик? Виділи б вони, куховарки перехвалені, який борщик варить Андрійкова бабуса... Та куди їм до такого борщу?.. Тільки хвалитись вміють: «Я такого борщику зварила, як...», «А я такого, що...», – хвалилися то одна, то інша, а бабуса ні слова про борщик, але коли закипить горщик, то запах вулицею гуляє, мов козак по степу, перехожі тільки слину ковтають. Андрійко кидає гратися в піжмурки, сідає верхи на свого уявного коня чи на стебло соняшника і додому змагає, що аж курява за ним... А старий Микита потилицю чеше і причину видумує, за чим би то до Андрійкової бабусі зайти, а там вже як Господь дасть... Бабуса насипле в миску, а може, ще й додому дасть, на вечерю буде, – міркує старий.

– Ну що, борщоїде, я кличу, волаю, та хіба ти чуєш... відерце водички свіженької нема кому принести, ані дровину до хати занести, а коли запахне борщиком.., – нібито сердилась бабуса на Андрійка.

– А хіба я винен, що не чую, коли Ви кличете, а борщиком пахне аж ген поза верби, чи не так, вуйку Микито? – підморгує старому Андрійко.

– Їй Богу, пахне, пахне, що аж... – посміхається беззубим ротом старий Микита. – Такого борщику, як у Вас...

– Ну, годі мій борщик вихваляти, сідайте ближче до столу, – знову ніби сердиться бабуса. А тут, як завжди, і сусідка Марія:

– Ой, як у вас пахне, я теж борщику...

– Сідайте, насиплю вам трішки, – запрошує бабуса.

– Та хіба лиш так, щоб покуштувати, я теж борщику... – береться за ложку сусідка, а коли спорожнить миску, починає:

– Добренький, добренький, але щось бракує, щось ви трішки не добавили, бо... Та одного літнього дня, коли бабуса зварила борщ у літній кухні, тобто майже на дворі, а старий Микита з Андрійком обідали в хаті, бо там холодніше, як завжди, прибула і сусідка Марія і почала своєї:

– Ой, як у вас пахне борщиком, я теж борщику...

– Сідайте, сідайте, я насиплю і вам, – сказала бабуса, прямуючи до дверей, та Андрійко випередив її:

– Насиплю я, бабусю, а Ви сідайте, бо стомилися, стоячи на ногах коло борщу.

– Ану, диви на нього, – аж здивувалася бабуса.

Через кілька хвилин перед сусідкою парувала миска борщу, а вона, як завжди, почала смакувати його, поки не висмакувала до дна, і каже:

– Добренький, добренький, але щось бракує, щось ви трішки не добавили, бо...

– Ха, ха, ха!.. – розсміявся Андрійко.

– Та це ж ви, тітко, не добавили, а не бабуся.

– Як це – я? – здивувалась сусідка.

– А так, бо я побіг до вашої кухні і насипав вам борщу, якого варили ви! Так що...

Сусідка глянула сердито на Андрійка і вийшла, навіть не попрощавшись, і відтоді більш не заходила смакувати бабусиною борщику.

ЯК ДІДУСЬ МИРОН ДО ШКОЛИ ХОДИВ

Дорогі мої юні друзі! Хочу вам розказати бувальщину, яку колись-то почув від моєї бабусі Марії. А чи вона правдива? То ви в цьому не сумнівайтесь, бо моя бабуса завжди тільки правду говорили.

Отож, жив собі у нашій славній Верхнянці дідусь Мирон – старий-престарий, навіть сам не знав, скільки йому років. А таким хитруном і мудригайлом був, що й не говоріть...

Тільки одну ваду мав – не був грамотним, тобто не умів ні читати, ні писати. А тут правнук Андрійко щодня з книжкою до нього під ніс лізе:

– Прочитайте, дідусю, мені оце, прочитаєте мені, дідусю, оте...

А дідусь ні бе, ні ме – читати не вміє.

– Тоді навіщо мені Ви книжку подарували, коли читати не вмієте? – з досадою промовив Андрійко.

– А я думав, що ти мені читатимеш з отієї книги, – облизав пересохлі губи старий, а врешті, здогадавшись, що нікуди до школи таким біднякам, як його правнук, бо, бач, ні взутися, ні вдягнутись нема в що, то тільки важко зітхнув.

Але не даремно говорять, що старі люди переходять на дитячий розум, бо старий Мирон відразу подумав: «У мене і постолі здорові, і сардак потужний, тобто є в чому ходити до школи. Піду і навчусь письма, щоб потім міг малому з книжки читати...».

– Пізно, діду, занадто пізно Ви до школи зібрались, треба було раніше, – посміхнувся учитель-дяк, вислухавши діда, що той письма вчитись хоче.

– Ну, якщо пізно, то пізно! – сказав поважно дідусь. «Завтра треба буде прокинутись раненько, на зорі, бо, як бачу, школа свої правила має...» – міркував старий Мирон, повертаючись додому.

На другий день, рано-вранці, ледь треті півні «До-о-обри-и-и-й ра-а-ано-о-ок!» проспівали, як дідусь вже змагав до школи. Але що це? Серед дороги сумка. Відкриває, а всередині гроші.

– Вже зрозуміло мені, що то сам Господь не дозволяє мені грамоти навчитись, – вигукнув радо дідусь і, замість школи, подався на ярмарок, де купив малому новісінькі шкіряні чоботи, дві пари штанів, а шубку... такої шубки жоден з багачьких дітей не мав. Всього накупив старий для малого школяра і купу книжок та зошитів, а про олівці – то вже нема що й говорити... Котрі найгарніші, саме ті вибирав.

І так другого дня дідусь Мирон повів за ручку малого Андрійка до школи, а дякові аж сороківця в руку всунув:

– Дивіться, якщо через рік вмітиме читати і писати, я не сороківця, а... – шепнув щось на вухо дякові дід. Ще не минуло ні півроку, а Андрійко вже щебетав дідусеві з книжки, як з води.

Правда, в селі злі язики розплескали, що дід Мирон сумку з грішми знайшов, навіть одного разу жандарми його покликали і почали допитувати:

– Правда, діду, що то Ви сумку з грішми знайшли?

– Та правда, – розгублено відповів дід.

– Коли це було? – захоплено запитав начальник жандармерії.

– Та коли?... Давно, ще коли до школи ходив, – відповів невинно дід Мирон.

– Ага! – похитав головою начальник, дивлячись на майже столітнього Мирона.

Більше дідуса не питав ніхто про гроші, а він діждався проводити свого правнука вчитись у місто, бо:

«Бач, він вже розумніший за того дяка!...» – хвалився всім дідусь Мирон.

МАЛЕНЬКА РАБИНЯ

(Біблійне оповідання)

Міріам залишилась круглою сиротою, батько загинув на війні, а мати від важкої хвороби, яка скосила її після смерті батька. Дідусь був для неї всім, що їй залишилось на цім світі, вона дуже любила його й чекала з нетерпінням, щоб той повернувся з гори Гілгал, куди пішов до Божого пророка Єлісея.

Ще сонечко не сіло за берег, як Міріам побачила свого дідуса і побігла йому назустріч.

– Яка я рада, що ти повернувся за дня додому, – щебетала, мов та пташка, Міріам.

– Господь Бог благословив мою дорогу! – відповів дідусь.

Коли увійшли на подвір'я, Міріам принесла води, щоб дідусь помив собі ноги. А потім увійшли до хати, і Міріам подала дідусеві їсти.

– Дідусю, ти не зустрічав війська сірійського? Сьогодні я чула, що вони перейшли річку Йордан і грабують нашу державу, беруть людей у полон і ведуть до Сирії, де продають їх в рабство.

– Нехай сохраниць нас Господь від всього злого. На щастя, я не зустрічав сірійських воїнів.

Міріам хотіла ще щось запитати у дідуса, та знадвору почулися голоси і стукіт копит, які дедалі більше наближалися до їхньої хатини.

Міріам підбігла до вікна і перелякано скрикнула:

– Господи! Діду, тут сірійці! Дідусь кинувся, щоб кудись заховати внучку, та було пізно. Двері розпахнулись – і до хати увійшли три сірійські воїни.

Міріам зі страху скам'яніла на місці, заплакала тільки тоді, коли один з них кинувся до неї, схопив її за руку і потягнув за собою.

– Облишіть її, прошу вас, вона – ще дитина. Беріть мене, замість неї, – благав дідусь воїнів.

– Куди, куди прешся, діду?.. Ти нам потрібний! – тикнув списом дідусеві в груди один з воїнів.

– Не робіть йому зла! – крикнула перелякана Міріам.

– Я піду з вами добровільно, тільки не убивайте його!

– Краще залишімо дівчину. Вона ще маленька, буде нам клопотом в дорозі, – порадив інший сірієць своєму товаришу, який тримав за руку дівчину.

– Ти що, хіба не чув, що генерал Нааман обіцяв добре заплатити тому, хто приведе для його жінки молоду рабину? – запитав той здивовано і наказав Міріам:

– Ходи, дівчино!

Міріам більше не опиралась, тільки обняла міцно дідуса і пішла з воїнами, обтираючи гіркі гарячі сльози, які котилися по її обличчі.

Сірійці привели Міріам до Сирії і продали її в рабство генералу Нааману.

Міріам була чемною, слухняною, за те всі служниці її пестили, голубили, навіть сама пані часто обіймала її і гладила по голівці, гірко зітхаючи. Хіба вона рада війні, рабству, але що вона може зробити? Не спинити їй війни, бо війна – то чоловіча справа!

Міріам звикла до своєї нової домівки. Їй було навіть добре, тільки час від часу туга за дідусем та рідним краєм краяла її серденько. Серед усіх служниць Міріам найбільше любила стару куховарку Лею, яка завжди заступалась за неї, коли легковажна Діна насміхалася з її віри.

– Це велике безумство: вірити тільки в одного Бога, і Той – невидимий! – дошкуляла завжди Діна дівчинці.

– Бог мого народу, хоч і невидимий, зате сильніший від усіх богів світу, і багато разів Він показував Свою силу перед своїм народом! – заступалась Міріам за Бога, в якого вірила безумовно.

– Якщо твій Бог такий сильний, а ти така вірна йому, тоді чому він допустив, щоб тебе взяли сірійці в рабство? – не відставала Діна.

– Залиш у спокої дівчину! – гримала на неї Лея.

Одного дня Діна запитала Міріам:

– Якщо твій Бог такий сильний, гадаєш, він міг би оздоровити нашого пана від недуги?

– Я впевнена в цьому! – відповіла сміливо Міріам.

– Чому ти не скажеш це пану?

– О, якби пан хотів мене вислухати!

– Залиш дівчину у спокої, вона ще мала, а ти – дурніша за неї. Ще доведеш її до якогось лиха! Пана генерала вже ніхто не зможе вилікувати від прокази, – це така хвороба, якій нема ліку! – промовила стара Лея.

– Вчора я чула від конюха, що генерал втрачає зір. Хіба ви не запитали, коли він проходить повз нас, то не помічає, ніби нікого немає. Він уже не бачить нас! Незабаром треба буде його за руку водити, – сказала Діна.

– Господи, яке в нього бридке обличчя, я не можу на нього дивитися, – стрясла плечами Міріам.

– Тихо, доню, не говори такого, за ці слова ти можеш заплатити життям, – перелякалася Лея.

– Хіба я винна в тому? Я не бажаю пану генералу зла. Коли би пан вислухав мене... В Ізраїльській державі живе один пророк, котрий міг би вилікувати пана від його прокази.

– Ні, маленька моя, пана вже не може вилікувати ніхто на цім світі, – промовила пані, яка увійшла нечутно до кімнати. Стара Лея перелякано глянула на Міріам, а потім на пані, пробуючи вгадати, відколи та слухала їхню розмову.

– Даруйте, моя пані, що перечу вам, але пророк Єлісей має силу навіть повернути людину з мертвих, – сміливо промовила Міріам.

– Як я бачу, дитино, в тебе сильна віра в твого Бога. Якщо ти впевнена, що він зміг би оздоровити пана генерала від його хвороби, я хотіла б, щоб ти розповіла про це пану. Ти згідна? – погладила пані дівчинку по голівці.

– Я радо розповім пану про Бога мого народу і про божого пророка, який може оздоровити пана. – ну тоді ходи зі мною, я тебе поведу до пана!

Міріам пішла за панею довгим коридором, а потім сходами вгору. Дівчина навіть не могла собі й уявити, що така краса може існувати на світі. Вони ступали м'якими килимами, на стінах теж були килими, різноманітні золоті та срібні прикраси, світильники, в яких горіли великі свічки, розсіюючи приємний аромат.

– Зачекай мене тут! – наказала їй пані, а сама зникла за великими дверима, оздобленими двома золотими головами левів.

Час ішов, Міріам уже почала думати, що пані забула про неї, коли двері відчинилися і вийшов похилого віку чоловік із лагідними очима і, всміхнувшись, промовив до Міріам:

– Мене звати Гатер. Я радник пана генерала. Пан чекає на тебе. Ходи зі мною!

Міріам пішла за ним. Вони пройшли крізь великий салон і підійшли до дверей, біля яких стояли два воїни з довгими списами.

– Ось, мій пане, тут дівчина, про яку розказувала вам пані, – промовив Гатер, коли вони увійшли до покою генерала Наамана.

– Підійди, дівчинко, ближче, ось сюди, на світло, щоб я міг краще бачити тебе, – запросив її Нааман.

Гатер підвів Міріам ближче.

– Ось я, пане мій! – промовила сміливо Міріам, кланяючись низенько генералу.

– Тебе привели мої воїни з ізраїльської держави?

– Так, мій пане.

– Мені донесли, що ти весь час розказуєш про якогось пророка, який творить великі чудеса.

– Так, мій пане. Це Єлісей, пророк Єдиного Справедливого Бога – Сотворителя неба і землі.

– Чому ти говориш, дівчинко, про твого Бога, як про Єдиного Бога, хіба інші народи не мають своїх богів та богинь?.. – хитро запитав Нааман.

– Мають, мій пане, але це – мертві боги, вирізьблені з каменя або з дерева, вони не можуть заподіяти нікому ніякого зла і не можуть нікому нічим допомогти, – сміло відповіла Міріам.

Гатер і пані завмерли, вони знали віру Наамана у сірійських богів та богинь, і багато разів він жорстко карав за зневагу до свого улюбленого бога Тімона.

Нааман посміхнувся, йому сподобалась ця смілива дівчина.

– У тебе сильна віра, дитино, яку я рідко зустрічав навіть у дорослих людей. Скажи мені, ти впевнена, що той пророк зміг би вилікувати мене?

– Так, мій пане!

– Цікаво, цікаво... Та ще одне хочу тебе спитати...

– Слухаю, пане!

– У вас, серед ізраїльського народу, немає жодного хворого на проказу?..

– Є, мій пане!

– Тоді чому ваш Бог не оздоровлює їх через вашого пророка?

– Не знаю, пане! Мабуть, через те, що їх віра у Бога слаба!

– Хіба ж тоді твій Бог оздоровить мене, сірійця, ворога твого народу?

– Мій пан говорить правду, але якби пан повірив у силу Справедливого Бога і пішов би до Самарії, то я впевнена, що звідти пан повернувся б здоровим!

Нааман довго міркував, а тоді запитав:

– Звідки мені знати, чи ти говориш правду, чи не хочеш післати мене в пастку до Ізраїля? Щоб мене вбили?

– Ні, пане, клянуся моїм Богом, що я навіть і не думала такого!

– Скажімо, що я вірю тобі. У тебе чесні наміри. Та ти – ще дитина і, мабуть, перебільшуєш силу того пророка. Скажи, ти знаєш, що він вже оздоровлював когось?

– О, пане!.. Єлісей має силу повернути людину з мертвих знову до життя!

– Зробив він досі бодай раз таке?

– Так, пане, зробив!

– Цікаво, цікаво!..

– Пробачте, мій пане, що наполягаю на своєму, але якщо Єлісей має силу від Господа Бога воскресити мертвих, то яка тягота для нього вилікувати вас від прокази? – запитала Міріам.

– Лише уявіть собі, мій пане, яку силу має цей пророк, можливо...

– Гатере, ти гадаєш, що я – Нааман, генерал сирійських військ – піду в ізраїльську державу просити якогось там пророка, щоб той вилікував мене?.. Ні, друже мій, ти помиляєшся, не буде цього!.. – перебив Нааман свого радника.

– Не потрібно його просити, ми візьмемо з собою дорогі подарунки...

– Пробачте мені, що я втручаюсь, але Єлісея не цікавлять подарунки! Головне – щоб пан повірив у силу Господа Бога, і він повернеться здоровим до Сирії!

Нааман та Гатер перестали сперечатись, на таке зауваження дівчинки не знаходили що сказати. Потім Гатер промовив:

– Чому б нам не привести цього пророка до Сирії? Я сам піду на чолі групи воїнів, приведу Єлісея сюди, і він вилікує тебе тут, в Дамаску!

– Ні, Гатере, я чув дещо про цього пророка. Він знищив сам цілу армію моавітян, навівши на них такий страх, що вони порізались самі між собою! А ти хочеш силою привести його сюди?

– Ось, бачите, мій пане! – радісно крикнула Міріам. – Ви вже віруєте в силу Господа Бога, залишається вам тільки піти до Самарії, щоб вас Єлісей оздоровив!

– Знаю, моя маленька, про силу цього пророка. Гадаєш, в мене немає людей поміж ізраїльтянами, котрі мені доносять все?.. Що мені з того, що я вірю в силу Єлісея та вашого Бога, ти думаєш, що в нього буде бажання оздоровити мене? Мене – ворога ізраїльського народу?

– Якщо Ви, мій пане, підете до Єлісея з проханням, щоб він вилікував вас, то ні Єлісей, ані сам цар Йорам, не будуть уважати вас ворогом ізраїльським.

– Дівчина права! – похвалив її Гатер. – Подумайте добре, мій пане, обміркуйте свою ситуацію. Підначальник Газаєм тільки того чекає, щоб пан не міг підвестися з ліжка, тоді він зможе зайняти ваше місце як генерал сирійських військ. Він цього здавна прагне. Я сам чув, як він вихвалявся, що міг би виконувати обов'язок генерала краще, ніж пан, він вже говорив, що пан не в силі проводити військом, навіть нашому господарю Бен-Гадеду!

Після такої вістки Нааман думав довго і гірко промовив:

– Мабуть, ти правий Гатере! А що стосується тебе, моя маленька, то хочу сказати, що я поважаю твою сміливість і доброту твого серця. Хоч ти і рабиня в моєму домі, в домі начальника сирійських військ, які просто викрали тебе з твого рідного дому, розлучивши тебе з рідним краєм, з твоїми людьми і з тим, що було тобі наймиліше, і продали тебе в рабство, ти, все ж таки, бажаєш мені добра. Я піду до Єлісея, мабуть, він і вилікує мене, але у будь-якому разі ти відсьогодні вільна і багата... Мої воїни відведуть тебе назад до твого дому!

Не минуло ще й півмісяця з того часу, як Міріам переконала генерала Наамана їхати до Самарії, як той з вірним радником Гатером і великою групою війська уже був у дорозі.

Коли почув про це Йорам, цар ізраїльський, то сильно злякався, бо війська ізраїльські не були готові до війни. З боку Сирії він навіть не чекав нападу, бо щойно заключив мир з Бен-Гадедом. Він тільки тоді трохи заспокоївся, коли до нього прибув Гатер і розповів, з якими намірами вони прибули на ізраїльську територію, і передав йому листа від Бен-Гадеда, царя Сирії.

Йорам прочитав листа і в розпачі розірвав на собі царський одяг.

– Чого бажає від мене Бен-Гадед?.. Хіба я Бог, щоб оздоровити його генерала від прокази? То, мабуть, він шукає привід, щоб знову почати війну!

– Ні, цар Йорам помиляється! – заспокоїв його Гатер. – Ми чували, що в Самарії живе один пророк, котрий зміг би оздоровити генерала від прокази, саме тому ми знаходимось тут. У нас є срібло, золото й інші подарунки для цього пророка. Покажи нам, будьласка, дорогу до нього!

– В Ізраїлі є багато хворих на проказу, а також є багато пророків. Чому ти гадаєш, що якийсь із них зможевилікувати генерала? Ні, я не вірю, що це привело вас сюди. Ви шукаєте причини, щоб розпочати війну!

І так вони сперечались, доки до царського залу не увійшов Гехазій, слуга пророка Єлісея.

– Слухай, царю!.. Так говорить тобі Єлісей, пророк Справедливого Господа Бога: «Чому ти розірвав царський одяг, хіба це знак, що ти втратив віру в Господа Бога?» А потім повернувся до Гатера і промовив: «Сьогодні вся Сірія дізнається, що в Ізраїлі є справедливий пророк! Ходіть, я поведу вас до нього».

Коли вислухав Нааман Гехазія, то дуже здивувався:

– Звідки дізнався пророк, що ми його шукаємо?

– На те він і пророк, Господь Бог йому відкриває все, що має відбутися! – всміхнувся Гехазій.

Така відповідь задовольнила Наамана і він більше не питав нічого. Гехазій навіть сам запитувався, чому Єлісей хоче оздоровити цього генерала, найбільшого ворога його народу? Та потім згадав доброту Єлісея і ця думка покинула його.

Коли вони дійшли до хатини, в якій жив Єлісей, Нааман здивувався, чому його не зустрічає ніхто.

– Зачекайте мене тут. Я піду і скажу пророкові, що ви приїхали, – сказав Гехазій і пішов до хатини.

– Чому цей пророк не вийшов мене зустріти, хіба я не начальник війська сирійського? Таж він сам запросив Нас! – розлютився нааман.

– Нехай, не сердиться пан. Мабуть, Єлісей – чоловік вже старий, відпочиває перед тим, як має Вас лікувати, – заспокоював його Гатер!

Їм не довелось чекати багато, бо з хати вийшов Гехазій.

– Єлісей переказав вам через мене, що маєте робити!

– Як це так? Іди скажи Єлісею, що мій пан привіз із собою великі подарунки, нехай він вийде зустріти пана! – уже розлютився й Гатер.

– Опісля поговорите з пророком, а тепер ідіть до річки Йордану, там пан генерал нехай сім разів вимие своє тіло, і воно стане чистим. Так говорить Єлісей, пророк Господа Бога! – сказав Гехазій і повернувся до хатини.

– Чого хоче цей пророк? Таж він глузує з мене, він насміхається наді мною!

– Пане мій, з чого ви взяли, що цей пророк насміхається над вами?

Він тільки сказав, що вам треба сім разів вимити своє тіло в річці Йордані, і воно стане чистим!

– Для цього я пройшов таку далеку дорогу від Дамаску до Самарії, щоб купатись в Йордані? Я прийшов для того, щоб він сміявся наді мною чи щоб оздоровив мене від прокази? Цілу дорогу я уявляв собі, що пророк покладе свої руки на мене, поблагословить мене, помолиться своєму богові, і я стану чистим, а він ось що вимагає від мене, щоб я купався в річці Йордані!

– Пане, пророк не вимагає від вас неможливого, це навіть дуже просте діло, яке може виконати навіть мала дитина! – заспокоював свого господаря Гатер!

– Чи ріки Дамаск, Абана та Парпар не ліпші за Йордан? Чи не міг я помитись сім разів вдома і стати чистим?

– Пане мій, якщо ми вже тут, в Самарії, то чому б не зробити те, чого вимагає пророк?

– Чому я маю робити те, що він захоче, чому я маю митися сім разів, як собака, одного разу не досить?

Після довгих вагань і багатьох зусиль з боку Гатера Нааман погодився піти до Йордану і помитись сім разів.

Шість разів заходив Нааман у воду, мив своє тіло, але нічого не змінилося. Зайшов у воду сьомий раз, затамувавши подих, мив своє тіло, і коли вийшов з води, сталося диво! Його тіло стало чистим, як тіло малої дитини. Нааман вилікувався від прокази.

– Я чистий, я чистий! – кричав на повні груди Нааман.

– Дивись, Гатере, я – здоровий, моє тіло – чисте! – стрибав і танцював Нааман перед Гатером і сирійськими воїнами, які також раділи за свого генерала.

– Ось, бачите, мій пане! А ви не довіряли Єлісею, – всміхнувся Гатер, обнімаючись з Нааманом.

Коли Нааман повернувся до хатини Єлісея, той чекав його в холодку під крилатим дубом.

– Ти Єлісей, пророк правдивого Бога? – запитав схвильований Нааман, дивлячись на лисого дідуса з довгою білою, як сніг, бородою.

– Так, я – пророк правдивого Бога, – відповів Єлісей.

Нааман впав на коліна і, поклонившись до землі, промовив:

– Тепер я знаю, що твій Бог є справедливим Богом і немає іншого Бога, окрім Нього, на землі і на небі, а також нема такого сильного пророка, як ти!

– Прошу тебе, встань на ноги і не кланяйся переді мною, тому що я так само, як і ти, грішна людина. Тільки Господу Богу треба поклонятись, тільки Він достойний цього! Хвала Йому нехай буде!

– Я вірю всьому, що ти сказав мені, але, все ж таки, ти – посередник, через якого твій Бог оздоровив мене від моєї хвороби!

– Віра твоя, віра і тільки віра врятувала тебе від прокази. Хоч і була слаба, але сильніша, ніж у багатьох ізраїльтян!

– У моєму домі жила маленька дівчина-ізраїльтянка. Я купив її як рабиню. Це завдяки їй та її вірі сьогодні я чистий. А тепер прошу тебе, щоб ти прийняв від мене подарунки, які я привіз тобі з Дамаску. Прийми їх як знак моєї вдячності!

– Живий Господь Бог, перед котрим стоїмо в цей час, і жива душа моя – свідки, що я не візьму нічого від тебе, – відмовився з рукою на серці Єлісей.

– Як це може бути? Я ж привіз тобі срібла, золота, і сам цар Сирії Бен-Гадед прислав тобі кілька перемін коштовного одягу. Ти не можеш мені відмовити, я дарую тобі це від усієї душі, – пробував Нааман переконати Єлісея.

– Я знаю, що від усієї душі ти хочеш мені подарувати те, що привіз із собою, та я не візьму нічого від тебе...

– Тоді дозволь мені роздати людям, які служать разом з тобою Господу Богу, – наполягав Нааман.

– Добре було б прийняти щось, ми такі убогі!.. – втрутився в розмову Гехазій, в якого світилися очі від бажання отримати що-небудь із тих дорогих подарунків.

– У жодному разі!.. Це велике діло зробив Господь Бог! Що ти можеш Йому подарувати? Хіба земля і все, що знаходиться на ній, не Його? – промовив грізним голосом Єлісей, даючи зрозуміти, що більше не хоче про це говорити.

– Бачу, що ти – непорушний і нізачо в світі не приймеш моїх подарунків, тому більше не буду наполягати, але в мене є ще одне прохання.

– Говори, – посміхнувся Єлісей.

– Дозволь мені взяти з-під твоїх ніг землі, скільки можуть понести два віслюки. Я не хочу більше поклонятись іншим богам, окрім Господа Бога, котрий оздоровив мене від прокази, і, коли я буду поклонятись господу, хочу стояти на цій землі.

– Я дуже радий цьому, – щиро промовив Єлісей.

– Ще одне прошу: вислухай мене. Коли я зайду з моїм царем Бен-Гадедом до храму бога Рімона, то буду змушений поклонитись, задля ока царя, Рімону. Але моє серце від сьогодні і до кінця моїх днів, поклонятиметься тільки Господу Богу!

– Нехай буде, як ти сказав! Іди з миром і неси моє благословення сирійському народу!

І Нааман пішов. Повертався додому здоровий і щасливий, а Єлісей зайшов до своєї хатини, щоби помолитися і подякувати господу Богу за оздоровлення Наамана, тільки Гехазій стояв незадоволений і дивився вслід Нааманові.

Йому було дуже прикро, що Єлісей не хотів прийняти подарунків від Наамана. Та враз посміхнувся, в його голові майнула думка: «А що, як я наздожену цього сирійця і випрошу що-небудь? Так і зроблю!»

Гатер здаля побачив, що хтось їх наздоганяє.

– Дивіться, пане, хтось намагається наздогнати нас.

– Зупинитись всім! – наказав Наман.

– Ой, та це ж Гехазій, слуга пророка Єлісея! – впізнав його Гатер і запитав:

– Щось трапилось?

– Ні, пане, все в порядку, але якраз після того, як ви відійшли, до Єлісея прибули два пророки з гори Єфрам, і Єлісей просить, щоби пан дав для них срібну монету і дві переміни одягу.

– Який я радий, що Єлісей передумав. Ось мої люди віднесуть всі подарунки Єлісею! – зрадів нааман.

– Ні, Пане! – перелякався Гехазій. – Єлісей не прийме більше нічого, окрім того, що просив для двох синів пророчих!

– Тоді прошу тебе, візьми бодай дві монети срібла, хіба не говорив ти, що приїхали двоє.

– Нехай буде так! – зрадів Гехазій.

Після того, як Гехазій добре заховав усе, що отримав від Наамана, зайшов до Єлісея.

– Куди ти ходив, Гехазію, що повертався з дороги, якою пішов Нааман?

– Що мені шукати дорогою, яка веде до Сирії? – перелякано відповів Гехазій.

– Гехазію, Гехазію... чи не було моє серце разом з тобою, коли ти наздоганяв Наамана? Чи не плакало моє серце, коли ти ховав те, що здобув за допомогою брехні? – жалісно промовив Єлісей.

Гехазій поблід, впав на коліна і, б'ючись кулаками по голові, гірко заривав:

– Що я наробив! О, Господи, що я наробив?

– Чому в тебе ослабла віра, Гехазію? Хіба ти не бачив більше за всіх синів пророчих силу господа Бога? Чому срібло засліпило тобі очі і забруднило твою душу?

– Прости мені! Що я наробив, ой, що я наробив?

– Хіба тепер пора думати про золото та про срібло? Хіба тепер пора збирати багатство? «Тому, що ти забажав для себе подарунків від сирійця, – так говорить Господь Бог, – «ти отримаєш те, що він залишив тут!», а тепер іди з-перед моїх очей, і нехай хвороба сирійського генерала перейде на твоє тіло!

– О, Господи, нечистий я!.. нечистий та проклятий навіки-віків! – ридав божевільно гехазій, оглядаючи своє тіло, яке в одну мить захворіло проказою і стало біле, наче сніг.

КАЗКИ

ХВАЛЬКУВАТИЙ ЗАЙЧИК

Малесенькі Зайчик, Їжачок та Горобчик жили по сусідству, саме тому вони й були нерозлучними друзями. Хоча вони й не були малятами, але їхні батьки не дозволяли їм гуляти самим по лісу, тому що ліс має свої таємниці. І так вони цілими днями бавилися біля старого столітнього дуба, гралися в піджмурки або просто розказували почуте від батьків.

Найбільше за всіх говорив Стрибайчик, він був великим фантазером. Бувало, розговориться та розплеще язиком, що аж у вухах йому тріщить, а Їжачок та Горобчик слухають уважно й пишаються своїм другом.

– Як виросту ще трішечки, то стану найсильнішом та найсміливішим звірем всього лісу, і за мою хоробрість мене виберуть лісовим царем, а ви будете моїми радниками.

– Ой-ой-ой!.. – дивувалися та раділи Зайчиковими хвастощами Їжачок та Горобчик.

– Ось, вчора я гнався за трьома вовками. Так втікали сіромахи, що аж язики повисолоплювали, а позавчора я так бебехнув об землю ведмедем, що, бідолаха, трохи душу Богу не віддав.

– Хі-хі-хі, ха-ха-ха!.. – весело сміялися й раділи, що в них такий хоробрий друг, Їжачок з Горобчиком.

Та враз, на Зайчикове лихо, з-поза кущів з'явилося малесеньке Ведмежатко.

– Ой, рятуйтесь! – пискнув Горобчик і пурхнув крильцями, злетівши на високу гілку.

– Ух, ховайтесь! – крикнув Їжачок і покотився клубочком ближче до коріння дуба.

– Ря-ря-ря-ту-ту-ту-йте! – прошептав переляканий Зайчик, якого зі страху покинули всі сили й сховався в траву напівмертвий.

А Ведмежатко, незважаючи на нього, підійшло до дуба, обдивляючись, чи немає в ньому дупла з солодким медиком, і трохи не наступило на Їжачка. Понюхало його і, наткнувшись на гострі голки, покрутило мордочкою й пішло собі далі.

Їжачок з Горбчиком ледве привели до тьми напівмертвого, очманілого від страху, «хороброго» Зайчика.

– Я встиг побачити, що Ведмежатко щось тобі шептало на вухо, що воно тобі сказало? – поцікавився Зайчик.

– Воно сказало мені, що такого сміливого та хороброго звіра, як ти, ще не бачило й що ти, напевне, станеш лісовим царем.

Осоромлений Зайчик опустил вушка й пообіцяв своїм друзям, що більше не буде хвалитися своєю сміливістю.

ЛІНИВИЙ ЗАЙЧИК

Серед старого густого лісу на галявині під старим кущем, у маленькій чистенькій хатині, разом зі своїми батьками та бабусею жив собі Зайчик Пройдисвіт. Та такий лінивий, що й не говорять. Зате і прозвали його Пройдисвітом, бо ні до якої справи не брався, а так цілісінький день навмання лісом блукав, на сонці вилежувався та за метеликами підстрибував.

Буває, кличе його Їжачок Колючий Колобок:

– Ходімо, Зайчику, там, на краю лісу, яблунька росте, яблучками поласуємо!

– Та куди мені з тобою? Ти поки дійдеш до краю лісу, то вечір настане, – насміхався з нього Пройдисвіт.

– А мені батько яблук повну торбу принесе.

– Ходімо, Зайчику, тут недалеко під старим буком росте кущ малини, наїмось досхочу солодких ягід! – запрошує його Ведмежатко Товста Лапка.

– Та чому я маю дряпатися по якихось там кущах? – махнув байдуже вушком.

– Мені мама повне відерце малини назбирає.

– Ходімо, Пройдисвіте, в ліс по гриби, – кличе його Лисенятко.

– Навіщо мені вештатися лісом попід деревами? Бабуся мені повний кошик грибів назбирає.

Просить його бабуса Зайчиха Панчиха побігти до Тітки Білки ложку солі позичити, а Пройдисвіт не має часу, бо спостерігає за сонечком, як воно поза хмару ховається. Посилає його батько Заєць Сіровухий до дядька Гостроіклого Кабана сокиру віднести, а він не йде, бо «Ось яка хмара настає – дощ буде!»

Благає його мати, щоб її з грядки морквину приніс, а в нього своє заняття – за метеликами підстрибувати. І так завше.

Порадилась вся заяча родина і домовились провчити Пройдисвіта.

– Від завтра в нас новий порядок – хто не робить, той не їсть! – сказав одного разу після вечері батько Засць Сіровухий.

«А мені і не треба їсти» – подумав Пройдисвіт, радий, що вже не буде докучати йому мати та бабуся з отими: «Ходи на обід!» та «Чому не з'їв усе?».

Другого дня, коли вся родина сідала снідати, Пройдисвіт собі повернувся в ліжку до стіни і чекав, щоб його запросили до столу, але просити його ніхто не став. Даремно чекав та прислуховувався Пройдисвіт, біля пори обіду, чи не почує голос бабусі: «Пройдисвітчику, ходи обідати, бо прохолоне страва!»

Не запрошував ніхто Пройдисвіта ні до вечері, а навпаки, батько сказав:

– Хто сьогодні робив, той хай сідає за стіл!

Що мав робити бідний Пройдисвіт?.. Проковтнув слинку і ліг не повечерявши. Цілу ніч снились бідоласі то вареники з сиром, то пиріжки з капустою, то супчик з морквою, а вранці, прокинувшись разом зі всією родиною, запитав бабусю, чи не треба бігти до Тітки-Білки ложку солі позичати, маму – чи не треба морквину з грядки принести, а батька – чи сокиру не треба віднести до дядька Гостроїклого Кабана. Та на його превелике розчарування, все те вже було зроблено. Трохи не розплакався невдаха. Невже знову залишиться голодним?..

Але біда навчить, як каже народне прислів'я. Подумав, подумав Зайчик і вхопив відерце та й пішов до криниці по воду, після чого дров до хати заніс, подвір'я підмів, а коли почув батькове «Хто сьогодні працював, будь ласка, до сніданку!», одразу ж помив лапки і гордо підійшов до столу. Адже він сьогодні працював!

МИШКА ГРИШКА ТА КОТИК ВОРКОТИК

Одного разу Мишка Гришка, тягнучи за собою добрий шмат сала, потрапила прямо в лапи Котика Воркотика.

– Ой, яка я дуже рада, що зустріла вас, вельмишановний пане Воркотику! – ласкавим голосом промовила мишка.

– Чому ти рада, дурна Мишко? – весело запитав Воркотик, радіючи такій здобичі з салом.

– Тому що якраз саме вас шукала, – збрехала мишка.

– Мене?.. – здивувався Воркотик. – Навіщо ти мене шукала?..

– Ой, бачите, вельмишановний пане Котику Воркотику, як ви й самі говорили, – я тільки дурна миша, – це правда! Всі миші дурні, бо такого ми роду, тому між нами таке безладдя, сварки та непорозуміння, бо нема кому нам пораду дати на те чи інше діло, тому ми вирішили, щоб обрати Вас за нашого царя. Ви будете над нами панувати, а ми за це вам будемо щоденно сплачувати податки сиром, маслом, сметаною, салом, ковбасками й чим тільки захоче ваша величність.

Від почутого в Котика Воркотика тільки слина покотилася.

– Ось, як бачите й самі, я вже принесла для вас шмат сала, а на вечерю принесемо вам ковбаску...

Котик Воркотик оторопів від щастя, просто не знав, що відповісти...

– Мабуть, ви хочете подумати-поміркувати?.. – запитала хитро мишка.

– Що тут думати?.. Я згідний бути вашим царем! – крикнув не своїм голосом Котик Воркотик.

– Ой, тоді я біжу сказати щасливу звістку всім мишкам, – сказала мишка і шубовснула в нірку-дірку, тільки хвостиком завертіла.

Відтоді Котик Воркотик стоїть та чекає біля мишачої нірки і раз у раз схиляє голову то наліво, то направо – слухає, чи Мишка Гришка не несе йому податки, адже він над мишами цар.

Я впевнений, дорогі діти, що ви й самі не раз споглядали таку картину.

МИШКА ГРИШКА ТА КІТ ВОРКОТАЛО

Одного разу при господарстві старого Кирила жила собі Мишка Гришка.

Добре їй жилося, бо старий Кирило скупим не був, ані мишоловок, ані сіток, щоб ловити мишей, не клав. А борошна та збіжжя, навіть смачного сала в Кирила було досить. І так жила собі Мишка Гришка без жури і без турбот – наче в Авраамовій пазусі, як то говорять старі люди. Одне тільки треба було пильнувати Мишці Гришці, а саме: щоб не потрапити в лапи старому Котові Воркоталу, бо Воркотало вже давно поклявся, що мусить одного разу впіймати Мишку Гришку й здерти з неї шкіру. А що Воркотало дотримувався свого слова, це знали всі. Навіть мудрий Цап Соломон багато разів радив Мишці Гришці, щоб та десятою стежиною обходила Кота Воркотала, якщо хоче діждатися старих літ.

Правда, не любив Воркотало й хлопчиків-горобчиків, та тим було байдуже, – пурхнуть крильцями й полетять собі, залишивши Кота Воркотала з розкритим ротом. А бідній Мишці Гришці не дано було літати, тому вона мусіла біля своєї нірки-дірки весь час вертітись, бо хижий Воркотало міг з'явитись в будь-яку мить.

Та одного разу набридло бідній Мишці Гришці сидіти в своїй нірці-дірці й вирішила пройтись, погуляти по подвір'ї та господарству старого Кирила, намілюватись теплим сонечком, наслухатись співу пташок, надихатись свіжим повітрям. Та не дійшла бідна Мишка Гришка ще ні до середини подвір'я, як хижий Воркотало кинувся за нею вслід. Одна-єдина надія зісталася в бідної мишки – знайти сяку-таку нірку-дірку, щоб сховатися від гострих кігтів Воркотала. Та, на її горе і біду, не знаходила ніякої нірки-дірки, й тоді кинулась через ворота на вулицю, де якраз господар Кирило чистив яроч перед своєю загорожею.

Побачивши, як втікає перелякана Гришка від кота, Кирило кинув на неї купу мокрого баговиння, закривши її всю з головою, й, хитро посміхнувшись до Кота Воркотала, який не знав, куди заховалася його здобич, зайшов на своє подвір'я.

Коли вже мудрий Цап Соломон, який спостерігав всю сцену, думав, що Мишка Гришка врятована, на вулицю вийшов жовтошпорий Півень Кукурікало й почав собі гребстися в купі баговиння, поки не вигріб бідну Мишку Гришку, яка намагалася собі й сама зі всієї сили вибратися звідти. Хижому Воркоталу тільки цього й треба було. Одним скоком спіймав мишку Гришку й поніс її в зубах, щоб побавитися з нею перед тим, як зідрати з неї шкіру.

«Не всі, що кидають на твою голову баговиння, бажають тобі зла, не всі, хто намагається вибрати тебе з брудного баговиння, бажають тобі добра, а вже коли ти попав у баговиння по всю голову, то не висувай її звідти!» – поміркував, потрясуючи борідкою, мудрець Соломон і пішов собі скубти далі зелену травичку...

ХИТРИЙ ВІСЛЮК

В одного господаря був старий-престарий віслик.

Правда, хоча і був він старий, але його ще запрягав господар до візочка, і на його спину можна було покласти будь-який важкий тягар, і віслик не згинався під ним, як це робили молоді віслики. Одну-однісіньку ваду мав старий віслик – осліп на обидва ока, і його господареві доводилося завжди йти попереду нього, тримаючи його за вуздечку, щоб той не впав з якогось-то моста або в якусь прірву.

Та лихо, яке чекало на віслика, не обійшло його. Одного дня господар випустив віслика самого в садок, щоб той попас зеленої травички. Й так пас віслик зелену смачну травку попід крислатими яблунями та грушами, поки дійшов до кінця садка, де була викопана глибока яма, яку господар викопав, шукаючи води.

Бідний сліпий віслик й не здав собі справу, як опинився в ямі, тільки, на щастя, яма була сухою, в ній не було води, інакше бідному вісликові довелося б утопитися.

«І - а-а-а!.. І - а-а-а!.. І - а-а-а!..», – заревав бідний віслик, пробудившись у глибокій ямі.

Та його почув тільки пес Гривко, який прибів, гавкаючи, до ями, та, на жаль, не зміг нічим віслюкові допомогти, бо його господаря не було якраз в той час удома. Так прорикав та проукав бідний віслюк аж до самого вечора, поки не прийшов господар.

Побачивши віслюка в глибокій ямі, господар почував потилицю й промовив сам до себе:

– Уже пізний вечір, я сам не зможу його витягнути, нехай переспить у ямі, а завтра вранці покличу сусідів на допомогу й витягнемо його звідти.

Промовивши це, господар кинув бідному віслюкові жмут сухої соломи й пішов спати.

Та через ніч зовсім інша думка стукнула господареві в голову:

– Віслюк уже старий, сліпий, сьогодні-завтра й так здохне. Навіщо мені витягати його з ями? Я ту яму й так давно збирався засипати. Покличу сусідів на допомогу й ми зариемо яму разом з віслюком.

Радий господар, що йому прийшла така мудра думка до голови, поспішив до сусідів скликати їх на допомогу. Й так зійшлися всі сусіди й почали сипати глини й кидати в яму на голову та на спину бідного віслюка.

Та віслюк замість того, щоб перелякатися, що його хочуть загребти живцем, почав радісно струшувати зі своєї спини глину, яка падала під його ноги, а потім ставав на неї, піднімаючись все вище та вище, поки зміг вистрибнути з ями.

– Бог з тобою! – махнув рукою господар, – якщо ти такий мудрий, то живи, скільки тобі дано жити.

І більше віслюка ні до візка не запрягав, ані на спину йому тягарів не клав. І прожив собі так хитрий віслюк безтурботно ще багато, багато років...

Багато разів і ми, люди, знаходимося у важких ситуаціях, з яких, як нам здається, не зможемо вибратися (так само як віслюк з ями), а до того на нашу спину та голову завжди хтось знайде що кинути: чи якусь неправду, чи лихе слово... Тоді що нам робити? Знайдіть самі відповідь, юні мої друзі!

ГЛУХА ЖАБКА

Одного ранку, коли в повітрі запахло весною, після довгої зимівлі на дні широкого болота на берег виповзли жабки, щоб нагріти свої сіро-зелені спини.

– Ой, як чудово сонечко сяє! – радісно крикнула молоденька жабка.

– Мою душу переповнює радість, – підтримала її друга.

– Чуєте, як дзюрчать струмочки? – запитала ще інша.

– Ходімо гуляти довкола болота, – запропонувала котрась.

– Ходімо, ходімо! –

закумкала громада.

І так «ква-ква», «кум-кум», «кру-кру», галаслива громада вирушила гуляти, а разом з ними й старенька жабка-бабка, яка вже п'ять зим перезимувала, і хоч недочувала і недобачала, але гуляти все-таки їй захотілося. І так «квак-квок», «стриб-скак» пострибала за громадою.

Але враз...

– Щ-щ-що ц-ц-це? –

заверещала старенька, опинившись у глибокій ямі зі стрімкими стінами.

Щоправда, жабки, які

стрибали попереду, гукнули: «Обережно, – яма!» Та де глухій почути?

«Тут мені доведеться погибати», – подумала жабка, дивлячись вгору на сіро-зелені голови, які облягли яму, неспроможні допомогти бабуні.

– Не вибратись бідоласі звідти, – зітхнула одна жабка.

– Яма занадто глибока, – погодилась друга.

– Бідна бабуся, – додала інша.

Але враз жабка-бабка почала стрибати, намагаючись вчепитися лапками за край ями, але...

– Не зможе!

– Та де їй?

– Ні, не говоріть!

– Даремно! – розкричалися жабки.

Старенька перестала стрибати, передихнула, а потім, зібравши свої останні сили, – стриб! І опинилась на краю ями.

Уся жаб'яча громада вирячила на неї очі.

– Ой-йо-йой! – забідкалась глуха жабка-бабка. – Якби ви не кричали: «Стрибай-стрибай, ти зможеш!», мала загинути в ямі. Дякую вам усім!

ЗАЙЧИК ТА ЇЖАЧОК

Вечоріло. Скупе осіннє сонечко крадькома ховалось за високими горбами, увінчаними вічно зеленими смереками. Дитячі голоси поволі згасали, на село спускалася вечірня тиша. Тільки Андрійко ганяв по подвір'ї за футбольним м'ячем. Йому байдуже, що ось-ось тут уже ніч, а він ще не написав домашнє завдання.

– Андрійку, давно вже пора братися за уроки! – гукнула мати.

– Та іду, вже іду, – забомкав Андрійко.

– Дивись на Степанка, він тільки в першому класі, а вже годину тому взявся за уроки.

– Бо він малий і пише поволі, а я вже в третьому класі! – вигукнув гордо Андрійко.

– Ти мені нагадуєш зайчика з Езопової байки, – посміхнулася мати.

– Розкажи, мамо, розкажи! – попросили в один голос Андрійко та Василько.

– Гарзд, вивчіть уроки, закінчіть домашні завдання, а після того, як перевірю, то розкажу.

Після того, як маленькі школярики закінчили домашні завдання, мати перевірила їх і почала розказувати їм обіцяну байку:

– Розкажу вам казочку про Зайчика та Черепаху.

– Я не хочу про Черепаху, про Зайчика хочу, а про Черепаху ні, – трохи не розплакався Степанко.

– Тоді з Їжачком хочеш? – посміхнулася мати.

– З Їжачком хочу, – зрадів хлопець.

– Одного разу Зайчик дуже розхвалився перед своїми лісовими друзями, що такого швидкого бігуна, як він, немає на весь ліс, що він швидший від стріли, від вітру, від думки, і що немає такого, щоб посмів іти з ним на перегони.

– Як немає? – здивувався Їжачок.

– Та я з тобою, вухатий хвальку, готовий хоч зараз іти на перегони.

– Ти!.. – крикнув Зайчик. – Ти такий швидкий, що двічі в одне місце ступаєш. Поки зробиш два кроки, я оббіжу весь ліс.

– Нема тут що довго говорити, завтра влаштуємо для вас перегони, – мовив старий Кабан.

– А переможець отримає від мене бочівку меду, – буркнув Ведмідь.

– А від мене – кошик горішків, – озвалась Білка.

Другого дня зранку всі лісові звірі були на краю лісу, звідки мало починатися змагання, а Зайчик з Їжачком зайняли свої місця на лінії старту.

– Хто першим оббіжить ліс кругом, той переможе. Три, два, один. Біж-ж-жіть! – крикнув Кабан. Зайчик помчав стрілою вперед, а Їжачок і собі рушив повільною ходою. Біжить Вухатий і позаду себе зиркає, а Їжачка ледь видно.

– Ха-ха-ха!.. Ось дивись, хто зі мною на перегони йде! – розсміявся Зайчик. І сміється, що аж по траві котиться зі сміху. І так сміявся, поки не заснув. Коли прокинувся, – а сонце вже високо на небі! Схопився – і в ноги, щоб наздогнати і перегнати Їжачка. Та було пізно! Коли добіг до фінішу, Їжачок вже сидів собі спокійно на травичці, а біля нього бочівка меду і кошик горішків. Посміхаючись, сказав Зайчикові:

– Ось бачиш, Зайче! Такому хвалюгані, як ти, і бистрі ноги не допомагають.

– Бачиш, Андрійку, не той перемагає в житті, хто думає, що зробить швидко діло, а той, хто працює, хоча і поволі, але вчасно, – закінчила мати казку, а потім звернулася до Степанка:– А тобі, дитино, чому не подобаються черепахи?

– Тому, що я не бачив їх, тільки по телевізору, – соромливо відповів Степанко.

– А їжачка ти бачив?

– Так, ми з дідусем годували його молоком.

– Наступного тижня ми підемо в зоопарк і ти побачиш черепах, я впевнена, що вони тобі сподобаються.

ЧЕРЕПАХА ТА КАБАН

Малому Степанкові аж тричі приснилися черепахи.

Він полюбив їх ще перед обіцяною матір'ю поїздкою до зоопарку, якої обидва з Андрійком чекали з великим нетерпінням.

– О, яка велика горіхова шкаралупа у неї на спині! – здивувався Степанко, побачивши черепаху.

– То не горіхова шкаралупа, а панцир, під яким вона ховається, – посміхнулася мати.

Степанко з Андрійком сфотографували черепах і розпитували про них, що мати ледь встигала відповідати на їхні запитання, а опісля купила в кіоску зоологічний атлас для шкільного віку і запропонувала їм самим прочитати про черепах та інших тварин.

– А казочка про черапаху в цім атласі є? – поцікавився Степанко.

– Казочку про черепаху розповім тобі я, – пообіцяла мати і ввечері дотримала обіцяного.

– Давним-давно Кабан задумав стати гетьманом лісового товариства, – розпочала мати казочку. – Зібрав усіх звірів серед лісу на галявину і оголосив: «Від цього часу не Ведмідь, а я буду вашим гетьманом!»

Здивовані звірі дивилися на Ведмеда, чекаючи його слова.

– А якщо хтось із вас не згідний з цим, то нехай стає зі мною до двобою, – підняв Кабан угору своє довге рило і запитав Ведмеда:

– Може, ти, старий Бурмиле, захочеш рівняти зі мною свої сили?!

Ведмідь спочатку й справді хотів захистити свою високу посаду, але, побачивши Кабанові довгі ікла, які заблищали на сонці, тільки махнув рукою і пішов собі до своєї пасіки.

– Ну, слабодухи!.. Немає кому рівнятися силою зі мною, – хрюкнув Кабан, аж луна покотилася лісом.

– А чому немає? – підступила до нього Черепаха.

– Ха-ха-ха!.. То ти, Карапаньо, смієш ставати зі мною до двобою? – розміявся Кабан.

– Будемо боротися до смерті! Якщо ти до заходу сонця задушиш мене, то станеш лісовим гетьманом, а якщо ні, – то буде Ведмідь і надалі.

– Згода, згода! – закричали звірі, раді побачити такий безкоштовний спектакль.

– Та я тебе не до заходу сонця, а за одну хвилину задушю! – накинувся на неї Кабан.

Черепаха заховалась під панцир, а Кабан заходився щосили тиснути зверху.

– А що це, що? Якийсь комар сів на мене чи муха?.. – почала глузувати з нього Черепаха.

– Сильніше тисни! – гукали до нього звірі.

Кабан тиснув черепашин панцир, аж язика висолопив, а Черепасі байдуже: наспівує собі пісеньку і глузує з нього:

– Та це в тебе лиш стільки сили, а гетьманом лісовим захотів бути?..

Звірі розсміялися з Кабана, а тут і сонечко сіло за обрій. Осоромлений Кабан утік і заховався в болоті, а Ведмідь залишився гетьманом надалі аж по цей день.

ПІВЕНЬ І СВИНЯ

Одного разу Півень Когутик скликав усіх домашніх птахів, які жили на подвір'ї: від жовтодзьобих курчат, каченят і гусенят до старого індика, дідуса Охріма, і запропонував їм:

– Шановні птахи! Мені набридло таке монотонне життя. Давайте організуємо великий хор, я буду вашим диригентом, а після того влаштуємо такий концерт, що навіть лісові птахи заздритимуть нам.

– Згода, згода!.. Організуємо, організуємо!.. Будь нашим диригентом, пане Когутику! – зраділи птахи такій пропозиції.

– Відзавтра починаємо репетиції! – наказав Півень.

– Відзавтра, відзавтра!.. – повторили птахи. Хіба можна відмовитися співати в хорі, яким керує сам Півень.

Звичайно, погодилися усі, бо, що правда – то правда, такого музиканта, як півень, не знайдеш. Поділилися вони на чотири голоси і почали репетиції.

Через якийсь час, коли вже співали досить добре, вирішили влаштувати концерт. Зробили в своєму курятнику велику сцену, прикрасили її гарно різними квітами, зеленим листячком і запросили гостей на концерт: собачку Бурка, котика Мурка, зайчиків Санька і Панька, ягнятка Букалайку і козенятка Тимку.

А півень запросив як почесного гостя свиню Гацю, якій забронював найкраще глядацьке місце в курятнику, навіть свіжої соломи їй постелив. Почався концерт. Пісні лунали, публіка аплодувала, тільки свиня Гаця, як побачила в кутику різне зерно – кукурудзи, пшениці, ячменю та жита, – подалася туди і почала собі смачно їсти, не звертаючи жодної уваги на артистів, які старалися з усіх сил.

Коли стихли останні оплески, Півень-диригент підійшов до своєї почесної гості і запитав

– Ну як, сподобалося?..

– Щого-щого? – щогикнула свиня.

– Питаю, чи вам сподобалося?

– Трохи сухе, але досить смачне! – відповіла свиня Гаця, доїдаючи смачну кукурудзу.

Птахи залишилися того дня голодні і вирішили, що більше не запрошуватимуть свиню на концерт.

– Свиня – свинею, навіть на концерті! – зітхнув Півень і, махнувши крилом, вийшов з курника, щоб не бачити її.

ГОРДА МУРАШКА

Давним-давно була собі на світі Мурашка Палажка, яка не хотіла жити разом зі своїми посестрами в мурашнику, а збудувала собі малесеньку хатину під старим-престарим Дубом, який тільки дивувався з її примх.

– Всякого видав, всякого чував, але такого, щоб мураха жила самотньою, не видав і не чував, – бурмотів собі під ніс старий.

А Палажці байдуже, тільки те й робить, що хвалиться цілий день та в гості ходить. То до Їжачка та Зайчика, які теж побудували собі хатки між коріннями столітнього дуба, то полізе гілкою в гості до Горобчика, то до Синички, які звили собі гнізда на гілках старого Дуба, то в дупло до Королика залізе, а вони нагодують її, махнувши лапою чи крилом, – скільки там Мурасі треба.

Та одного разу Палажка знайшла на стежині, що вела до криниці, велику доспілу червону ягоду черешні.

– Ой, з такою черешенькою можна зиму перезимувати, – крикнула з радощів і почала міркувати, скільки банок варення та компоту вийде з ягоди черешні. А тут, як з-під землі, з'явився Їжачок.

– Давай, Палажко, я тобі на голках черешеньку додому понесу.

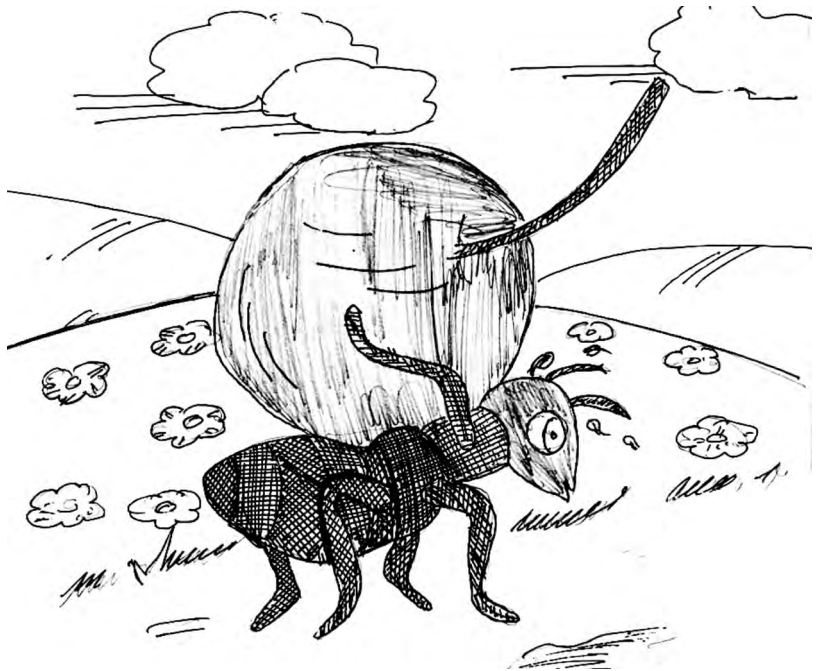
– От і знайшовся мені хитрун, не треба мені ніяких голок, – крикнула перелякана Мурашка, боячись, що той попросить покуштувати її варення або компоту.

Та тільки-но відійшов Їжачок, аж тут Зайчик у помічники проситься:

– Давай, Палажко, я тобі в лапках черешеньку додому понесу, бо ти не в змозі її понести.

– Та що ти?... Не треба мені ніяких голок, ніяких лапок, ану крокуй своєю дорогою! – розсердилася Мурашка.

Зайчик махнув вухом і пішов собі. Аж тут летить Горобчик, дивиться, як Палажка мучиться, а далі каже:

– Ой, Палажко, завелика вона для тебе, давай я допоможу тобі – твою черешеньку під крильце візьму.

– Не треба мені ні голок ні лапок, ні твого крильцяти, залиште мене в спокої.

Здивований Горобчик пурхнув собі, а Мурашка обходить черешеньку, пробує спину під неї пхати.

Аж тут летить Синичка:

– Почекай, Палажко, я тобі черешеньку в дзьобі додому понесу.

– Та що це з вами всіма? Не треба мені ні голок, ні лапок, ні крильцят, ні дзьобів, – розкричалася Мурашка і знову спину під черешеньку пхає.

– Ой, Палажко! Почекай, я тобі допоможу, твою черешеньку в кігті візьму, і з нею... – не доказав Королик, бо Палажка, аж підскочила до нього:

– Ану на вас усіх! Не треба мені ваших голок, лапок, крильцят, дзьобів і кігтів, я сама собі...

Королик відлетів, в лісі почало вечоріти, а Палажку прислонила черешня та так тисне, що та аж очі вилупила, ледве сопе, ніяк не може вибратися з-під неї.

– Їжачку!.. Зайчику!.. – гукає, але ледь сама себе чує.

– Горобчику!.. Синичко!..

Та хто їй відповість, адже в лісі вже темна ніч.

– Кролику!.. – спробувала востаннє, бо на стежині з'явилася Лисичка, яка вийшла на полювання.

– Ось яка гарна черешенька! – зраділа Лисичка і проковтнула її разом з бідною Палажкою.

ХМАРИНКА МАРИНКА

Хмаринка Маринка щодня дивилася з високого піднебесся на землю.

– Ой, скільки там усілякого цікавого можна побачити! А мені тут самісінькій так скучно, так нудно.... – зітхнула Маринка.

Правда, в неї були дві сестрички: Яринка та Калинка, але ті щодня з їхньою матір'ю Хмарою Тамарою та дядьком Вітром Подувайлом, гуляли собі попід небесами з самого ранку до пізнього вечора, спостерігаючи за людською працею, допомагаючи їм поливати урожай.

– Мамо, мамо, беріть і мене з собою, – благала щоранку свою матір Маринка.

– Ой, та ти ще малюсінька, доню, не зможеш триматися нас.

– Тоді я вийду сама погуляти. Мені так скучно вдома цілими днями крізь віконце на землю зиркати, – трохи не розплакалась Маринка.

– Тільки не відходь далеко, щоб не заблукала.

– Буду гуляти поблизу хати, – пообіцяла Маринка.

Та що їй бачити, окрім хати? Коли навкруг синій безкрайний простір.

– Спускаюся прямо вниз, подивлюся, як там люди живуть, а потім піднімуся просто вгору, так і не заблукаю, – подумала Маринка і почала спускатися.

– Ой, як гарно на землі! – вигукнула вона, торкнувшись своїми крильцями гілок високої осики. – А ось і людські хати, про які розказували мені сестри, – зраділа і спустилася нижче.

– А це що таке біленьке та непосидюче? – спустилася Маринка ще нижче.

– Ме-е-е!... – підстрибнуло, намагаючись доторкнутися Маринки, те біленьке та непосидюче для неї диво.

– Ой! – перелякалася Маринка.

– Не бійся, це моє козенятко, воно тобі нічого лихого не зробить! – почула позаду себе кришталевий голосок Маринка.

– А ти хто?

– Я дівчинка Маринка.

– А мене теж Маринкою звуть, – зраділа Хмаринка. – Ходи пограємось!

– Немає часу... Мені треба носити воду з криниці, грядки поливати, – відповіла дівчинка.

– Я полию твої грядки, – впевнено сказала Хмаринка і почала надувати свої крильцята, як це бачила, що роблять її мати та сестрички. І диво – враз на грядки з хмаринки полився рясний дощик.

Рада дівчинка почала танцювати, підспівуючи:

*Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В полив'янім горщику.
Цебром, відром, дійницею,
Над нашою пашиницею.*

Козенятко теж собі почало підстрибувати і мекати, а найбільше за всіх раділа Хмаринка, адже це вона вперше допомагає людям.

Після того обидві Маринки гуляли до самого вечора.

Повернувшись додому, Хмаринка розповіла матері та сестрам, як вона допомогла дівчинці Маринці грядки поливати.

– Відсьогодні ти вже не Хмаринка Маринка, а Хмарина Марина, – посміхнулася щасливо її матір.

Довгий час не могла заснути Хмарина, а коли заснула, то приснилася їй подруга дівчинка, а далеко внизу, на землі, дівчинці Маринці якраз приснилася її подруга Хмарина.

КАЗКА ПРО КОЛЬОРИ ВЕСЕЛКИ

(За румунським невідомим автором)

Давним-давно, після того, як Господь сотворив світ, усі кольори почали сваритися між собою. Кожен з них стверджував, що він найкращий, найкрасивіший, найкорисніший і найулюбленіший.

– Подивіться тільки на траву, листя, дерева і квіти, очевидно, що я найважливіший з усіх кольорів... Я колір життя і надії! Подивіться навколо – все зелене, свіже... – з гордістю вимовив зелений колір.

– Ого-го! – вигукнув блакитний колір. – Подивіться на небо, на річки, озера, моря і океани. Хіба не вода є основою життя? Без мене не було би неба, без мене не було би нічого!

– Ха-ха-ха! – розсміявся жовтий колір. – Про що ви говорите, хіба ви можете рівнятися зі мною!?! Невже ви не бачите, який я яскравий і теплий? Гляньте тільки на блідо-жовтий колір дикого нарциса, на соняшникову усмішку сонця, на місяць і зірки... моя краса помітна як удень, так і вночі, хіба є щось краще на світі за мене?..

– Це все пусте! – гордо промовив помаранчевий колір. – Я колір здорових продуктів, які дають силу людям. Хіба не в моркві, гарбузі і в апельсині найбільше вітамінів? А бачили ви, коли покрию на світанку небо, чи при заході сонця?.. Моя краса така могутня, що всі люди зупиняються, щоб намитуватися мною. Усі з захопленням малюють, описують і оспівують мою красу.

– Ну, годі вам хвалитися! – гукнув червоний колір. – Хіба ви забули, що я правитель всього живого на землі? Ви забули, якого кольору кров? Кров – це життя! Я колір життя, пристрасті та кохання.

– Усі ви даремно хвалитесь! – сказав, піднявшись на ноги, фіолетовий колір. – Я колір королів, я імператорський колір. Саме тому могутні люди обрали мене, бо я колір сили і мудрості!

– Як бачу, ви навіть і не помітили мене, – тихим голосом промовив темно-синій колір. Хоча я непомітний і тихий, але я колір «індиго». Без мене ви не мали би рівноваги, контрасту і внутрішнього спокою, тому що я колір творчості, духовності і поєднання суперечності.

І так довгий час кольори продовжували хвалитися і сперечатися чимраз голосніше. Хтозна до чого дійшло б, але враз загуркотів грім, саянуло блискавкою – і з неба полився

рясний дощ. З переляку кольори, забувши про сварку, згорнулися до купи і, тремтячи, обнялись, як рідні братчики.

– Ну і наївні ви! – посміхнувся дощ. – Кожен з вас намагається бути вищим за інших. Невже ви не розумієте, що кожен був сотворений для спеціального призначення, що кожен з вас унікальний? Від сьогодні кожного разу, коли я буду поливати землю, ви, обняті, ось так як тепер, з'явитесь на небі прекрасним кольоровим півколом, яке буде називатися веселкою, – це буде знак миру і надії.

Ось так, мої юні друзі!

Завжди, коли після дощу побачите на небі веселку, то пам'ятайте, що кожен з вас особливий. Нехай веселка допоможе вам оцінити себе та інших.

СНІГОВИК І МОРОЗЕНКО

*Сніговик Морквяний ніс
вгору віника підніс
І питає: «Перехожі,
Чом на мене ви не схожі?*

Оксана Сенатович

Кажуть, що колись давним-давно у Сніговому Царстві, що знаходилося за дев'ятьма льодяними горами і дев'ятьма замерзлими морями, у царя Сніга та цариці Сніжини народився синок Морозенко.

– Дивіться, який біленький та холодненький! – тішилася цариця Сніжина.

– А який жвавенький та розумненький! – хвалив його цар Сніг.

– І височенький, і буйненький! – доповнювали його бабусі Заметіль та Завірюха.

– Ну, і виросте з нього Козаченько-Морозенко! – тішилися його дідусі Дуйвітер та Щиплищюки.

А Морозенкові яка користь з того, коли у всьому Сніговому Царстві, окрім нього, не було жодного хлопчини. Не мав бідненький з ким товаришувати та погратися, а все самотній та самотній, поки одного дня не зліпив собі із снігу товариша. Такого біленького та холоденького, як і сам, і назвав його Сніговиком.

– Ходи до хати, Морозенку, бо ось як змерз тобі ніс – червоний, як морквина! – покликала його бабуса Завірюха.

А Морозенко прямо в підвал і вже з морквини ніс Сніговіку встромлює, а з горішків – очі. Далі взяв шарф від бабусі Заметілі, шапку від дідуса Щиплищюки, березову мітлу від дідуса Дуйвітра – і ось стоїть собі Сніговик посеред царського подвір'я, що й нічного сторожа не треба! Аж тут серед ночі Зайчик стриб-стриб, а за ним Білочка плиг-плиг – їжі шукають.

– Ой, який я голодненький! – плаче Зайчик.

– І я непогодована! – скаржиться Білочка.

Пожалів їх Сніговик і віддав свого носа Зайчикові, а очі – Білочці.

А далі віддав шарф Сороці Білобоці, яка жалілась, що в неї шия змерзла і болить, премудрій Сові – шапку, щоб її совенята не мерзли в дуплі, а Вороні, Старій Жоні, – мітлу, бо в неї гніздо розвалюється і треба полагодити. А під ранок до царського подвір'я добра фея Зима прилетіла. Дивиться на сніговика і питає:

– А де твій ніс та очі?

– Зайчикові і Білочці віддав, бо вони голодні були.

– А де твій шарф?

– Сороці Білобоці віддав, бо в неї шия боліла.

– А шапка твоя де?

– Сові віддав, щоб її совенята не змерзли.

– Ну, а рука твоя де? – посміхнулася фея.

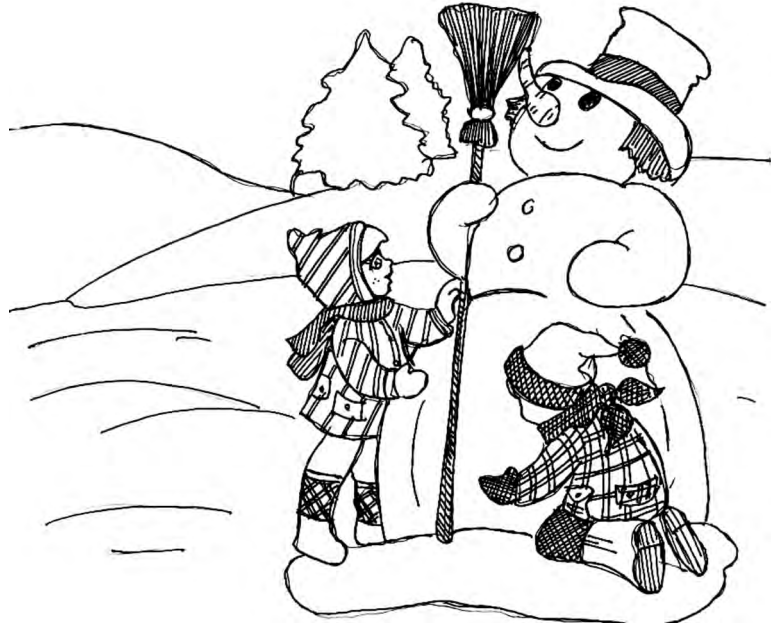
– Та Вороні, Старій Жоні, віддав, щоб своє гніздо полагодила

– А собі що залишив?

– Нічого, – відповідає Сніговик.

– Ну, тоді я подарую тобі за твою доброту дитячу любов, щоб тебе любили всі діти, і щоб ти став їхнім зимовим другом.

І відтоді всі діти люблять Сніговика. Тільки-но випаде перший сніжок, вони вже ліплять і прикрашають його.

ДВНАДЦЯТЬ ЛИЦАРІВ І ЧОТИРИ ЦАРІВНИ

*Від весни зима тікає,
весну літо підганяє.
Осінь квапить, поспішає
та на п'яти наступає,
а за осінню зима,
до весни біжить вона...*

Леся ВОЗНЮК

Давним-давно жив на землі цар Рік, в якого було чотири дочки, і всі вони були такі гарні і ніжні, що найгарніших і найніжніших від них не було на світі.

А далеко-далеко і високо-високо від землі, в небеснім царстві, жили дванадцять братів місяців-лицарів, які закохалися в дочок земного царя.

Довго вони думали-гадали, як би їм повестися, бо, бач, їх нівроку, аж дванадцять, а сестер тільки чотири! Тоді всі разом вирішили спуститися на землю і стати їхніми вірними лицарями, служити і дарувати їм найкращі на землі подарунки.

Першими вирушили брати Березень, Квітень і Травень, яким дуже подобалася царівна Весна.

Березень подарував красуні Весні білокорі берези, теплий подих вітру, світлі промінці сонця, веселе дзюрчання потічків, вербові котики і сині проліски.

Квітень покликав для Весни з далеких країв білокрилих лелек та всіх інших пташок, щоб красуня могла тішитися пурханням ластівок, куванням зозулі, тьохканням солов'я та співом інших пташок. Також він покликав з неба теплий дощик, щоб зросити ним у квітнику квіти, які він посадив для своєї царівни. Від того дощику забуяли зелені буковини, діброви, левади, сади...

Травень не барився довго і, щоб доказати своє кохання до Весни, покрити усі луги буйними травами та польовими квітами, на яких почали весело підстрибувати ягнятка, обсипав білим цвітом яблуні, черешні та вишні, а бджілок заставив мед збирати з буйнокрітних акацій.

Все це для Весни, яка раділа і гордилася, що вона найгарніша з-поміж своїх сестер.

Але з неба скоро прилетіли брати-лицарі Червень, Липень та Серпень і вклонилися до землі сестрі-царівні, яку звали Літом, і поставили перед нею свої чарівні дари. Червень – червоні солодкі ягоди черешень та вишень, полуниць та суниць, соковиті плоди абрикосів та персиків. Липень, дихнувши своїм липовим ароматом, покликав бджілок з липового цвіту мед збирати, а з баштанів прикотив смачних кавунів і поклав до ніг царівни. Серпень обдарував її жовтим колоссям жита та пшениці і різними плодами та овочами.

Раділа царівна Літо і збиралася сперечатися з Весною, котра з них найкраща, аж тут з неба Вересень, Жовтень і Листопад до їхньої сестри Осені прилетіли.

Брати Вересень і Жовтень обдарували Осінь чим тільки могли – від солодких грон винограду до спілих яблук, груш, слив та горіхів, а овочів... нема що й говорити! До того ж усього Жовтень пофарбував чарівними фарбами гаї і сади. Поки дістався запізнілий Листопад, то вже не мав що подарувати Осені. Сердитий, він роздув вітри, полив холодними дощами і обтрусив усе листя з дерев, виткавши з нього різнобарвний килим, по якому гуляла Осінь.

Закохані в царівну Зиму брати Грудень, Січень і Лютий спустилися останніми на землю, але, на жаль, вже не мали що подарувати своїй царівні; тоді домовилися і вкрили всю землю білопухнастим килимом снігу, через річки та озера перекинули льодові мости, а щоранку розмальовували вікна кришталевими квітами і сіяли білими сніжинками.

Зимі сподобалися їхні подарунки, але її сестрам і братам, які служили їм, не сподобалися холод, мороз і сніг, і вони почали нарікати на своїх братів. Але це тільки розгнівувало їх, і вони починали дути завірюхами, сікти снігом та лютувати морозами.

Та нарешті Лютий змилювався над своїми братами й сестрами-царівнами і подарував Зимі квітку, яка виросла з-під снігу. Її назвали підсніжником, і всі зраділи їй, бо це знак, що природа не померла навіки і що знову все оживе. І відтоді брати-місяці живуть у гармонії і дарують кожен у свій час дарунки своїм принцесам.

БЕРЕЗЕНЬ, ЦАРІВНА ВЕСНА ТА ДІВЧИНА БЕРІЗКА

*Ой у полі береза стояла,
на березі зозуля кувала.
Питається зозуля березу,
Чом береза біла, не зелена...*
З української народної пісні

Юні мої друзі!

Мабуть, ви чули і читали багато легенд і казок про царівну Весну, про лицаря Березня і про дівчину Березу, але цієї казки, що я збираюсь вам розповісти, ви, певно, ще не чули.

Давно у небесному царстві разом зі своїми одинадцятьма братами-місяцями жив лицар-місяць Березень, який закохався в царівну Весну, що жила в земному царстві разом зі своїми сестрами-царівнами Літом, Осінню та Зимою. А в підводному царстві жила гарна дівчина, яка служила царівнам-пустункам Хвилям, що від ранку до вечора пустували, колихаючись на поверхні озера, а вечором, повертаючись у підводний замок, розповідали про те, що діється в сусідньому земному царстві.

– Знову спустився лицар Березень з небесного царства до царівни Весни, – сказала одна з царівен Хвиль.

- Ох, який гарний лицар Березень! – охнула інша.
- Найгарнішого на світі немає, – додала третя.
- З його кучерями вітер бавиться...
- У нього очі сині-пресині, мов небо...
- Його слідами квіти розквітають...
- Його посмішку барвисті метелики на крилах несуть...
- Від його погляду сади цвітом буяють...

Дівчина-служниця слухала їхню розмову і навіть не запримітила, як закохалася в лицаря Березня.

Другого дня попросила царівен Хвиль, щоб взяли її з собою, бо хоче подивитися на земне царство, на царівну Весну та лицаря Березня. Царівни погодилися. Але дівчині не вистачило того, щоб побачити земне царство з поверхні озера. Їй захотілось ступити на зелений м'який килим трави, відчути запах квіток, придивитися зблизька на барвисті крила метеликів...

– Дівчинко, не виходь, не виходь на берег! – скрикнули водночас царівни Хвилі, але дівчинка вже ступала по зеленому моріжку, нюхала розквітлі весняні квіти і приглядалася до різнобарвних крилець метеликів.

Та не довелося бідній дівчинці довго радіти, бо вийшла царівна Весна свого коханого зустрічати і як побачила її такою гарною, то перелякалася, щоб Березень не закохався в неї, і перетворила її на високе струнке деревце.

– Ой, яке гарне деревце! – здивувався лицар.

– Деревце, як і інші, – байдуже відповіла царівна.

– А як його звати? – поцікавився.

– Воно без назви.

– Тоді я назву його Берізкою, – сказав лицар.

– Тому, що ти Березень? – ревним голосом запитала Весна.

– Ні, тому, що виросло на березі озера.

Відтоді кожного разу, коли приходить лицар Березень в гості до своєї коханої Весни, дівчина Берізка тріпоче листячком і плаче прозорими сльозами, а її сльози виліковують будь-яку хворобу.

КАЗКА ПРО ЧЕРЕШНЮ

– Давним-давно, десь ген далеко-далеко, он там за тими горами, за якими ховається сонце, – розпочав свою казку вуйко Бойчук, – були великі сади, що їх люди називали Царством Плодових Дерев. А в тім царстві всі дерева цвіли і родили безперестанку, бо там не було холодної пори року, жодних плотів поміж садами, бо люди так домовилися, щоб діти могли гуляти і рвати плоди з будь-якого дерева, з якого тільки захочуть. Ніхто їм не забороняв цього ніколи.

Ми з Іванком глипнули один на одного, а далі – на високий хвилястий пліт, який обгороджував Бойчуків сад із високими, широкими, як розкішні дуби черешнями, на яких виблискували червоні ягоди. Немов угадавши нашу думку, вуйко Бойчук продовжив:

– Тільки один сад був обгороджений високим кам'яним муром. То був сад старої-престарої, злої-презлої баби-ворожки Черешні. Та й не знаю, чи можна називати його садом, бо в нім росло тільки одне-єдине дерево, люди називали те дерево «червоно-чарівним», бо родило воно невеликі червоні плоди.

Хто би міг сказати, що то за плоди? Які вони на смак, солодкі, гіркі? Навіть небесні птахи не знали про це, бо дерево стеріг старий чорний ворон, який в одну мить, в леті, роздирав на шматки кожну пташинку, яка насмілювалася летіти понад садом баби Черешні.

Та одного разу чорного ворона, який кожного ранку летів з глечиком у дзьобі до криниці з цілющою водою, хтось поранив стрілою у ліве крило. Упав бідний ворон і по зеленій траві качається, смерті дожидає. Глечик з цілющою водою розбився, немає звідки напитися, щоб зцілитися.

Так і знайшла його бідна дівчина-сирітка, що пасла ягнят. Узяла бідного і стрілу з крила витягла, рану обмила і хустиною перев'язала, а в одному черепку краплю води цілющої знайшла і до дзьоба воронові піднесла.

Одужав ворон, подякував дівчині, обіцяв не забути її і полетів до саду баби Черешні. Анаступного дня вранці дівчині-сирітці чотири ягоди з червоно-чарівного дерева приніс.

Зраділа сирітка червоно-чарівним ягодам, яких ще ніхто з того царства не куштував, і їй теж стало жаль з них куштувати і почепила їх собі поза вуха. Але ті плоди були зачаровані лихою Черешнею – і вона вмить перекинулася на тоненьке струнке деревце з білим цвітом і червоними плодами. Так уперше люди того краю скуштували плодів з чарівно-червоного деревця, яке прозвали Черешенькою.

Їли ягоди, а кісточки сіяли в землю і так через кілька років у Царстві Плодових Дерев забували черешневі сади, – закінчив казку вуйко Бойчук, а потім додав:

– Ну, ідіть, ідіть їсти черешні, бо, як бачу, ви вухами – на казку, а очима – на черешні. Ми не чекали, щоб вуйко нас запрошував удруге, і помчали до черешень.

ЯЛИНКА

*Ой струнка ялинка в нас!
Скільки сяє тут прикрас!
Ми зібралися юрбою –
Разом з піснею новою
Рік Новий стрічать.
Максим Рильський*

Ще ранньою весною Степанко з Андрійком посадили біля тину в їхньому подвір'ї кілька лісових деревець: два дубочки, три кленочки, дві берізки для рогатої кізки, біля криниці калину, біля воріт ліщину, а перед вікном зелену ялину.

Ростуть собі дерев'ята, листячком зеленіють і всьому радіють: удень – теплому сонечку, вночі – світлому місяченькові, а коли трапиться – і теплому дощику, кострубаті хмаринки перелічують, на зірки поглядають, з вітром розмовляють, між собою листячком перешіптуються... Тільки ялинонька зелененька стоїть сумненька, тихенька і крізь віконце в кімнату заглядає.

І як не сумувати милій, коли вітерець до неї шепіт деревець доносить?

- Ану лиш глянь на неї, яка горда, що під вікном стоїть.
- Ось як колишеться, не тріпоче листками, як ми всі.
- Ще б пак, стільки гордості...
- Та в неї і листків немає.
- Дивись, які в неї гострі голки...
- Як у їжака.

– Опудало якесь.

– І звідки взялася така?

– А ще під вікно її...

– А Білик Кіт? Тільки під нею любить спати.

– І курчата біля неї весь час вертяться, – перешіптувались деревця.

Так проминули веселенька веснонька, теплесеньке літечко, наступила красуня осінь зі своїм жовтнем і листопадом.

Спочатку листячко пожовкло на гілочках деревця, а далі почало з вітром по подвір'ї мандрувати. Вони чомусь засумували, вже й не перешіптуються, тільки на ялинку скося поглядають, а вона собі стоїть зелененька і байдуже під вітерцем колишеться.

Аж тут звідкись взявся лютий морозенко і холодом подув, а стара Завірюха сніжком подвір'я замела.

«Усе, – нам кінець, погинемо», – зітхнули змерзлі засоромлені голі деревця. А ялинка собі час від часу веселенько сніжок обтрушує з гілок.

Та одного дня Степанко з Андрійком почали ялинку прикрашати і навіть деревця повеселішали, коли вона запалала різнокольоровими вогниками.

«Ой, яка чарівна», – подумали. А ялинка весело посміхнулася і лагідно промовила до них:

– Не сумуйте, друзі, зима не вічна. Настане знов весна і все буде гаразд.

ВЕДМІДЬ, ВОРОНА ТА ЛИСИЦЯ

Одного разу Ведмідь, Ворона та Лисиця летіли разом в літаку, хоч вони і не домовлялися летіти разом, а просто так трапилось. Бо, правду сказати, як Ворона, так само й Ведмідь були посварені з кумою Лисицею. Ворона була сердита на Лисицю ще відтоді, коли сиділа на гілці, тримаючи в дзьобі сир, а хитра Лисиця почала її вихвалити, що вона найліпша співачка з-поміж усіх птахів, що в неї ангельський голос і що нібито Соловейкові нічого рівнятися з нею, а насамкінець попросила її заспівати. З гордощів Ворона втратила голову й просто забула про сир, який тримала в дзьобі, й закаркала на все горло, тоді, як ви вже знаєте й самі, сир випав з її дзьоба, а хитра Лисиця вхопила його й пішла, гордо помахуючи хвостом.

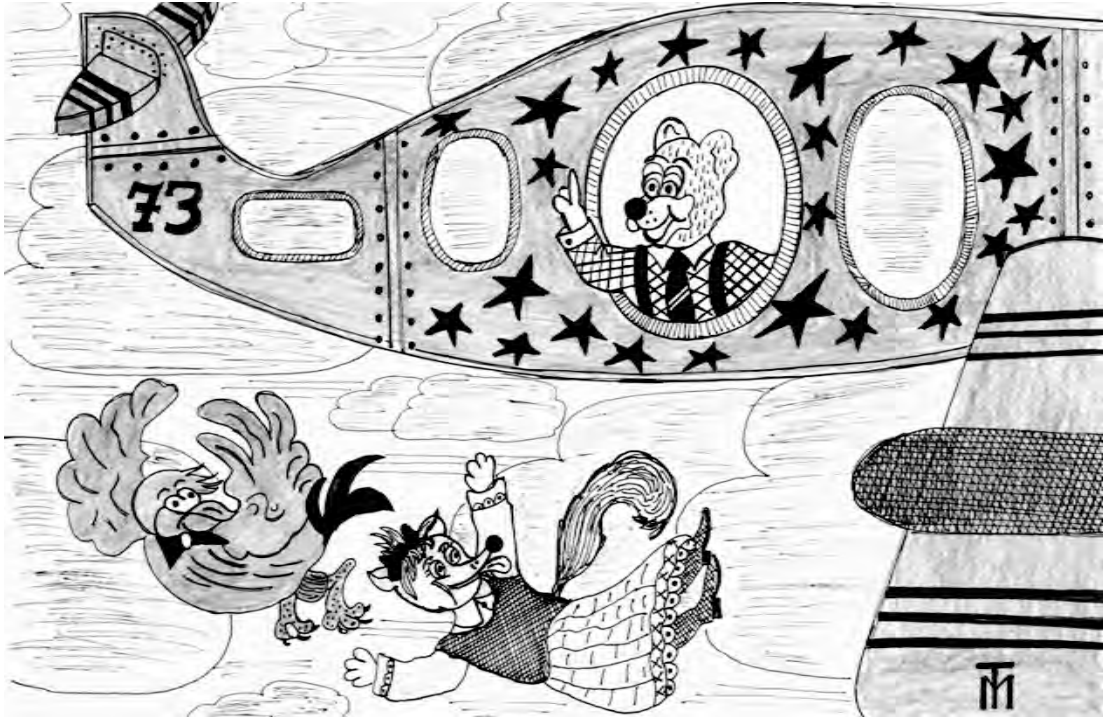
А Ведмідь як буде мати добру дяку про хитрунку Лисицю? Хіба не через неї ходить він тепер без хвоста?.. Правда, в нього залишилося трохи з твого хвоста, та хіба то хвіст?!..

Ех, який у нього був колись хвіст!.. Мав би його й сьогодні, та послунався Лисиці й пішов риболовити з хвостом, встромленим узимку в холодну воду. Лід заморозив його хвіст, а коли за ним бігли собаки, він дав ногам знати, а хвіст урвався, й так він тепер залишився куцим. Позаяк бачите, що не могли бути доброї думки про куму Лисицю ні Ведмідь, ні Ворона. Тому обоє дивилися сердито на неї й почали між собою розмову, бо так говорить старе прислів'я: «Ворог мого ворога – мені приятель».

А Ведмідь почав пригощати Ворону своїми ласощами, які завжди брав у дорогу. Мав він і медок солоденький, і варення з малини та всяких лісових ягід, і багато інших ласощів.

Ворона пригощалася, наче своїм, що вже почало дратувати Ведмеда. Та як покажеться він перед Лисицею, що сердиться на Ворону? Тому він через силу посміхався й припрошував

Ворону пригощатися ще. Ворона пхала свого дзьоба то в одну банку, то в іншу й, каркаючи, прихвалювала, який солодкий та ароматний медок та варення, чим злила Лисицю, яка тільки слину ковтала. Ой, як їй хотілося один раз, бодай один разочок встромити свою лапку в банку й покуштувати солоденького медку. А Ворона, наївшись досхочу, почала іншим докучати Ведмедеві: хустину, щоб витерти свій дзьоб, почала вимагати, газету вирвала з його рук та окуляри зняла з його носа, й чого тільки вона не робила?

Ведмідь почав кипіти зі злості, але терпів, не казав нічого Вороні й, мабуть, не сказав би нічого, якби кума Лисиця сиділа тихо. Та хіба могла вона стерпіти?.. Скориставшись нагодою, коли Ведмідь відвернув погляд в інший бік, вона – жуп! – встромила лапку в медок. Та ох, лишенько!.. Саме в той момент Ведмідь повернув голову і спіймав її. Це вже було надто забагато для нього.

– Досить!.. Набридли ви мені обидві!.. – заревів Ведмідь і, схопивши Лисицю та Ворону, викинув їх через вікно.

– Ой лишенько!.. Ря-ря-туй мене, добродійко, бо я не вмію літати! – не своїм голосом заверещала Лисиця, падаючи стрімголов з літака.

– Якщо не вмієш літати, то чому чіпляєшся до чужого меду?! – розсміялася Ворона, й помахуючи крильми, полетіла вслід за літаком.

ЧОМУ ВИЮТЬ ВОВКИ?

Одного разу сперечалися поміж собою Вітер, Сонце і Мороз.

– Я найсильніший у світі! – почав суперечку Вітер. – Подую на жарт своїми губами, то навіть столітні дуби кланяються мені, а море «горами хвилі підійма». Тільки б захотів, то зняв би таку бурю, що вмить перевернула би догори дном цілий всесвіт!

– Не мели дурниць, товстогубий Вітрогоне, найсильніший у світі я! – тупнув ногою Морозенко. – Коли моргну своїм білим вусом, то все на світі деревіє, хіба ти не чув, як говорять про мене люди: «Такий Мороз, аж тріщить» або «Такий Мороз, аж зорі скачуть?» Я через ріки мости будую! Хто б міг бути найсильнішим за мене?

– Пусто-дурно ви сперечаєтесь, – втрутилося в бесіду Сонце. – Хіба ви не чули, що я царюю на небі? Мене люди називають Оком Божим. Я освітлюю і зігріваю всю землю!

Так сперечаючись, вирішили піти в ліс і запитати у звірів та птахів, хто з них найсильніший.

– Запитаємо Ведмедя, бо він найсильніший звір у лісі, – сказало Сонце.

– О, яке воно хитре! Таж той старий Бурмило навіть не знає мене, бо лиш запахне йому першим сніжком, уже спить горі пупом у своїм берлозі та смочє лапу аж до самої

весни. Звідки йому знати мою силу?

– Тоді запитасьмо, в кого ти скажеш. Мені все одно, бо добре знаю, що всі тобі скажуть те саме, що найсильніше на світі Сонце! – посміхнулося Сонце.

– Я чув, що Сова найстарша і наймудріша в усьому лісі...

– Що, що ти говориш?! – крикнуло Сонце. – Хіба мене Сова бачила хоч один раз? Таж вона тільки вночі виходить зі свого дупла, звідки їй знати мою силу?

– Гаразд, не будемо сваритися, – сказав Вітер. – Ходімо до Вовка, в нього ні кола, ні двора і бродить весь час, як літом, так зимою. Він нам може сказати, хто з нас найсильніший.

– Згода! – погодились Сонце з Морозом.

Приходять до Вовка і запитують:

– Вовчику-братчику! Подумай добре і скажи, хто з нас найсильніший?

– Що тут думати? – посміхнувся Вовк. – Таж це всі знають, що найсильніший на світі ніхто інший, як Вітер!

– Дивись, Вовче, бо настане холодна зима – і я так зморожу твої лапи, що й кроку не ступиш! – погрозив йому Мороз.

– Зима для мене не страшна, і тебе, Морозенку, я не боюсь, аби лиш холодний Вітер не дув.

– Навчу я тебе Сірохвостий! Прийде гаряче літо і висушу всі гірські потічки, тоді будеш бігати з висолопленим язиком шукати краплину водиці!

– Нічого, нічого, коли б тільки холодний Вітрець повіяв, – відповів байдуже Вовк.

Сподобалася Вітрові Вовча відповідь, і відтоді стали вони добрими друзями. Багато разів, коли Вовк хоче побалакати з Вітром, то починає вити:

– Ау-у-у-у, ау-у-у-у!

– У-у-у! У-у-у! – біжить Вітер йому назустріч.

ЯК ПТАХИ СОБІ ЦАРЯ ВИБИРАЛИ

Якось надумали лісові птахи вибрати собі царя. Довго думали, радились і врешті-решт вирішили орла царем над собою поставити.

Полетіли птахи у високі гори і почали орла благати, вмовляти, щоб їм за царя був.

– Радий би я стати вашим царем, та що ж мені у вашому лісі робити? Я звик бути вільним під вільним небом, моє царство тут, у горах, під небесним склепінням, де я можу з хмарами та зірками розмовляти. Звідси я бачу все, що діється у долині, – відмовив їм орел.

Розчаровані птахи повернулися до лісу і знову почали собі голову ламати, знов думати, радитися. Нарешті домовилися журавля на царювання помазати.

Полетіли птахи болотами журавля шукати, знайшли його і почали благати, щоб став їхнім царем.

– Радий би я вам у пригоді стати, – сказав журавель, вислухавши їх. – Та що мені у вашому лісі робити? Я звик тут, у болотах, поміж комишем високим. Дивіться, скільки сягнеш оком – то все моє царство, тут поміж кумканням жаб, які літніми теплими вечорами справляють для мене справжні концерти. Не можу стати я вашим царем, – відмовив їм журавель.

Знову довелося бідним птахам журитись і думати, де б царя собі знайти. Зрештою надумали піти до сови. Адже вона тут, у лісі, разом з ними живе і не буде мати причини, щоб відмовити їм. Полетіли птахи до совиного дупла і почали гукати:

– Пані сово, пані сово. Вийдіть, будьте ласкаві, надвір!

– Чого вам від мене треба? – сердито запитала сова, поправляючи окуляри.

– Ми хочемо просити вас, щоб ви стали нашою царицею, – відповіли птахи.

Сова подумала, а потім відповіла:

– Радоби я стала вашою царицею, та не можу. Вам треба пошукати царя поміж вами, такого, щоб з вами був цілий день, бо треба буде вами керувати, судити всякі ваші непорозуміння, давати всякі поради. А я, як ви всі знаєте, вдень сплю, а вночі літаю по лісі, коли ви всі спите. Ми майже ніколи не зустрічаємося, незважаючи на те, що живемо в одному лісі. Ніч і темрява – моє царство! А ви оберіть собі царя з-поміж вас, – порадила їм сова.

Повернулися бідні птахи без цариці і почали думати, хто би з них став царем.

– Кар-р-р, кар-р-р... Я буду вашим цар-р-р-ем, – радо закаркав чорний ворон.

– Який хитрун, – підскочила сорока. – Хіба ти кращий за мене? Я буду царицею!

– Що ти, що ти, білобоко? Якщо хтось з нас має бути царицею, то це буду я, – проспівала тонким голосом сойка.

– Ку-ку, ку-ку, ку-ку, не сваріться, бо царицею буду я! – обізвалась зозуля.

– Пу-пу-пу, пу-пу-пу-пу, де тобі царювати, коли навіть свого гніздечка не маєш. Краще я буду царем, – втрутився в суперечку одуд.

– Ви забули, що мене у всіх піснях згадують? Я – цар! – тьохнув соловейко.

– Хіба ви знайдете сміливішого царя, ніж я? Я від півня та курей зерно краду, – підскочив маленький горобчик.

– А я чим гірша за тебе? – пискнула синичка.

А далі обізвалися й інші пернаті, кожен вихвалявся і доводив, що кращого царя за нього не знайдуть.

Так сперечалися аж до самого вечора, втихомирилися аж уночі.

Вранці наступного дня, ще на світанку, знову почали сваритися. І ось так вони сваряться й донині, сперечаються, хто з них має стати царем.

Не вірите? Підіть до лісу і послухайте.

ЗМІСТ

“Дитинства зорі калинові” Михайла Гафії Трайсти.....	5
--	---

Неймовірні пригоди Панаса Гусопаса

Як пан Іван Колопан захворів на дивну хворобу.....	9
Як Панас Гусопас Лісового Діда спас.....	10
Як Панас Гусопас на волю гусей відпустив.....	12
Як Панас Гусопас до панської в’язниці потрапив.....	13
Як Панас Гусопас у панській в’язниці гуляв.....	15
Як Панаса Гусопаса на смерть засудили.....	18
Як Панас Гусопас від смерті врятувався.....	20
Як Панас Гусопас викрив Цигана Радула.....	22
Як Панас Гусопас із власного весілля втік.....	24
Як Панас Гусопас пана Івана Колопана у найми віддав.....	26
Як циган Раду хотів паном стати.....	28
Як Панас Гусопас опришків нагодував.....	30
Як Панас Гусопас Довбуша з темниці врятував.....	31
Як Панас Гусопас та Олекса Довбуш у Дияволію потрапили.....	33
Як Панас Гусопас та Олекса Довбуш у генерала Дияволбекера Бісвізена бенкетували.....	36
Як Панас Гусопас та Олекса Довбуш з Дияволії втікали.....	37
Як Панас Гусопас до раю потрапив.....	40
Як Панас Гусопас Райську Брану стеріг.....	41

Пригоди лісових друзів

Лист з Африки.....	44
Страшна Африка.....	45
Африка нам не страшна!.....	47
Лісова рада.....	48
Тимофійко і Вітько перед Царем Бурмилом Заспаном.....	50
Війни не буде!.....	51
Велика таємниця.....	53
Лис Микита та Лисиця Параска.....	54
Ластівка Маринка бачила страшну Африку.....	55
Нічна зустріч Лисиці Параски Хитрої з Сойкою Гафійкою.....	57
Лис Микита Хитрий на переговорах зі Страшною Африкою.....	59
Друга лісова рада.....	60
Африка, йде Африка!.....	61
Лис Микита Хитрий проголошений зрадником Лісового Царства.....	63
Вибори нового радника.....	65

Суд над Лисом Микитою Хитрим та Сойкою Гафійкою.....	67
Олень Семен Рогатий розповідає про Африку.....	69

Урок пареміології (п'єса для дітей).....	71
---	-----------

Оповідання

Опришки.....	93
Пілот.....	95
Лінивий Андрійко.....	96
Марічка.....	97
Подарунок.....	99
Хліб.....	102
Пастушок.....	103
Топірець.....	106
Соня.....	108
Іванкова колекція.....	112
Маленький господар.....	114
Таємні риболови.....	115
Мудра відповідь.....	117
Черешні.....	118
Бабин поясок.....	120
Півень баби Марії.....	121
Фокус-покус.....	122
Муха.....	123
Андрійкові чобітки.....	124
Першокласник.....	125
Ранок на селі.....	127
Березневі чари.....	128
Премудрий Гриць на уроці зоології.....	129
Степанко та Метелик Будь Ласка.....	130
Грамотне ягнятко.....	131
Гриби, грибочки, грибенята.....	132
Ілько і папусточка.....	134
Смішні пригоди «Андрійка Неумійка».....	135
Велосипед.....	136
Зорянка.....	137
Живний Четвер.....	138
«Потряс Миколай бородою!..».....	140
Бабусине решето.....	141
Смачненький борщик.....	142
Як дідусь Мирон до школи ходив.....	143
Маленька рабиня.....	144

Казки

Хвалькуватий зайчик.....	153
Лінивий зайчик.....	154
Мишка Гришка та Котик Воркотик.....	155
Мишка Гришка та Кіт Воркотало.....	156
Хитрий віслюк.....	157
Глуха жабка.....	159
Зайчик та їжачок.....	160
Черпаха та кабан.....	162
Півень і свиня.....	163
Горда мурашка.....	164
Хмаринка Маринка.....	165
Казка про кольори веселки.....	167
Сніговик і Морозенко.....	168
Дванадцять лицарів і чотири царівни.....	169
Лицар Березень, Царівна Весна та Дівчина Берізка.....	171
Казка про черешню.....	172
Ялинка.....	173
Ведмідь, Ворона та Лисиця.....	174
Чому виють вовки?.....	175
Як птахи собі царя вибирали.....	177